

Srf konsulterna

BAS stödlitteratur 2025

Srf konsulterna har ingått en överenskommelse BAS-intressenternas Förening som innebär att våra Auktoriserade konsulter i ett års tid får tillgång till BAS stödlitteratur (Bokföringsboken 2025, Bokslutsboken 2025, Nyckeltalen) i digital form.

En digital bok får inte användas hur som helst. Det är inte tillåtet att kopiera innehåll och sprida vidare utan tillstånd av BAS-intressenternas Förening (BAS). Detta framgår av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande, såsom exempelvis tryckning, kopiering, ljudinspelning liksom elektronisk återgivning eller överföring.

Vidare gäller att den som på lovligt sätt erhåller en e-bok från BAS inte får, utan medgivande från BAS, ladda upp boken i ett digitalt bibliotek, tillgängliggöra den för nedladdning från en webbsida eller skicka den vidare via mejl eller liknande överföring. Denna ordning gäller även i detta fall när böckerna erhållits via ditt medlemskap i Srf konsulterna.

Ser du oklarheter i hur du kan nyttja boken ber vi dig att stämma av med oss eller BAS.

Trevlig läsning!

Srf konsulterna

SVENSK REDOVISNING NYCKELTALEN

EN PRAKTISK HANDBOK FÖR BÄTTRE ANALYS OCH EFFEKTIVARE
EKONOMISTYRNING. OMFATTANDE EXEMPEL OCH TYDLIGA FÖR-
KLARINGAR GÖR BAS NYCKELTAL TILL ETT VIKTIGT HJÄLPMEDEL FÖR
ÖKAD LÖNSAMHET OCH KONTROLL. BOKEN ÄR INTE INRIKTAD FÖR
ETT MEKANISKT RÄKNANDE UTAN MOT ATT SKAPA FÖRSTÅELSE FÖR
ETT FÖRETAGS EKONOMISKA STRUKTURER OCH SAMBAND. BOKEN
INNEHÅLLER ETT SÄRSKILT AVSNITT OM NYCKELTAL I BOSTADS-
RÄTTSFÖRENINGAR.

BAS

inte bara en kontoplan

BAS NYCKELTAL

BAS NYCKELTAL

**FÖR BÄTTRE ANALYS
OCH EFFEKTIVARE
EKONOMISTYRNING**

SJÄTTE UPPLAGAN

NYCKELTALEN. För bättre analys och effektivare ekonomistyrning
Upplaga 6:1

ISBN 978-91-989258-2-1

© 2025 Författarna och BAS-intressenternas Förening

Produktion: eddy.se ab, Visby 2025

Att mångfaldiga innehållet i detta verk, helt eller delvis, utan medgivande av BAS-intressenternas Förening, är förbjudet enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande, såsom exempelvis tryckning, kopiering, ljudinspelning liksom elektronisk återgivning eller överföring.

INNEHÅLL

Förord 9

Del 1	Analys av företag med nyckeltal och kassaflöden	11
1.1	Inledning	11
1.1.1	Ekonomisk styrning via nyckeltal	12
1.1.2	Informationsbehovet påverkas av företagsstrukturen	13
1.2	BAS Nyckeltal	14
1.2.1	En svensk de facto-standard	14
1.2.2	Uppdelning i grundnyckeltal och tilläggsnyckeltal	14
1.2.3	Samarbete med SCB	15
1.2.4	Jämförelseinformation uppdelad på kvartiler	16
1.3	Blanketter och mallar	17
1.4	Vad utmärker lönsamma företag?	17
1.5	Ekonomiska strukturer och samband	17
1.6	Nyckeltalsanalys	19
1.7	Exempelföretaget	20
1.8	Beräkning av 10 viktiga nyckeltal	22
1.8.1	Inledning	22
1.8.2	Avkastning på eget kapital	22
1.8.3	Avkastning på totalt kapital	24
1.8.4	Nettomarginal	25
1.8.5	Vinstmarginal (vinstprocent)	27
1.8.6	Bruttovinstmarginal (bruttovinstprocent)	28
1.8.7	Kapitalets omsättningshastighet	30
1.8.8	Varulagrets omsättningshastighet	31
1.8.9	Kassalikviditet	32
1.8.10	Soliditet	34
1.8.11	Räntetäckningsgrad	36
1.9	Typiska strukturer hos olika verksamheter	37
1.9.1	Inledning	37
1.9.2	Handelsföretag	37
1.9.3	Tillverkande företag	39
1.9.4	Tjänsteföretag	40

1.10	Kassaflödesanalys	41
1.10.1	Inledning	41
1.10.2	Kapitalkällor	42
1.10.3	Kapitalanvändning	43
1.10.4	Sektorindelad analys	44
1.10.5	Analysblankett	45
1.10.6	Tolkning av analysen	47
Del 2	Ekonomiska sambandsmodeller	51
2.1	Inledning	51
2.2	Lönsamhet	52
2.2.1	Analys av nettoresultat (resultat efter finansiella poster)	52
2.2.2	DuPont-modellen	56
2.3	Kapitalstruktur	59
2.3.1	Inledning	59
2.3.2	Analys av rörelsekapital	60
2.3.3	Analys av finansiell balans	65
Del 3	Praktikfall	69
3.1	Inledning	69
3.2	Begränsat urval av nyckeltal	69
3.3	Stegvis analys	70
3.4	Tolkning av nyckeltalen	71
3.5	Datorstöd vid analysen	72
3.6	Exempelföretaget möbelaffären ab	72
3.6.1	Inledning	72
3.6.2	Utvecklingsanalys för Möbelaffären AB	73
3.6.3	Kassaflödesanalys för Möbelaffären AB	75
3.6.4	Branschanalys för Möbelaffären AB	77
3.6.5	Konkurrentanalys för Möbelaffären AB	80
3.6.6	Grafisk presentation av nyckeltalen	83
3.6.7	Bilaga 1 – Utdrag ur bokslut och årsredovisningar	84
Del 4	Nyckeltalsbibliotek	87
	Översikt och söknycklar till kapitlet	87
4.1	Introduktion och anvisningar	90
4.1.1	Grund- och tilläggsnyckeltal	90
4.1.2	Stegvis analys	90
4.1.3	Allmänna definitioner	91
4.1.4	Årsredovisningens uppställningsscheman som underlag för nyckeltalsberäkning	92
4.1.5	Användning av nyckeltal i företagens årsredovisningar	93
4.1.6	Exempelföretag	95

4.1.7	Resultatjustering	100
4.1.8	BAS Nyckeltalsblanketter	100
4.1.9	Datoriserad kalkylmall för nyckeltalsberäkning	101
4.1.10	SCB:s branschnyckeltal	101
4.2	BAS Grundnyckeltal	103
4.2.1	Inledning	103
4.2.2	Avkastningsstruktur	103
4.2.3	Resultatstruktur	109
4.2.4	Intäkts-/kostnadsstruktur	113
4.2.5	Kapitalstruktur m.m.	117
4.2.6	Utvecklingstal	126
4.3	BAS Tilläggsnyckeltal – gemensamma med SCB	132
4.3.1	Inledning	132
4.3.2	Resultatstruktur	133
4.3.3	Intäkts-/kostnadsstruktur	142
4.3.4	Kapitalstruktur m.m.	148
4.3.5	Anläggningstillgångar	148
4.3.6	Rörelsekapital	153
4.3.7	Skuldstruktur	159
4.3.8	Sammanfattande analys	163
4.3.9	Utvecklingstal	164
4.3.10	Sambandstal	169
4.4	BAS Tilläggsnyckeltal – ej gemensamma med SCB	174
4.4.1	Inledning	174
4.4.2	Avkastningsstruktur	174
4.4.3	Resultatstruktur	178
4.4.4	Intäkts-/kostnadsstruktur	183
4.4.5	Kapitalstruktur m.m.	189
4.4.6	Kassaflödesanalys	199
4.4.7	Sambandstal	203
4.5	Att tänka på vid branschjämförelser	205
	Branschanalys – branschnyckeltal 20X3	208
	Appendix BAS Nyckeltal – benämningar och definitioner	210
	Bilaga 1 Interna rapporter AB Tillverkningsföretaget	217
	Bilaga 2 Intern resultatrapport – konsultföretag	228
	Bilaga 3 Interna rapporter AB Handelsföretaget	229
	Bilaga 4 Exempel på ytterligare nyckeltal för analys av speciella förhållanden	231
Del 5	Nyckeltal i bostadsrättsföreningar	233
5.1	Inledning	233
5.2	Vilka nyckeltal krävs?	233

5.3	Generellt för nyckeltalen	234
5.4	Kraven på nyckeltal enligt årsredovisningslagen och normeringen	234
5.4.1	Årsavgift per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt	235
5.4.2	Skuldsättning per kvadratmeter och skuldsättning per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt	236
5.4.3	Sparande per kvadratmeter	237
5.4.4	Räntekänslighet	238
5.4.5	Energikostnad per kvadratmeter	239
5.4.6	Årsavgifternas andel i procent av totala rörelseintäkter	239
5.5	BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning (BFNAR 2023:1)	240
	Sakregister	241

FÖRORD

BAS Nyckeltal har fått en stor spridning sedan den första publiceringen 1998, boken kan idag sägas utgöra "svensk standard" inom området. Arbete med analys och nyckeltal som en del av företagets beslutsfattande har samtidigt blivit en allt viktigare uppgift för företagsledning och rådgivare, varför bokens roll som centralt uppslagsverk kommer att utgöra en fortsatt standard inom det framtida arbetet med analys och ekonomistyrning.

Målgruppen för BAS Nyckeltal är i första hand revisorer, redovisningskonsulter, rådgivare, företagsledare och ekonomiansvariga i mindre och medelstora företag. En annan viktig målgrupp är medarbetare i banker och kreditinstitut som upprättar ekonomiska analyser, samt studenter inom universitet och högskolor inom företrädesvis ämnena redovisning, analys och finansiering.

Boken är från den femte upplagan uppdaterad med aktuella skattesatser och ett avsnitt om nyckeltal i bostadsrättsföreningar. Boken är uppdelad på fem delar för att kommunicera sitt budskap på ett tydligt och lättläst sätt.

Den första delen behandlar ekonomistyrning och analys med hjälp av nyckeltal som ett arbetssätt, samt viktiga saker som bör uppmärksammas under processen. I denna del ingår även det nya avsnittet om kassaflödesanalys.

Den andra delen behandlar ekonomiska samband och modeller som kombinerar nyckeltal för att skapa en mera dynamisk bild av företagets ekonomiska miljö och hur denna kan påverkas genom ekonomisk styrning.

Den tredje delen innehåller ett praktikfall som visar hur arbetet med analysen kan ske i praktiken. Här behandlas även konkurrentanalyser och visas hur tolkningen av resultatet kan ske.

Den fjärde delen är bokens uppslagsdel som omfattar formler och räkneexempel. Här finns definitioner av alla nyckeltal med pedagogiska förklaringar av innebörden samt kommentarer.

Den femte delen innehåller ett avsnitt om nyckeltal i bostadsrättsföreningar. Avsnittet bygger på de särskilda krav på bostadsrättsföreningar som finns i årsredovisningslagen och i Bokföringsnämndens vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning (BFNAR 2023:1).

Boken innehåller ett antal jämförelsetabeller med värden från olika branscher. Dessa tabeller har som mål att visa strukturen i olika branscher och är inte uppdaterade med de senaste aktuella värdena per bransch. Tabellerna finns med för att visa hur företagen kan jämföra sina nyckeltal med branschvärden. Det går att ta fram aktuella branschvärden via SCB:s webbsida för branschnyckeltal (se avsnitt 4.1.10).

För ytterligare information om BAS-organisationen och andra BAS-produkter hänvisas till www.bas.se. Du kan också mejla till BAS kansli på mejladressen info@bas.se. Boken BAS Nyckeltal har ursprungligen skrivits av Mikael Carlson som då var branschansvarig för redovisning på Srf konsulternas förbund.

Stockholm i november 2024

DEL 1

ANALYS AV FÖRETAG MED NYCKELTAL OCH KASSAFLÖDEN

1.1 INLEDNING

Alla företag har ekonomiska mål som man vill uppnå. Ägarna vill ha avkastning på sitt investerade kapital och företagsledningen har till uppgift att förvalta det investerade kapitalet på bästa sätt. Företaget måste därför ledas så man uppnår både avkastning till ägarna och ersättning till finansörer och anställda. Dessutom måste kapital genereras till nödvändiga investeringar. För att nå målen krävs kunskaper och förståelse för både verksamheten samt de verktyg som kan användas i den ekonomiska styrningen. Ett av de viktigaste områdena för sådan styrning är de generella metoder som beskrivs i den här boken. Analys av nyckeltal och kassaflöden, samt de samband som kan redovisas genom att kombinera ekonomisk information är mycket effektiva verktyg i den ekonomiska styrningen. Utan sådana verktyg kan det vara svårt att se och tolka den ekonomiska informationen och att använda sambanden bakom orsak och verkan i det fortsatta arbetet.

De analysmetoder och modeller som redovisas i BAS Nyckeltal är generella och kan användas av alla typer av företag och i alla situationer.

Tekniken används både till att redovisa den egna utvecklingen över tiden, och till att jämföra mot andra liknande företag. Genom att lära sig arbeta med dessa analyser kan man läsa mellan raderna och snabbt sätta sig in i och påverka den ekonomiska utvecklingen. Kunskaper inom detta område blir därmed en viktig investering inför den fortsatta styrningen av verksamheten. BAS Nyckeltal är därför lönsam läsning!

1.1.1 EKONOMISK STYRNING VIA NYCKELTAL

Att styra innebär i korthet att kontrollera eller påverka vad som ska hända framåt. För att kunna göra detta måste man förstå vad som har hänt bakåt, och hur den erfarenheten kan användas. Därför är ekonomisk analys och styrning en förutsättning för att kunna tolka utvecklingen och använda informationen för att ett företag ska nå sina framtida mål. En definition av ekonomisk styrning kan därför vara att *identifiera, tolka och avsiktligt påverka en verksamhet mot uppsatta ekonomiska mål*. Samtidigt varierar den miljö som ska styras mycket, både mellan olika företag och över tiden. En redovisningsbyrå med fem anställda kräver en helt annan styrning än ett stålverk med tusen anställda. På samma sätt krävs en helt annan styrning i ett företag under lågkonjunktur då överlevnad står i fokus jämfört mot en högkonjunktur då man växer och investerar kraftigt. Dessutom förändras förutsättningarna för styrningen fortlöpande. Förändringar på marknaden och hos konkurrenterna kan få stor inverkan på både intäkter och kostnader. Inom företaget kan oväntade uppsägningar av nyckelanställda, produktionsstörningar, finansiering m.m. medföra nya förutsättningar. Detta kräver en löpande bevakning och respons även för beslutade åtgärder. Det är bara i undantagsfall som målen kan nås utan att åtgärder måste vidtas som svar på förändringar.

Alla dessa förändringar skapar stora mängder av information som måste tolkas. För att klara detta krävs effektiva och tydliga signalsystem som kan hjälpa till att fokusera på strukturen och helheten. Detta gäller både för planerade och oplanerade förändringar. Genom att arbeta med sådana signalsystem förkortas även responstiden, så att man kan reagera på förändringarna så tidigt som möjligt. Och som vanligt gäller att ju tidigare man upptäcker en förändring, desto mindre resurser krävs för att korrigera kursen, och samtidigt ökar möjligheterna att utnyttja det inträffade till egen fördel.

Ett av företagets bästa signalsystem utgörs av just sådana ekonomiska nyckeltal som beskrivs i den här boken. Nyckeltalen hjälper till att identifiera, beskriva och analysera effekten av förändringen så att den fortsatta styrningen kan anpassas. Kort sagt – styrning genom nyckeltal är ett måste för de flesta företag.

Ett nyckeltal är ett relationstal som i en enda siffra uttrycker ett förhållande mellan flera andra värden. Genom att visa relationen mellan flera andra värden omvandlas data till ny värdefull information. Användningen av nyckeltal hos många företag ingår därför som en given del av ekonomistyrningen sedan lång tid tillbaka. Förmågan att kunna beskriva ekonomiska förhållanden på ett överskådligt sätt är i många fall avgörande för att kunna bedöma företagets styrkor och svagheter, samt möjligheter att utvecklas vidare. Tekniken är därför väl etablerad, men urvalet och mängden av nyckeltal som används i styrningen varierar mellan olika företag beroende på verksamhet, storlek, ägarstruktur, konkurrenssklimat och en mängd andra faktorer. Beräkningen kan baseras på både underlag från företagets affärsredovisning och den interna redovisningen. Den vanligaste källan är dock den externa affärsredovisningen, och det är även denna som är tillgänglig för jämförelser mot andra företag.

Användningen av nyckeltal, både när de används inom företaget och för analys av andra företag, kräver att de baseras på en klar terminologi, enhetliga definitioner och en tillförlitlig redovisning. Om den underliggande redovisningen är av låg kvalitet blir inte heller analysen och svaren användbara.

1.1.2 INFORMATIONSBEHOVET PÅVERKAS AV FÖRETAGSSTRUKTUREN

Majoriteten av de svenska företagen är små och ägarledda. Det finns visserligen stora svenska börsföretag, men basen i det svenska näringslivet är mindre familjeföretag med upp till 10 anställda, och huvudsak inom handels- och tjänstesektorn. Företagets struktur påverkar i sin tur informationsbehovet. Ett stort noterat företag har en viktig uppgift i att informera marknaden om sin ekonomiska utveckling. Det är därför vanligt att man både arbetar internt med nyckeltal och även kommunicerar till ägare och marknad via nyckeltal, detta visar att man har kontroll över verksamheten och når målen.

De mindre företagen har inte samma krav på extern information, här används nyckeltalen i stället som ett led i den interna styrningen av verksamheten. Samtidigt möter även dessa företag ofta ett stort externt intresse från de banker och finansiärer som man använder och som vill försäkra sig om att företaget har kontroll över sin ekonomi.

En viktig målsättning för BAS Nyckeltal är att öka förståelsen för hur ett företag kan styras. Kunskapen om hur lönsamhet och likviditet kan påverkas är i många fall en avgörande faktor för de mindre företagens överlevnad och utveckling, och här utgör nyckeltalen en viktig del av dialogen inom företaget och med revisorer, redovisningskonsulter, rådgivare och

finansiärer. Sambandet mellan kunskap om ekonomisk styrning och framgång är tydligt. Boken har en ambition att förstärka detta och ge ökad förståelse.

Och kom ihåg – *det är bättre att få nästan rätt än exakt fel!*

1.2 BAS NYCKELTAL

1.2.1 EN SVENSK DE FACTO-STANDARD

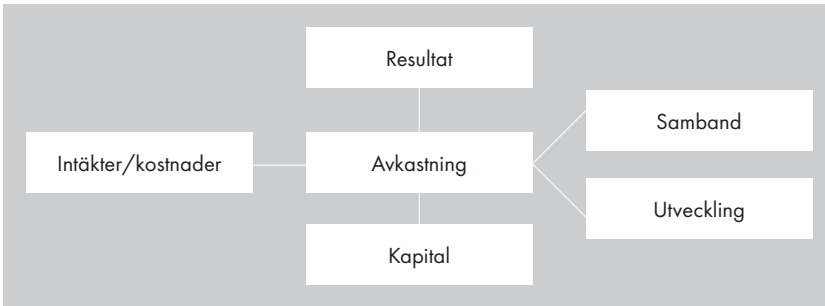
Den första utgåvan av BAS Nyckeltal publicerades redan 1998 i samarbete med SCB. Detta var ett viktigt led i att ge marknaden enhetliga benämningar och definitioner för ekonomiska nyckeltal. Sedan dess har användningen blivit allt mera utbredd, och genom kopplingen till BAS-kontoplanen och SCB:s branschnyckeltal (se avsnitt 4.1.10 för ytterligare beskrivning och länk) har BAS Nyckeltal i praktiken kommit att bli en svensk standard för nyckeltal som används i flera viktiga sammanhang. Denna bok är därför en viktig källa till dessa analyser.

1.2.2 UPPDELNING I GRUNDNYCKELTAL OCH TILLÄGGSNYCKELTAL

BAS Nyckeltal har tagits fram för att kunna tolka och styra företagets ekonomiska utveckling. För att underlätta för användarna har man därför delat upp nyckeltalen i två kategorier baserat på om de ingår bland de nyckeltal som SCB beräknar för alla företag eller om de fyller mera specifika behov.

Grundnyckeltal kallas den grupp av nyckeltal som kan beräknas direkt från en extern årsredovisning och som ingår i den statistik som utgör SCB:s branschnyckeltal. Avsikten är att dessa nyckeltal ska kunna användas av alla företag, oavsett storlek, verksamhet eller bransch. Därutöver ingår en kategori *tilläggsnyckeltal*, som ger mera fördjupad information för olika typer av företag och situationer. En stor mängd av dessa ingår också bland SCB:s branschnyckeltal och kan därmed jämföras mot andra företag, men här finns även specifika nyckeltal som inte ingår och som kräver intern information från det egna företaget för att kunna beräknas. Denna kategori ska ses som ett arkiv att välja bland för mera specifika och interna analyser eller som en fortsatt tolkning från den grundläggande analysen. Alla företag ska kunna använda grundnyckeltalen och kan sedan komplettera dessa med lämpliga nyckeltal ur arkivet av tilläggsnyckeltal.

BAS Nyckeltal har delat upp nyckeltalen i en struktur som avser att underlätta användning, förståelse och tolkning av analysen. Uppdelningen har skett på sex olika block, enligt följande struktur:

Ett allmänt råd för nyckeltalsanalyser kan dock ges redan här. Var noga vid urvalet och arbeta inte med för många nyckeltal! Nyckeltalen var för sig sammanställer flera underliggande värden till ny information. Det innebär att man lätt förlorar överblick och tolkningsmöjlighet om man arbetar med en för stor mängd nyckeltal. Tjugo olika nyckeltal påverkas av kanske 40–50 underliggande värden. Man bör därför försöka fokusera på ett mindre antal nyckeltal vid den normala analysen.

Hur många nyckeltal man ska arbeta med måste förstås avgöras från fall till fall men sannolikt bör antalet inte överstiga 5–8. Vid behov kan sedan flera tillkomma för en fortsatt tolkning men alltså inte ingå i den normala analysen.

1.2.3 SAMARBETE MED SCB

Analys av nyckeltal kan ske på olika sätt. En vanlig metod är att följa utvecklingen för det egna företags trend på olika områden över tiden. Då ser man om företaget förbättras eller försvagas på viktiga områden. Men lika viktigt är det att förstå hur man ligger till jämfört med andra företag och konkurrenter. Även om man har ökat från 10 till 15 % i något avseende finns det skäl att analysera vidare om de flesta andra företag och konkurrenter har uppnått 40 %.

För att kunna göra en sådan analys krävs dock information om hur de andra företagen utvecklas. En del sådan information kan man erhålla från enskilda branschorganisationer eller beräkna själv. Man införskaffar då andra företags årsredovisningar och beräknar vad de har för värden på sina nyckeltal. Det finns dock en oerhört stor informationsbas genom de branschnyckeltal som SCB har beräknat och sammanställt sedan lång tid tillbaka. Detta ger möjligheter att jämföra det egna företags utveckling med såväl branschen som enskilda konkurrenter eller grupper av företag. Sådana analyser ger viktig referensinformation för att tolka och sätta mål för den egna utvecklingen. Det är därför viktigt att känna till att BAS Nyckeltal har koordinerats med SCB:s branschnyckeltal. Därmed möjliggörs mycket långtgående jämförande analyser (s.k. Bench-marking).

1.2.4 JÄMFÖRELSEINFORMATION UPPDELAD PÅ KVARTILER

Den information som presenteras av SCB i dess branschnyckeltal utgör en stor källa till jämförelsemöjligheter med det egna företaget. Uppdelningen på olika branscher utgår från Standard för svensk näringsgrensindelning (SNI), och utgår normalt ifrån hur många anställda företaget har inom ett visst verksamhetsområde (se avsnitt 4.1.10 för länkar till mer information om SNI). Detta är viktigt att notera, eftersom det kan innebära att jämförelser sker mot företag som inte är helt jämförbara. Om t.ex. ett företag har hög omsättning inom handel, men flest anställda inom sin tillverkning, ingår detta företag inte i statistiken för handelsföretag utan redovisas istället bland tillverkande företag. Uppdelningen inom branschstatistiken sker sedan på olika storleksklasser av anställda.

Redovisningen av nyckeltalen sker sedan uppdelat på s.k. kvartiler (se även avsnitt 4.1.10 och 4.5) enligt följande:

- Undre kvartilen är den fjärdedel av företagen som har sämst värden (kvartil 1)
- Median är mittläget med lika många sämre som bättre värden (kvartil 2 och 3)
- Övre kvartilen är den fjärdedel av företagen som har bäst värden (kvartil 4)

Vad innebär detta i praktiken?

Antag att följande referensvärden används för ett nyckeltal i företag A, B, C och D:

Undre kvartil 10 %	Median 20 %	Övre kvartil 30 %	
A=8 %	B=15 %	C=25 %	D=35 %

Detta betyder att en fjärdedel av företagen underskrider värdet 10 % och att en fjärdedel av företagen överskrider värdet 30 %. Medianvärdet 20 % betyder att det finns lika många företag som är sämre som bättre än 20 %, dvs. mittläget av alla observationer.

- Företag A (8 %) hamnar i undre kvartilen bland de 25 % sämsta i branschen.
- Företag B (15 %) hamnar under medianvärdet i kvartil 2 (de 26–50 % sämsta).
- Företag C (25 %) hamnar över medianvärdet i kvartil 3 (de 51–75 % bästa).

- Företag D (35 %) hamnar i övre kvartilen bland de 25 % bästa i branschen.

Notera att för vissa nyckeltal innehåller den undre kvartilen de företag som har bäst värden. Notera också att de referensvärden som redovisas inte utgör profilen för ett enskilt företag utan för varje värde redovisas de sämsta respektive bästa värdena i jämförelsegruppen. Det betyder att det är olika företag som bidragit med sämsta respektive bästa värden på varje nyckeltal. Det ska därför inte tolkas som att de bästa företagen har alla sina värden i övre kvartilen utan de företag som ingår i övre kvartil för lönsamhet kan mycket väl ha medianvärden för soliditet och övre kvartilen för soliditet kan på samma sätt bestå av företag som har medianvärden för lönsamhet.

1.3 BLANKETTER OCH MALLAR

De i boken presenterade nyckeltalen har tagits fram med hjälp av beräkningar i excelark (se Bilaga 1). Tidsmässigt är det en fördel att ta hjälp av automatik då nyckeltal ska beräknas. Glöm inte att även om beräkningen är enkel genom datorstöd är kvaliteten på underlaget avgörande för den tolkning som kan ske av beräkningarna. Det är därför viktigt att göra en noggrann analys av de resultat- och balansräkningar som används i samband med beräkningarna.

1.4 VAD UTMÄRKER LÖNSAMMA FÖRETAG?

Ambitionerna hos ägare, styrelse och ledning i varje företag bör rimligtvis vara att företaget ska tillhöra de bästa inom företagets verksamhetsområde, dvs. att man ska finnas i den övre kvartilen. Ibland ska de bästa företagen, beroende på vad det är för nyckeltal, befinna sig i den undre kvartilen. Den primära referensen är då att utgå från de som är lönsammast i branschen, eftersom lönsamhet på lång sikt är den faktor som styr nivån även på de flesta andra värden. Lönsamma företag har ofta god likviditet och hög soliditet, och tvärtom har företag med dålig lönsamhet ofta problem med likviditeten.

1.5 EKONOMISKA STRUKTURER OCH SAMBAND

En förutsättning för att kunna tolka analysen är en grundläggande förståelse för den verksamhet som företaget bedriver och vad detta medför för krav på investeringar, kapitalbindning, personal osv. Innan man börjar arbeta med nyckeltal och jämför sig med andra företag är det därför viktigt att

man skaffar sig kunskaper om strukturer och samband i den egna verksamheten. Skillnaden mellan företag i olika branscher är stora, vilket medför att vissa förhållanden påverkar en del företag men inte andra.

Ett renodlat konsultföretag skapar sina intäkter från den tid som faktureras ut till kunderna. Omsättningen påverkas i första hand av vilken beläggningsgrad man har och vilket pris som debiteras per timma. Kostnaderna består i huvudsak av personalkostnader, det finns inte något större behov av investeringar utan den huvudsakliga kapitalbindningen består av kundfordringar och pågående arbeten. Jämför man med ett industriföretag med tillverkning så har en sådan verksamhet en helt annan struktur. Här finns istället stora investeringar i maskiner och produktionsutrustning som binder kapital och som även medför behov av större extern finansiering. Sammantaget kommer resultatet att belastas med höga avskrivningar och räntor.

Skillnaderna i ekonomisk struktur skapar olika typer av samband och kräver olika typer av nyckeltal för att analysera och styra verksamheten. I kunskapsföretaget styr beläggning och personalkostnader resultatet, i industriföretaget krävs höga volymer och effektivt maskinutnyttjande för att täcka stora kapital- och finansieringskostnader.

Rent generellt gäller att företag med låg balansomslutning har sina viktigaste nyckeltal baserade på relationer inom resultaträkningen, t.ex. vinstmarginaler eller personalkostnaders andel av omsättningen. Företag som binder mera kapital i sin produktion eller lagerhantering får istället sina viktigaste nyckeltal baserade på relationer mellan resultat- och balansräkningen för att mäta hur effektivt resursutnyttjandet är. Detta gäller flertalet tillverkande företag och många handelsföretag med stora varulager.

Vidare måste analysen anpassas till vilken fas företaget befinner sig i för tillfället. Under en stark expansionsfas är det normalt att marginaler kan vara pressade av stora investeringar och att extern upplåning medför stora räntekostnader. När företaget senare övergår i en mognadsfas och stabiliserar verksamheten ska kassaflödet kunna självfinansiera investeringar och dessutom räcka till att amortera lån som minskar räntekostnaderna. Denna typ av utvecklingsförändringar är naturliga. Man måste dock vara uppmärksam på den egna utvecklingen både för att välja rätt nyckeltal och referenser vid tolkningen. Det är annars lätt att dra fel slutsatser om man jämför sig med ett annat företag i samma bransch som är i en annan utvecklingsfas.

Det finns även viktiga samband inom den egna redovisningen som påverkar analysen. På flera områden påverkar den dubbla bokföringens principer flera faktorer vid redovisning av en händelse. T.ex. medför ett minskat värde på varulagret direkt lägre bruttomarginal och resultat. En uppskattning om lång livslängd på anläggningstillgångar kommer att medföra högre

redovisat överskott än hos ett annat företag som bedömer att man har en kortare livslängd, och därmed högre avskrivningar.

Samma sak gäller vid jämförelser mellan företag som just har investerat i ny utrustning och de som är i slutet av livslängden på befintlig utrustning. De senare har lägre avskrivningar som ger högre resultat under en tid tills man gör sina nyinvesteringar, och då får ombytta roller. Ett annat exempel är jämförelser mellan företag där det ena har valt att låna och köpa sin egen utrustning, jämfört med ett annat företag som leasar sina maskiner och därmed får mindre lån och räntekostnader till priset av högre löpande kostnader. Dessa interna samband kommer att påverka analysen och jämförelsen med andra företag och måste därför uppmärksammas vid tolkningen.

BAS Nyckeltal har delat in sina nyckeltal i ett antal block för att öka tydligheten i syftet bakom olika nyckeltal. Det kan ge en viss vägledning vid valet av nyckeltal i olika situationer men även bidra till att strukturera arbetet steg för steg vid tolkningen. Indelningen har skett i följande sex block:

- *Avkastningsstruktur*, som jämför överskott i resultaträkningen med kapitalbindning i balansräkningen för att visa hur effektivt kapitalet har använts.
- *Resultatstruktur*, som visar hur effektivt man har skapat vinst från omsättningen.
- *Intäkts-/kostnadsstruktur*, som visar interna relationer mellan poster inom resultatet.
- *Kapitalstruktur*, som visar relationen mellan eget och främmande kapital samt hur effektivt man har utnyttjat kapitalet.
- *Utvecklingstal*, som indikerar om företaget växer eller är stabilt.
- *Sambandstal*, som används i vissa ekonomiska förklaringsmodeller.

Vilka olika nyckeltal som ingår i de olika blocken framgår av bokens del 4 Nyckeltalsbibliotek.

1.6 NYCKELTALSANALYS

Är ett företag som har en vinst på 20 mkr lönsamt? Kan ett företag som har 10 mkr i kassan få problem med sina betalningar? Är inte ett eget kapital på 5 mkr tillräckligt stort?

Beloppen är stora, men frågorna kan ändå inte besvaras utan att jämföra mot något annat. Om företaget med 20 mkr i vinst har investerat 1 000 mkr är avkastningen bara 2 % och om företaget med 10 mkr i kassan har

betalningar på 15 mkr inom kort räcker likviditeten ändå inte till. För att svara på frågorna måste man därför förädla data till information. Då är nyckeltalen ett utmärkt sätt att tolka de ekonomiska rapporterna genom att sätta värdena i relation till varandra. Det ska vi göra under avsnitt 1.8 genom att redogöra för 10 viktiga nyckeltal.

1.7 EXEMPELFÖRETAGET

För att kunna beräkna värden för de nyckeltal som diskuteras behöver vi ett exemplarföretag. Nedan redovisas en resultat- och en balansrapport med utgångspunkt i resultat- och balansräkningarna för ett företag.

Exemplarföretaget bedriver handel med varor, samt viss egen produktion. Företaget äger en fastighet och har gjort en mindre placering i ett intressebolag som redovisas som finansiella tillgångar. Limiten för checkräkningen är satt till 700 tkr. Företaget ser checkräkningskrediten som en del av sin långfristiga finansiering.

Resultat- och balansrapport för Exempelföretaget AB:

Resultatrapport	20X8
Nettoomsättning	9 108
Övriga rörelseintäkter	35
Rörelsens intäkter	9 143
Råmaterial och handelsvaror	-6 346
Övriga externa kostnader	-594
Personalkostnader	-1 568
Rörelseresultat före avskrivning	635
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar:	
– byggnad	-95
– maskiner, inventarier	-94
Rörelseresultat	446
Ränteintäkter	1
Räntekostnader	-243
Nettoresultat	204
(Resultat efter finansiella poster)	
Bokslutsdispositioner	27
Resultat före skatt	231
Skatt	-65
Redovisat resultat	166

Balansrapport	20X7	20X8
Immateriella anläggningstillgångar	0	0
Materiella anläggningstillgångar		
– byggnader och mark	1 670	1 575
– maskiner, inventarier	313	148
Finansiella anläggningstillgångar	0	85
Anläggningstillgångar	1 983	1 808
Varulager	2 511	2 679
Kundfordringar	511	675
Övriga fordringar	11	89
Kassa och bank	67	145
Omsättningstillgångar	3 100	3 588
Summa tillgångar	5 083	5 396
Aktiekapital	100	100
Reservfond	20	20
Balanserad vinst	1 103	1 306
Årets vinst	243	166
Eget kapital	1 466	1 592
Obeskattade reserver	736	709
Checkräkning (limit 700)	363	297
Övriga skulder	1 751	2 009
Långfristiga skulder	2 114	2 306
Leverantörsskulder	358	314
Övriga skulder	409	475
Kortfristiga skulder	767	789
Summa eget kapital och skulder	5 083	5 396

Uppställningen ovan är en intern rapport med anpassning av ÅRL till det interna rapportbehovet.

1.8 BERÄKNING AV 10 VIKTIGA NYCKELTAL

1.8.1 INLEDNING

Under detta avsnitt ska vi beräkna 10 nyckeltal som kan användas av de flesta företag. Nyckeltalen är hämtade från både grundnyckeltal och tilläggsnyckeltal och är vanligt förekommande i denna typ av analyser, vilket även kan tolkas som att de normalt innehåller viktig information. Beräkningen nedan sker för ett enskilt år, och redovisas tillsammans med de 3 tidigare åren för att visa trenden.

1.8.2 AVKASTNING PÅ EGET KAPITAL

Detta är ett grundnyckeltal (G1) som finns under blocket avkastningsstruktur.

Ägarna till ett bolag har tillfört kapital, oftast under starten men ibland även senare. Detta kapital lever med högst risk och står sist i raden för återbetalning om företaget skulle få problem. Det betyder att ägarna måste utvärdera om kapitalet ska få stanna kvar eller om det ska tas ut och omplaceras. Vad som avgör ett sådant beslut är hur lönsamt det är att låta det arbeta vidare inom bolaget, dvs. vilken avkastning ägarna får på sitt kapital. Om den är för låg eller om risken bedöms för hög kommer ägarna att överväga att omplacera det i något annat alternativ.

I mindre företag är ägarna ofta även verksamma i det egna företaget och tar ut lön för sitt arbete. Förutsatt att denna lön är marknadsmässig ska den dock inte förväxlas med avkastning på kapitalet, eftersom ägarens arbetsinsats är nödvändig för att driva verksamheten. Ersättningen för kapitalet är den vinst som uppstår efter att alla kostnader, inklusive ägarens lön, är betalda. I resultaträkningen är det därför på nivån nettoresultat (resultat efter finansiella poster) som vi mäter, eftersom man här har dragit av alla kostnader som finns i verksamheten inklusive räntor för lånen. Efter denna nivå kan resultatet påverkas av bokslutsdispositioner, men det ingår inte i beräkningen eftersom man vill visa det normala överskottet.

Det egna kapitalet man mäter mot är inte bara det kapital som ägarna satsat från början, utan även vinstmedel som intjänats senare och som man låtit stanna kvar i företaget. Dessutom kan det finnas obeskattade reserver som periodiseringsfonder och överavskrivningar och dessa innehåller också eget kapital. Vid nuvarande skattesats 20,6 % kommer 79,4 % av de obeskattade reserverna att bli eget kapital när de återförs och denna del ska därför ingå i det egna kapitalet. Normalt används begreppet *justerat eget kapital* för att indikera att eget kapital i obeskattade reserver ingår.

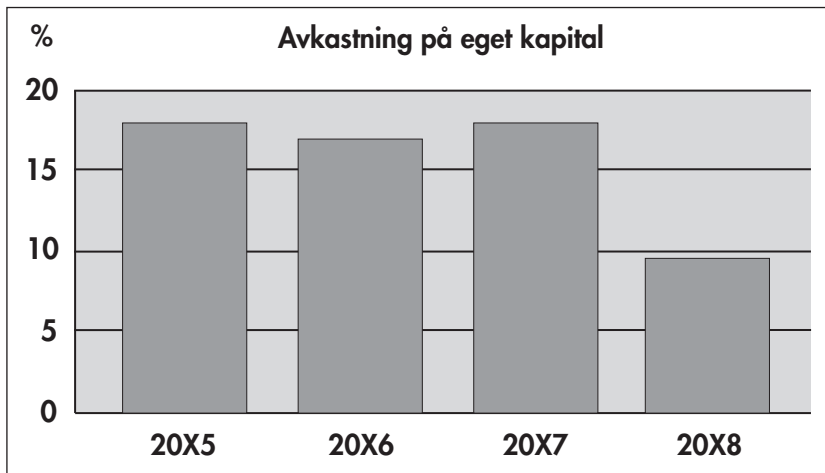
Formel: Nettoresultat (Resultat efter finansiella poster) / Justerat eget kapital

Exempel: $204 / (1\,592 + (709 \times 0,794)) = 9,5 \%$

Beräkningen sker ibland efter skatteavdrag från nettoresultatet, eftersom vinsten inte kan delas ut till ägarna före skatt. I exemplet hade justering för skatt på nettoresultatet givit värdet 7,5 %.

Vid bedömningen måste man även analysera hur stort det egna kapitalet är för att inte dra fel slutsatser. Om eget kapital är mycket lågt så innebär ju detta att även relativt små överskott framstår som en mycket bra avkastning. Men om kapitalet är för lågt är risken också sannolikt högre, och man kan inte i detta läge dela ut pengar till ägarna. Värdet blir då enbart fiktivt. Vid analys av avkastning på eget kapital bör man därför samtidigt bedöma soliditeten (se nedan). Först när den är tillräcklig kan utdelning ske under normal risk, och därför bör dessa nyckeltal bedömas tillsammans.

Men det är inte bara ägarna som har intresse av företagets avkastning på eget kapital. Även finansiärerna läser detta nyckeltal med stort intresse. Det visar ju hur snabbt företaget kan bygga upp det egna kapitalet, vilket är viktigt för att garantera en stabil verksamhet som kan motstå framtida förluster, och därmed minska risken för finansiärerna att få problem med sin utlåning till företaget. Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Avkastningen i exempelföretaget har varit stabil tidigare, men minskat väsentligt under det senaste året. Detta måste analyseras vidare, och förklaringen tycks finnas i resultaträkningen eftersom det egna kapitalet inte har förändrats mer än marginellt. Ett viktigt steg blir därför att analysera

vinstmarginaler i resultaträkningen för att finna förklaringen till den sänkta avkastningen.

1.8.3 AVKASTNING PÅ TOTALT KAPITAL

Detta är ett grundnyckeltal (G2) som finns under blocket avkastningsstruktur.

Totalt kapital är summan av alla tillgångar i balansräkningen (balansomslutningen). Detta kapital ansvarar företagets ledning för och de ska förvalta kapitalet på bästa sätt så att man kan skapa ett överskott.

Avkastningen på totalt kapital är ett av de allra viktigaste nyckeltalen, eftersom det spänner över allt kapital och omfattar nästan alla aktiviteter i resultaträkningen. Det innebär att det visar en mycket stor del av företagets totala verksamhet och kan påverkas av allt utom en sak – finansieringen. Den har lämnats utanför, eftersom måttet fokuserar på förvaltningen av tillgångarna, oavsett hur dessa har finansierats. En jämförelse kan också göras mot företagets affärsstrategi. Om man har valt att ha en hög servicegrad genom att hålla ett högt varulager så ska det märkas genom hög omsättning och högt resultat. Om man har valt att investera i en modern maskinpark så ger detta högre avskrivningar men sannolikt även lägre personalbehov, vilket ger bättre marginaler när volymen stiger. Denna typ av diskussion kan föras eftersom avkastning på totalt kapital påverkas av allt utom räntekostnader och finansiering. T.ex. påverkas måttet av:

- prisförändringar
- inköpspriser
- löneläge
- kapacitetsutnyttjande
- mekaniseringsgrad¹, genom avskrivningar och investeringar
- lagernivåer
- placering av överlikviditet.

Nyckeltalet är särskilt lämpligt för företag som bedriver handel eller tillverkning, och därmed binder större mängder kapital. I tjänsteproducerande företag får måttet mindre intresse men används ändå ibland för att visa hur det totala kapitalet man använder här förvaltas. En vanlig synonym till avkastningsbegreppet är *räntabilitet*, och måttet kallas därför ofta *räntabilitet på totalt kapital*, eller förkortat till Rt.

I resultaträkningen används nivån resultat före räntekostnader (rörelseresultat plus finansiella intäkter) för att visa att alla aktiviteter utom

¹ Mekaniseringsgraden beskriver hur stor andel av arbetet som sker via maskinella resurser (i stället för via manuellt arbete). En högre mekaniseringsgrad innebär lägre personalkostnader och högre kapitalkostnader från de investeringar som krävs.

finansiering omfattas. Nivån kallas även ibland för *EBIT* (*Earnings Before Interest and Taxes*) som är det engelska begreppet för denna vinstnivå. Orsaken till att finansiella intäkter ingår är att detta är avkastningen på likvida medel och placeringar bland tillgångarna.

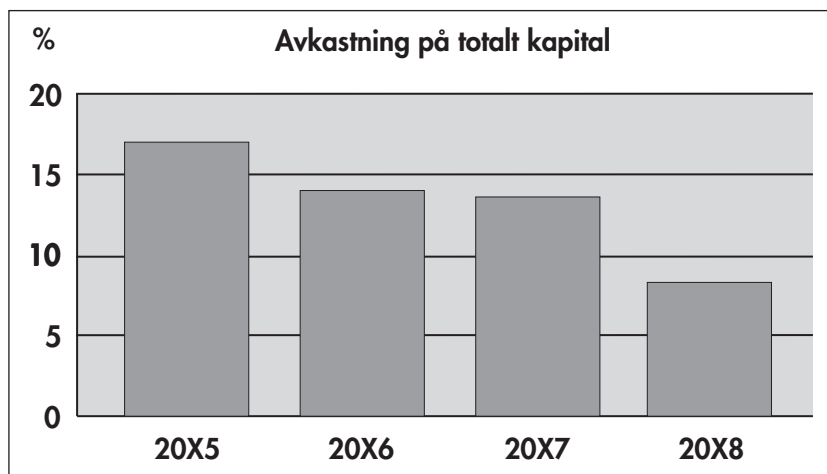
I balansräkningen ingår allt investerat kapital, dvs. hela tillgångssidan.

Formel: Rörelseresultat plus finansiella intäkter / Totala tillgångar

Exempel: $(446 + 1) / 5\,396 = 8,3 \%$

Bedömningen av måttet kräver ofta att man går vidare och analyserar bakomliggande faktorer eftersom det är så heltäckande. Det är därför mest lämpligt som en signal om hur effektiv den totala verksamheten är. Se även del 2 där måttet används i flera ekonomiska sambandsmodeller.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Även för detta mått har avkastningen minskat det senaste året. Balansomslutningen har ökat något, men förändringen är marginell jämfört mot förändringen i avkastning. Den tidigare slutsatsen att problemet finns i resultaträkningen har därför fått ytterligare bekräftelse, och kräver en fördjupad analys av vinstmarginalerna i företaget.

1.8.4 NETTOMARGINAL

Detta är ett grundnyckeltal (G6) som finns under blocket resultatstruktur.

Oavsett om ett företags verksamhet består av produkter eller tjänster har man haft intäkter och kostnader för att bedriva verksamheten. Det är därför av intresse att mäta hur stor del av omsättningen som finns kvar när

alla kostnader har dragits av, eller annorlunda uttryckt – hur många kronor varje omsatt 100-lapp ger i överskott när alla kostnader är betalda. Det visar därmed hur effektivt man utnyttjat omsättningen för att skapa överskott.

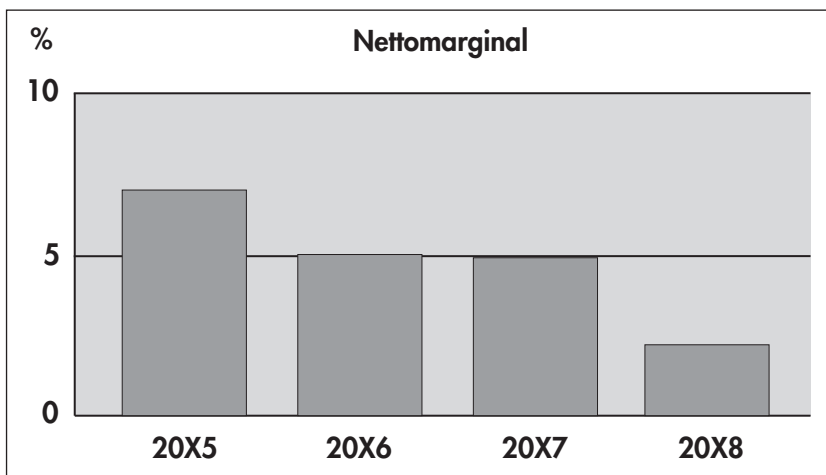
Detta mått använder bara värden från resultaträkningen vid beräkningen.

Formel: Nettoresultat (Resultat efter finansiella poster) / Nettoomsättning

Exempel: $204 / 9\,108 = 2,2\%$

Nivån är mycket låg, och endast 2,20 kr blir kvar som överskott från varje omsatt 100-lapp. Vid så låga nivåer är risken för förlust från störningar stor och resultatet kan bli instabilt. Typen av verksamhet måste dock även beaktas vid analysen. Om överskottet är från kontraktbunden verksamhet som hyresintäkter från fastighetsförvaltning så kommer omsättningen att vara stabil, och då riktas fokus istället mot kostnadskontrollen. Om verksamheten inte vilar på avtal och kontrakt med kunderna så innebär så låga marginaler att affärsrisken måste bevakas noga och flexibiliteten ökas, t.ex. genom att arbeta med outsourcing istället för egna fasta resurser.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Trenden för nettomarginalen är negativ för alla åren. Det är en oroväckande utveckling, särskilt som nivån nu är så låg som 2,2 %. En fortsatt analys krävs för att analysera om marginalen beror på för svag kostnadskontroll eller minskad volym och fasta kostnader. Målsättningen måste vara att vända trenden och skapa en större marginal som kan stabilisera resultatet.

1.8.5 VINSTMARGINAL (VINSTPROCENT)

Detta är ett tilläggsnyckeltal (T27) som finns under blocket sambandstal.

Avkastningen på totalt kapital jämför överskottet från alla aktiviteter utom finansiering med det totala kapitalet, vilket redovisades ovan. Om man jämför samma resultatnivå (EBIT) med nettoomsättningen istället för med det totala kapitalet kallas detta nyckeltal för vinstmarginal eller vinstprocent. Det visar överskottet från varje omsatt 100-lapp före inverkan av räntekostnader.

Den nivå som används innebär att måttet får två olika huvudsyften vid analysen. Dels kan man jämföra vinstmarginalen med nettomarginalen för att se hur stor inverkan som kommer från finansieringen. Om nettomarginalen är väsentligt lägre än vinstmarginalen är rörelsen lönsam men företaget hårt belånat (låg soliditet).

Men man kan även använda vinstmarginalen för att jämföra hur effektivt verksamheten bedrivs i jämförelse med andra liknande företag, utan hänsyn till att de andra företagen kan ha en annan finansiering (högre eller lägre lån). Eftersom vinstmarginalen inte tar hänsyn till finansieringen blir jämförelsen fokuserad till enbart lönsamheten i verksamheten.

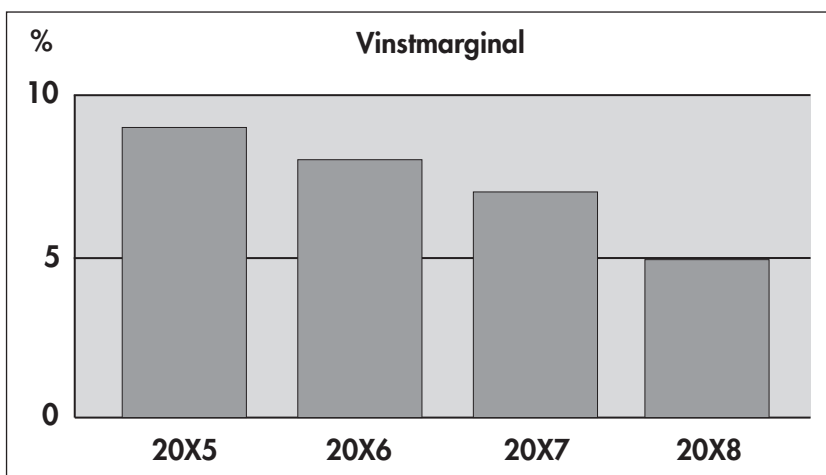
Även detta mått använder bara värden från resultaträkningen vid beräkningen.

Formel: Rörelseresultat plus finansiella intäkter i procent av nettoomsättningen

Exempel: $(446 + 1) / 9\,108 = 4,9 \%$

Vinstmarginalen är betydligt högre än nettomarginalen, vilket indikerar att problemet bakom den för låga nettomarginalen ligger i att företaget har en mycket hög belåning och höga räntekostnader. Lönsamheten kan därför ökas både genom att förbättra marginalen, men även genom att försöka frigöra kapital som är bundet i verksamheten för att amortera lån och minska räntekostnaden.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Utvecklingen är negativ för de senaste åren, på samma sätt som för nettomarginalen. Det indikerar att orsaken ligger högre upp i resultaträkningen, bland kostnaderna eller bruttovinstmarginalen för varuförsäljningen.

Ytterligare en viktig användning för detta nyckeltal är som komplement till bruttovinstmarginalen i tillverkande företag. Om olika företag i samma bransch har valt olika nivå på egen förädling så kommer detta att ge olika bruttovinstmarginaler för försäljningen. Ett företag som köper in enbart råvaror får hög bruttovinstmarginal men måste lägga ned mera personal-kostnader och maskinella resurser (avskrivningar) för att tillverka produkterna. Jämför man mot ett annat företag som köper in halvfabrikat som man färdigställer så kommer detta företag att ha lägre bruttovinstmarginal, men samtidigt även lägre kostnader för den egna förädlingen (personal och maskiner). Genom att jämföra vinstmarginalen för båda dessa företag så utjämnas de olika kostnadstyperna. Man kan då bedöma vilken strategi som är mest lönsam – att köpa in råvaror för helt egen förädling eller att köpa in halvfabrikat som man sedan färdigställer.

1.8.6 BRUTTOVINSTMARGINAL (BRUTTOVINSTPROCENT)

Detta är ett tilläggsnyckeltal (T1) som finns under blocket resultatstruktur.

Detta nyckeltal visar överskottet på varuförsäljningen, vilket är kärnvinsten för ett handelsföretag. Om företaget har olika varugrupper sker mätningen både på total nivå och för olika varugrupper, där olika strategier kan finnas bakom sortimentet. T.ex. kan huvudprodukten vara dyrare med argument att man har billiga reservdelar eller så är huvudprodukten billigare och så försöker man återta lönsamhet vid reparationer med dyrare reservdelar. Ytterligare en faktor som påverkar denna marginal är hur stort

inslaget är av servicetjänster och installationsarvoden, som bidrar med omsättning utan att förbruka något material.

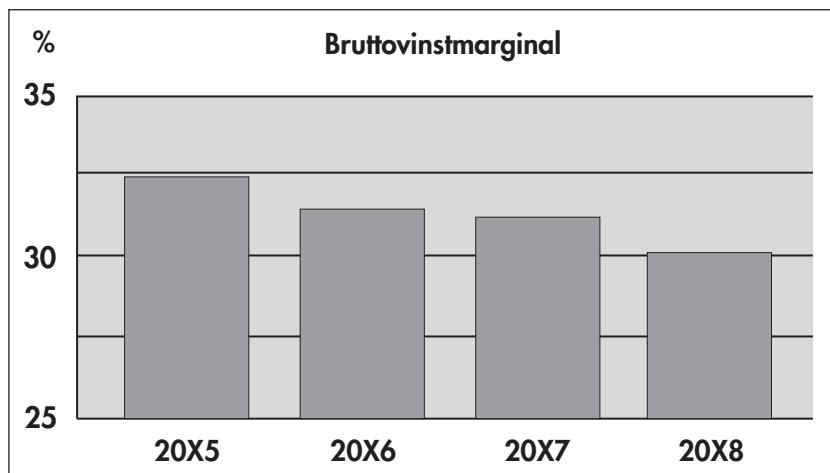
Beräkningen av bruttovinstmarginalen använder bara värden från resultaträkningen.

Formel: $(\text{Nettoomsättning} - \text{varukostnader}) / \text{Nettoomsättning}$

Exempel: $(9\,108 - 6\,346) / 9\,108 = 30,3 \%$

Bruttomarginalen är 30,3 % vilket inte kan utvärderas utan mera information. Den första analysen måste ske mot prislistan för att se om man håller uppsatta priser eller lämnar rabatter som gör att budgeten inte kan uppnås. Därefter måste en jämförelse ske mot övriga företag i branschen för att se om företagets marginaler är marknadsmässiga. I detta företag ligger marginalen för lågt, och övriga företag i branschen har en marginal som är mellan 33–35 %. Nu har vi hittat problemet för det är den låga marginalen som har smittat av sig till övriga nyckeltal som vi har beräknat ovan.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Man har haft marknadsmässiga marginaler under tidigare år, men nu har den sjunkit till för låg nivå. Under 20X7 var marginalen 32,5 % men har sjunkit till 30,3 % under 20X8. Man har således tappat $(32,5 - 30,3)$ 2,2 procentenheter bruttovinstmarginal på omsättningen. Detta innebär att bruttovinsten har sjunkit med 200 tkr $(9\,108 \text{ tkr} \times 2,2 \%)$. Om man hade kunnat hålla sina marginaler så hade även övriga nyckeltal varit bättre. Avkastningen på totalt kapital hade då varit $(446 + 1 + 200) / 5\,396 = 12 \%$, och därmed på samma nivå som de tidigare åren.

Nästa steg blir nu att analysera olika produktgrupper för att komma närmare problemet och hitta svaret – har inköpspriserna ökat utan att vi kunnat kompensera oss? Eller har säljarna börjat lämna rabatter för att få avslut? Är vår produkt inte längre konkurrenskraftig? Detta är viktiga frågor för företagets fortsatta styrning.

1.8.7 KAPITALET'S OMSÄTTNINGSHASTIGHET

Detta är ett grundnyckeltal (G10) som finns under blocket kapitalstruktur.

För företag som arbetar med handel och tillverkning är inköp och försäljning i centrum för alla aktiviteter och varje gång kapitalet omsätts skapas intäkter. Ju fler affärer som kan genomföras vid en given kapitalvolym, desto effektivare är verksamheten. Om en vara inte hinner säljas och betalas innan nästa affär ska göras måste vi använda mera kapital för att kunna göra den andra affären medan vi väntar på att avsluta den första och då växer balansräkningen. Men detta ger flera negativa effekter för lönsamheten. För det första sjunker avkastningen på totalt kapital eftersom vinsten kommer att mätas mot en större kapitalvolym. Dessutom kostar kapital alltid pengar, vilket leder till ökade räntekostnader som sänker nettomarginalen. Ett företag försöker därför alltid frigöra kapitalet så snabbt som möjligt så att man kan göra nya affärer med samma kapital utan att behöva låna upp mera. Hur effektiv processen är mäter vi som kapitalets omsättningshastighet, dvs. hur många gånger per år vi kan återvinna hela balansomslutningen för nya affärer.

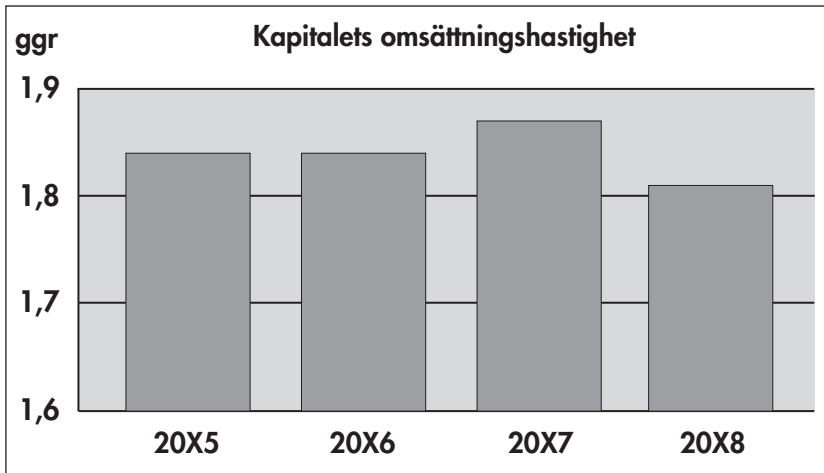
Beräkningen av omsättningshastigheten använder värden från resultat- och balansräkningen.

Formel: $\text{Nettoomsättning} / \text{Totala tillgångar}$

Exempel: $9\,108 / 5\,396 = 1,7 \text{ ggr}$

Värdet 1,7 betyder att varje investerad krona har skapat 1,7 kronor i omsättning, eller omvänt att varje omsatt krona har krävt en kapitalbindning på $(1/1,7)$ 0,59 kronor.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Omsättningshastigheten är relativt stabil över tiden, med en liten ökning under 20X7 och en minskning under 20X8, men skillnaderna är små. Trenden är således inte uttalat negativ, men värdet är på för låg nivå.

Exempelföretaget omsätter kapitalet 1,7 ggr per år. Om man hade kunnat vara mera effektiv och omsätta kapitalet 2,5 ggr per år så hade det räckt med en kapitalvolym på $(9\,108 / 2,5) = 3\,643$ tkr. Detta är $(5\,396 - 3\,643) = 1\,753$ tkr mindre än i nuläget. Om vi hade använt detta till att amortera långfristiga lån med en ränta på 5 % så hade räntekostnaden minskat med $(1\,753 \times 5\%) = 88$ tkr. Det hade ökat nettoresultatet (resultatet efter finansiella poster) med $(292 / 204) = 43\%$, så det lönar sig att styra affärsprocessen och försöka öka omsättningshastigheten på företagets kapital. Dessutom hade soliditeten blivit bättre och man hade behövt mindre säkerheter för sin upplåning. Allt hänger ihop och genom att studera värden från jämförbara företag kan man sätta egna mål.

1.8.8 VARULAGRETS OMSÄTTNINGSHASTIGHET

Detta är ett tillsäggsnyckeltal (T42) som finns under blocket kapitalstruktur.

Omsättningshastigheten på totalt kapital utgår från den totala kapitalbindningen och består således av många olika kapitaltyper. Styrningen av dessa kräver olika typer av åtgärder och man brukar därför även analysera stora underliggande typer av kapital. I handelsföretag och tillverkande företag är det vanligt att varulagret binder mycket kapital och därför beräknas ofta omsättningshastigheten för just varulagret. Det man då jämför är den årliga inköpsvolymen mot kapitalbindning i varulager. Frågan som ska besvaras är hur många gånger per år som lagret kan återvinnas för nya affärer och samma regler gäller som för totalt kapital – ju fler gånger samma kapital kan användas, desto mindre kan lager, lån och räntekostnader vara.

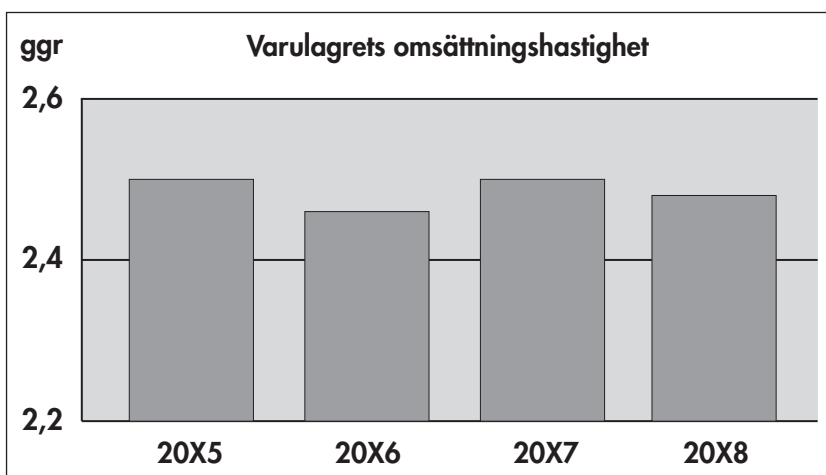
Beräkningen av omsättningshastigheten använder värden från resultat- och balansräkningen.

Formel: $\text{Kostnad sålda varor} / \text{Varulager}$

Exempel: $6\,346 / 2\,679 = 2,4 \text{ ggr}$

Varulagret omsätts 2,4 ggr per år, och om man kunde omsätta det 3 ggr per år hade kapitalbindningen kunnat minskas med $(6\,346/3 - 2\,679)$ 564 tkr. Vid 5 % ränta sänker det räntekostnaden med 28 tkr. Notera att varulagret ofta räknas som ett genomsnitt för att utjämna tillfälliga svängningar.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Omsättningshastigheten på varulagret har varit relativt stabil över tiden, och värden på detta nyckeltal är starkt beroende på vilken bransch företaget arbetar inom. För att tolka värdet och styra nivåerna behövs därför jämförelsevärden från andra liknande företag.

1.8.9 KASSALIKVIDITET

Detta är ett grundnyckeltal (G12) som finns under blocket kapitalstruktur.

En av de mest grundläggande förutsättningarna för att verksamheten ska kunna bedrivas är att man sköter sina betalningar. Om detta inte sker kommer förr eller senare problem att uppstå som är allvarliga. Leverantörerna sänder inga nya varor, företaget får anmärkningar i kreditregister och kan begäras i konkurs så att hela verksamheten måste avslutas. Man måste därför fortlöpande följa företagets betalningsförmåga för att kunna säkerställa att detta fungerar.

Ett av de viktigaste nyckeltalen för dessa analyser är kassalikviditet, som mäter den kortfristiga betalningsförmågan. Det innebär att man jämför de kortfristiga likvida tillgångar som företaget har med de kortfristiga skulderna. Om man inte kan täcka de korta skulderna med kortfristiga likvida tillgångar så uppstår problem mycket snart.

Beräkningen innehåller alla kortfristiga tillgångar utom varulager. Orsaken till att lagret inte tas med är att detta inte är sålt ännu, och därför tar längre tid tills det övergår i likviditet än t.ex. kundfordringar. Jämförelsen sker sedan mot samtliga kortfristiga skulder.

Formel: $(\text{Omsättningstillgångar} - \text{varulager}) / \text{Kortfristiga skulder}$

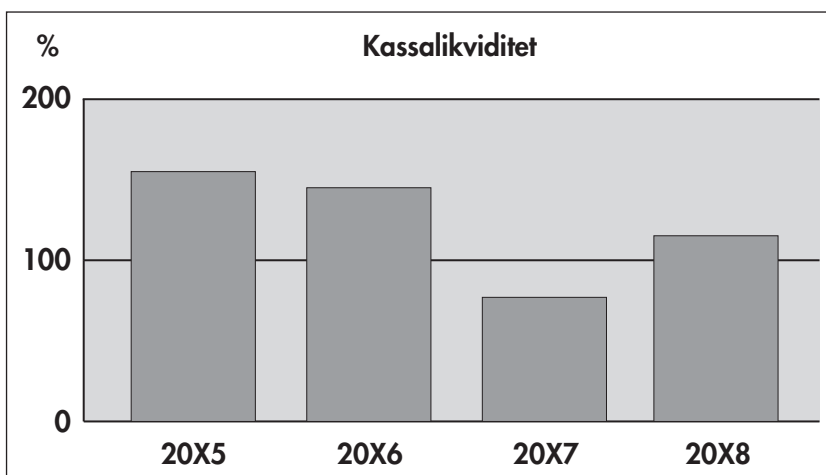
Exempel: $(3\,588 - 2\,679) / 789 = 115,2 \%$

Måttet har en teknisk brytpunkt vid 100 %. Under denna nivå är kortfristiga tillgångar mindre än kortfristiga skulder, och det betyder att man inte kan betala alla skulder.

De flesta företag har en extra buffert för att hantera störningar i den kortfristiga balansen i form av en checkkredit. Den kan utnyttjas för att betala kortfristiga skulder om man inte har fått in sin egen likviditet från kunder m.m. I exempelföretaget är limiten 700, varav 297 redan är utnyttjat. Det finns således en reserv på 403 som kan användas och om denna läggs till blir kassalikviditeten 166,3 %. Detta är en variant av nyckeltalet som ingår bland tilläggsnyckeltalen (T45). Men notera att det kostar ränta att utnyttja reserven, så dålig betalningsförmåga kommer att påverka lönsamheten negativt.

Många gånger beror bristande likviditet på att den bakomliggande lönsamheten är för låg. Om man inte tjänar tillräckligt så skapas heller ingen likviditet, så lönsamheten är ofta en viktig startpunkt för att tolka analysen när värdena börjar närma sig brytpunkten 100 %.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Kassalikviditeten har sjunkit de senaste åren från en tidigare acceptabel nivå. Under 20X7 är värdet dessutom under sin brytpunkt och har tvingat fram ett utnyttjande av checkkrediten som har medfört räntekostnader. En orsak är sannolikt den successivt försämrade lönsamheten via minskad bruttovinstmarginal som vi har analyserat ovan. Det betyder att man kan komma att behöva utnyttja checkkrediten mera, vilket kommer att öka räntekostnaderna igen och därmed minska lönsamheten (nettomarginalen). Om inget sker inleds en negativ spiral, så detta område måste snarast styras upp. En lämplig startpunkt är att försöka frigöra kapital som är bundet i varulager – om detta kan minskas kan både likviditet och lönsamhet förbättras.

1.8.10 SOLIDITET

Detta är ett grundnyckeltal (G9) som finns under blocket kapitalstruktur.

Den långsiktiga finansieringen av ett företags tillgångar påverkar på många olika sätt. Om företaget är högt belånat kommer man att få höga räntekostnader som sänker lönsamheten. Dessutom kommer ränta och amorteringar att påverka likviditeten negativt, vilket medför att denna typ av företag ofta är "stressade" för att nå höga volymer som gör att man kan täcka sina kostnader och skapa nödvändig likviditet.

Ytterligare ett problem med för hög belåning är att det kan vara svårt att få ytterligare nya lån. Det kan i sin tur medföra att man blir inlåst i sin nuvarande verksamhet och inte kan göra nya investeringar och satsningar som skulle kräva extern finansiering.

Den långsiktiga balansen i företagets finansiering mäts genom nyckeltalet soliditet. Detta jämför det egna kapitalet med de totala tillgångarna, för

att beskriva hur stor andel av tillgångarna som har finansierats med eget kapital. Resten är någon typ av lån som kräver ränta och likviditet.

Soliditet definieras ibland som "förmåga att motstå förluster". Detta beror på att förluster avräknas från det egna kapitalet, och om detta blir för lågt kan bolaget tvingas upphöra. En hög soliditet blir därför en garant för fortsatt drift, eftersom man då kan klara stora förluster utan att tvingas till likvidation. Det är även denna analys som banker och finansiärer gör för att bedöma om företaget är en stabil låntagare.

Beräkningen använder justerat eget kapital, dvs. inklusive det egna kapital som ingår i de obeskattade reserverna. Vid nuvarande skattesats 20,6 % kommer 79,4 % av de obeskattade reserverna att bli eget kapital när de återförs, och denna del ska därför ingå i det egna kapitalet.

Formel: $\text{Justerat eget kapital} / \text{Totala tillgångar}$

Exempel: $(1\,592 + (709 \times 0,794)) / 5\,396 = 39,9\%$

I detta företag har således 40 % av tillgångarna finansierats med eget kapital. Det är ett bra värde, men kräver en utvidgad analys för att bedöma om man har en god betalningsförmåga bakom sin belåning. Denna diskussion förs mera ingående under del 2 nedan. Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Utvecklingen har varit negativ de senaste åren. Orsaken är för låg och sjunkande lönsamhet, som inte har räckt för att konsolidera verksamheten i takt med upplåningen. Vidare har den svaga likviditeten medfört att checkkrediten har behövt utnyttjas för att klara kortfristiga betalningar. Detta

har medfört ytterligare upplåning och belastning på lönsamheten via räntekostnader. Värdet är fortfarande på en relativt bra nivå, men kapital behöver frigöras för att vända utvecklingen för likviditet och lönsamhet. En lämplig början är att försöka frigöra kapital från varulagret som diskuteras ovan. Detta kommer att öka likviditeten, minska lånebehovet och därmed även räntekostnaden. Då ökar vinsten så att det egna kapitalet kan byggas upp igen. Men soliditeten förbättras också genom att använda det frigjorda kapitalet till amorteringar, eftersom balansomslutningen minskar vid beräkningen. Detta är ytterligare ett viktigt exempel på en av ekonomistyrningens grundregler – allt hänger ihop.

1.8.11 RÄNTETÄCKNINGSGRAD

Detta är ett tilläggsnyckeltal (T3) som finns under blocket resultatstruktur.

Nyckeltalet mäter förmågan att betala ränta genom att jämföra resultatet före ränta med just räntebetalningarna. Men det tar även viss hänsyn till amorteringarna, genom att man har dragit av avskrivningar som inte är någon utbetalning. I praktiken betyder det att detta nyckeltal visar hur god kontroll man har över sina skulder genom att reservera likviditet för amorteringar via avskrivningarna och sedan jämföra det kvarvarande överskottet med vad som krävs för att betala ränta. Måttet är ett lämpligt stödmått till soliditeten för att bedöma om nivån på eget kapital står i relation till förmågan att hantera lånen på denna nivå.

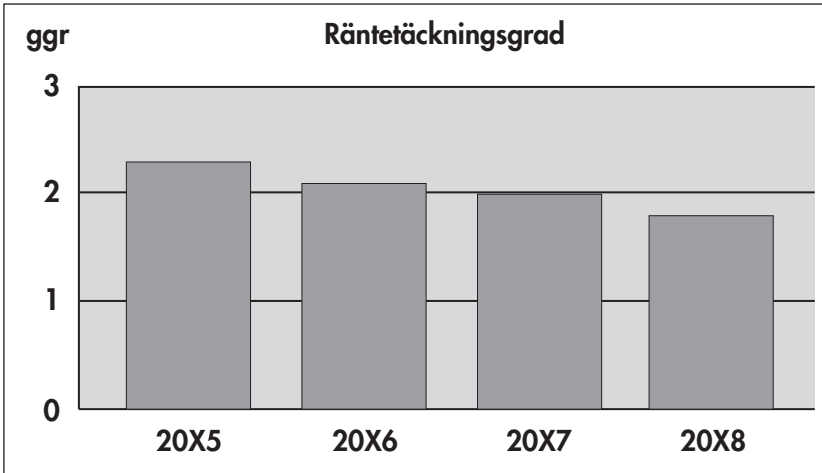
Mätningen använder bara värden från resultaträkningen och sker enligt nedan.

Formel: Rörelseresultat plus finansiella intäkter / Räntekostnader

Exempel: $(446 + 1) / 243 = 1,8$ ggr

Ett värde på 1,0 utgör en teknisk brytpunkt, eftersom man under denna nivå inte kan klara att betala sina räntekostnader utan att skapa förlust. Sambandet med soliditeten innebär att de båda måtten balanserar varandra – låg soliditet kräver hög räntebetalningsförmåga, och dåliga värden på förmågan att betala ränta kräver mindre lån och högre soliditet. Vi diskuterar detta mera i del 2.

Utvecklingen över tiden ser ut enligt nedan.

Nyckeltalet har försämrats sakta under de senaste åren och har en relativt låg nivå med för liten marginal ned till sin tekniska brytpunkt 1,0. Låg räntetäckningsgrad begränsar dessutom företagets lånekapacitet genom att överskott och likviditet inte räcker till ytterligare räntekostnader och amorteringar.

Balansen kan förbättras både genom att öka lönsamheten och minska räntekostnaden. Det låga värdet här är således ytterligare ett motiv till att börja arbeta med den ekonomiska styrningen enligt ovan – det kommer att löna sig och sänka risken.

1.9 TYPISKA STRUKTURER HOS OLIKA VERKSAMHETER

1.9.1 INLEDNING

De flesta verksamheter kan klassificeras som handels-, tillverknings- eller tjänsteföretag. Detta ger normalt typiska mönster för hur den ekonomiska strukturen ser ut och vilka nyckeltal som används. Under detta avsnitt ska vi ge en översiktlig bild över några sådana vanliga mönster.

1.9.2 HANDELSFÖRETAG

Ett renodlat handelsföretag är en länk mellan en tillverkare och en slutkund. Typiskt för denna verksamhet är att man inte utför någon förädling, utan i huvudsak hanterar fysiska varor genom lagerhållning innan de säljs vidare. I många handelsföretag går det inte att tjäna så mycket pengar på

varje enskild affär. Företagets ekonomi bygger på summan av ett stort antal transaktioner. Att upprätthålla försäljningsvolymen och marginalen är därför en grundläggande förutsättning i dessa företag.

Balansräkningen

Varulagret är den viktigaste balansposten hos handelsföretaget. Att ha rätt sortiment och rätt lagernivåer är avgörande för företagets omsättning och vinst. Förutom varulagret är kundfordringar, kassa och bank samt leverantörsskulder, dvs. rörelsekapitalet, viktiga delar av företagets balansräkning. Ibland kan även lagerbyggnader och butikslokaler utgöra relativt stora värden i handelsföretagets balansräkning.

Resultaträkningen

Försäljningsintäkter och varukostnader är de viktigaste posterna i handelsföretagets resultaträkning. Bruttovinsten, dvs. skillnaden mellan försäljningsintäkter och varukostnader, är den viktigaste resultatnivån. Bruttovinsten beror inte bara på skillnaden mellan försäljningspris och varukostnad, utan även på sortimentets sammansättning.

Samma omsättning men av helt olika produkter kan ge helt olika bruttovinst. Överskottet från varuförsäljningen ska täcka alla övriga kostnader i verksamheten. Typiska övriga kostnader som påverkar resultatet är personalkostnader och lokalhyra.

Samband mellan resultat- och balansräkningen

Varulagret ger upphov till både intäkter och kostnader i verksamheten. Lagret är en förutsättning för den kommande försäljningen, men ger också kostnader för inköpen samt ränta för kapitalbindning. Det finns därför fördelar med att hålla lagret på så låg nivå som möjligt, samtidigt som man måste kunna erbjuda kunderna ett attraktivt sortiment och säkra leveranser. En viktig faktor i analysen blir därför även de egna leverantörerna och deras leveransförmåga. Ju bättre egna leverantörer, desto mindre lager kan hållas utan att begränsa servicen mot de egna kunderna.

Vanliga nyckeltal

Handelsföretagets fokus ligger på varulagret i balansräkningen och bruttovinsten i resultaträkningen. Med denna utgångspunkt blir följande nyckeltal en naturlig utgångspunkt för analysen:

- Bruttovinstmarginal (T1)
- Lagrets omsättningshastighet (T42)
- Avkastning på totalt kapital (G2)
- Omsättning per anställd (G7)

1.9.3 TILLVERKANDE FÖRETAG

Typiskt för det tillverkande företaget är att man förädlar och kombinerar olika insatsvaror till färdiga varor. Ofta sker detta i en produktionsprocess som innehåller flera steg. I många tillverkande företag är det lagren mellan de olika stationerna och materialflödet genom företaget som är viktiga för att verksamheten ska fungera. Dessutom ingår ofta stora och dyra produktionsanläggningar där kapacitetsutnyttjandet har stor betydelse för företagets ekonomi.

Balansräkningen

Typiskt för tillverkande företag är en stor kapitalbindning i materiella anläggningstillgångar och fastigheter som ingår i produktionen. Dessutom binds mycket kapital i varulager för råmaterial, halvfabrikat, produkter i arbete och färdiga varor. Ett tillverkande företag har en relativt stor tillgångssida i balansräkningen, vilket kräver motsvarande finansiering i form av långfristiga lån.

Resultaträkningen

Kostnaderna består både av stora rörliga kostnader för insatsmaterial och stora fasta kostnader för produktionskapaciteten. Exempel på detta är avskrivningar på maskiner och inventarier samt räntekostnader för den omfattande finansieringen. Beroende på mekaniseringsgraden kan även personalkostnaderna uppgå till stora belopp.

En produktionsapparat är dimensionerad för en förväntad normal tillverkningsvolym. Detta leder till fasta kostnader (kapacitetskostnader) som måste täckas av en viss intäktsnivå för att uppnå det planerade överskottet. Det brukar uttryckas som att man måste ha ett visst kapacitetsutnyttjande. Om intäkterna sjunker – vilket kan gå fort – är det normalt inte så enkelt att reducera de fasta kostnaderna, vilket medför att styckkostnaderna blir betydligt högre än planerat. Eftersom priset är beräknat från normal styckkostnad medför sänkt kapacitetsutnyttjande snabbt stora förluster. Å andra sidan blir styckkostnaderna betydligt lägre än planerat om kapacitetsutnyttjandet är högre än planerat. Slutsatsen är således att volymer och kapacitetsutnyttjande blir avgörande för resultatet.

Samband mellan resultat- och balansräkningen

I tillverkande företag finns många samband mellan resultat- och balansräkningen. En del av kostnaden för personal och övriga kommer att aktiveras vid produktionen och fördelas ut till produkterna som ligger i lager. Dessutom kommer de stora investeringarna i maskiner, inventarier, byggnader m.m. att medföra att resultatet belastas med höga avskrivningar. De stora investeringarna medför ofta även hög finansiering, vilket leder till stora

räntekostnader. Huvuddelen av dessa kostnader är fasta och påverkas därför inte av produktionsvolymen. Sammantaget leder den höga kapitalbindningen till höga fasta kostnader som riskerar att medföra förlust om man inte kan utnyttja kapaciteten på ett förväntat sätt. De många kopplingarna mellan resultat- och balansräkningen gör att tillverkande företag normalt sett är känsligare för volymförändringar än andra verksamheter.

Vanliga nyckeltal

I tillverkande företag ligger fokus på samverkan mellan resultat- och balansräkningen. Med denna utgångspunkt blir följande nyckeltal en naturlig utgångspunkt för analysen:

- Avkastning på totalt kapital (G2)
- Vinstmarginal (T27)
- Kapitalets omsättningshastighet (G10)
- Lagrets omsättningshastighet (T42)

1.9.4 TJÄNSTEFÖRETAG

Denna typ av företag erbjuder sina kunder en icke-materiell produkt, ofta i form av en tjänst eller service som rådgivning eller bearbetning av en vara som kunden redan äger. I många fall kombineras tjänsten med en produkt, t.ex. vid målning av en fastighet ingår färg. En tjänst kan dock vara av mycket olika karaktär och rikta sig antingen mot en massmarknad eller inriktas mot en begränsad kundgrupp. Gemensamt för alla tjänsteföretag är dock att arbetet utförs av egen eller inhyrd personal.

Balansräkningen

Normalt är balansräkningen av underordnad betydelse för tjänsteföretaget. Man behöver inte omfattande produktionsutrustning och lagerför inte heller några produkter. Balansräkningen i dessa företag är därför relativt begränsad och det krävs följaktligen inte heller någon omfattande finansiering. I vissa tjänsteföretag kan det krävas dyr utrustning för att kunna utföra tjänsten, som t.ex. avancerade datorer eller maskiner, men i normalfallet krävs inga större investeringar. Den enda finansieringskällan kan bestå av t.ex. en checkkredit som hanterar skillnader mellan utbetalningen av löner och inbetalningar från kunderna.

Resultaträkningen

Huvuddelen av verksamheten i tjänsteföretag beskrivs i resultaträkningen. De stora posterna är intäkter från arvoden och personalkostnader. Normalt finns inga varukostnader och på grund av den begränsade balansräkningen är inte räntekostnaderna stora. Till skillnad från handelsföretagets

varukostnader som är rörliga är personalkostnaderna fasta kostnader. Det medför att resultaträkningen i tjänsteföretaget blir något mindre flexibel och tar längre tid att förändra.

Samband mellan resultat- och balansräkningen

I denna typ av företag är sambanden mellan resultat- och balansräkningen inte lika starka som hos handelsföretag och tillverkande företag. Här är istället sambanden inom resultaträkningen viktiga, och speciellt relationen mellan intäkter och personalkostnader. Eftersom personalkostnaderna är fasta kostnader får volymen stor betydelse för att ge överskott, vilket normalt mäts via beläggnings- eller debiteringsgrad som visar hur stor andel av timmarna som finns tillgängliga som kan debiteras ut på kunderna.

Vanliga nyckeltal

I tjänsteföretag ligger fokus på resultaträkningen och relationen mellan intäkter och personalkostnader. Med denna utgångspunkt blir följande nyckeltal en naturlig utgångspunkt för analysen:

- Nettomarginal (G6)
- Personalkostnad i relation till omsättningen (G8)
- Omsättning per anställd (G7)
- Rörelseresultat per anställd (T5)

1.10 KASSAFLÖDESANALYS

1.10.1 INLEDNING

Ekonomisk styrning är nödvändig för att skapa stabila och lönsamma företag. Genom att använda ett effektivt signalsystem med nyckeltal kan man få en utmärkt bild av hur utvecklingen fortskrider och vad som krävs för att nå målen. Men för att kunna styra verksamheten rätt krävs att den löpande verksamheten kan bedrivas utan störningar. För att garantera detta krävs egentligen bara en faktor – likviditet. Tillgången på likvida medel är avgörande för att sköta den dagliga verksamheten på väg mot målen. Brist på likviditet tvingar ofta företaget att agera på ett sätt som inte alltid är optimalt, men nödvändigt.

Utan likviditet kan vi inte investera som vi vill eller få bankens förtroende att låna mera pengar. Ibland måste man avstå tillfällen och goda affärer trots att det hade passat in i den långsiktiga strategin. Orsaken är enkel – om man inte har pengar så hamnar man i försvarsställning. I stället för att vara offensiv blir man defensiv i sitt möte med marknaden. Även om man har en avkastning på 50 % och uppenbarligen är extremt lönsam, så

kan man inte driva företaget vidare om det saknas likvida medel. En sådan situation kan uppkomma om företagets lönsamma kunder inte betalar utan blir långfristiga kundfordringar. Man skulle kunna säga att likviditeten är företagets dagliga bröd och vinsten är bara efterrätten.

Det är med andra ord absolut nödvändigt att kunna analysera och styra de betalningsströmmar som uppstår i företaget. För detta behöver vi analysera *företagets kassaflöden*. Genom en sådan analys får vi svar på om likviditeten är under kontroll eller kommer att medföra problem. Dessutom får vi en utmärkt input för att tolka nyckeltalsanalysen och därmed kunna formulera målen och strategin för att nå dem bättre. Beror företagets goda likviditet på lönsam verksamhet eller nettoupplåning? Kommer vinsten att ätas upp av räntekostnader om tillväxten blir allt för snabb? Har vi råd med det breda sortimentet som vi erbjuder eller kommer varulagret att tvinga oss att ta nya lån? Måste vi låna till nyinvesteringar eller kan vi använda egna medel?

Denna typ av frågor måste kunna få svar och integreras i den ekonomiska styrningen av företaget. Först då kan man ta kontrollen över utvecklingen och fatta rätt beslut för att nå målen. Men ibland betraktas analys av kassaflöden som komplicerade pussel som är svåra att få ihop. Detta leder till att dessa analyser inte görs så ofta som de borde. Nedan ska vi därför presentera en förenklad modell, som ger de svar vi behöver utan att vara svår att tillämpa.

Och kom ihåg – det är bättre att få nästan rätt än exakt fel!

1.10.2 KAPITALKÄLLOR

Ett företag kan tillföra kapital till verksamheten på flera olika sätt. Som regel hör de till någon av följande kategorier:

Överskott från verksamheten

Den viktigaste källan är den "egenproducerade" eftersom det är likviditet som inte kostar ränta eller behöver betalas tillbaka. Ofta är även överskottet en förutsättning för externa långgivare att bevilja lån eftersom egna överskott är en indikation på att lånen kan betalas tillbaka senare.

Extern upplåning

I många fall är kapitalbehovet större än verksamheten kan generera just när kapitalet behövs, t.ex. för en investering som ska användas och återbetalas över flera år. I sådana fall kan externa långfristiga lån upptas från banker och andra finansiärer. Detta förutsätter dock att återbetalningsförmåga och säkerheter kan erbjudas som motsvarar långgivarens krav.

Ägarkapital

Företagets ägare tillskjuter normalt kapital vid företagets bildande, och vid enstaka framtida tillfällen av stora investeringar eller någon form av kris. Detta kapital stannar längst i företaget, och är dessutom dyrast eftersom utdelning till ägarna bara kan ske efter skatt, jämfört med avdragsgilla låneräntor.

Minskning av rörelsekapital

Det är inte ovanligt att en stor del av företagets kapital i tillverkande företag och i handelsföretag är bundet i omsättningstillgångar som varulager och kundfordringar. Detta är en naturlig del av affärsprocessen, men samtidigt något som kan styras genom beslut om inköp, sortimentsbredd, produktionsprocess, outsourcing, faktureringsrutiner eller kreditvillkor. Ju mindre kapital företaget behöver binda, desto mindre finansiering krävs, och desto större blir vinsten.

1.10.3 KAPITALANVÄNDNING

Under driften binds kapitalet normalt i olika tillgångar, antingen för produktion eller under affärsprocessen som varulager eller kundfordringar. Vid analysen brukar man dela upp detta på följande kategorier:

Investeringar

Detta avser långfristiga produktionsresurser, som t.ex. en maskin. Detta är nödvändigt för att framställa företagets produkter och påverkas delvis av vilken bransch företaget arbetar inom. Inom tillverkning kan kapitalbehovet för investeringar vara extremt högt och omvänt vara försumbart inom olika tjänsteföretag.

Amorteringar

Återbetalningen av långfristiga skulder till långivarna är en viktig användning för att skapa förtroende för en fortsatt relation och nya behov som kan uppstå inför nästa investering. Ett företag som inte kan återbetala sina lån kommer att tvingas avveckla sina tillgångar och kan inte fortsätta växa utan tillskott från ägarna.

Ökning av rörelsekapital

Vid volymökningar i verksamheten binds normalt även mera kapital i varulager och kundfordringar. Denna analys utvecklas vidare under del 2 men sambandet är tydligt. Ju fler affärer som görs, desto mera varulager måste köpas in och desto större blir kundfordringarna i spåren av ökad försäljning. Detta är en kapitalbindning som kan styras effektivt t.ex. genom förändrade processer och villkor för kredittider till kunder och leverantörer.

1.10.4 SEKTORINDELAD ANALYS

Syftet med kassaflödesanalysen är att visa hur verksamheten tillför och binder kapital och hur detta i slutändan har påverkat företagets likviditet. För att underlätta tolkningen brukar man därför dela in analysen i tre sektorer som beskriver hur likviditeten uppstår och binds i olika processer i företaget.

Likviditet från resultatet

Detta är den första sektorn och den viktigaste. Det är helt enkelt en beskrivning av hur mycket likviditet som resultatet tillför verksamheten när man har rensat bort de poster i resultaträkningen som inte är in- och utbetalningar. Orsaken till att denna sektor är viktigast är att den visar potentialen, dvs. hur mycket likviditet som kan skapas från överskottet i företagets affärer. I praktiken innebär detta att man utgår från resultaträkning och rensar bort avskrivningar och bokslutsdispositioner. De övriga posterna är betalningsflöden som påverkar likviditeten.

Likviditet från rörelsekapitalet

Affärsverksamheten binder rörelsekapital i form av varulager och kundfordringar, som i sin tur finansieras genom kortfristiga skulder till leverantörer och andra. Detta kapital är bundet under en tid på sin väg mot att bli likvida medel, som sedan återinvesteras i affärsprocessen igen. Den likviditet som skapas från resultatet påverkas av förändringen av rörelsekapitalet. Se exemplet nedan:

Årets omsättning uppgår till	9 108 tkr
...dessutom inbetalas ingående kundfordringar från föregående år	511
...men den sista försäljningen är fortfarande obetald och kundfordran	-675
Det innebär att årets likvida betalningar från kunder uppgår till totalt	8 944 tkr

Samma typ av förskjutningar gäller för inköp och varulager mot leverantörsskulder m.m. Flera av dessa poster uppstår automatiskt när verksamheten bedrivs. T.ex. uppstår automatiskt en kundfordran när företaget säljer varor på kredit.

Likviditet från investeringar och finansiering

Utöver affärsverksamheten påverkar även beslut om investeringar (inköp/försäljning), lån (nya lån/amorteringar) och förändringar av det egna kapitalet (nyemission/utdelning) likviditeten. Skillnaden mot de båda första sektorerna är att allt som sker i denna sektor är planerade beslut som inte automatiskt följer av affärsverksamheten. Det betyder att styrningen av denna sektor kan ske av hela posten och inte enbart påverkas av de villkor som reglerar när den ska betalas in i tiden.

1.10.5 ANALYSBLANKETT

Det råder ingen tvekan om att kassaflödesanalysen är en mycket viktig del av den ekonomiska styrningen. Däremot brukar den upplevas som komplex och svår att få ihop, därför genomförs den inte alltid. Analysen kan dock upprättas i mycket enkel form, vilket framgår av nedanstående analysblankett för ett enskilt år. Exempelföretaget är inlagt i blanketten.

För att förenkla upprättandet har reglerna införts direkt på blanketten:

- *för varje post anges + eller – för att visa hur den ska införas*
- *IB eller UB anges för att visa hur balansposterna ska införas.*

Syftet med analysen är att visa hur likviditeten har påverkats och det betyder att man kan bekräfta att man gjort rätt genom att slutsumman stämmer med utgående likvida medel i balansräkningen.

Kassaflödesanalys av Exempelföretaget:

Analys av kassaflöde

Försäljningsintäkter	+	9 108
Övriga intäkter	+	35
Summa intäkter	=	9 143
Material och varor	-	-6 346
Externa kostnader	-	-594
Personalkostnader	-	-1 568
Ränteintäkter	+	1
Räntekostnader	-	-243
Skatt	-	-65

Likviditet från resultatet	=	328
----------------------------	---	-----

	IB	-	UB		
Varulager	2 511		2 679	=	-168
Kundfordringar	511		675	=	-164
Övriga kortfrist fordr	11		89	=	-78
	UB	-	IB		
Leverantörsskulder	314		358	=	-44
Övr kortfrist skulder	475		409	=	66

Likviditet från rörelsekapitalet	=	-388
Ackum likviditet från rörelsen	=	-60

	IB	-	UB	-	Avskr	
Nettoinvesteringar	1 983		1 808		189	= -14
	UB	-	IB			
Nettoförändring lån	2 306		2 114			= 192
	UB	-	IB	-	Res	
Nettoförändring ägare	1 592		1 466		166	= -40

Likviditet från investeringar och lån	=	138
Ackum likviditetsförändring	=	78

	IB	+	Förändr		
UB likvida medel	67		78	=	145

Strukturen för analysblanketten ovan är förenklad, men principerna gäller för alla typer av blanketter för dessa analyser.

1.10.6 TOLKNING AV ANALYSEN

Blanketten visar att det ackumulerade kassaflödet för de tre sektorerna är 78 tkr för perioden. När vi lägger detta tillskott till de ingående likvida medlen på 67 tkr får vi 145 tkr, vilket är samma som anges för utgående likvida medel i balansräkningen. Vi har alltså gjort rätt, men hur ska vi tolka förändringen? Vi har fördubblat de likvida medlen, men ändå kvarstår frågan – är det bra eller dåligt?

Analysen av kassaflödet är oerhört viktig. Men har det uppstått på rätt sätt? Hur kan det förväntas utvecklas? Hur kan vi påverka och styra den fortsatta utvecklingen? Detta är typiska frågor som måste besvaras. Kassaflödet påverkar dessutom nyckeltalen, eftersom ett dåligt kassaflöde kan kräva nya krediter, och då sjunker soliditeten. Den ökade räntekostnaden försämrar räntetäckningsgraden och kraven på avkastningen ökar för att företaget ska fortsätta gå med vinst. Allt hänger samman.

En analys av kassaflödet i exemplarföretaget kan visa hur tolkningen kan gå till.

Sektor 1 – likviditet från resultatet

Först sker en analys av den övergripande strukturen – var har kapitalet uppstått och bundits? Ovan ser vi att lönsamheten i företaget skapar den största delen av likviditeten. Detta är bra. Jämför mot en situation där kassaflödet istället i huvudsak kommer från extern upplåning. En sådan situation skulle på sikt vara ohållbar, eftersom ökade räntor skulle uttradera resultatet och när banken inte vill låna ut mera pengar sinar kassan direkt. En struktur där resultatet ger positiv likviditet är en önskvärd situation. Men varför tillförs bara 78 tkr när resultatet har en potential att öka likvida medel med 328 tkr?

Sektor 2 – likviditet från rörelsekapitalet

Orsaken till att resultatet inte fyller på kassan i vårt exempel är en bristande kontroll över rörelsekapitalet. Kapitalbindningen i varulager och kundfordringar har inte kunnat finansieras av leverantörerna, utan har krävt annan likviditet. Efter denna sektor är till och med det ackumulerade kassaflödet -60 tkr, vilket betyder att det bara finns kvar 7 tkr av den ingående likviditeten på 67 tkr efter den löpande verksamheten, så här måste vi titta lite närmare. Vad har egentligen hänt här?

Varulager

Ökningen av varulagret har bundit 168 tkr av kassaflödet. Men vid årets början hade företaget (2 511/6 346) 40 % av årets förbrukning i varulager. Trots detta väljer man att öka inköpen, vilket måste ifrågasättas. Det kan bero på felaktiga inköpsrutiner med för stora volymer per gång, att sortimentet är för stort, eller värst av allt – vikande efterfrågan som ännu inte har påverkat inköpen.

Omsättningshastigheten är 2,3 ggr per år efter ökningen av varulagret. Hur ser det ut för andra företag i branschen? Det kommer att vara en viktig referens för vår egen struktur.

Detta är företagets huvudsakliga kapitalbindning och vid 5 % ränta står lagret för över halva företagets räntekostnad per år. Här krävs en djupare analys av sortiment, inköpsrutiner och efterfrågan från kunderna. I ett tillverkande företag måste även produktionsprocessen analyseras.

Kundfordringar

Även kundfordringarna har bundit mycket kapital och 164 tkr av kassaflödet har fastnat här. En närmare analys visar att kredittiden ligger på $((675 \times 0,80/9\ 108) \times 365)$ 22 dagar, vilket är ett bra värde. (Reduceringen av kundfordringar med 0,80 beror på justering för momsen som ingår i fordringarna.)

Föregående år var kredittiden 17 dagar, så den har ökat men är ännu inom normala värden. En del av förklaringen kan ligga i den ökade volymen, och en avstämning måste ske mot branschvärden, men trots att kundfordringarna har bundit lika mycket av årets kassaflöde som varulagret är det ändå varulagret som bör prioriteras vid analysen. Detta på grund av de höga värdena och den stora andelen av kapitalbindningen totalt.

Leverantörsskulder

Ökade inköp kan finansieras av leverantörskrediter, och om det hade skett här hade lagerökningen inte krävt så stor del av kassaflödet från resultatet. Om man hade ökat sina krediter med 168 tkr så hade lagerökningen inte påverkat alls och analysen hade istället förskjutits mot att jämföra kredittiden till leverantören med omsättningshastigheten på varulagret. I exemplet omsätts lagret 2,3 ggr per år, vilket skulle kräva ca 160 dagars kredittid för att balansera kapitalbindningen. Om dessa relationer inte är i balans kommer analysen att ha förbrukat likviditet i nästa period då lagret är kvar och man har betalat leverantörerna.

För att behålla kontrollen över ekonomin måste dessa flöden styras och finansieras. Kassaflödesanalysen måste därför ske parallellt med de nyckeltal som visar hur den bakomliggande posten är uppbyggd.

Här har företaget köpt in mera varulager utan leverantörsfinansiering, och man har till och med sämre krediter än man hade vid den lägre inköpsnivån föregående år. Detta kräver en förhandling med leverantören eller förbättrade inköpsrutiner så att inte inköpen görs under perioder då efterfrågan är låg. Det kan även vara nödvändigt att utvärdera nya leverantörer som kan erbjuda bättre krediter och leveransflöden. Gammal är inte alltid äldst!

Sektor 3 – likviditet från investeringar och lån

Det positiva kassaflödet i exemplet kan snabbt spåras till sektor 3. Man har lånat upp ytterligare 192 tkr för att finansiera kapitalbindningen i rörelsekapitalet. Om man hade haft kontroll över sektor 2 så hade denna upplåning varit onödig. Samtidigt har man delat ut 40 tkr till ägarna vilket också har krävt likviditet. Nu har man dragit på sig räntebärande skulder på grund av bristande kontroll.

Långfristig upplåning är i huvudsak avsedd för investeringar i anläggningsskapital. Här har man lånat 192 tkr och investerat 14 tkr, så obalansen är uppenbar. Den upplåning som skett finansierar kortfristig kapitalbindning som borde balanserats inom sin egen sektor, och nästa period kommer resultatet att lastas av ökade räntekostnader. Detta ökar volymkraven i verksamheten för att dra in mera pengar som ska täcka räntekostnaden. Räntekostnader är fasta kostnader som höjer nollpunkten för att nå vinst. Man kan inte längre välja de mest lönsamma affärerna enbart utan måste kanske jaga nya kunder med erbjudanden och rabatter. Följden är att marginalerna sjunker och riskerna ökar. Vi är där igen – allt hänger samman.

Totalt kassaflöde

I exempelföretaget krävs styrning av rörelsekapitalet för att återskapa balansen. Samtidigt ser vi att om resultatet kan fortsätta och om rörelsekapitalet kan balanseras eller minskas, så borde nästa period kunna ge ett positivt kassaflöde på kanske 300–400 tkr, dvs. långt över denna periodens 78 tkr. Detta kan användas till amorteringar som sänker räntekostnaden.

För att kunna sätta rätt mål för kassaflödet och även bestämma hur finansieringen av den fortsatta verksamheten ska ske krävs därför en kombinerad analys av kassaflöden och nyckeltal som ovan. Som vanligt gäller det att ju oftare analysen görs, desto enklare är det att påverka utvecklingen i rätt riktning. Sannolikt har det tagit mera än en period att bygga upp varulagret till den nivå som finns ovan, och utan ekonomisk styrning får företaget en felaktig struktur, ökad risk och lägre lönsamhet. Motiven för analys och styrning är således många och de metoder vi diskuterat ovan relativt enkla – och lönsamma.

DEL 2

EKONOMISKA SAMBANDSMODELLER

2.1 INLEDNING

Nyckeltal är utmärkta för att analysera företagets status och utveckling och därför en naturlig del av företagets ekonomiska styrning. Men genom att kombinera nyckeltalen med varandra till modeller kan man skapa en ökad förståelse för vad som ligger bakom lönsamhet och risk i en verksamhet. Då blir nyckeltalen inte bara mätare för att avläsa vad som har hänt, utan även vägvisare i det framtida beslutsfattandet. Och kunskap om hur företaget fungerar är utgångspunkten för att styra mot målen.

Under detta avsnitt kommer en serie sambandsmodeller att presenteras som ger viktig information och vägledning i styrningen av verksamheten. Modellerna är enkla och kan användas av alla typer av företag, och beskrivs med hjälp av Exempelföretaget från del 1.

2.2 LÖNSAMHET

Ett företags lönsamhet är motorn bakom de flesta andra faktorer. Hög lönsamhet ger god likviditet, bra soliditet, bättre belåningsförmåga för tillväxt och låg risk för ägare och finansiärer. Och tvärtom ger låg lönsamhet dåliga värden på dessa områden och skapar därmed andra problem som följd. Det är därför väsentligt för alla företag att förstå hur lönsamheten fungerar och hur den kan påverkas. Nedan kommer vi att beskriva detta genom analys av nettoresultatet (resultatet efter finansiella poster) och vad som skapar avkastning.

2.2.1 ANALYS AV NETTORESULTAT (RESULTAT EFTER FINANSIELLA POSTER)

Hur och var uppstår resultatet? Är vinsten stabil eller kan den lätt övergå i förlust? Tjänar vi tillräckligt mycket för att motivera den risk vi tar? Hur kan resultatet påverkas för att bli bättre? Detta är viktiga frågor i alla företag och som måste besvaras för att styra verksamheten.

Analysen här avser inte procent, som är så vanligt för nyckeltalen, utan istället det faktiska resultatet i kronor. Den nivå man analyserar är *resultatet efter finansiella poster* eller *nettoresultatet*, dvs. det normala överskottet i företaget utan påverkan av dispositioner och skatter.

Överskottet i kronor påverkar den faktiska betalningsförmågan genom att fylla på kassan med likviditet. En vinst ökar det egna kapitalet och påverkar därmed den långsiktiga kapitalstrukturen och företagets attraktivitet hos finansiärer för att kunna få nya lån. Därmed påverkas även möjligheterna att investera och växa på marknaden. Denna analys är med andra ord ett område som varje ansvarsfull företagsledning, rådgivare eller finansiär behöver förstå och ha kontroll över.

Utgångspunkten för analysen är balansräkningen, och de krav på resultatet som finns från ägare och långgivare. Enkelt uttryckt kan man säga att företagets ägare vill ha avkastning på vad man har satsat och långgivarna vill ha ränta på det kapital man har lånat ut. Om båda dessa grupper är nöjda så har företaget nått de ekonomiska målen med verksamheten – nöjda ägare och trygga långgivare. För att uppnå dessa mål måste vi därför först analysera hur nettoresultatet har uppstått och fördelas. Den modell vi ska använda kallas för *hävstångsmodellen* och är ett teoretiskt koncept som vi ska tillämpa praktiskt nedan.

Företaget i vårt exempel från del 1 har ett nettoresultat på 204 tkr. Första steget är att analysera hur detta resultat har uppstått. En enkel uppställning av balansräkningen visar följande fördelning:

Eget kapital inkl 79,4 % av obeskattade reserver	2 155 tkr	40 %
Främmande kapital inkl 20,6 % av obeskattade reserver	3 241 tkr	60 %
Totalt kapital	5 396 tkr	100 %
Med nuvarande intjäning på det totala kapitalet ($R_t = 8,28\%$) blir rörelse-		
resultatet:		
Eget kapital inkl 79,4 % av obeskattade reserver	$2\,155 \text{ tkr} \times 8,28\% = 179 \text{ tkr}$	
Främmande kapital inkl 20,6 % av obesk reserver	$3\,241 \text{ tkr} \times 8,28\% = 268 \text{ tkr}$	
Rörelseresultat före finansiella kostnader		447 tkr

Men det främmande kapitalet får inte behålla hela sin intjäning, utan här måste man även betala en ränta på 243 tkr. Nettoresultatet efter finansiella kostnader blir därför $(447 - 243)$ 204 tkr. Detta visste vi redan från resultaträkningen, men en omsortering av informationen ger en mera intressant bild.

Det egna kapitalet tjänar in 179 tkr eftersom ingen annan än ägarna har anspråk på detta. Men på det främmande kapitalet måste vi betala ränta, och får då bara behålla räntemarginalen mellan avkastningen (R_t) och skuldräntan (R_s). I vårt exempel är skuldräntan $(243/3\,241)$ 7,5 % och räntemarginalen blir då $(8,28 - 7,5)$ 0,78 %, vilket beräknat på skulderna 3 241 tkr blir 25 tkr. Men hur många företag skulle vara beredda att låna över 3 mkr för att tjäna 25 tkr? Säkerligen inte många, men det döljs i nettoreultatet på 204 tills vi gör analysen:

Eget kapital inkl 79,4 % av obesk reserver	$2\,155 \text{ tkr} \times 8,28\% = 179 \text{ tkr}$	88 %
Främmande kapital inkl 20,6 % av obesk reserver	$3\,241 \text{ tkr} \times 0,78\% = 25 \text{ tkr}$	12 %
Nettoresultat	204 tkr	100 %

Vårt företag har således lånat 60 % av kapitalet för att tjäna in 12 % av nettoresultatet. Ur ett riskperspektiv är denna obalans oroväckande. Marginalen är mindre än 1 % för det stora främmande kapitalet. En minskad affärsavkastning kommer att leda till att lånen istället sänker resultatet. Antag att affärsavkastningen R_t sjunker till 6 %. Bortsett från att vinsten sjunker på det egna kapitalet innebär det att vi nu förlorar 1,47 % på den negativa räntemarginalen:

Eget kapital inkl 79,4 % av obesk reserver	$2\,155 \text{ tkr} \times 6,00\% = 129 \text{ tkr}$	
Främmande kapital inkl 20,6 % av obesk reserver	$3\,241 \text{ tkr} \times -1,47\% = -48 \text{ tkr}$	
Nettoresultat		81 tkr

Nettoresultatet sjönk således till mindre än hälften på grund av en minskad affärsavkastning från 8,28 till 6 %.

Orsaken är förstås den höga belåningen och den låga räntemarginalen. I detta läge hade det varit bättre att ha en lägre belåning om man inte kan försvara affärsavkastningen. Men det är lika kraftfullt åt andra hållet. Om man kunde öka avkastningen till 12 % skulle bilden bli en helt annan:

Eget kapital inkl 79,4 % av obeskrivna reserver	$2\,155 \text{ tkr} \times 12,00 \% = 259 \text{ tkr}$
Främmande kapital inkl 20,6 % av obeskrivna reserver	$3\,241 \text{ tkr} \times 4,53 \% = 147 \text{ tkr}$
Nettoresultat	406 tkr

Om räntemarginalen kan försvaras och öka så lönar det sig att arbeta med högre belåning, eftersom ägarnas nettoresultat ökar väsentligt genom räntemarginalen på lånen. Men om affärsavkastningen är låg, känslig för konkurrens, känslig för lågkonjunktur eller om marknadsräntan är på väg upp så är hög belåning i det här företaget en farlig strategi. Vi måste helt enkelt veta hur överskottet fördelas på det underliggande kapitalet och hur känsligt det är för förändringar när vi fattar beslut om kapitalstruktur, finansiering och tillväxt. För att bestämma mål för avkastning och att välja en lämplig kapitalstruktur kan en simuleringstabell användas, där både ökning och sänkningar av R_t ingår:

A. Härledning av nettoresultatet

Tillgångar:	Eget Kapital:				
5 396,0	2 154,9	 gånger Rt	8,28 %	%.... ger vinst på	178,4
Rt:					
	Skulder:				
	3 241,1	 gånger (Rt-Rs)	0,81 %	%.... ger vinst på	26,3
	Rs:				
		 nettoresultat från totalt investerat kapital			204,7

B. Känslighetsanalys av nettoresultatet

Nettoresultat vid Rt-förändr:	-5,00 %	-3,00 %	0,00 %	3,00 %	5,00 %
.... vinst från eget kapital	70,7	113,8	178,4	243,1	286,2
.... vinst från skulder	-135,8	-71,0	26,3	123,5	188,3
.... nettoresultat	-65,1	42,8	204,7	366,6	474,5

Det är inte fel att arbeta med främmande kapital. Tvärtom kan det vara mycket lönsamt, vilket framgår av tabellen när Rt är tillräckligt hög. Men hög belåning vid låga räntemarginaler kan plötsligt skapa stora förluster, som minskar det egna kapitalet och hotar likviditeten. Första målsättningen är därför att lyckas få upp Rt till en nivå där risken med den höga belåningen lönar sig.

Om nettoresultatet inte har balans mellan lönsamhet och risk, genom att andelen skulder är väsentligt högre än bidraget till resultatet måste den ekonomiska styrningen inriktas på att:

- öka affärsavkastningen
- sänka räntekostnaden
- omvandla fasta kostnader till rörliga
- minska kapitalbindningen
- öka andelen eget kapital.

Flera av dessa vägar till ökad balans kan ta stöd av den traditionella nyckeltalsanalysen och jämförelser mot andra företag men då måste först strukturen och känsligheten i nettoresultatet enligt ovan vara känd och utgöra utgångspunkt för den valda strategin. En intressant analys är även att

simulera konkurrenter till företaget i samma modell. Man får då en bild av dessa företags känslighet och potential i sitt nettoresultat.

2.2.2 DUPONT-MODELLEN

Lönsamheten i ett företag påverkas av en mängd olika variabler, allt från produktenskaper och marknadsposition till interna beslut om inköpsvolymer och lagerhållning. Det är med andra ord en komplex miljö att analysera och styra. Men de ekonomiska sambanden kan illustreras mycket effektivt genom att dela upp analysen på två delar.

Den första delen avser att visa hur mycket företaget tjänar på att genomföra en affär, dvs. hur mycket som återstår av omsättningen sedan alla kostnader som hör till rörelsen har blivit betalda. Det enda som lämnas utanför är påverkan från finansieringen av företaget, eftersom detta inte hör till affärsverksamheten. I del 1 använde vi nyckeltalet vinstmarginal (VM) för att visa hur mycket som återstår efter att ha tagit kostnader för varuinköp, personal, lokaler, marknadsföring, avskrivningar m.m. Även räntetäkten ingår då detta är överskottet från den likviditet som affärerna genererar, men inte räntekostnaden. I vårt exemplarföretag är vinstmarginalen (447/9 108) 4,9 %, och den berättar att varje gång vi gör en affär får vi behålla 4,9 % av omsättningen.

Den andra delen visar hur många affärer vi gör där vi tjänar 4,9 % varje gång. Ju fler dess bättre. Detta kan vi analysera genom att beräkna hur många gånger per år som kapitalet omsätts. Företaget består av en mängd olika typer av kapital, och det reagerar olika på affärsverksamhet. Lagervaror binder kapital tills varan säljs och sedan övergår det i kundfordringar som låser kapitalet tills kunden betalar.

I bakgrunden binds kapital i anläggningstillgångar som t.ex. maskiner som behövs för att producera varan eller datorer för att producera ritningar m.m. Men allt kapital binds i verksamheten och genom att mäta omsättningshastigheten (OH) på detta får vi ett snitt som visar hur många gånger per år som kapitalet kan återanvändas till en ny affär där vi tjänar 4,9 % igen. I vårt exemplarföretag blir detta (9 108/5 396) 1,69 ggr per år.

Vi skulle därför kunna säga att vårt företag gör 1,69 affärer per år där vinsten är 4,9 % varje gång, och detta är vad som ligger bakom den totala lönsamheten, som vi normalt uttrycker som avkastning Rt. Det betyder att Rt består av VM x OH och detta kan vi visa genom att eliminera omsättningen i beräkningen:

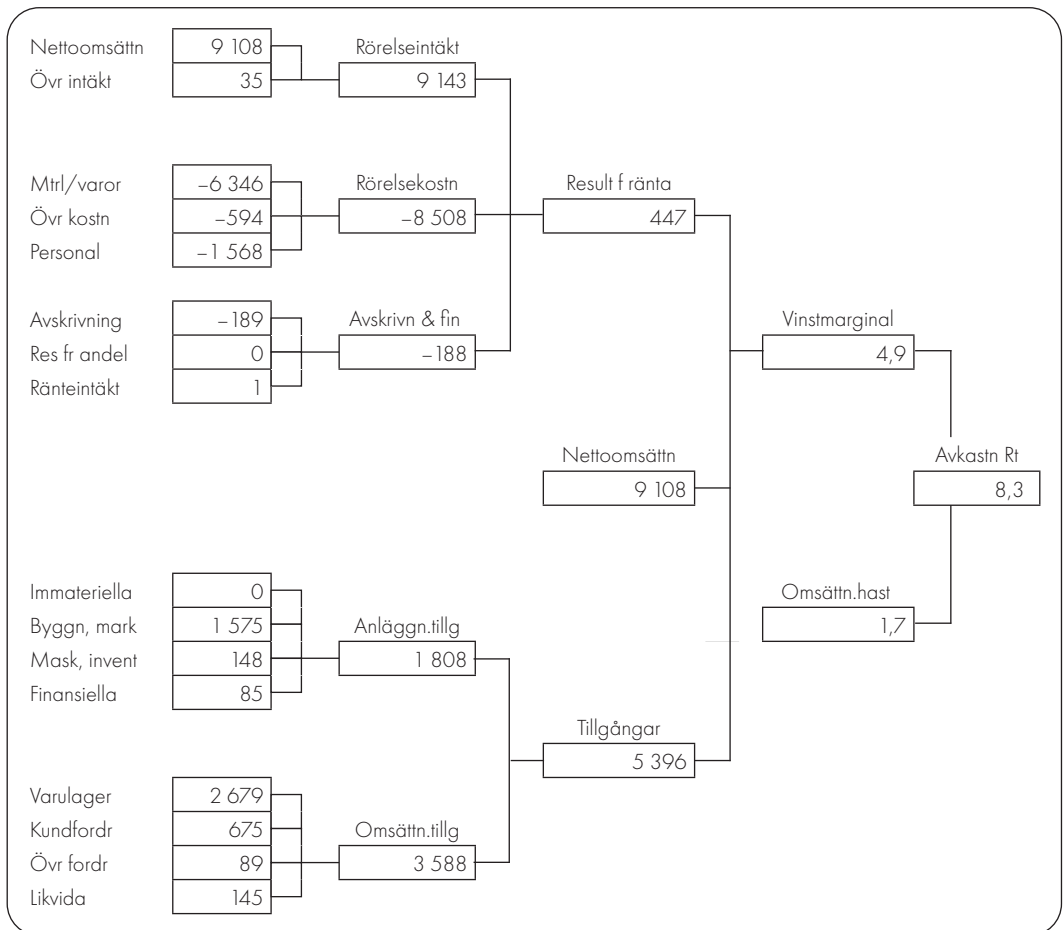
$\frac{\text{Resultat före finansiella}}{\text{Omsättning}}$	$\times$	$\frac{\text{Omsättning}}{\text{Totalt kapital}}$	$=$	$\frac{\text{Resultat före finansiella}}{\text{Totalt kapital}}$
--	----------	---	-----	--

Uttryckt i siffror får vi: $(447/9108) \times (9108/5396) = 447/5396$.

Det bevisar att $VM \times OH = Rt$, eller med siffror från vårt företag: $4,9 \% \times 1,69 = 8,28 \%$.

Detta enkla samband är mycket viktig kunskap, eftersom det visar hur resultaträkningen och balansräkningen samverkar för att skapa lönsamhet i företaget, och det är just detta samband som utgör grunden i den viktiga *DuPont-modellen* som har fått sitt namn från det företag som först använde den för att förklara lönsamheten och styra verksamheten, den amerikanska DuPont-koncernen.

DuPont-modellen kallas ofta för ett avkastningsträd, eftersom den grafiskt härleder avkastningen från de bakomliggande sambanden i resultat- och balansräkningen. Den övre delen av trädet visar hur resultaträkningen producerar vinstmarginalen, och den undre delen visar hur balansräkningen bygger upp omsättningshastigheten på kapitalet.

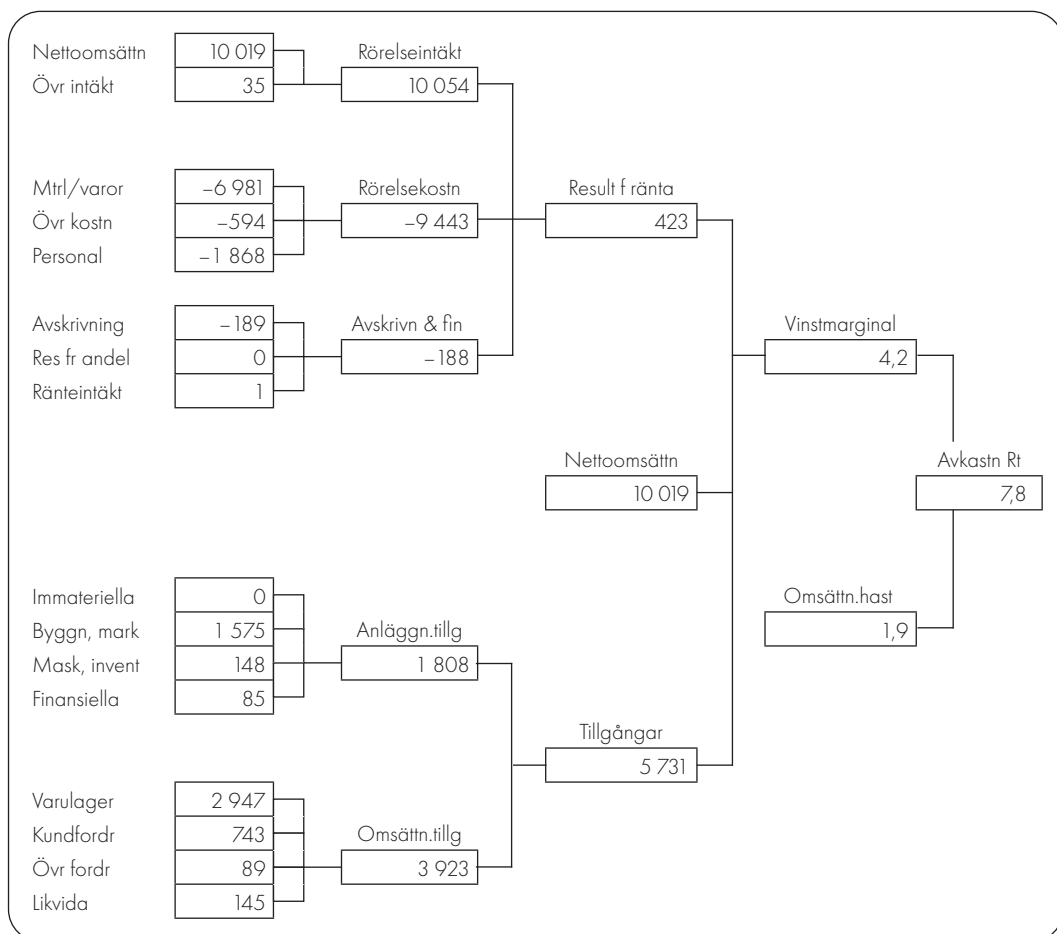

Utöver modellens pedagogiska sammanställning av resultat- och balansräkningen är den utmärkt för att simulera förändringar av olika typer. Vad händer t.ex. om vi anställer en ny säljare för 300 tkr som kan öka volymen med 10 %? Lönar det sig? Genom att föra in de nya värdena i modellen framgår att:

- arbetskraftskostnader ökar till 1 868 tkr
- omsättningen ökar till 10 019 tkr
- varukostnaden ökar till 6 981 tkr.

Tillsammans kommer detta att sänka vinstmarginalen till 4,2 %, samtidigt som den högre volymen ökar omsättningshastigheten till 1,9 ggr. Sammantaget sjunker dock avkastningen till 7,8 % och dessutom kommer den ökade volymen att föra med sig ökad kapitalbindning i varulager och kundfordringar, vilket är vanligt. Då kommer avkastningen att sjunka ytterligare.

Nedan ser vi resultatet av alla förändringar – det vi planerade lönar sig således inte!

Nästa steg blir att använda modellen omvänt till olika frågor, t.ex.: Vad krävs för att säljaren ska vara lönsam? Hur mycket måste försäljningen öka? Genom att använda datoriserade DuPont-modeller kan man skapa mycket kraftfulla verktyg för att styra företagets ekonomi och beslutsfattande. Genom att föra in värdena till analysen av nettoresultatet (resultatet efter finansiella poster) ovan kan de frågor vi ställde där diskuteras vidare.

Sambandet bakom DuPont-modellen visar en viktig sak till. Det visar att på ytan lika lönsamma företag kan använda helt olika strategier för att nå sin lönsamhet genom olika kombinationer av VM och OH. Detta är viktigt för att positionera företaget, och för att analysera konkurrenterna. T.ex. kan en avkastning på 20 % bestå av följande underliggande kombinationer:

Företag	VM	x	OH	=	Rt
A	5		4		20
B	4		5		20
C	10		2		20
D	2		10		20

Jämför de olika positionerna. Företag C är ett företag med hög vinstmarginal och dåligt kapitalutnyttjande. Kanske medför ett starkt varumärke att man kan få ut bra priser men tvingas göra stora lagerinköp från en stark leverantör. Detta förekommer ibland hos detaljister för märkeskläder. Företag D är omvänt ett företag som skapar sin lönsamhet genom hög omsättningshastighet för att motverka den låga marginalen. Ett utmärkt exempel på detta är Ullared som säljer till låga priser i höga volymer. Totalt är lönsamheten mycket hög.

Olika grundstrategier påverkar hur avkastningen kommer att byggas upp, men genom jämförande analys kan även den egna verksamheten utvecklas. Om t.ex. företag A och B har samma profil inom sin bransch vet nu B att man kan nå 5 % marginal istället för 4 % som man har nu. Det betyder att man borde kunna öka sin avkastning till 25 % eftersom man har en bättre omsättningshastighet. Nästa steg blir att använda nyckeltal för att analysera kostnadsstrukturen mellan företagen och sedan att använda DuPont-modellen för att prova hur marginalen kan ökas till 5 %.

2.3 KAPITALSTRUKTUR

2.3.1 INLEDNING

Kapitalstrukturen i ett företag är en beskrivning över kapitalanvändning och finansiering. Alla företag binder kapital i olika tillgångar som maskiner,

varulager, kundfordringar eller pågående arbeten. Det kapital som binds behöver någon form av finansiering, antingen från ägarna eller från externa källor. Ju mera kapital som binds, desto mera finansiering krävs. Detta innebär även omvänt att om finansieringen är begränsad så kan detta även begränsa företagets möjligheter att investera och växa. I den ekonomiska styrningen är det därför viktigt att minska kapitalbindningen genom att utnyttja kapitalet effektivt. Detta sker vanligtvis främst med det kortfristiga rörelsekapitalet som regelbundet flyter genom företaget. Kapitalbindningen kan naturligtvis även påverkas genom strategiska val mellan egna produktionsresurser och outsourcing till underentreprenörer som har den kapacitet som krävs.

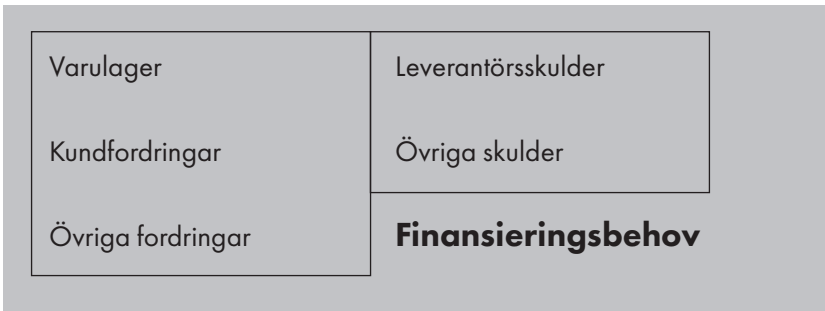
Utöver den negativa inverkan på lönsamheten som en hög kapitalbindning får, genom stort behov av finansiering, så medför även en hög finansiering risker för företaget. Kostnaden för finansiering är en fast kostnad, och vid lågkonjunktur eller förlorade affärer är dessa kostnader normalt ett problem för företaget. Därtill kommer att finansiärerna kan kräva ytterligare säkerheter som företaget inte kan erbjuda, och som konsekvens strypa kapitaltillförseln eller kräva mera insats från ägaren. Det finns således flera skäl att analysera och styra kapitalbindningen i företaget, och nedan kommer vi att visa hur olika nyckeltal och modeller kan användas i både den kort- och långsiktiga styrningen.

2.3.2 ANALYS AV RÖRELSEKAPITAL

Rörelsekapitalet i en verksamhet består av de kortfristiga tillgångarna och skulderna, eller med andra ord, företagets affärskapital som uppstår och binds i verksamheten i spåren av de affärer som görs. De poster som normalt inräknas är:

- varulager
- pågående arbeten
- kundfordringar
- övriga korta fordringar
- kortfristiga skulder.

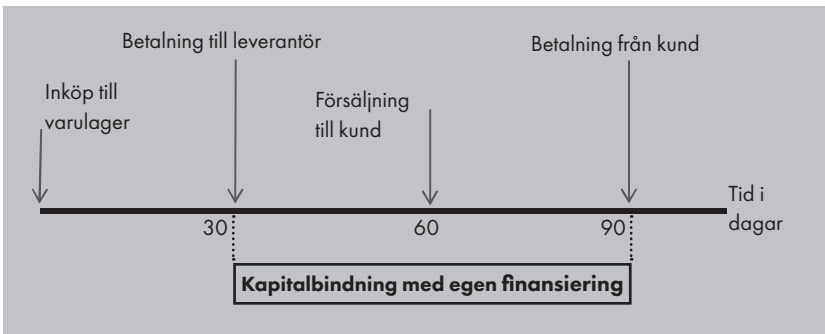
Nettot mellan dessa kortfristiga tillgångar och skulder utgör rörelsekapitalet. I normalfallet är de kortfristiga tillgångarna större än de kortfristiga skulderna. Om man skulle upprätta en balansräkning med enbart dessa poster skulle den därför se ut på följande sätt:

Det förhållande som bilden visar innebär att rörelsekapitalet kräver ytterligare finansiering för att balansera, och de källor som kvarstår är eget kapital eller någon form av extern finansiering. Det allra vanligaste är att obalansen täcks in av en checkkredit, som ju normalt har till uppgift att utgöra likvidreserv när utbetalningar ska göras innan inbetalningar från kunderna har skett.

Problemet med de typer av finansiering som krävs är dock att de medför krav på utdelning eller ränta. Ju större rörelsekapitalet är desto dyrare blir det således för företaget. Detta innebär att styrningen av rörelsekapitalet inte bara får inverkan på kapitalstrukturen, lånebehovet och behovet av säkerheter, utan även får en direkt inverkan på lönsamheten.

Det finns dock två intressanta samband inom rörelsekapitalet som företaget kan påverka i sin ekonomiska styrning. Det första är påverkan på sekvensen som kapitalet färdas igenom systemet.

I exemplet ovan köper ett företag in varor från en leverantör för att sedan sälja till en kund på kredit. Ett sådant förlopp kräver finansiering för tiden mellan att leverantörskrediten löper ut tills kunden betalar sin faktura till företaget. Det innebär att ju ...

- längre kredittiden är från leverantören
- kortare ledtiden mellan inköp och kundorder
- snabbare man kan sälja ut lagret
- snabbare leveransen faktureras till kunden
- snabbare kunden betalar in

... desto kortare tid behöver finansieras av företaget och desto lägre blir finansieringskostnaden. Detta är ett område där jämförande analys med nyckeltal kan ge många viktiga styrimpulser för att optimera processen. Hur ser våra nyckeltal ut för kredittider och omsättningshastigheter på lager jämfört med andra i branschen? Vårt mål är de bästa värdena på varje område. Med hjälp av sådana referenser kan företaget sätta mål för den egna verksamheten som både minskar kapitalbehovet och ökar lönsamheten.

Det andra viktiga sambandet består i att flera av kapitaltyperna inom rörelsekapitalet är volymberoende. Det innebär att rörelsekapitalet förändras med verksamhetsvolymen. Om vi t.ex. säljer för 1 000 tkr per år till kunder som får 30 dagars kredit, så innebär detta att normalt $(1\,000 \times 30/365)$ 82 tkr binds i kundfordringar. Detta utgör 8,2 % av omsättningen. Om volymen ökar till 1 500 på samma villkor kommer $(1\,500 \times 30/365)$ 123 tkr att bindas i kundfordringar, vilket fortfarande är 8,2 % av omsättningen.

Relationen mellan kapitalbindningen och volymen styrs således av tidsförloppet och inte affärsvolymen, och vi skulle direkt kunna säga att om volymen ökar till 2 000 tkr så kommer kapitalbindningen i kundfordringar att uppgå till $(2\,000 \times 8,2\%)$ 164 tkr. Exemplet visar att ökningen av omsättningen från 1 000 tkr till 2 000 tkr kommer att kräva ytterligare finansiering på 82 tkr. En del av den ökade bruttovinsten från omsättningen kommer därför inte att kunna behållas i företaget, utan kommer att gå till ökade räntekostnader om ingen påverkan sker.

Samma typ av samband gäller för den finansiering vi får från leverantörer, momsskulder och flera andra poster. Det gäller även för varulager och pågående arbeten, men här kan påverkan även ske från förändrade strategier för inköp, leveranssäkerheten från leverantör, val av sortimentsbredd, säsongsförsäljning m.m. Sambandet är något svagare här men det finns kvar i grunden – när vi säljer mer köper vi normalt in mer. För vissa poster finns inget samband alls, t.ex. amorteringsdelen av långfristiga skulder eller fordringar på utomstående som inte grundar sig på affärsverksamheten som lån till ett dotterbolag. Dessa poster påverkas inte av volymen och ska inte ingå i analysen.

Dessa samband ger oss möjligheter att beräkna och styra vad som händer vid volymförändringar, och därmed även möjlighet att beräkna hur stor nyfinansiering som krävs för att bära det ökade rörelsekapitalet. Och

ju lägre kapitalbehovet blir, desto större blir vinsten, så detta är ett område där nyckeltalen är mycket effektiva vid ekonomistyrningen. Se nedanstående tabell som visar hur vårt exemplarföretag påverkas av en förväntad volymökning på 20 %:

Omsättning år 20X8	9 108
Beräknad förändring	20,0 %
Omsättning år 20X9	10 930

Balansposter	20X8	% av oms	20X9
Varulager	2 679	29,4 %	3 215
Kundfordringar	675	7,4 %	810
Övriga fordringar	89	1,0 %	107
Omsättningsstillgångar	3 443	37,8 %	4 132
Leverantörsskulder	-314	-3,4 %	-377
Övriga skulder	-475	-5,2 %	-570
Kortfristiga skulder	-789	-8,7 %	-947
Rörelsekapital	2 654	29,1 %	3 185
Förändring av rörelsekapital			531
Ränta checkräkning			5,0 %
Ränta kapitalbindning (% x rörelsekapital 20X9)			-159
Resultatpåverkan från förändring (% x förändring)			-27

En första reflexion är att volymökningen kommer att binda mera kapital. Det vanligaste är att nästa steg därför blir att söka öka checkkrediten för att kunna finansiera det ökade kapitalbehovet. Detta är sannolikt inte svårt, eftersom en ökning på 20 % kommer att gynna resultatet och vara positivt för hela verksamheten. Av den ökade vinsten från den nya volymen kommer dock 27 tkr att gå till ökade räntekostnader på grund av ökad kapitalbindning. Men tänk om vi studerar nyckeltalen för andra företag i branschen och upptäcker att dom i snitt ligger på 20 % varulagerbindning istället för våra 29,4 %.

Omsättning år 20X8	9 108
Beräknad förändring	20,0 %
Omsättning år 20X9	10 930

Balansposter	20X8	% av oms	20X9
Varulager	2 679	20, %	2 186
Kundfordringar	675	7,4 %	810
Övriga fordringar	89	1,0 %	107
Omsättningstillgångar	3 443	28,4 %	3 103
Leverantörsskulder	-314	-3,4 %	-377
Övriga skulder	-475	-5,2 %	-570
Kortfristiga skulder	-789	-8,7 %	-947
Rörelsekapital	2 654	19,7 %	2 156
Förändring av rörelsekapital			-498
Ränta checkräkning			5,0 %
Ränta kapitalbindning (% x rörelsekapital 20X9)			-108
Resultatpåverkan från förändring (% x förändring)			+25

Det skulle innebära att vi skulle kunna öka volymen och samtidigt styra mot en lägre lagernivå. Om vi sätter in dessa värden i tabellen kommer bilden att se ut på följande sätt:

Om företaget kunde nå samma nivå på kapitalbindning i varulager som övriga i branschen skulle volymökningen kunna ske med minskad kapitalbindning, och förutom vinsten från den ökade omsättningen skulle räntekostnaderna minska med 25 tkr.

Vår styrning har således ökat vinsten med (27+25) 52 tkr jämfört med ett oförändrat scenario. Dessutom har nästan 500 tkr kunnat frigöras från checkkrediten för andra investeringar eller sänkt limit och frigjorda säkerheter. Det lönar sig således på många sätt att styra kapitalbindningen. Samtidigt måste dock en strategisk analys ske av om sänkt lagernivå innebär negativa effekter för leveransmöjligheter eller sortimentsbredd.

Vid dessa typer av analyser är referensvärden från andra jämförbara företag viktig input. Vad som går att uppnå i andra företag bör även kunna uppnås i vårt egna och genom att använda målvärden från de bästa

företagen i branschen vid simuleringar i modellen ovan kan både kapitalbehov och påverkan på lönsamheten från styrning bli viktiga delar i den fortsatta strategin för företaget.

2.3.3 ANALYS AV FINANSIELL BALANS

Företagets finansiella balans kan avläsas i den långsiktiga kapitalstrukturen. Ovan har vi mätt denna genom nyckeltalen för soliditet (G9) och även diskuterat att det egna kapitalet är en buffert mot förluster. Detta är viktigt för att kunna ta affärsrisker i verksamheten – om man inte klarar att förlora på en satsning kommer man heller inte att göra den och då blir företaget stillastående. En förutsättning för tillväxt och utveckling är därför att klara att en satsning blir försenad eller misslyckas.

Det egna kapitalet är även avgörande för möjligheten att skapa förtroende hos externa finansiärer, eftersom även dessa vill veta att företaget har en långfristig överlevnadsförmåga och att man kan förväntas betala tillbaka sina skulder. Annars får företaget inte någon finansiering, och kan därmed inte växa i samma takt som andra företag. Så med denna ansats borde väl företaget ha så mycket eget kapital som möjligt för att vara motståndskraftigt mot förluster och attraktivt för finansiärer, eller?

Jämför de båda företagen här nedan:

Företag A		Företag B	
Tillgångar 10 mkr	Eget kapital 9,5 mkr	Tillgångar 10 mkr	Eget kapital 0,5 mkr
	Banklån 0,5 mkr		Banklån 9,5 mkr

Båda företagen har totala tillgångar på 10 mkr, men med radikalt olika kapitalstruktur och finansiering. Företag A har finansierat sig med i huvudsak eget kapital och det skulle krävas enorma förluster innan man har förbrukat så mycket kapital att lånen inte täcks av tillgångarna. Företag B har gjort precis tvärtom och i huvudsak använt extern finansiering. Här medför även små förluster att det egna kapitalet förbrukas och äventyrar återbetalningen av lånen. Så av dessa båda företagen borde väl A vara en klar favorit för långivarna?

Låt oss titta närmare på detta strax, men först diskutera en annan fråga, nämligen kostnaden för kapitalet eftersom detta påverkar avkastningskraven för tillgångarna. Låt säga att företaget behöver tillföra ytterligare 1 mkr, och har två alternativ, eget kapital eller banklån. Vilket är dyrast?

Om vi förutsätter att ägarna och banken har samma avkastningskrav kan en enkel analys göras. Om ägarna och långivarna kräver 5 % avkastning så betyder det att man vill få ut 50 tkr. Till ägarna kan det bara lämnas som utdelning från det beskattade kapitalet. Långivarna får i stället sin avkastning som räntekostnader. I nedanstående exempel visar vi hur stor omsättning som krävs i en verksamhet som har 50 % marginal för att klara detta:

Ny finansiering 1 mkr till 5 % ...	utdelning	banklån
Omsättning	126	100
Varuinköp	-63	-50
Bruttovinst	63	50
Räntekostnader	0	-50
Resultat före skatt	63	0
Skatt 20,6 %	-13	0
Beskattat resultat	50	0

Vi kan direkt se att det egna kapitalet är dyrast. Omsättningen måste vara 26 % högre i exemplet för att betala 5 % till ägarna jämfört med att betala ränta till banken. Orsaken är förstås att räntan är avdragsgill och utdelningen måste tas efter skatt. Dessutom vet vi att ägarna normalt har högre avkastningskrav eftersom man inte har några säkerheter för sitt kapital utan står sist i raden när det gäller att få tillbaka det satsade kapitalet.

Om vi återgår till de båda företagen i exemplet ovan så visar analysen av kostnaden för kapitalet att företag B borde vara mest intressant, eftersom man har valt en billigare finansiering av sina tillgångar än vad företag A har gjort. Samtidigt vet vi att den högre risken i företag B:s balansräkning gör att det blir svårare att få förmånliga villkor och nya lån från banken. Men det finns något annat som gör att bilden ovan inte är komplett och som gör att vi inte direkt kan välja mellan A och B för att säga vilket företag som är mest stabilt och bäst låntagare hos banken. Vi måste veta vilken typ av verksamhet som företagen bedriver och hur detta påverkar det löpande kassaflödet.

Om vi återgår till företag A och B med mera information får vi veta att A har ett mycket dåligt kassaflöde på grund av att denna verksamhet har

långt mellan affärerna. B har däremot ett mycket aktivt kassaflöde med fortlöpande tillgång till likviditet. Hur kommer denna information att påverka bedömningen? Det innebär ju att det på papperet stabila företag A kan ha svårare att sköta sina löpande betalningar till banken än det högbelånade företag B, eftersom A inte har så god tillgång till likviditet som B har.

Slutsatsen är att den första bilden inte räcker för bedömningen. Den finansiella balansen måste analyseras med hjälp av två perspektiv som består av andel eget kapital och aktiviteten hos kassaflödet. Det senare mäter vi normalt genom nyckeltalet räntetäckningsgrad (T_3), som visar hur många gånger kassaflödet före räntekostnader täcker räntekostnaden. Vid analysen måste därför den finansiella balansen baseras på hur dessa nyckeltal samverkar.

Generellt gäller att en låg soliditet kan balanseras av en hög räntetäckningsgrad/högt kassaflöde. Det betyder att företaget har en aktiv betalningsförmåga som medger en högre belåning och därmed tillgång till billigare kapital. Omvänt så krävs en högre soliditet i ett företag med svagt eller oregelbundet kassaflöde eftersom man i detta läge inte kan bära så stor extern finansiering och dessutom behöver en buffert mot störningar i verksamheten. Tabellen nedan visar hur kombinationen av soliditet och räntetäckningsgrad kan se ut för att balansera varandra:

Soliditet	20 %	30 %	40 %	50 %
Räntetäckningsgrad	5–6	4–5	3–4	2–3

Det betyder att den finansiella balansen måste bestämmas mot en kombination av soliditet och räntetäckningsgrad, samt en god förståelse för affärsverksamhetens förmåga att producera stabila kassaflöden. På samma sätt måste utomstående finansiärer resonera för att vara trygga i sin utlåning.

De trender som kan spåras i nyckeltalen måste också analyseras mot dessa samband och där kan följande situationer uppstå:

1. *Soliditeten ökar och räntetäckningsgraden ökar*

Detta är en önskvärd situation som inte kräver någon åtgärd, stäm av mot nivåtabellen ovan.

2. *Soliditeten ökar och räntetäckningsgraden sjunker*

Försämrat kassaflöde kräver minskad andel extern finansiering, frigör kapital för amortering.

3. *Soliditeten sjunker och räntetäckningsgraden ökar*

Ökad belåning ger billigare finansiering om kassaflödet är stabilt och tillräckligt, se tabellen.

4. *Soliditeten sjunker och räntetäckningsgraden sjunker*

Ökad belåning och sämre kontroll kräver aktiv styrning för att vända trenden, se tabellen.

Marginella förändringar eller förändringar från mycket höga värden kräver normalt sett inte någon förändrad strategi, men stora förskjutningar och nivåer som är i stark obalans med tabellen ovan kräver en djupare analys av såväl affärsverksamheten som möjligheterna att frigöra kapital, t.ex. via styrning av rörelsekapitalet enligt ovan. Detta är ett viktigt område att kontrollera för att minska risken i verksamheten, och därför prioriterat ur analysynpunkt och i den ekonomiska styrningen.

DEL 3

PRAKTIKFALL

3.1 INLEDNING

Alla företag har sina unika förutsättningar, och utvecklingen påverkas ofta av en kombination av affärsidé, ledning, resurser, konkurrenter, konjunkturläge m.m. Därför kan det vara svårt att hitta ett praktikfall som stämmer in på det egna företaget. En analys av ett praktikfall kan dock ändå vara värdefull. Det visar hur analysen kan struktureras med nyckeltalen som verktyg för att förstå och tolka vad som hänt och sedan besluta om den ekonomiska styrningen. Med detta syfte presenteras en analys av Möbelaffären AB under detta avsnitt.

3.2 BEGRÄNSAT URVAL AV NYCKELTAL

BAS Nyckeltal omfattar ett sextiototal grund- och tilläggsnyckeltal. Vid analysen är det viktigt att välja ut ett begränsat antal av dessa. Detta för att inte förlora fokus på vad som är väsentligt i en allt för stor mängd information. Behovet i det enskilda företaget blir avgörande, baserat på verksamhetens art (handel, tjänster eller tillverkning), bransch, storlek, utvecklingsfas och övriga speciella förhållanden som påverkar.

En viktig faktor vid valet av nyckeltal är att de ska beskriva viktiga relationer för just det här företaget, samtidigt som de ska vara lätta att förstå och påverka genom den ekonomiska styrningen. Enkelhet är ofta en väsentlig fördel och många vanliga nyckeltal bygger därför på relationer till omsättningen som normalt är väl förankrade hos de flesta företagsledare. Ofta räcker det med 5–6 viktiga nyckeltal för att få en bra bild av företaget. Sedan kan man vid en fördjupad analys använda ytterligare nyckeltal för att förtydliga analysen.

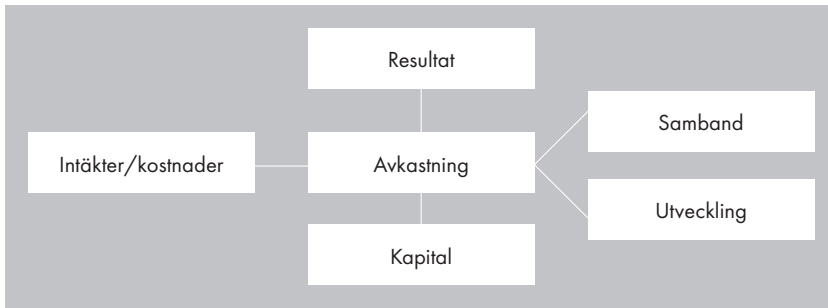
Ju mera detaljerat underlag som finns till hands, desto mera specifika nyckeltal kan man använda. Detta innebär att man oftast kan göra en djupare analys av det egna företaget än av andra, eftersom man har tillgång till allt internt material och specifikationer. Ta gärna med företagets redovisningskonsult eller revisor vid analysen för att hjälpa till att tolka analysen och för att diskutera utvecklingen.

3.3 STEGVIS ANALYS

För att vara effektiv vid analysarbetet är det viktigt att man följer en systematik där först ett antal övergripande nyckeltal beräknas för lönsamhet, betalningsförmåga och finansiell struktur. Exempel kan vara G2 Avkastning på totalt kapital, G5 Rörelsemarginal, G12 Kassalikviditet och G9 Soliditet. Detta ger en inledande bild av lönsamheten oberoende av finansieringen och hur kapitalstrukturen ser ut på kort och lång sikt. Därefter kan man gå vidare med mera specifika nyckeltal inom respektive område.

En annan viktig metodik är att börja med det egna företaget och göra en analys över hur de viktiga nyckeltalen har utvecklats över tiden. Därefter kan jämförelser göras mot branschen som helhet och mot några specifika konkurrenter. Man ser då det egna företags position jämfört med de övriga.

För att underlätta en systematisk analys har BAS Nyckeltal indelats i olika nivåer och block. Nivåerna består av Grundnyckeltal som är generella och tillämpliga för de flesta företag och Tilläggsnyckeltal som är mera specifika och lämpliga i olika situationer när man vill gå djupare. De olika blocken är uppdelade enligt följande:

Ligger förklaringen i resultaträkningen och/eller i balansräkningen? Beror förhållandet på den egna utvecklingen eller är det ett generellt branschproblem? Genom att utgå från en systematisk ansats med olika nivåer och en klar struktur kan arbetet förenklas och tolkas lättare.

3.4 TOLKNING AV NYCKELTALEN

Utöver principerna att konsekvent arbeta med några få nyckeltal och att göra en systematisk analys är det viktigt att också på ett riktigt sätt kunna tolka innebörden av de framräknade nyckeltalen. Annars kommer inte tolkningen att ge upphov till rätt ekonomisk styrning och de åtgärder som planeras inte att få avsedd verkan. Viktiga förutsättningar för att kunna tolka nyckeltalen är:

- att ha grundläggande kunskaper om uppbyggnad och samband av de olika posterna i resultat- och balansräkningen
- att ha kunskap om viktiga ekonomiska samband (se del 2)
- att känna till det egna företags och branschens struktur och karaktär.

Det är också viktigt att beakta och justera för eventuella jämförelsestörande poster som ovanligt stora reparationer, kundförluster, utrangeringar och poster av engångskaraktär som t.ex. nedläggning av en avdelning. Sådana poster kan t.ex. framgå av årsredovisningens not om exceptionella intäkter och kostnader, men kan också behöva tas fram via intern information. Det kan krävas en korrigering av dessa poster för att kunna avläsa den underliggande trenden. Samma sak gäller för varierande löneuttag eller icke marknadsmässiga nivåer för ägarlönerna och pensioner m.m. som också måste justeras för innan analysen kan börja.

Det är viktigt att förstå att nyckeltalen är indikationer på ett visst förhållande och att en mängd faktorer i den underliggande redovisningen kan ha påverkat den nivå som presenteras. Nyckeltalens decimaler förmedlar en känsla av exakthet som inte alltid är korrekt men rätt använda är nyckeltalen utmärkta signaler om vad som pågår.

3.5 DATORSTÖD VID ANALYSEN

BAS Nyckeltal är standardiserade och kan räknas ut manuellt eller med hjälp av ett kalkylprogram, t.ex. Excel. Standardiseringen har även medfört att en mängd programvaruföretag har utvecklat beräkningsbilagor och analysprogram som bygger på denna standard. Man kan mata in resultat- och balansräkningar för att sedan låta programmet beräkna och presentera hela analysen. Genom standardiserade filformat enligt SIE eller XBRL kan även inmatningen ske genom filöverföring, och sedan jämföras mot branschvärden från SCB eller andra liknande databaser.

Den främsta fördelen med denna typ av dataprogram är den effektiva hanteringen och möjligheten att simulera olika scenarion som visar hur nyckeltalen reagerar på olika styrning av verksamheten. Dessutom finns ofta även en mängd grafiska presentationer som stöd för analysen.

3.6 EXEMPELFÖRETAGET MÖBELAFFÄREN AB

3.6.1 INLEDNING

Möbelaffären AB är ett ägarlett familjeföretag, som bedriver detaljhandel inom möbelbranschen. Företaget omsatte räkenskapsåret 20X5 närmare 15 mkr och hade 8 anställda. Möbelaffären har under den senaste femårsperioden haft en positiv utveckling. I företaget arbetar två delägare som har marknadsmässiga löner och pensionsförmåner. Ägarna har också finansierat rörelsen med lån mot marknadsmässig ränta. Ur företags noter till årsredovisningen kan man utläsa följande:

Räkenskapsår	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Antal anställda	10	9	7	8	8
Nettoinvesteringar, tkr	50	0	32	124	-86
(minus = nettoförsäljning)					

Resultat- och balansrapporter samt några specifikationer för Möbelaffären AB framgår av bilaga 1 till detta kapitel. Möbelaffären klassificerar checkräkningskrediten som långfristig i samband med nyckeltalsberäkningar.

3.6.2 UTVECKLINGSANALYS FÖR MÖBELAFFÄREN AB

Syftet med utvecklingsanalysen är att analysera och bedöma det egna företags utveckling under det senaste räkenskapsåret, samt att upptäcka eventuella positiva och negativa trender under de senaste åren.

För Möbelfaffären AB omfattar utvecklingsanalysen 5 år, och grundas på bokslut och årsredovisningar med tilläggsinformation som finns i bilaga 1. Urvalet av nyckeltal har bedömts vara lämpligt för ett mindre detaljhandelsföretag.

Nykkel ­ tal Möbelfaffären		20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Avkastningsstruktur						
G1	Avkastning på eget kapital	2,3 %	2,0 %	4,8 %	18,0 %	23,3 %
G2	Avkastning på totalt kapital	5,1 %	5,4 %	6,0 %	9,9 %	11,6 %
Resultat-, intäkts- och kostnadsstruktur						
T1	Bruttovinstmarginal	31,1 %	32,3 %	31,0 %	34,1 %	31,2 %
G5	Rörelsemarginal	3,4 %	3,9 %	4,9 %	7,1 %	7,3 %
G6	Nettomarginal	0,5 %	0,5 %	1,4 %	4,5 %	5,5 %
G7	Omsättning/anställd	1 411	1 404	1 553	1 540	1 861
G8	Personalkostnader i % av omsättning	13,1 %	15,5 %	14,7 %	16,8 %	14,9 %
T8	Personalkostnader/anställd	185	218	228	258	277
T37	Lokalkostnader i % av omsättning	5,2 %	4,4 %	4,0 %	3,0 %	2,5 %
Kapitalstruktur						
G9	Soliditet	33,4 %	34,7 %	34,2 %	34,3 %	36,8 %
G12	Kassalikviditet	31,4 %	46,7 %	42,4 %	43,5 %	33,6 %
T45	Kassalikviditet inkl outnyttjad checkkredit	43,0 %	64,1 %	58,5 %	51,0 %	59,1 %
T46	Balanslikviditet	320,0 %	331,2 %	326,3 %	397,2 %	280,3 %
T42	Lagrets omsättningshastighet	1,8	1,8	1,6	1,8	2,0
T15	Lager i % av omsättning	38,2 %	38,0 %	43,8 %	36,9 %	34,8 %
Utvecklingstal						
G13	Förändring av omsättning		–10,5 %	–13,9 %	13,3 %	20,8 %

Beteckningarna har använts enligt BAS Nyckeltal. Se del 4 för definitioner.

Kommentarer till analysen

Lönsamhet

G2 Avkastning på totalt kapital (rörelseresultat inklusive ränteintäkter i procent av balansomslutningen) har under de senaste åren mer än fördubblats och uppgår nu till 11,6 %, vilket gör att företaget tillhör de bättre företagen i möbelbranschen.

Omsättningsutveckling

Från att nettoomsättningen under några år har minskat har den nu åter ökat kraftigt. Under 20X5 uppgick omsättningsökningen (*G13 Förändring av omsättning*) till 20,8 %. Ökningen har lagt grunden till företagets lönsamhetsförbättring och omsättningsökningen tillhör de större i branschen.

Marginaler och omkostnader

T1 Bruttovinstmarginalen har under det senaste året pendlat mellan 31 % och 32 % med undantag för 20X4 då den var uppe på 34 % beroende på speciella omständigheter. *G5 Rörelsemarginalen* (bruttovinsten minskad med alla omkostnader utom räntor) har fördubblats, vilket innebär att personalkostnader och övriga omkostnader har kunnat hållas under kontroll. *G8 Personalkostnader i % av omsättningen* ligger på 14,9 % vilket är något högt jämfört med branschen i övrigt.

Varulager

Möbelaffären binder 34,8 % av nettoomsättningen i varulager (T15), vilket är högt jämfört med övriga företag i branschen. Genom att minska lagret skulle företaget få bättre likviditet och kunna sänka räntekostnaderna, samt kunna minska risken för inkurans och prisnedsättningar (realisationer). Lagerminskningen skulle därigenom avsevärt kunna förbättra både lönsamheten och likviditeten.

Likviditet och soliditet

T45 Kassalikviditeten (betalningsberedskapen inkl. outnyttjad checkräkningskredit) ligger på 59,1 % och har också förbättrats. Företagets likviditet är dock sämre än hos många företag i branschen och bör kunna förbättras – främst genom en minskning av lagret. Eftersom företaget är ett detaljhandelsföretag med stor kontantandel är en nivå under 100 % möjlig. I denna typ av företag sker ofta en större del av försäljningen direkt från varulagret, utan att passera kundfordringar. En komplettering har därför skett med *T46 Balanslikviditet* som visar betalningsförmågan med hänsyn till varulagret.

G9 Soliditeten (andelen eget kapital av balansomslutningen) på 36,8 % är däremot bra, även jämfört med de bästa i branschen.

Sammanfattning

Genom en kraftig ökning av nettoomsättningen de senaste två åren, bibehållen bruttovinstmarginal och omkostnadskontroll har bolagets lönsamhet fördubblats under de senaste fem åren. Lönsamheten kan dock förbättras ytterligare genom att minska varulagret. För att nå genomsnittet för branschen bör lagret vid nuvarande nettoomsättning minska med ca 1 Mkr, vilket bör vara en målsättning sett över ett par år. Därmed förbättras likviditeten, räntekostnaderna minskar och bruttovinstmarginalen kan hållas stabil genom minskad risk för inkurans och realisationer.

3.6.3 KASSAFLÖDESANALYS FÖR MÖBELAFFÄREN AB

Det räcker inte alltid med att ett företag har god lönsamhet. Kassaflödet måste också samtidigt vara så positivt att det finns medel för amorteringar, eventuell aktieutdelning, och hel- eller delfinansiering av investeringar. Därför bör en kassaflödesanalys upprättas också för ett litet företag som en del av analysen.

Kassaflöde Möbelaaffären	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Kassa och bank vid årets början					
Kassa och bank samt kortfristiga placeringar	11	11	8	8	8
Outnyttjad checkräkningskredit	548	217	292	270	97
Likvida medel vid årets början	559	228	300	278	105
Kassaflöde från den löpande verksamheten					
Rörelseintäkter	14 264	12 830	11 132	12 547	15 102
Rörelsekostnader	-13 651	-12 218	-10 474	-11 527	-13 887
Ränteintäkter	19	25	22	13	14
Räntekostnader	-430	-447	-404	-335	-287
Skatt	-24	-2	-3	-194	-241
Justering för ej likviditetspåverkande poster			1	-53	-20
Kassaflöde före förändring av rörelsekapitalet	178	188	274	451	681
Förändring av rörelsekapitalet					
Förändring av lager och pågående arbeten	281	598	37	210	-632
Förändring av kundfordringar	-26	-60	130	-58	-117
Förändring av kortfristiga fordringar	-17	-145	-52	209	-29
Förändring av kortfristiga skulder	-145	-183	-10	-390	814
Förändring av rörelsekapitalet	93	210	105	-29	36
Kassaflöde från den löpande verksamheten	271	398	379	422	717
Kassaflöde till/från investeringar					
Investeringar i anläggningstillgångar	-125		-32	-124	
Försäljning av anläggningstillgångar					86
Kassaflöde till/från investeringar	-125	0	-32	-124	86
Kassaflöde efter investeringar	146	398	347	298	803
Kassaflöde till/från finansiering					
Nya långfristiga lån				23	
Amortering av långfristiga lån	-115	-195	-66		-222
Koncernbidrag	-362	-131	-303	-494	-141
Kassaflöde till/från finansiering	-477	-326	-369	-471	-363
Kassa och bank vid årets slut					
Summa kassaflöde	-331	72	-22	-173	440
Likvida medel inkl outnyttjad checkräkningskredit	228	300	278	105	545
Nyckeltal					
Kassaflöde från den löpande verksamheten i % av oms	2,0 %	3,2 %	3,5 %	3,4 %	4,8 %

Analysen har upprättats i ett kalkylprogram. I absoluta tal kan man konstatera att Möbelaffären 20X5 hade ett mycket positivt kassaflöde från den löpande verksamheten med 717 tkr, som samtidigt med försäljning av anläggningstillgångar gjorde att företaget kunde amortera på sina långfristiga lån, lämna ett koncernbidrag och ändå öka likvida medel med 440 tkr.

Nyckeltalet *T49 Kassaflöde från den löpande verksamheten* utgjorde 4,8 % vilket är en betydande förbättring jämfört med tidigare år. Innebörden är att av en hundralapp i nettoomsättning stärktes de likvida medlen med 4,80 kr före investeringar och finansiering.

3.6.4 BRANSCHANALYS FÖR MÖBELAFFÄREN AB

Genom en branschanalys fastställs det egna företags ekonomiska läge i förhållande till övriga företag i branschen. I branschanalysen för Möbelaffären jämförs företags egna nyckeltal för 20X5 med 111 andra företag med en nettoomsättning om 10–20 Mkr.

Jämförelse görs med branschens medianvärde, dvs. det värde som hälften av företagen över- respektive underskrider. Med övre kvartil respektive undre kvartil menas det värde som en fjärdedel överskrider respektive underskrider. En klassning har skett genom att markera Möbelaffärens nyckeltal i termer av ”Farligt, Känsligt, Godtagbart och Bra”, vilket ger en viss vägledning vid tolkningen.

	Möbel- affären	Undre kvartil	Median	Övre kvartil	Avvikelse från median	Farligt	Känsligt	Godtag- bart	Bra
Avkastningsstruktur									
G2 Avkastning på totalt kapital	11,6	5,7	10,1	15,2	1,5			X	
		↑ Farligt	↑ Känsligt	↑ Godtagbart	↑ Bra				
Resultat-, intäktsoch kostnadsstruktur									
T1 Bruttovinstmarginal	31,2	28,2	30,6	34,2	0,6			X	
G5 Rörelsemarginal	7,3	2,6	4,8	7,0	2,5				X
G6 Nettomarginal	5,5	1,3	3,6	5,8	1,9			X	
G7 Omsättning/anställd	1 861,0	1 682,0	1 999,0	2 501,0	-138,0		X		
G8 Personalkostn i % av oms	14,9	15,0	13,8	12,9	-1,1		X		
T8 Personalkostnad/anställd	277,0	303,0	272,0	232,0	-5,0		X		
Kapitalstruktur									
G9 Soliditet	36,8	15,0	30,0	46,0	6,1			X	
G12 Kassalikviditet	33,6	19,0	38,0	79,0	-4,4		X		
T15 Lager/omsättning	34,8	38,0	28,0	20,0	-6,8		X		
T42 Lagrets omsättningshast	2,1	1,5	2,4	2,8	-0,3		X		
Utvecklingstal									
G13 Förändring av omsättning	20,8	3,0	11,0	19,0	9,8				X

Urvalet av nyckeltal är något begränsat jämfört med utvecklingsanalysen beroende på att årsredovisningarna innehåller mindre information.

Kommentarer till analysen

Lönsamhet

Möbelaffärens *G2 Avkastning på totalt kapital* uppgick 20X5 till 11,6 %. Medianvärdet var 10,1 % och övre kvartil låg på 15,2 %. Företaget ligger alltså bland den bättre hälften av jämförbara företag.

Omsättningsutveckling

Jämfört med år 20X4 ökade bolagets nettoomsättning med 20,8 % (G13). Medianvärdet var 11,0 % och övre kvartil låg på 19,0 %. Även här hör alltså Möbelaffären till de bästa i branschen.

Marginaler och omkostnader

- *T1 Bruttovinstmarginalen* för Möbelaffären uppgår till 31,2 %, vilket är något över medianvärdet.
- *G5 Rörelsemarginalen* ligger över övre kvartilen, vilket är ett tecken på att Möbelaffärens bruttovinst och omkostnader är konkurrenskraftiga.
- *G6 Nettomarginalen* uppgick till 5,5 %, vilket placerar företaget bland de bättre i branschen.
- *G8 Personalkostnader i % av omsättningen* uppgår till 14,9 %, vilket tillhör de högre värdena i branschen. Här bör man försöka att minska sin kostnadsnivå.

Varulager

Möbelaffären binder 34,8 % av omsättningen i varulager. Detta tillhör de högre värdena i branschen. Genom en lagerminskning skulle Möbelaffären kunna öka sin likviditet, sänka sina räntekostnader, stabilisera bruttovinstmarginalen och därmed öka den långsiktiga lönsamheten.

Likviditet och soliditet

- *G12 Kassalikviditet* uppgår till 33,6 %. Detta tillhör de sämre värdena i branschen och är något som Möbelaffären behöver förbättra, t.ex. genom en lagerminskning.
- *G9 Soliditeten* uppgick till 36,8 %. Nivån är god och tillhör de bättre värdena i branschen. En ytterligare förbättring kan ske på sikt genom minskad kapitalbindning i varulager som används till amorteringar och högre resultat från minskade räntekostnader.

Sammanfattning

Bolaget står sig väl i jämförelse med branschen på de flesta områden. En ytterligare förbättring av lönsamhet och likviditet kan ske genom att

- höja bruttovinstmarginalen, genom att undvika rabatter och försöka att pressa inköpspriserna ytterligare
- öka omsättningen per anställd genom uttalade säljmål
- sänka varulagret, vilket kommer att leda till såväl ökad avkastning som minskade räntekostnader.

Genom att använda de frigjorda medlen till amorteringar förbättras även soliditet och likviditet.

Speciella branschnyckeltal

Inom vissa branscher förekommer det att man t.ex. genom en frivillig fackhandelskedja tar fram sina egna nyckeltal, varvid medlemmarna också lämnar uppgifter som underlag för mera specialanpassade nyckeltal. Exempel på sådana nyckeltal inom detaljhandeln kan vara:

- försäljning per kvadratmeter
- försäljning per dag
- genomsnittspris per avslut/affär
- andel köpande kunder
- återköpsfrekvens och andel stamkunder.

3.6.5 KONKURRENTANALYS FÖR MÖBELAFFÄREN AB

Branschanalysen omfattar som regel samtliga företag av en viss storleksordning. Men ibland är man också intresserad av att följa utvecklingen i några få utvalda konkurrenter eller ”kollegor”. Syftet är då att analysera och bedöma det egna företags ekonomiska läge jämfört med de branschföretag som är viktigast för vår egen utveckling.

Företagsledningen i Möbelaffären AB gör varje år en sådan konkurrentanalys där man jämför sig med vissa utvalda möbelaffärer inom det närmsta geografiska området. Så här ser analysen ut för 20X5:

	Möbel- affären	Möbel- kompaniet	Möbel- magasinet	Bra Möbler
Avkastningsstruktur				
G2 Avkastning på totalt kapital	11,6	7,8	2,6	19,5
Resultat-, intäkts- och kostnadsstruktur				
T1 Bruttovinstmarginal	31,2	38,7	31,2	35,3
G5 Rörelsemarginal	7,3	3,8	1,0	11,0
G6 Nettomarginal	5,5	2,3	0,4	8,0
G7 Omsättning/anställd	1 861,0	1 463,0	1 868,0	2 073,0
G8 Personalkostn i % av oms	14,9	17,9	15,9	11,9
T8 Personalkostnad/anställd	277,0	262,0	298,0	247,0
Kapitalstruktur				
G9 Soliditet	36,8	8,0	32,0	28,0
G12 Kassalikviditet	33,6	24,0	13,0	27,0
T15 Lager/omsättning	34,8	43,0	30,0	27,0
T42 Lagrets omsättningshast	2,1	1,5	2,3	2,5
Utvecklingstal				
G13 Förändring av omsättning	20,8	12,0	8,0	18,0

Efter att ha sammanställt nyckeltalen för de viktigaste konkurrenterna kan min-, median- och maxvärden för det gjorda urvalet ske, och därmed kan Möbelaffären positioneras mot sina viktigaste konkurrenter.

	Möbel- affären	Min- värde	Median	Max- värde
Avkastningsstruktur				
G2 Avkastning på totalt kapital	11,6	2,6	7,8	19,5
Resultat-, intäkts- och kostnadsstruktur				
T1 Bruttovinstmarginal	31,2			
G5 Rörelsemarginal	7,3	31,2	35,3	38,7
G6 Nettomarginal	5,5	1,0	3,8	11,0
		0,4	2,3	8,0
G7 Omsättning/anställd	1 861,0			
G8 Personalkostn i % av oms	14,9	1 463,0	1 868,0	2 073,0
T8 Personalkostnad/anställd	277,0	17,9	15,9	11,9
		298,0	262,0	247,0
Kapitalstruktur				
G9 Soliditet	36,8			
G12 Kassalikviditet	33,6	8,0	28,0	32,0
T15 Lager/omsättning	34,8	13,0	24,0	27,0
T42 Lagrets omsättningshast	2,1	43,0	30,0	27,0
		1,5	2,3	2,5
Utvecklingstal				
G13 Förändring av omsättning	20,8	8,0	12,0	18,0

Urvalet av nyckeltal är samma som i branschanalysen. Det kan nämnas att konkurrentanalyser kan utföras av vissa upplysningsföretag, men det går givetvis även att inhämta årsredovisningar för jämförelseföretagen och själv göra en analys och sammanställning.

I ovanstående analys har utöver de utvalda företagens nyckeltal också angivits deras minimi- och maximivärden. Detta gör att läge och profil för Möbelaffären jämfört mot sina konkurrenter kan anges genom en profilkurva.

Sammanfattning

Konkurrentanalysen bekräftar det som tidigare framkommit i såväl utvecklings- som branschanalysen.

Möbelaffärens styrkefaktorer jämfört med konkurrenterna:

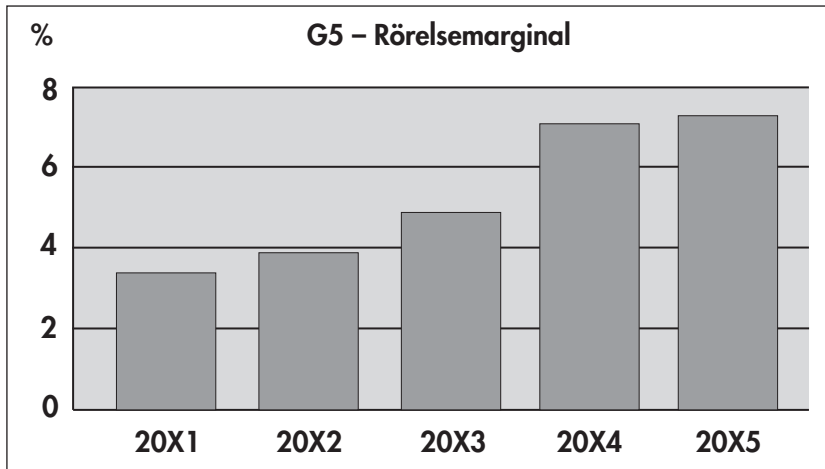
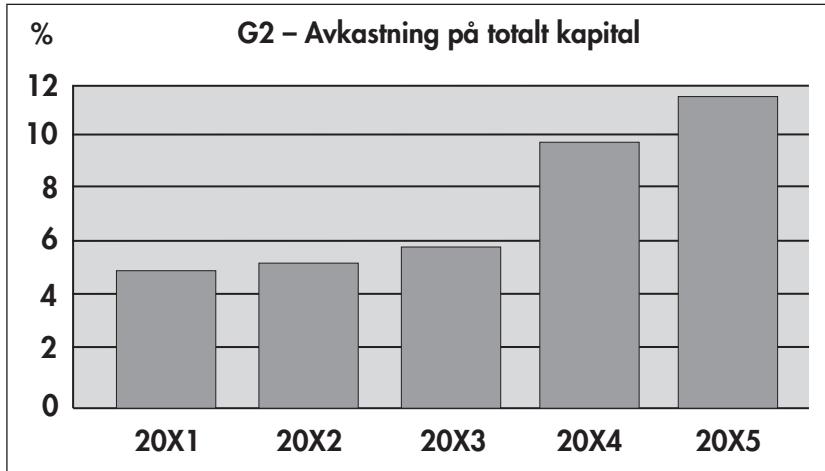
- hög soliditet
- bättre likviditet
- hög omsättningstillväxt
- god avkastning
- hög rörelse- och nettomarginal

Möbelaffärens svaghetsfaktorer jämfört med konkurrenterna:

- sämre bruttovinstmarginal
- låg omsättning per anställd
- hög kapitalbindning i varulager
- höga arbetskraftskostnader per anställd

3.6.6 GRAFISK PRESENTATION AV NYCKELTALEN

Trender för nyckeltal framgår mycket effektivt genom grafisk presentation. Nedan visas några exempel på nyckeltalsgrafer för Möbelaffären AB.

3.6.7 BILAGA 1 – UTDRAG UR BOKSLUT OCH ÅRSREDOVISNINGAR

Nedan följer resultat- och balansrapporter med lite tilläggsinformation för Möbelaffären AB för 20X1 till 20X5.

Resultatrapport Möbelaffären	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Rörelsens intäkter					
Nettoomsättning	14 108	12 633	10 873	12 322	14 886
Övriga rörelseintäkter	156	197	259	225	216
Summa intäkter	14 264	12 830	11 132	12 547	15 102
Rörelsens kostnader					
Handelsvaror	-9 719	-8 550	-7 505	-8 122	-10 247
Övriga externa kostnader	-2 084	-1 706	-1 376	-1 338	-1 423
Personalkostnader	-1 848	-1 962	-1 593	-2 067	-2 217
Avskrivningar av materiella anläggningstillgångar	-127	-125	-123	-148	-130
Summa rörelsens kostnader	-13 778	-12 343	-10 597	-11 675	-14 017
Rörelseresultat	486	487	535	872	1 085
Finansiella intäkter och kostnader					
Ränteintäkter och liknande resultatposter	19	25	22	13	14
Räntekostnader och liknande resultatposter	-430	-447	-404	-335	-287
Resultat efter finansiella poster	75	65	153	550	812
Bokslutsdispositioner inkl koncernbidrag	-51	-63	-149	141	49
Skatt på årets resultat	-24	-2	-3	-194	-241
Årets vinst	0	0	1	497	620
Specifikation av externa kostnader					
Lokaler	-736	-556	-440	-373	-376
Marknadsföring	-518	-574	-527	-514	-611
Övriga omkostnader	-830	-576	-409	-451	-436
Summa omkostnader	-2 084	-1 706	-1 376	-1 338	-1 423

Balansrapport Möbelaffären	20X1	20X2	20X3	20X4	20X5
Anläggningstillgångar					
Fastigheter	3 543	3 461	3 378	3 296	3 213
Maskiner, inventarier	145	102	94	205	87
Finansiella placeringar	290	290	290	290	294
Summa anläggningstillgångar	3 978	3 853	3 762	3 791	3 594
Omsättningstillgångar					
Varulager	5 394	4 796	4 759	4 549	5 181
Kundfordringar	242	302	172	230	347
Övriga fordringar	213	370	427	180	204
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	120	108	103	141	146
Kassa och bank	11	8	8	8	8
Summa omsättningstillgångar	5 980	5 584	5 469	5 108	5 886
Summa tillgångar	9 958	9 437	9 231	8 899	9 480
Eget kapital					
Aktiekapital	50	100	100	100	100
Reservfond	15	15	20	20	20
Balanserad vinst	2 062	2 012	2 007	1 514	1 870
Årets vinst	0	0	1	497	620
Summa eget kapital	2 127	2 127	2 128	2 131	2 610
Obeskattade reserver					
Avskrivning utöver plan	1 087	1 020	931	906	825
Periodiseringsfonder mm	451	451	387	271	302
Summa obeskattade reserver	1 538	1 471	1 318	1 177	1 127
Långfristiga skulder					
Checkräkningskredit	1 783	1 707	1 730	1 903	1 463
Övriga långfristiga skulder	2 641	2 446	2 379	2 402	2 180
Summa långfristiga skulder	4 424	4 153	4 109	4 305	3 643
Kortfristiga skulder					
Leverantörsskulder	1 056	1 057	1 104	737	1 230
Skatteskulder	11	0	39	43	223
Övriga kortfristiga skulder	257	212	188	157	210
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	545	417	345	349	437
Summa kortfristiga skulder	1 869	1 686	1 676	1 286	2 100
Summa eget kapital och skulder	9 958	9 437	9 231	8 899	9 480
Tilläggsinformation					
Beviljad checkräkningslimit	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Antal anställda	10	9	7	8	8

DEL 4

NYCKELTALSBIBLIOTEK

I det här kapitlet behandlas BAS Grundnyckeltal och BAS Tilläggsnyckeltal med definitioner, formler, benämningar och kommentarer. Dessutom appliceras nyckeltalen på ett exemplarföretag.

Översikt och söknycklar till kapitlet

4.1 Introduktion och anvisningar

4.2 BAS Grundnyckeltal

Avkastningsstruktur

G 1	Avkastning på eget kapital
G 2	Avkastning på totalt kapital
G 3	Skuldränta
G 4	Riskbuffert totalt kapital

Resultatstruktur

G 5	Rörelsemarginal
G 6	Nettomarginal

Intäkts-/kostnadsstruktur

G 7	Omsättning per anställd
G 8	Personalkostnader i relation till omsättningen

Kapitalstruktur m.m.

G 9	Soliditet
-----	-----------

G 10	Kapitalets omsättningshastighet
G 11	Rörelsekapital i relation till omsättningen
G 12	Kassalikviditet

Utvecklingstal

G 13	Förändring av omsättning
G 14	Förändring av totalt kapital
G 15	Förändring av eget kapital
G 16	Förändring av medelantalet anställda

4.3 BAS Tilläggsnyckeltal – gemensamma med SCB

Resultatstruktur

T 1	Bruttovinstmarginal
T 2	Förädlingsgrad
T 3	Räntetäckningsgrad
T 4	Förädlingsvärde per anställd
T 5	Rörelseresultat per anställd
T 6	Nettoresultat per anställd

Intäkts-/kostnadsstruktur

T 7	Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet
T 8	Personalkostnader per anställd
T 9	Avskrivningar i relation till omsättningen
T 10	Finansnetto i relation till omsättningen

Kapitalstruktur m.m.

T 11	Immateriella anläggningstillgångar i relation till omsättningen
T 12	Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen
T 13	Maskiner och inventarier i relation till omsättningen
T 14	Finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen
T 15	Lager och pågående arbeten m.m. i relation till omsättningen
T 16	Kundfordringar i relation till omsättningen
T 17	Övriga kortfristiga fordringar i relation till omsättningen
T 18	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i relation till omsättningen
T 19	Kortfristiga skulder i relation till omsättningen
T 20	Eget kapital i relation till omsättningen
T 21	Obeskattade reserver i relation till omsättningen
T 22	Avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen

Utvecklingstal

T 23	Förändring av förädlingsvärde
T 24	Förändring av förädlingsvärde per anställd
T 25	Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

Sambandstal

T 26	Skuldsättningsgrad
T 27	Vinstprocent

4.4	BAS Tilläggsnyckeltal – ej gemensamma med SCB
	Avkastningsstruktur
T 31	Avkastning på sysselsatt kapital
T 32	Låneränta
T 33	Riskbuffert sysselsatt kapital
	Resultatstruktur
T 34	Täckningsgrad
T 35	Bruttovinst per anställd
T 36	Täckningsbidrag per anställd
	Intäkts-/kostnadsstruktur
T 37	Lokalkostnader i relation till omsättningen
T 38	Försäljningskostnader i relation till omsättningen
T 39	Administrationskostnader i relation till omsättningen
T 40	Forsknings- och utvecklingskostnader (FoU) i relation till omsättningen
T 41	Övriga rörelsekostnader i relation till omsättningen
	Kapitalstruktur m.m.
T 42	Varulagrets omsättningshastighet
T 43	Lämnad kredittid till kunder
T 44	Lageravkastning
T 45	Kassalikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit
T 46	Balanslikviditet
T 47	Balanslikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit
	Kassaflödesanalys
T 48	Kassaflöde före förändring av rörelsekapital och investeringar i relation till omsättningen
T 49	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital men före investeringar i relation till omsättningen
T 50	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital och efter investeringar i relation till omsättningen
	Sambandstal
T 51	Lånegrad
4.5	Att tänka på vid branschjämförelser

4.1 INTRODUKTION OCH ANVISNINGAR

4.1.1 GRUND- OCH TILLÄGGSNYCKELTAL

BAS Nyckeltal delas in i grundnyckeltal och tilläggsnyckeltal.

Grundnyckeltalen omfattar de vanligaste nyckeltalen. De kan användas för alla typer av rörelsedrivande företag oavsett verksamhetstyp, dvs. handelsföretag, tjänsteföretag eller tillverkningsföretag. Grundnyckeltalen passar för analys och ekonomistyrning i små och medelstora företag för att översiktligt ”ta pulsen på företagets ekonomiska hälsa”.

Samtliga grundnyckeltal kan beräknas på uppgifter ur företagets offentliga årsredovisning. Nästan undantagslöst kan uppgifterna hämtas direkt ur resultat- och balansräkningarna.

Samtliga grundnyckeltal är också gemensamma med SCB:s branschnyckeltal, både när det gäller benämningar och definitioner. Alla grundnyckeltalen finns idag med i SCB:s branschnyckeltal.

Ett annat kännetecken för grundnyckeltalen är att de är relativt begränsade till antalet. Normalt används bara några få grundnyckeltal, som bedöms som särskilt viktiga för det enskilda företaget – kanske i kombination med något tilläggsnyckeltal.

Tilläggsnyckeltalen är däremot betydligt fler till antalet och ska mer uppfattas som ett ”arkiv” till vilket man går och hämtar specifika nyckeltal för en fördjupad analys. Tilläggsnyckeltalen kan också vara specifika för en viss verksamhet – exempelvis för ett handelsföretag eller för ett tjänsteföretag.

Oftast kan tilläggsnyckeltalen beräknas på uppgifter ur årsredovisningen men ibland måste man ha tillgång till interna uppgifter. Liksom grundnyckeltalen är tilläggsnyckeltalen grupperade i logiska block.

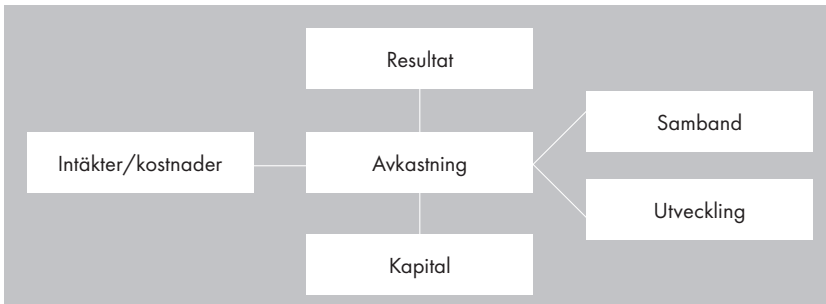
Tilläggsnyckeltalen delas in i två grupper: nyckeltal som är gemensamma med SCB och sådana som inte är gemensamma med SCB. Härutöver finns möjlighet att lägga till egna nyckeltal. Som ett par exempel kan nämnas försäljning per timme och lokalkostnader per m² butiksyta inom handeln.

Utöver användningen av nyckeltal bör man, som ett led i företagsanalysen, också sammanställa och beräkna företagets kassaflöde. Detta arbetsätt kommenteras vidare i del 1.

4.1.2 STEGVIS ANALYS

Såväl grundnyckeltalen som tilläggsnyckeltalen är grupperade i olika logiska block. En systematisk nyckeltalsanalys inleds ofta med att beräkna avkastningen på insatt kapital – det totala kapitalet eller det egna kapitalet. Dessa centrala mått används dels för att följa upp det egna företagets utveckling över tiden (trendanalys), dels för att bestämma företagets läge jämfört med kollegor/konkurrenter i branschen (branschanalys).

Övriga nyckeltalsblock innehåller nyckeltal som kan användas för att systematiskt söka förklaringar till utvecklingen av de centrala avkastningsmått. Sådana förklaringar kan exempelvis indikeras i resultaträkningen genom att man läser av olika resultatnivåer – *resultatstruktur* – eller bland nyckeltalen för intäkter/kostnader – *intäkts-/kostnadsstruktur* – exempelvis personalkostnadernas relativa andel av nettoomsättningen. Förklaringar kan också finnas bland nyckeltalen för *kapitalstrukturen*, exempelvis soliditet.

Nyckeltalen över *utveckling* indikerar om företaget befinner sig i en expansionsfas eller inte och bidrar till tolkningen av andra nyckeltal.

Bland tilläggsnyckeltalen återfinns också ett block med s.k. *sambands-tal*. Dessa nyckeltal används för att belysa de ekonomiska sambanden enligt *DuPont-modellen* som beskrivs i del 2.

I den följande beskrivningen av de olika nyckeltalen kommer vi att belysa hur man kan arbeta med stegvis analys, varvid jämförelse görs med SCB:s branschnyckeltal. Utvecklingen av de egna nyckeltalen görs bara för två år. I verkligheten genomförs oftast en trendanalys över flera år. Det kan också påpekas att många av nyckeltalen kan användas som målsättning och styrta i företagets ekonomiska planering.

4.1.3 ALLMÄNNA DEFINITIONER

Avsikten med BAS Nyckeltal har bl.a. varit att fastställa benämningar och definitioner som, så långt som möjligt, är allmänt accepterade och använda. Grund- och tilläggsnyckeltalen bygger med något undantag på följande allmänna och grundläggande definitioner.

- *Nettoomsättning* – Alla nyckeltal som beräknas med företagets intäkter som bas beräknas på nettoomsättningen enligt det begrepp som årsredovisningslagen använder. Övriga rörelseintäkter ingår därför inte i basen för beräkningen men ingår givetvis i resultatet.

- *Resultatjustering* – Förekomsten av jämförelsestörande poster, t.ex. större poster av engångskaraktär, exkluderas regelmässigt ur resultatmått. SCB kan dock inte göra denna justering då SCB inte har information om denna typ av poster.
- *Eget kapital* – Eget kapital beräknas enligt balansräkningen vid räkenskapsårets/periodens utgång inklusive obesktade reserver med avdrag för avsättning för uppskjuten skatt, som beräknas efter aktuell skattesats (för närvarande 20,6 %).
- *Totalt kapital* – Totalt kapital definieras som balansomslutningen vid räkenskapsårets/periodens utgång.
- *Enskilda tillgångs- och skuldposter* – Tillgångar och skulder ingående i rörelsekapital, kassalikviditet etc. utgörs av posterna som de redovisas vid räkenskapsårets/periodens utgång. Endast ett fåtal nyckeltal beräknas på genomsnittsvärden: *T 42 Varulagrets omsättningshastighet*, *T 43 Lämнад kredittid till kunder* och *T 44 Lageravkastning*.

4.1.4 ÅRSREDOVISNINGENS UPPSTÄLLNINGSSCHEMAN SOM UNDERLAG FÖR NYCKELTALSBERÄKNING

Som tidigare nämnts kan beräkningen av vissa ekonomiska nyckeltal baseras på underlag från företagets interna redovisning. Vanligen hämtas dock uppgifterna i första hand från företagets årsredovisning med resultaträkning, balansräkning och noter. I boken jobbar vi med resultat- och balansrapporter från företagets interna redovisning. De är inte identiska med resultat- och balansräkningarna enligt årsredovisningslagen.

Resultaträkningen kan ställas upp som *kostnadsslagsindelad* eller *funktionsindelad*. Den kostnadsslagsindelade resultaträkningen är i många fall enklare att upprätta, varför denna uppställningsform är den dominerande för små och medelstora företag. Företag som upprättar årsredovisning enligt Bokföringsnämndens K2-regelverk (BFNAR 2016:10 Årsredovisning i mindre företag) kan bara använda kostnadsslagsindelad resultaträkning.

Årsredovisningslagens uppställningsformer innebär en relativt ”öppen” redovisning. Om exempelvis ett handelsföretag tillämpar den kostnadsslagsindelade resultaträkningen kan man direkt räkna ut bruttovinsten och därmed bruttovinstmarginalen. Däremot kan man inte beräkna täckningsbidrag och därmed täckningsgraden för ett tjänsteföretag eller tillverkande företag.

Av redovisningen enligt den funktionsindelade resultaträkningen framgår såväl täckningsbidrag som bruttovinst. Den funktionsindelade uppställningsformen informerar också om företagets försäljnings- och administrationskostnader.

BAS Grundnyckeltal kan beräknas med utgångspunkt från såväl den kostnadsslagsindelade som den funktionsindelade resultaträkningen. Vissa tilläggsnyckeltal kan endast beräknas med utgångspunkt från den funktionsindelade resultaträkningen.

När det gäller *balansräkningen* finns det bara en uppställningsform.

4.1.5 ANVÄNDNING AV NYCKELTAL I FÖRETAGENS ÅRSREDOVISNINGAR

De börsnoterade företagen följer börsens regler och rekommendationer för god informationssed, vilket bl.a. innebär att företagens resultat, ekonomiska ställning och utveckling belyses med hjälp av nyckeltal. Sveriges Finansanalytikers Förening ger ut rekommendationer, som också innehåller rekommendation om nyckeltal.

Även andra stora företag och vissa medelstora, lämnar motsvarande information i sina årsredovisningar. Årsredovisningslagen innehåller ett lagstadgat krav om att förvaltningsberättelsen ska innehålla en rättvisande översikt över utvecklingen av företagets verksamhet, ställning och resultat. En sådan översikt bör omfatta 4–5 år. Omfattningen och utformningen får anpassas med hänsyn till bolagets historik, storlek och komplexitet, varvid det i vissa fall kan vara lämpligt att komplettera översikten med några lämpliga nyckeltal.

Företag som tillämpar K2-regelverket måste i förvaltningsberättelsen redovisa soliditet, nettoomsättning och resultat efter finansiella poster för räkenskapsåret och de tre närmast föregående åren.

Nedan visas ett exempel på hur en flerårsjämförelse skulle kunna utformas i ett handelsföretags årsredovisning som lämnar mera information.

Utdrag ur en årsredovisning

AB Handelsföretaget

Årsredovisning för 20X3

Förvaltningsberättelse

Bolagets verksamhetsinriktning

Bolaget bedriver detaljhandel med dam-och herrkonfektion i Småstad och ingår i den riksomfattande Fackhandelskedjan.

Flerårsjämförelse

Bolagets ekonomiska utveckling för de tre senaste räkenskapsåren i sammandrag. Nyckeltalsdefinitioner framgår av not 1.

	20X3	20X2	20X1
Nettoomsättning tkr	8 317	8 194	7 897
Resultat efter finansiella poster tkr	141	326	292
Balansomslutning tkr	2 588	2 580	2 310
Avkastning på total kapital %	7	15	14
Avkastning på eget kapital %	10	24	24
Soliditet %	53	53	53
Kassalikviditet %	95	95	58
Antal anställda	4	5	5

Förslag till vinstdisposition

Till bolagsstämmans förfogande står följande vinstmedel:

Balanserade vinstmedel	593 102
Årets vinst	111 918
	705 020

Styrelsen föreslår att vinstmedlen disponeras så

att till aktieägarna utdelas	50 000
att i ny räkning överförs	655 020
	705 020

Resultat och ställning

Årets resultat påverkas av en ökning av marknadsföringskostnaderna. Dessa insatser, som genomfördes i slutet av räkenskapsåret, bedöms påverka 20X4 års nettoomsättning i positiv riktning.

Resultatet av bolagets verksamhet samt ställning vid räkenskapsårets utgång framgår av efterföljande resultaträkningar och balansräkningar med noter.

4.1.6 EXEMPELFÖRETAG

I den fortsatta beskrivningen av nyckeltalen används *AB Tillverkningsföretaget* som åskådningsexempel. Resultat- och balansrapporter för företaget återfinns på följande sidor och redovisas i tusental kronor. Det finns en resultatrapport som bygger på den kostnadsslagsindelade resultaträkningen och en som bygger på den funktionsindelade resultaträkningen.

Tillverkningsföretaget tillverkar och säljer produkterna Alfa och Beta men bedriver också handel med Gamma. Företaget är relativt nystartat och inne i ett starkt expansionsskede med åtföljande ”växtvärk”. Under 20X3 sålde Tillverkningsföretaget tillverknings- och försäljningsrätten för produkten Delta för 350 tkr. Ersättningen redovisas i den interna resultatrapporten som en jämförelsestörande post.

Av noterna i den fullständiga årsredovisningen (visas inte här) framgår vidare att företaget 20X2 hade 9 anställda och år 20X3 10 anställda och att företagets investeringar i materiella anläggningstillgångar 20X2 uppgick till 440 tkr och 20X3 till 1 250 tkr. Vidare återfinns i noterna uppgifter om totala löner, ersättningar, sociala avgifter och pensionskostnader som 20X2 uppgick till 2 550 tkr och 20X3 till 3 072 tkr.

För att exemplifiera några viktiga handelsspecifika nyckeltal används också *AB Handelsföretaget* som ett exempelföretag. Detta gäller de fyra tilläggsnyckeltalen *bruttovinstmarginal*, *bruttovinst per anställd*, *lageromsättningshastighet* och *lageravkastning*. Interna resultat- och balansrapporter för Handelsföretaget återfinns i Bilaga 3 ”Interna rapporter AB Handelsföretaget”.

AB Tillverkningsföretaget

Alternativ – Kostnadsslagsindelad resultatrapport

Resultatrapport	20X2	20X3
Rörelsens intäkter m.m.		
Nettoomsättning	8 250	10 150
Förändring av lager av produkter i arbete och färdiga varor	125	550
Övriga rörelseintäkter	95	127
Summa rörelsens intäkter	8 470	10 827
Rörelsens kostnader		
Råvaror och förnödenheter	-3 267	-4 580
Handelsvaror	-1 081	-1 308
Övriga externa kostnader	-730	-849
Personalkostnader	-2 653	-3 150
Avskrivningar av materiella och immateriella anläggnings- tillgångar	-230	-360
Jämförelsestörande poster	0	350
Övriga rörelsekostnader	-170	-205
Summa rörelsens kostnader	-8 131	-10 102
Rörelseresultat	339	725
Resultat från finansiella investeringar		
Ränteintäkter och liknande resultatposter	15	15
Räntekostnader	-190	-275
Resultat efter finansiella poster	164	465
Bokslutsdispositioner		
Förändring av periodiseringsfond	-25	-70
Skillnad mellan bokförda avskrivningar och avskrivningar enligt plan		
– Maskiner och andra tekniska anläggningar	-30	-51
Skatt på årets resultat	-30	-90
Årets vinst	79	254

AB Tillverkningsföretaget

Alternativ – Funktionsindeldad resultatrapport

Resultatrapport	20X2	20X3
Nettoomsättning	8 250	10 150
Kostnad för sålda varor	-4 721	-5 803
Bruttoresultat	3 529	4 347
Försäljningskostnader	-1 367	-1 806
Administrationskostnader	-1 748	-2 088
Jämförelsestörande poster	0	350
Övriga rörelseintäkter	95	127
Övriga rörelsekostnader	-170	-205
Summa rörelsens kostnader	3 190	3 622
Rörelseresultat	339	725
<i>Resultat från finansiella investeringar</i>		
Ränteintäkter och liknande resultatposter	15	15
Räntekostnader	-190	-275
Resultat efter finansiella poster	164	465
<i>Bokslutsdispositioner</i>		
Förändring av periodiseringsfond	-25	-70
Skillnad mellan bokförda avskrivningar och avskrivningar enligt plan		
– Maskiner och andra tekniska anläggningar	-30	-51
Skatt på årets resultat	-30	-90
Årets vinst	79	254

AB Tillverkningsföretaget

Balansrapport

20X2-12-31**20X3-12-31****Tillgångar****Anläggningstillgångar****Immateriella anläggningstillgångar**

Patent	80	60
--------	----	----

Materiella anläggningstillgångar

Byggnader och mark	1 450	1 620
Maskiner och andra tekniska anläggningar	260	860
Inventarier och verktyg	100	240
	<u>1 810</u>	<u>2 720</u>

Finansiella anläggningstillgångar

Långfristiga värdepappersinnehav	250	0
----------------------------------	-----	---

Summa anläggningstillgångar	2 140	2 780
------------------------------------	--------------	--------------

Omsättningstillgångar**Varulager**

Produkter i arbete	150	240
Råvaror och förnödenheter	350	510
Färdiga varor och handelsvaror	300	750
	<u>800</u>	<u>1 500</u>

Kortfristiga fordringar

Kundfordringar	937	1 393
Övriga fordringar	15	20
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	25	30
	<u>997</u>	<u>1 443</u>

Kassa och bank

	170	110
--	-----	-----

Summa omsättningstillgångar	1 947	3 053
------------------------------------	--------------	--------------

Summa tillgångar	4 087	5 833
-------------------------	--------------	--------------

AB Tillverkningsföretaget

Balansrapport

20X2-12-31

20X3-12-31

Eget kapital och skulder

Eget kapital

Bundet eget kapital

Aktiekapital	100	100
Reservfond	5	13
	105	113

Fritt eget kapital

Balanserad vinst	10	61
Årets vinst	79	254
	89	315

Summa eget kapital

194 428

Obeskattade reserver

169 290

Avsättningar

Avsättningar för pensioner	650	770
Övriga avsättningar	65	100

Summa avsättningar

715 870

Långfristiga skulder

Skulder till kreditinstitut	1 639	1 830
Checkräkningskredit (avtalad kredit 500 båda åren)	83	463

Summa långfristiga skulder

1 713 2 293

Kortfristiga skulder

Kortfristig del av långfristiga skulder till kreditinstitut	1 009	100
Leverantörsskulder	641	855
Skatteskulder	35	130
Övriga skulder	215	392
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	305	475

Summa kortfristiga skulder

1 296 1 952

Summa eget kapital och skulder

4 087 5 833

4.1.7 RESULTATJUSTERING

Ibland kan ett företags resultaträkning vara påverkad av förhållanden som inte medför redovisning av ett rättvisande resultat. Som exempel kan nämnas ägaren till ett fåmansföretag som ett år sänker sin uttagna *lön* ur företaget och istället kompenserar lönen med en aktieutdelning. Företaget kommer då att visa en för hög vinst. Resultatet måste då först korrigeras med skillnaden till den marknadsmässiga lönen innan resultatet kan läggas till grund för en nyckeltalsberäkning och rättvisande analys.

Utöver exemplet med företagsledarlön finns det andra situationer när företags resultat först bör justeras för att analysen ska bli meningsfull. Som ett exempel på sådana förhållanden kan nämnas skillnaden mellan bokförda och marknadsmässiga *lokalkostnader*, då ägarens egna lokaler används i verksamheten.

Ett års resultat kan också ha påverkats av s.k. *jämförelsestörande poster*. Exempel på sådana är en exceptionellt stor förlust på kundfordringar eller stora realisationsvinster eller realisationsförluster vid försäljning av anläggningstillgångar. Därutöver kan i resultaträkningen förekomma *nedskrivningar och återföring av nedskrivningar* av tillgångar. Om sådana jämförelsestörande poster eller nedskrivningar och återföringar förekommer, måste resultatet först justeras för att få fram en meningsfull jämförelse med ett normalt år.

I det praktiska analysarbetet förekommer det däremot mera sällan att man behöver justera företags balansräkning.

4.1.8 BAS NYCKELTALSBLANKETTER

För att underlätta nyckeltalsberäkningen har BAS använt särskilt framtagna nyckeltalsblanketter. Blanketterna omfattar:

- resultaträkning (1) – kostnadsslagsindeldad resultaträkning
- resultaträkning (2) – funktionsindeldad resultaträkning
- balansräkning
- BAS Nyckeltal (1) – grundnyckeltal, gemensamma med SCB
- BAS Nyckeltal (2) – tilläggsnyckeltal, gemensamma med SCB
- BAS Nyckeltal (3) – tilläggsnyckeltal, ej gemensamma med SCB
- kassaflöde enskilt år – med hjälptexter
- kassaflöde.

Blanketterna för resultat- och balansräkning har utrymme för nödvändiga justeringar och kompletteringar. Nyckeltalsblanketterna för Tillverkningsföretaget har fyllts i med hjälp av den datoriserade kalkylmodellen (se nedan) och med utgångspunkt från Tillverkningsföretagets resultat- och balansräkningar. Resultatet 20X3 har justerats för den jämförelsestörande

posten om 350 tkr. Viss komplettering har skett med tilläggsinformation för att kunna beräkna vissa nyckeltal. Dessutom har uträkningar gjorts för vissa begrepp såsom exempelvis rörelsekapital, justerat eget kapital, justerade skulder och sysselsatt kapital.

Vid den efterföljande genomgången av grund- och tilläggsnyckeltalen kommer hänvisning bl.a. att göras till de olika raderna i nyckeltalsblanketterna. Därvid används som regel den kostnadsslagsindelade resultatrapporten.

4.1.9 DATORISERAD KALKYLMALL FÖR NYCKELTALSBERÄKNING

För att ytterligare underlätta nyckeltalsberäkningen har BAS använt en kalkylmall i form av en Excel-fil. Mallen är strukturerad på samma sätt som BAS Nyckeltalsblanketter. Efter registrering av företagets resultat- och balansräkningar med kompletteringar och eventuella justeringar beräknas nyckeltalen automatiskt för utskrift. Exempel på sådana utskrifter för Tillverkningsföretaget återfinns i Bilaga 1.

4.1.10 SCB:S BRANSCHNYCKELTAL

Den kanske viktigaste användningen av nyckeltal innebär att man följer det egna företaget över tiden genom en trendanalys och observerar positiva eller negativa inslag i företagets utveckling. För att få reda på hur företaget "ligger till" bör man dessutom genom en branschanalys jämföra de egna nyckeltalen med nyckeltal för övriga företag inom branschen. Det är här SCB:s branschnyckeltal, som är öppna data, kan vara till stor hjälp. Branschnyckeltalen ger möjlighet att snabbt och enkelt jämföra ett företags starka och svaga sidor med aktuell jämförelsegrupp. Det går att ta fram nyckeltalsdata efter olika branscher enligt SNI samt efter olika storleksklasser enligt antal anställda. Redovisningen omfattar alla svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar.¹

Nyckeltalen redovisas i form av median- och kvartilvärden.

- *Undre kvartil* är det nyckeltalsvärde som en fjärdedel av företagen inom branschen underskrider och tre fjärdedelar överskrider.
- *Median* är det nyckeltalsvärde som hälften av företagen underskrider och hälften överskrider.
- *Övre kvartil* är det nyckeltalsvärde som tre fjärdedelar av företagen underskrider och en fjärdedel överskrider.

¹ Finansiella företag ingår inte i SCB:s branschnyckeltal.

Övre kvartilen representerar de bästa värdena och den undre kvartilen de sämsta värdena. De flesta nyckeltal har höga värden som bästa värden, medan det för vissa nyckeltal är bättre med låga värden. SCB presenterar därför nyckeltalen efter dess karaktär. De branschnyckeltal som har en s.k. omvänd (fallande) sorteringsordning är:

- Skuldränta (G3)
- Personalkostnader/nettoomsättning (G8)
- Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet (T7)
- Personalkostnader per anställd (T8)
- Avskrivningar i relation till nettoomsättningen (T9)

På SCB:s webbplats finns mer information om SCB:s branschnyckeltal¹ samt data i Excelfiler för alla branschnyckeltalen per årgång. Dessa uppgifter kan filtreras efter önskemål.

I SCB:s statistikdatabas finns möjlighet att göra egna uttag för analys över tid (tidsserie). Det går att göra egna val utifrån årtal, nyckeltal, bransch och storleksklass i Statistikdatabasen². Branschnyckeltalen hör till statistikområdet Näringsverksamhet och publiceras inom ramen för Företagens ekonomi. Alla företag påverkar branschnyckeltalen lika mycket, dvs. oberoende av storlek.

Mer information om branschindelningen enligt SNI finns på SCB:s webbplats Mer om SNI³ och SNI-Sök⁴.

I slutet av kapitlet redovisas en ”företagsprofil” som gjorts mot bakgrund av ett exempel för ett Tillverkningsföretag med nyckeltal som jämförs med SCB:s branschnyckeltal.

¹ <https://www.scb.se/branschnyckeltal>.

² https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__NV__NV0109__NV0109O.

³ <https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/standard-for-svensk-naringsgrensindelning-sni/>.

⁴ <https://snisok.scb.se/>.

4.2 BAS GRUNDNYCKELTAL

4.2.1 INLEDNING

Det här avsnittet beskriver några nyckeltal som utgör grunden i all nyckeltalsanalys. Grundnyckeltalen är sammanställda med definitioner och benämningar i bokens Appendix. De är numrerade från G 1 till G 16 och är indelade i olika analysblock.

För varje nyckeltal anges definition, innebörd, formel och hur nyckeltalet beräknas med hjälp av BAS Nyckeltalsblankett med tillämpning på exempelföretaget. För varje analysblock görs därefter en sammanfattande analys och bedömning, i form av trendanalys jämförd med SCB:s branschnyckeltal. De analyser som följer nedan är endast exempel baserade på exempelföretaget. Du kan göra egna analyser om du går in och tar fram underlag från SCB:s webbplats (se avsnitt 4.1.10).

4.2.2 AVKASTNINGSTRUKTUR

Det här analysblocket innehåller de viktigaste grundnyckeltalen och är som regel utgångspunkt för den fortsatta analysen. Nyckeltalen omfattar:

- G 1 Avkastning på eget kapital
- G 2 Avkastning på totalt kapital
- G 3 Skuldränta
- G 4 Riskbuffert totalt kapital

Avkastningsmåttan visar hur effektivt kapitalet har använts och är centrala för i synnerhet företag som driver kapitalintensiv verksamhet, främst industri-, handels-, transport- och energiföretag. För utpräglade tjänsteföretag – t.ex. företag med olika former av konsultverksamhet – bör lönsamhetsanalysen fokuseras mer på analysblocken kring resultaträkningen och personalen (Resultatstruktur och Kostnads-/intäktsstruktur). Avkastningsstrukturen är emellertid inte ointressant för denna typ av företag.

Större företag redovisar ofta avkastning på sysselsatt kapital och låneränta. Balansomslutningen har då minskats med icke räntebärande skulder. Dessa nyckeltal återfinns som tilläggsnyckeltal:

- T 31 Avkastning på sysselsatt kapital
- T 32 Låneränta
- T 33 Riskbuffert sysselsatt kapital

G 1 Avkastning på eget kapital

Definition

Nettoresultat i procent av justerat eget kapital

Innebörd

Det här nyckeltalet visar det sammantagna resultatet av årets verksamhet i form av förräntningen av det egna kapitalet. Resultatet mäts som nettoresultat, dvs. resultat efter finansiella poster. Det egna kapitalet består av ägarnas insatta kapital, samt balanserade (outtagna) vinstmedel inklusive obeskattade reserver med avdrag för uppskjuten skatteskuld.

Avkastningen på eget kapital visar med andra ord den avkastning som uppnåtts på ägarnas kapital och kan mycket grovt jämföras med bankränta. Med hänsyn till den risk som företagande innebär, bör avkastningen även täcka en riskpremie, dvs. klart överstiga bankräntan för att kunna anses som acceptabel.

Avkastningen på eget kapital är också avgörande för företagets möjligheter till självfinansiering och konsolidering. Man brukar här tala om balanserad tillväxt, vilket diskuteras närmare under *G 9 Soliditet*.

Mindre företag – i synnerhet relativt nystartade – har ofta en hög skuldsättning (låg soliditet). Avkastningen på eget kapital kan i dessa fall variera kraftigt mellan åren. Detta fenomen beskrivs närmare i anslutning till *T 26 Skuldsättningsgrad*. Om avkastningen på eget kapital är mycket hög, bör man därför alltid studera soliditeten för att bedöma avkastningens ”värde”.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Nettoresultat (alt. justerat resultat efter finansiella poster)}}{\text{Justerat eget kapital}} \times 100$$

Teoretiskt bör avkastningen beräknas på eget kapital vid årets början eller på genomsnittligt eget kapital under året (genomsnittet av eget kapital vid årets början och slut). Av praktiska skäl har emellertid den förenklade definitionen att mäta avkastningen på det egna kapitalet vid årets slut valts. Som eget kapital räknas även obeskattade reserver med avdrag för uppskjuten skatteskuld. Den senare brukar beräknas som aktuell skattesats (för närvarande 20,6 %) multiplicerad med summa obeskattade reserver.

Avkastningen på eget kapital beräknas ofta efter avdrag av skatt från nettoresultatet. Orsaken är att ägarna inte kan få någon avkastning eller utdelning innan vinsten har beskattats. Den skatt som avräknas är då en schablonskatt (20,6 %) och inte den faktiskt betalda skatten. Vid en analys måste man därför vara observant på om beräkningen har skett på resultatet före eller efter skatt. I framställningen nedan redovisas beräkningen före skatt.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{R\ 12\ (\text{alt. } R\ 12.1)}{B\ 25} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 12.1	Justerat resultat efter finansiella poster	164	115
B 25	Justerat eget kapital	328	658
Beräkning		$\frac{164}{328} \times 100$	$\frac{115}{658} \times 100$
G 1	Avkastning på eget kapital	50,0 %	17,5 %

G 2 Avkastning på totalt kapital

Definition

Rörelseresultat plus finansiella intäkter i procent av balansomslutningen

Innebörd

Det här nyckeltalet är ett av de viktigaste och visar hur företagets totala tillgångar (balansomslutningen) har förräntats under året. Man brukar tala om att avkastningen på totalt kapital är ett mått på själva rörelsens effektivitet, eftersom ingen hänsyn tas till om kapitalet är finansierat med eget eller främmande kapital (skulder). Därigenom är nyckeltalet också lämpligt för jämförelser mellan företag.

Nyckeltalet påverkas av två huvudfaktorer – resultatet och hur effektivt de totala tillgångarna används. På kort sikt påverkas avkastningen främst av faktorer som:

- försäljningsvolym
- prisförändringar

- kostnadsbesparingar
- kapacitetsutnyttjande
- kapitalets omsättningshastighet.

Hur väl man lyckats med åtgärder på dessa områden framgår översiktligt av *Resultatstruktur*, *Intäkts-/kostnadsstruktur* samt *Kapitalstruktur*. Ett sätt att knyta ihop dessa nyckeltalsblock är att utnyttja *DuPont-modellen*. Förenklat kan man säga att modellen visar sambandet mellan resultatet per försäljningskrona (vinstprocenten) och hur effektivt man lyckats använda/ omsätta tillgångarna (omsättningshastigheten). Sambandet bakom DuPont-modellen redovisas närmare under del 2.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Rörelseresultat efter avskrivningar (alt. justerat rörelseresultat efter avskrivningar) + finansiella intäkter}}{\text{Balansomslutning}} \times 100$$

Observera att resultatet mäts efter finansiella intäkter men före finansiella kostnader. Att de finansiella intäkterna tas med beror på att likvida medel och andra räntebärande tillgångar ingår bland de totala tillgångarna. På motsvarande sätt är anledningen till att mäta resultatet före finansiella kostnader att avkastningen ska vara opåverkad av hur tillgångarna har finansierats. På så sätt blir alla företag jämförbara, både sådana med stort eget kapital och sådana med en stor andel externt kapital. De totala tillgångarna mäts av praktiska skäl som balansomslutningen vid årets slut.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{R\ 9\ (\text{alt. } R\ 9.1) + R\ 10}{B\ 11\ \text{eller } B\ 19} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	339	375
R 10	Finansiella intäkter	+15	+15
		354	390
B 19	Balansomslutning	4 087	5 833
Beräkning		$\frac{354}{4\ 087} \times 100$	$\frac{390}{5\ 833} \times 100$
G 2	Avkastning på totalt kapital	8,7 %	6,7 %

G 3 Skuldränta

Definition

Finansiella kostnader i procent av totala skulder (summa avsättningar, skulder och uppskjuten skatteskuld)

Innebörd

Skuldräntan kan sägas visa den avkastning som företagets kreditgivare "i genomsnitt" kräver på företagets totala skulder. Skulderna omfattar således samtliga skulder – vare sig de är räntebärande eller inte. Räntebärande skulder avser i regel utnyttjad checkräkningskredit och andra skulder till kreditinstitut eller andra finansiärer, medan de övriga skulderna normalt sett är räntefria.

Detta innebär att ett företag med stora räntefria skulder får en låg skuld-ränta. Företaget är i så fall förhållandevis okänsligt för förändringar av det allmänna ränteläget. Det omvända förhållandet gäller naturligtvis företag med stora räntebärande skulder.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Finansiella kostnader}}{\text{Justerade skulder}} \times 100$$

Skuldräntan får inte förväxlas med företagets "faktiska" låneränta (t.ex. bankräntan). Genom att skuldräntan räknas på de totala skulderna brukar ibland benämningen *Genomsnittlig skuldränta* användas.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 11}}{\text{B 26}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 11	Räntekostnader	190	275
B 26	Justerade skulder	3 759	5 175
Beräkning		$\frac{190}{3\,759} \times 100$	$\frac{275}{5\,175} \times 100$
G 3	Skuldränta	5,1 %	5,3 %

G 4 Riskbuffert totalt kapital

Definition

Skillnaden (i procentenheter) mellan Avkastningen på totalt kapital och Skuldräntan

Innebörd

Riskbufferten visar om företaget lyckats uppnå en avkastning på totalt kapital som motsvarar skuldräntan eller inte. Genom att skuldräntan mäts på de totala skulderna (både räntebärande och icke räntebärande) är det mycket allvarligt om företaget visar en negativ riskbuffert. Har företaget dessutom hög skuldsättning (låg soliditet) är ofta risken hög.

Om riskbufferten är positiv, visar den hur mycket avkastningen på totalt kapital kan gå ner och/eller skuldräntan gå upp utan att företaget förlorar på den befintliga skuldfinansieringen – därav benämningen. Resonemanget kring risk utvecklas vidare under tilläggsnyckeltalet *T 26 Skuldsättningsgrad*.

Beräkning och kommentarer

Formel

Avkastning på totalt kapital – Skuldränta

BAS Nyckeltalsblankett

G 2–G 3

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
G 2	Avkastning på totalt kapital	8,7 %	6,7 %
G 3	Skuldränta	–5,1 %	–5,3 %
G 4	Riskbuffert totalt kapital	3,6 %	1,4 %

Sammanfattande analys och bedömning

Efter att ha beräknat de fyra inledande grundnyckeltalen under rubriken Avkastningsstruktur för Tillverkningsföretaget, kan det vara dags för en sammantagen bedömning av blocket i form av en *trendanalys* och *branschanalys*. Den förstnämnda bör helst avse en hel konjunkturcykel – som en grov tumregel de senaste fem åren – men begränsas här till de två senaste åren.

Ett värdefullt inslag i en nulägesbeskrivning är en jämförelse med SCB:s branschnyckeltal. Dessa redovisas som tidigare framgått i form av median- och kvartilvärden för respektive nyckeltal. Uppställningen är utformad för

att enkelt belysa företagets starka respektive svaga sidor jämfört med övriga företag i branschen.

Det är normalt en klar *styrkefaktor* om företaget har ett nyckeltalsvärde över den övre kvartilen, dvs. tillhör den bästa fjärdedelen av branschens företag. På motsvarande sätt indikerar ett nyckeltalsvärde under undre kvartilen i regel en *svaghetsfaktor* – företaget tillhör den sämsta fjärdedelen.

Avkastningsstruktur	Egna värden		Branschnyckeltal 20X3		
	20X2	20X3	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Avkastning på eget kapital	50,0	17,5	1,7	23,5	43,0
Avkastning på totalt kapital	8,7	6,7	3,3	9,7	16,5
Skuldränta	5,1	5,3	4,7	3,0	1,0
Riskbuffert	3,6	1,4	-0,2	6,0	13,8

Trendanalysen indikerar en mycket negativ utveckling för Tillverkningsföretaget. Samtliga nyckeltal inom Avkastningsstrukturen har utvecklats i fel riktning genom kraftiga försämringar av avkastningstalen och samtidigt en uppgång av skuldräntan. Riskbufferten (skillnaden mellan avkastning på totalt kapital och skuldränta) har mer än halverats från 3,6 till 1,4 procent.

Tillverkningsföretaget har därmed kommit in i ett mycket riskfyllt läge. Skulle samma negativa utveckling upprepas nästa år, dvs. en nedgång med 2,2 procentenheter, kommer företaget att få en negativ riskbuffert. Detta innebär att man inte ens lyckas förränta tillgångarna i samma utsträckning som kreditgivarna i genomsnitt kräver på företagets skulder, dvs. företaget förlorar pengar på skuldfinansieringen.

Branschanalysen – jämförelsen med branschen för det senaste året – ger också en klart negativ bild av företaget. För samtliga tal ligger man under median, vilket innebär att Tillverkningsföretaget tillhör den sämsta hälften av branschens företag. Flera tal ligger dessutom närmare undre kvartilen än medianen. Det är med andra ord nästan tre av fyra företag inom branschen som har en starkare avkastningsstruktur och därmed ett bättre finansiellt utgångsläge för kommande år.

4.2.3 RESULTATSTRUKTUR

För företag som i regel har låg kapitalbindning (litet kapital i förhållande till verksamheten) är nyckeltal relaterade till resultaträkningen de mest centrala. Detta gäller ofta konsultföretag och andra typer av tjänsteföretag. Nyckeltalsblocket är mycket centralt även för tillverkningsföretag, handelsföretag och övriga företag med stort kapitalberoende. Den enda egentliga

skillnaden är att det för dessa företagstyper samtidigt är viktigt att även följa nyckeltal över hur effektivt tillgångarna har utnyttjats. Resultatstrukturen förklarar här hur avkastningen och framför allt förändringar i denna uppkommit.

De nyckeltal som ingår i resultatstrukturen belyser två resultatsteg i resultaträkningen och omfattar:

- G 5 Rörelsemarginal
- G 6 Nettomarginal

Båda nyckeltalen är marginalmått som beräknas på företagets nettoomsättning.

Ett marginalmått som "ligger mellan" marginalmåttens ovan är *T 27 Vinstprocent* som är ett tilläggsnyckeltal. Detta beräknas före avdrag för räntekostnader och ingår som delförklaring i DuPont-modellen.

Följande övriga tilläggsnyckeltal belyser också resultatstrukturen och kan användas för en fördjupad analys:

- T 1 Bruttovinstmarginal
- T 2 Förädlingsgrad
- T 3 Räntetäckningsgrad
- T 4 Förädlingsvärde per anställd
- T 5 Rörelseresultat per anställd
- T 6 Nettoresultat per anställd
- T 34 Täckningsgrad
- T 35 Bruttovinst per anställd
- T 36 Täckningsbidrag per anställd

G 5 Rörelsemarginal

Definition

Rörelseresultat i procent av omsättningen

Innebörd

Rörelsemarginalen visar det procentuella överskott som varje omsättningskrona ger efter avdrag för rörelsens kostnader inklusive avskrivningar. Det är detta överskott som sedan ska räcka till för att täcka räntekostnader och skatt samt ge en acceptabel vinst.

Rörelsemarginalen lämpar sig både för en översiktlig trendanalys över utvecklingen i det egna företaget och jämförelse med andra företag i branschen. För en mer ingående analys måste man studera täckningsgraden

(T 34) i tillverkande företag och tjänsteföretag eller *bruttovinstmarginalen* (T 1) i handelsföretag.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Rörelseresultat efter avskrivningar (alt. justerat rörelseresultat efter avskrivningar)}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Vid jämförelser med andra företag bör man bl.a. tänka på att talet påverkas av om lokalerna ägs eller hyrs och om leasing förekommer. Om verksamheten bedrivs i hyrda lokaler, har samtliga lokalkostnader avdragits vid resultatberäkningen. Om i stället lokalerna ägs, tillkommer kostnader för räntor vad gäller fastigheten.

Leasingproblematiken kan vara mer komplex och beror på om leasingen betraktas som finansiell eller operationell i bokslutet. I det första fallet "delas" leasingavgiften på avskrivningar och räntekostnader och jämförbarhet råder mellan företag som äger eller leasar sina maskiner. I det andra fallet (operationell leasing) redovisas hela avgiften under rörelsens kostnader, vilket medför en lägre rörelsemarginal jämfört med företag som äger maskinerna. Det är ovanligt att leasingavtal redovisas som finansiella i den juridiska personens årsredovisning.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 9 (alt. R 9.1)}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	339	375
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{339}{8\,250} \times 100$	$\frac{375}{10\,150} \times 100$
G 5	Rörelsemarginal	4,1 %	3,7 %

G 6 Nettomarginal

Definition

Nettoresultat i procent av nettoomsättning

Innebörd

Nettomarginalen visar det procentuella överskott som varje omsättningskrona ger efter avdrag för rörelsens kostnader inklusive avskrivningar och företagets räntekostnader. Med nettoresultat avses resultat efter finansiella poster. Måttet visar således vinsten före skatt per omsättningskrona och är mycket centralt för konsultföretag och andra tjänsteföretag.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Nettoresultat (alt. justerat resultat efter finansiella poster)}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Nettomarginalen tar hänsyn till företagets samtliga intäkter och kostnader (exkl. inkomstskatt). Måttet är därför mycket lämpligt att använda för jämförelser med andra företag.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 12 (alt. R 12.1)}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 12.1	Justerat resultat efter finansiella poster	164	115
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{164}{8\,250} \times 100$	$\frac{115}{10\,150} \times 100$
G 6	Nettomarginal	2,0 %	1,1 %

Sammanfattande analys och bedömning

Tidigare konstaterades att Tillverkningsföretaget visar en mycket negativ utveckling och dessutom ett svagt läge jämfört med branschen när det gäller nyckeltalen i avkastningsstrukturen. Genom att studera resultatstrukturen är syftet att i första hand kunna spåra ”svagheter” i resultaträkningen och om det är dessa som förklarar utvecklingen och läget för företagets avkastningsstruktur.

Resultatstruktur	Egna värden		Branschnyckeltal 20X3		
	20X2	20X3	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
G 5 Rörelsemarginal	4,1	3,7	1,5	5,1	9,9
G 6 Nettomarginal	2,0	1,1	0,2	3,7	8,7

Båda nyckeltalen visar försämringar mellan 20X2 och 20X3. Rörelsemarginalen visar en mindre nedgång från 4,1 till 3,7 procent medan nettomarginalen nära halverats från 2,0 till 1,1 procent. Att nettomarginalen visar en sämre utveckling än rörelsemarginalen beror på finansnettots (i huvudsak räntekostnadernas) utveckling.

Annorlunda uttryckt har rörelsen före räntekostnader givit 37 kr per omsatt tusenlapp under 20X3 jämfört med 41 kr under 20X2, dvs. en minskning med 4 kr. Genom det försämrade finansnettot har den totala verksamheten – rörelsen och finansieringen – inneburit att företagets intjäningsförmåga minskat från 20 till 11 kr per omsatt tusenlapp. Skulle utvecklingen upprepas nästa år, kommer verksamheten att i stort sett ge ett nollresultat.

Jämförelsen med branschnyckeltalen visar att Tillverkningsföretaget tillhör den sämsta hälften av branschens företag för båda talen. Rörelsemarginalen ligger i närheten av medianen och nettomarginalen närmare undre kvartilen. Detta indikerar att finansieringen är huvudproblemet medan själva rörelsen verkar gå relativt bra.

4.2.4 INTÄKTS-/KOSTNADSSTRUKTUR

Nyckeltalen i det här analysblocket kan dels användas för översiktliga förklaringar till resultatstrukturens utveckling, dels för att grovt belysa personalens effektivitet. Båda talen lämpar sig bäst för en trendanalys för det egna företaget. Vid jämförelser med andra företag påverkas talen av olika strukturella förhållanden och det kan därför vara svårt att avgöra om skillnader mellan företag beror på sådana faktorer eller faktiska skillnader i effektivitet.

Grundnyckeltalen omfattar:

- G 7 Omsättning per anställd
- G 8 Personalkostnader i relation till omsättningen

För en mer ingående analys behövs i regel tillgång till interna uppgifter om intäkternas sammansättning och olika omkostnadsposter. När det gäller intäkterna är det av stor vikt att t.ex. följa försäljningsutvecklingen för olika produktgrupper, typer av tjänster eller för olika marknadssegment.

Årsredovisningslagen innebär en viss specifikation av olika kostnadsposter. Specifikationen beror emellertid på vilken uppställningsform för resultaträkning företaget valt – kostnadsslagsindeldad eller funktionsindeldad resultaträkning. Det är därför svårt att göra en enhetlig/generell analys av kostnadsstrukturen om man inte har tillgång till företagsintern information.

De tilläggsnyckeltal som valts för en analys av intäkts-/kostnadsstrukturen utgår dels från kostnadsinformation som ska finnas för samtliga företag, oberoende av uppställningsform, och dels till stor del från informationen enligt funktionsindeldad resultaträkning. Följande tal ingår och ska närmast ses som exempel på nyckeltal för en relativt översiktlig analys av ett företags kostnadsstruktur:

- T 7 Personalkostnader i procent av förädlingsvärdet
- T 8 Personalkostnader per anställd
- T 9 Avskrivningar i procent av omsättningen
- T 10 Finansnetto i procent av omsättningen
- T 37 Lokalkostnader i procent av omsättningen
- T 38 Försäljningskostnader i procent av omsättningen
- T 39 Administrationskostnader i procent av omsättningen
- T 40 Forsknings- och utvecklingskostnader (FoU) i procent av omsättningen
- T 41 Övriga rörelsekostnader i procent av omsättningen

G 7 Nettoomsättning per anställd

Definition

Nettoomsättning dividerad med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Nyckeltalet ger en indikation på hur effektivt personalresurserna utnyttjas. Måttet är framför allt intressant att följa för personalintensiva företag som konsultföretag och andra tjänsteföretag samt för handelsföretag.

Vid större prisförändringar bör nettoomsättningen indexkorrigeras med hjälp av lämpligt index för att få en uppfattning om volymutvecklingen per anställd. För en grov korrigering kan konsumentprisindex användas. Det finns också olika typer av specifika branschindex för mer exakta korrigeringar.

Beräkning och kommentarer

Formel

Nettoomsättning

Medelantal anställda

Nettoomsättningen per anställd påverkas av faktorer som förädlings- och servicegrad, inslag av vidareförsäljning etc. Olikheter i sådana faktorer måste beaktas vid jämförelser med andra företag och kan även påverka jämförbarheten över tiden för det egna företaget.

Uppgifter om medelantalet årsanställda återfinns i årsredovisningens noter (tilläggsupplysningar). Med antal anställda avses årsarbetskrafter, vilket kräver omräkning för deltidsanställda och säsongsarbetare. Uppgifterna är inte alltid exakta och varierar med beräkningssättet. Även detta kan påverka möjligheterna till meningsfulla jämförelser med andra företag.

BAS Nyckeltalsblankett

R 1 (alt. RF 1)

R 17

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
R 17	Antal anställda	9	10
Beräkning		8 250	10 150
		9	10
G 7	Nettoomsättning per anställd	917 tkr	1 015 tkr

G 8 Personalkostnader i relation till omsättningen

Definition

Personalkostnader i procent av nettoomsättning

Innebörd

Nyckeltalet ger en bild av hur personalintensivt företaget är och därmed hur känsligt företaget är för förändringar av löner och arbetsgivaravgifter m.m. Personalkostnader utgör en väsentlig kostnadspost för flertalet företag och nyckeltalet är därför av generellt intresse.

Talet lämpar sig bäst för jämförelser över tiden för det egna företaget och ger då en uppfattning om hur effektivt personalresurserna utnyttjats de olika åren. En förutsättning är att verksamheten drivs likartat över tiden,

dvs. att mekaniseringsgrad, förädlingsgrad m.m. inte förändras mellan åren. Jämförelser mellan företag förutsätter en god kännedom om företagen och hur deras verksamhet faktiskt ser ut.

Beräkning och kommentarer

Formel

Personalkostnader

Nettoomsättning

x 100

Personalkostnaderna framgår direkt av resultaträkningen för företag med kostnadsslagsindeldad resultaträkning. Dessa personalkostnader kan emellertid även innehålla kostnader för utbildning, sjuk-, hälso- och personalvård. Beroende på syftet med nyckeltalet kan detta förhållande vara både bra och dåligt. Exempelvis kan satsningar på utbildning variera över tiden, vilket medför att nyckeltalet med en sådan vid definition kan vara svårtolkat. Samtidigt fångas emellertid de totala kostnaderna för personal genom denna definition.

Större företag är också skyldiga att i not ange totala löner, sociala avgifter och pensionskostnader. Vad gäller större företag som använder kostnadsslagsindeldad resultaträkning är det alltså möjligt även för en extern analytiker att analysera utifrån såväl totala personalkostnader som enbart lönekostnaderna. Ett större företag som tillämpar funktionsindeldad resultaträkning går för en extern analytiker enbart att analysera utifrån informationen i noten. I exemplet nedan motsvarar personalkostnader lönekostnaderna. Det går givetvis också bra att i en trendanalys följa det egna företags utveckling av personalkostnaderna i dess vidare bemärkelse omfattande kostnader för utbildning, sjuk-, hälso- och personalvård.

BAS Nyckeltalsblankett

R 5.1 (alt. RF 10)

R 1 (alt. RF 1)

x 100

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 5.1	Personalkostnader	2 550	3 072
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		2 550 8 250 x 100	3 072 10 150 x 100
G 8	Personalkostnader i relation till omsättningen	30,9 %	30,3 %

Sammanfattande analys och bedömning

Genom att intäkts-/kostnadsstrukturen kan skilja sig mellan företag på grund av olikartad produktionsstruktur (mekaniseringsgrad, förädlings- och servicegrad, inslag av vidareförsäljning etc.) inriktas analysen för Tillverkningsföretaget i första hand på utvecklingen mellan åren. Av resultaträkningen och den tidigare beskrivningen av företaget framgår att vidareförsäljning förekommer i ungefär samma omfattning båda åren.

Intäkts-/kostnadsstruktur	Egna värden		Branschnyckeltal 20X3		
	20X2	20X3	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Nettoomsättning per anställd, tkr	917	1 015	554	716	900
Personalkostnader i relation till omsättningen, %	30,9	30,3	51,5	42,6	33,7

Nyckeltalet för nettoomsättning per anställd visar en positiv utveckling. Nettoomsättningen per anställd har ökat väsentligt mer än inflationen och Tillverkningsföretaget har på så sätt även förbättrat försäljningsvolymen per anställd.

Personalkostnaderna är i stort sett oförändrade i relation till nettoomsättningen. Det är med andra ord inte personalkostnader som orsakat den försämrade rörelsemarginalen, utan förklaringen till Tillverkningsföretagets negativa utveckling av avkastnings- och resultatstruktur får sökas inom andra områden.

Jämfört med branschen ligger företaget förhållandevis bra till, men här spelar sannolikt vidareförsäljningen av handelsvaror in. Eftersom förekomsten av vidareförsäljning för branschens företag inte är känd, kan man inte uttala sig om Tillverkningsföretaget har ett mer eller mindre effektivt personalutnyttjande än övriga företag inom branschen.

4.2.5 KAPITALSTRUKTUR M.M.

Nyckeltalen i det här analysblocket är centrala för i princip alla typer av verksamheter och belyser företagets finansiering med eget och lånat kapital, kapitalbindning och betalningsberedskap.

Grundnyckeltalen under kapitalstrukturen omfattar:

- G 9 Soliditet
- G 10 Kapitalets omsättningshastighet
- G 11 Rörelsekapital i relation till omsättningen
- G 12 Kassalikviditet

Tilläggsnyckeltalen för närmare analys av kapitalstrukturen som kan beräknas utifrån informationen i årsredovisningen belyser dels kapitalbindningen i olika slag av anläggningstillgångar (T 11–T 14), dels rörelsekapitalets beståndsdelar (T 15–T 19). Vidare ingår tal som relaterar företagets olika skuld- och eget kapital-poster i procent av nettoomsättningen (T 20–T 22).

Tilläggsnyckeltal som i regel kräver företagsintern information omfattar:

- T 42 Varulagrets omsättningshastighet
- T 43 Lämnad kredittid till kunder
- T 44 Kassalikviditet inklusive utnyttjad checkräkningskredit
- T 46 Balanslikviditet
- T 47 Balanslikviditet inklusive utnyttjad checkräkningskredit
- T 48 Kassaflöde

G 9 Soliditet

Definition

Justerat eget kapital i procent av balansomslutningen

Innebörd

Soliditeten är ett etablerat och centralt mått på företagets finansiella styrka och visar hur stor del av de totala tillgångarna (balansomslutningen) som har kunnat finansieras med eget kapital. Vanliga beskrivningar är också att soliditeten mäter betalningsförmågan på lång sikt och visar företagets ”förmåga att motstå förluster”, eftersom förluster avräknas mot det egna kapitalet.

Nyckeltalet är starkt relaterat till företagets långsiktiga lönsamhet och tillväxt. En ökning av företagets tillgångar kräver samma ökning av balansräkningens finansieringssida. Denna består av eget kapital och skulder. Rent matematiskt fordras samma procentuella ökning av eget kapital och skulder för att soliditeten ska vara oförändrad. Ökar det egna kapitalet snabbare än skulderna förbättras soliditeten. Omvänt gäller att soliditeten försämras om skulderna ökar snabbare än det egna kapitalet.

Avgörande för ökningen av eget kapital är företagets resultat/lönsamhet. Med andra ord visar årets förändring av soliditeten om lönsamheten givit tillräcklig ökning av det egna kapitalet (självfinansiering) jämfört med ökningen av de totala tillgångarna – tillväxten. Nivån på soliditeten visar på motsvarande sätt om lönsamheten historiskt sett har givit en tillräcklig självfinansiering.

Är soliditeten oförändrad mellan minst två år, brukar man tala om balanserad tillväxt. En försämrad soliditet är i normalfallet liktydigt med att lönsamheten varit otillräcklig i förhållande till företagets tillväxt. Vid

mycket hög tillväxt, kan en tillfällig nedgång i soliditeten vara acceptabel. Har däremot tillväxten varit låg och soliditeten samtidigt försämrats, är detta ett tecken på en farlig utveckling.

Utvecklingen av det egna kapitalet kan i vissa fall påverkas av andra faktorer än av resultatet/lönsamheten. En sådan faktor är om ägarna tar ut utdelning från företaget. Utdelningen "minskar" det egna kapitalet, vilket för ett sådant företag innebär krav på högre lönsamhet vid "given" tillväxt och soliditet än för ett företag utan utdelningskrav.

En faktor med motsatt effekt är om ägarna ger ett kapitaltillskott (aktieägartillskott eller nyemission) till företaget. Det här är dock ganska ovanligt när det gäller små och medelstora företag. För det mesta inskränker sig kapitaltillskotten till "nödåtgärder" i form av förlusttäckning, och då i regel kanske på direkt krav från banken.

Ytterligare en faktor, som kan påverka förändringen av eget kapital och som inte framgår av de gängse lönsamhetsmåten är förekomst av s.k. jämförelsestörande poster i resultaträkningen. Det kan gälla t.ex. stora realisationsvinster/-förluster på avyttrade tillgångar eller stora förluster på kundfordringar. För att kunna analysera den "normala" lönsamheten över tiden, ingår inte sådana poster i lönsamhetsberäkningen, medan de däremot påverkar det egna kapitalets utveckling.

Soliditeten bör samläsas mot nyckeltalet *T 3 Räntetäckningsgrad*, som visar betalningsförmågan för ränta. Detta mått är ett mått på hur starkt kassaflödet är som ska användas till att återbetala lånen. Måtten ska vid tolkningen balansera varandra så att en låg soliditet kan försvaras med ett starkt kassaflöde och tvärtom. Läs mera om detta under del 2.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Justerat eget kapital}}{\text{Balansomslutning}} \times 100$$

Den definition som tillämpas här – och som är mest använd – innebär att obeskattade reserver minskas med avdrag för uppskjuten skatteskuld vid beräkning av justerat eget kapital. Det förekommer att inget avdrag för uppskjuten skatteskuld görs vid beräkningen av det egna kapitalet. Filosofin bakom detta är att eventuella förluster kan "kvittas" mot de totala obeskattade reserverna och att en sådan definition därför bättre speglar företagets uthållighet i förlustsituationer.

Soliditeten kan vara låg för dotterbolag inom en koncern. För att mäta den "faktiska" soliditeten vid koncernförhållanden är det viktigt att även studera moderbolaget och den totala koncernen.

BAS Nyckeltalsblankett

B 25	$\times 100$
B 11 eller B 19	

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 25	Justerat eget kapital	328	658
B 19	Summa eget kapital och skulder	4 087	5 833
Beräkning		$\frac{328}{4\,087} \times 100$	$\frac{658}{5\,833} \times 100$
G 9	Soliditet	8,0 %	11,3 %

G 10 Kapitalets omsättningshastighet**Definition**

Nettoomsättning dividerad med balansomslutning (ggr)

Innebörd

Nyckeltalet visar hur effektivt företaget lyckats hantera kapitalbindningen i verksamheten. I princip alla företag binder kapital i maskiner, varulager, kundfordringar och likvida medel. Detta kapital måste finansieras på något sätt, vilket i regel medför räntekostnader – ofta enligt en progressiv skala beroende på hur stort kapitalbehovet är. Därför är det mycket viktigt att binda så lite kapital som möjligt i förhållande till verksamhetens omfattning, dvs. ha en hög omsättningshastighet på kapitalet.

De vanligaste metoderna för att frigöra kapital och därmed öka omsättningshastigheten, är att minska lagerhållningen och/eller begränsa kredittiden till kunderna. En sådan s.k. kapitalrationalisering kan bidra till att förbättra lönsamheten på flera sätt.

En ökad omsättningshastighet på varulagret bidrar sannolikt till att man kan undvika ”hyllvärmare” och därmed prisnedsättningar eller inkurans. En effektiv bevakning av kundfordringar och restriktiv kredittid medför att risken för större kundförluster ofta kan begränsas. Dessutom innebär båda faktorerna att behovet av krediter begränsas och att därmed räntekostnaderna kan hållas nere. Man får emellertid inte driva kapitalrationaliseringen alltför långt så att servicegrad och kundrelationer påverkas negativt.

Beräkning och kommentarer

Formel

Nettoomsättning

Balansomsättning

Kapitalets omsättningshastighet lämpar sig främst för att följa utvecklingen i det egna företaget. Jämförelser med andra företag kan påverkas av t.ex. om verksamheten bedrivs i egna eller förhyrda lokaler, om finansiell leasing förekommer och hur den i så fall redovisas, om företaget tillämpar factoring etc.

Nyckeltalet ingår som en komponent i DuPont-modellen, som beskrivs närmare i del 2.

BAS Nyckeltalsblankett

R 1 (alt. RF 1)

B 11 eller B 19

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
B 11	Summa tillgångar	4 087	5 833
Beräkning		8 250	10 150
		4 087	5 833
G 10	Kapitalets omsättningshastighet	2,0 ggr	1,7 ggr

G 11 Rörelsekapital i relation till omsättningen

Definition

Rörelsekapital i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Rörelsekapital behövs för att klara tidsförskjutningen mellan in- och utbetalningar. Ett tillverkningsföretag måste t.ex. göra utbetalningar för varuinköp, personal och marknadsföring långt innan produkterna säljs och kunderna betalar. Till en del begränsas kapitalbehovet genom krediter från t.ex. företagets leverantörer för varuinköpen och andra kortfristiga skulder.

Nyckeltalet rörelsekapital i relation till nettoomsättning visar hur stor andel av nettoomsättningen som binds i rörelsekapital. Genom att de kortfristiga skulderna dras av vid beräkningen, kan man förenklat säga att talet

visar hur många kronor av varje omsatt hundralapp som netto binds i rörelsekapital och som behöver finansieras med eget kapital eller långfristiga (i regel räntebärande) skulder.

För att närmare kunna uttala sig om nyckeltalet för ett företag är bra eller dåligt, måste man också se till hur rörelsekapitalet är sammansatt. Detta framgår av tilläggsnyckeltalen T 15–T 19 som visar respektive komponent i procent av nettoomsättningen:

- + Varulager och pågående arbeten
- + Kundfordringar
- + Övriga kortfristiga fordringar
- + Kassa och bank samt kortfristiga placeringar
- Kortfristiga skulder
- = Rörelsekapital

De enda av tillgångsposterna där höga värden kan vara positiva är de för likvida medel (kassa och bank samt kortfristiga placeringar). För lager och kundfordringar gäller naturligtvis samma ”regler” som angavs under kapitalets omsättningshastighet, dvs. så låg kapitalbindning som möjligt. När det gäller leverantörsskulder och övriga kortfristiga skulder är det däremot fördelaktigt med höga värden, förutsatt att skulderna är räntefria och att inte likviditeten äventyras.

För det enskilda företaget utgör vanligtvis rörelsekapitalet en förhållandevis stabil andel av nettoomsättningen över tiden. Detta innebär att man, utifrån den aktuella nivån för nyckeltalet, grovt kan budgetera kapitalbehovet för olika omsättningsnivåer – kanske den viktigaste användningen av nyckeltalet. En sådan överslagsmässig beräkning av rörelsekapitalbehov är särskilt viktig om företaget planerar en expansion.

Genom en enkel multiplikation av nyckeltalet med planerad/förväntad nettoomsättningsökning, erhålls en indikation på behovet av nytt rörelsekapital och därmed vilket krav på ny finansiering detta ställer. Först bör man emellertid undersöka om nuvarande rörelsekapital är ”normalt” och man behöver därför studera de i rörelsekapitalet ingående komponenterna.

Det går inte att uttala sig generellt om vad som är ”normalt” rörelsekapital och hur det bör vara sammansatt. Detta är helt beroende av vilken typ av verksamhet som företaget driver. Ett sätt att få grepp om vad som borde vara ”normalt” för det egna företaget, är att jämföra med SCB:s branschnyckeltal för den bransch man arbetar inom.

Binder företaget i utgångsläget mer rörelsekapital än ”normalt”, kan sannolikt kapital frigöras. Gäller motsatsen, måste finansiering både kunna

ske av den nödvändiga ökningen för att uppnå ”normalt/optimalt” rörelsekapital för den bedrivna verksamheten och tillräckligt rörelsekapital i samband med den planerade expansionen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Omsättningstillgångar} - \text{Kortfristiga skulder}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Rörelsekapital i relation till nettoomsättning skiljer sig mycket åt mellan olika branscher och storleksklasser. På SCB:s webbplats för branschnyckeltal (se avsnitt 4.1.10) går det att få fram värdena för en specifik bransch och/eller storleksklass.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 23}}{\text{R 1 (alt. RF1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 23	Rörelsekapital	651	1 101
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{651}{8\,250} \times 100$	$\frac{1\,101}{10\,150} \times 100$
G 11	Rörelsekapital i relation till omsättningen	7,9 %	10,8 %

G 12 Kassalikviditet

Definition

Omsättningstillgångar exklusive lager och pågående arbeten i procent av kortfristiga skulder

Innebörd

Nyckeltalet visar betalningsberedskapen på kort sikt vid räkenskapsårets utgång. Om kassalikviditeten är 100 procent eller mer, betyder det förenklat att företaget kan betala alla sina kortfristiga skulder direkt. Om kassalikviditeten är lägre än 100 procent och varulagret inte kan omsättas omgående kan företaget vara tvunget att avveckla långfristiga tillgångar eller ta upp nya lån för att betala sina kortfristiga skulder. En sådan situation leder till

att företaget försvagas. Det är för att bl.a. undvika sådana situationer som det är mycket viktigt att löpande bevaka och styra likviditeten.

Det här nyckeltalet är ett mycket statiskt mått eftersom det dels endast visar läget vid räkenskapsårets utgång, dels inte beaktar tidsfaktorn. Antag att ett företag har stora kundfordringar som förfaller till betalning inom två månader, men är tvunget att betala sina kortfristiga skulder inom en månad. I ett sådant fall kan företaget vara i ett svårt läge trots att kassalikviditeten ser tillfredsställande ut på papperet.

Talet är därför i första hand en grov indikation på likviditetssituationen för företaget. För att analysera och styra likviditeten i det egna företaget, är det mycket viktigt att man också arbetar med en löpande likviditetsbudget per månad för kassaflödet för att i tid få signaler om eventuella betalnings-svårigheter.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Likvida omsättningstillgångar}}{\text{Kortfristiga skulder}} \times 100$$

Vid beräkning av kassalikviditeten inkluderas alltmer ofta den outnyttjade delen av företagets checkräkningskredit bland omsättningstillgångarna, eftersom denna kan betraktas som en likviditetsreserv. Detta mått finns med bland tilläggsnyckeltalen, *T 45 Kassalikviditet inkl. outnyttjad checkkredit*.

En grov tumregel är att kassalikviditeten i ett tillverkande företag bör uppgå till 100 procent. Företag som har en stor andel kontanthandel har ofta en lägre kassalikviditet, eftersom man som regel säljer direkt från varulagret utan att kundfordringar uppstår. I denna typ av företag används därför istället nyckeltalet *T 46 Balanslikviditet* som inkluderar varulagret i mätningen. Ibland brukar man också tala om en annan tumregel som innebär behov av en kassareserv på ca 5 procent av nettoomsättningen – dvs. att kassan ska motsvara 2–3 veckors utbetalningar. Normalt inkluderar man då den outnyttjade delen av checkräkningskrediten i "kassan". Se vidare tabellen i anslutning till tilläggsnyckeltalet *T 18 Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i relation till omsättningen*.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 22}}{\text{B 18}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 22	Likvida omsättningstillgångar	1 147	1 553
B 18	Kortfristiga skulder	1 296	1 952
Beräkning		$\frac{1\,147}{1\,296} \times 100$	$\frac{1\,553}{1\,952} \times 100$
G 12	Kassalikviditet	88,5 %	79,6 %

Sammanfattande analys och bedömning

Analysblocket över kapitalstruktur är centralt för i princip alla företags-typer och de i blocket ingående nyckeltalen kan i regel användas som viktiga styrtalet vid uppföljning och planering. För att illustrera det senare, utnyttjas/redovisas även några av tilläggsnyckeltalen över kapitalstruktur.

Kapitalstruktur	Egna värden		Branschnyckeltal 20X3		
	20X2	20X3	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Soliditet	8,0	11,3	15	28	47
Räntetäckningsgrad	1,9	1,4	1,1	3,9	15,8
Kapitalets omsättningshastighet	2,0	1,7	1,3	1,8	2,4
Rörelsekapital/omsättning	7,9	10,8	2	9	19
Kassalikviditet	88,5	79,6	76	108	152

Tilläggsnyckeltal

Anläggningskapital

Materiella anlägg.n.tillg./omsättning	22	27	8	19	38
Maskiner m.m./omsättning	4	11	6	12	23

Rörelsekapital

Lager o. påg. arbeten/omsättning	10	15	2	6	12
Kundfordringar/omsättning	11	14	9	12	16
Likvida medel/omsättning	2	1	0	3	13
Kortfristiga skulder/omsättning	16	19	16	20	26

Tillverkningsföretaget visar en viss ökning av *soliditeten*, men nivån är fortfarande mycket låg. Samtidigt har räntetäckningsgraden som beskriver

styrkan i kassaflödet för att betala ränta på lånen försvagats, vilket är negativt. *Kapitalomsättningshastigheten* har försämrats genom en ökad kapitalbindning i maskiner, lager och kundfordringar. De båda senare faktorerna har också bidragit till en ökning av rörelsekapitalet. Samtidigt har utnyttjandet av kortfristiga skulder ökat och likvida medel minskat. Sammantaget är därför även utvecklingen av rörelsekapitalet ett tecken på ogynnsam utveckling för företaget. Samma faktorer har medfört en försämrad *kassalikviditet*.

Jämfört med branschen framgår det att Tillverkningsföretaget tillhör den sämsta fjärdedelen av branschens företag både för soliditet och räntetäckningsgrad, vilket är mycket allvarliga svaghetsfaktorer.

Kapitalomsättningshastigheten ligger också lågt i förhållande till branschen. Detta beror emellertid i första hand på en hög kapitalbindning i materiella anläggningstillgångar – främst egen fastighet men också hög kapitalbindning i maskiner – och behöver därför inte innebära någon direkt svaghetsfaktor. Snarare bör investeringsbehovet redan vara väl tillgodosett.

När det gäller *rörelsekapitalet* finns det en del att förbättra. Kapitalbindningen i både lager och kundfordringar ligger högt jämfört med branschen. Om Tillverkningsföretaget kan återgå till 20X2 års nivå på rörelsekapitalet – som ligger i paritet med branschen – kan ett förhållandevis stort rörelsekapital frigöras för att minska skulderna, i första hand checkräkningskrediten. Detta skulle i så fall bidra till att minska räntekostnaderna och förbättra soliditeten något. Observera att i SCB:s branschnyckeltal för rörelsekapital/nettoomsättning indikerar undre kvartilen de bästa värdena.

4.2.6 UTVECKLINGSTAL

De nyckeltal som hittills beskrivits har avsett förhållandet under eller vid utgången av räkenskapsåret. Alla företag befinner sig emellertid i någon utvecklingsfas – tillväxt, stagnation eller nedgång. Vilken fas ett företag är inne i, är i regel mycket avgörande för de övriga nyckeltalen och hur de ska bedömas.

Det avslutande analysblocket utvecklingstal belyser just detta och innehåller viktiga tal för alla typer av företag. Följande tal ingår bland grundnyckeltalen:

- G 13 Förändring av omsättning
- G 14 Förändring av totalt kapital
- G 15 Förändring av eget kapital
- G 16 Förändring av antal anställda

Talen avser genomgående den procentuella förändringen av värdet jämfört med föregående räkenskapsår. De tre första påverkas av prisförändringar/inflation och behöver därför justeras med index för att spegla den volymmässiga utvecklingen.

Bland tilläggsnyckeltalen ingår följande utvecklingstal:

- T 23 Förändring av förädlingsvärde
- T 24 Förändring av förädlingsvärde per anställd
- T 25 Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till nettoomsättning

G 13 Förändring av omsättning

Definition

Skillnaden mellan årets och föregående års nettoomsättning i procent av föregående års nettoomsättning

Innebörd

Nettoomsättningsutvecklingen är ett viktigt mått på företags tillväxt eller tillbakagång. Tillväxt förknippas ofta med vitalitet och effektivitet. Vid hög tillväxt i nettoomsättning kan en tillfällig nedgång i lönsamheten accepteras, eftersom tillväxten ofta är förenad med rabatterbjudanden och marknadsinvesteringar. De senare brukar i regel kostnadsföras direkt och kan därför slå hårt på ett enstaka års lönsamhet. Men en hög tillväxt ställer också stora krav på finansiering, administration m.m. och det finns många exempel på företag som expanderat för kraftigt och fått problem med likviditeten.

Sjunkande nettoomsättning är nästan alltid en allvarlig varningssignal. Detta indikerar en vikande marknad för företagets produkter. De fasta kostnaderna måste då också "fördelas" på färre omsättningskronor med försämrade marginaler som följd.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Årets nettoomsättning} - \text{Föregående års nettoomsättning}}{\text{Föregående års nettoomsättning}} \times 100$$

Nyckeltalet påverkas av prisförändringar. För att kunna följa den volymmässiga utvecklingen måste man således justera för prisförändringarna, antingen genom interna uppgifter eller något index.

Vid framför allt minskad nettoomsättning är det viktigt att närmare analysera utvecklingen för olika produktgrupper och/eller marknader. Det

är också viktigt att jämföra med konkurrenternas utveckling för att få en uppfattning om det är de egna produkterna som "sviktar" eller om det är en allmän tendens inom branschen.

BAS Nyckeltalsblankett

Formel

$$\frac{R\ 1\ (\text{alt. RF } 1)\ \text{aktuellt år} - R\ 1\ (\text{alt. RF } 1)\ \text{föregående år}}{R\ 1\ (\text{alt. RF } 1)\ \text{föregående år}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X3
R 1	Nettoomsättning 20X3	10 150
R 1	Nettoomsättning 20X2	-8 250
	Nettoomsättningsökning	1 900
Beräkning		$\frac{1\ 900}{8\ 250} \times 100$
G 13	Förändring av omsättning	23,0 %

G 14 Förändring av totalt kapital

Definition

Skillnaden mellan årets och föregående års balansomslutning i procent av föregående års balansomslutning

Innebörd

Nyckeltalet är i första hand intressant att bedöma tillsammans med förändring av nettoomsättning respektive eget kapital. För att inte gå händelserna i förväg behandlas här endast den förra jämförelsen.

Om det totala kapitalet ökar snabbare än nettoomsättningen, innebär detta ett sämre utnyttjande av tillgångarna och därmed en försämrad omsättningshastighet på kapitalet. Ett sådant förhållande kan vara acceptabelt i samband med större investeringar i maskiner eller byggnader. Beror ökningen istället på att varulager och/eller kundfordringar växer snabbare, är detta ofta en varningssignal.

Vid en minskning av de totala tillgångarna måste man också studera vilka poster bland tillgångarna som svarar för minskningen. Är det frågan om maskiner och utvecklingen upprepas flera år, är detta ett tecken på att företaget inte gör tillräckliga investeringar och därför riskerar att inom kort stå med en omodern maskinpark. Om både nettoomsättning och tillgångar minskar under flera år, är företaget sannolikt inne i en allvarlig kris.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Årets balansomslutning} - \text{Föregående års balansomslutning}}{\text{Föregående års balansomslutning}} \times 100$$

Den procentuella förändringen av de totala tillgångarna påverkas av samma faktorer som berördes under kapitalets omsättningshastighet, dvs. övergång till/från leasing, factoring etc.

Nyckeltalet lämpar sig bäst för att följa utvecklingen för det egna företaget och då främst för jämförelser med förändring av nettoomsättning och eget kapital.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 11 eller B 19 aktuellt år} - \text{B 11 eller B 19 föregående år}}{\text{B 11 eller B 19 föregående år}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X3
B 11	Balansomslutning 20X3	5 833
B 11	Balansomslutning 20X2	-4 087
	Ökning	1 746
Beräkning		$\frac{1\,746}{4\,087} \times 100$

G 14	Förändring av totalt kapital	42,7 %
-------------	-------------------------------------	---------------

G 15 Förändring av eget kapital

Definition

Skillnaden mellan årets och föregående års egna kapital i procent av föregående års egna kapital

Innebörd

Under avsnittet om soliditet konstaterades att utvecklingen av soliditeten mellan två år beror på tillväxten i det totala respektive egna kapitalet. Växer det totala kapitalet i snabbare takt än det egna kapitalet, försämras soliditeten och vice versa. Det är just för att belysa detta som utvecklingstalen förändring av eget respektive totalt kapital har den största användningen.

Genom en jämförelse av talen kan man också "värdera" förändringen av soliditeten. Vid hög tillväxt av det totala kapitalet kan en soliditetsförsämring

tillfälligt vara acceptabel. Har företaget däremot låg eller t.o.m. negativ tillväxt, är en försämrad soliditet ett allvarligt svaghetstecken.

Beräkning och kommentarer

Formel

Justerat eget kapital aktuellt år – justerat eget kapital föreg. år

x 100

Justerat eget kapital föregående år

För små och medelstora företag är normalt skillnaden mellan årets och föregående års egna kapital lika med årets nettoresultat (resultat efter finansiella poster) minskat med skatt. Enligt definitionen sätts denna skillnad (resultatet efter skatt) i relation till eget kapital vid årets början (föregående års utgående värde). Med andra ord är nyckeltalet förändring av eget kapital i de flesta fall också det samma som avkastningen på eget kapital vid årets början efter skatt. Är nyckeltalet lägre än tillväxten i totalt kapital, är detta liktydigt med att lönsamheten varit för svag med en försämrad soliditet som direkt följd.

Förändringen av eget kapital kan också påverkas av utdelning, kapitaltillskott eller omvärdering av det varaktiga värdet på anläggningstillgångar (uppskrivning).

BAS Nyckeltalsblankett

B 25 aktuellt år – B 25 föregående år

x 100

B 25 föregående år

AB Tillverkningsföretaget		20X3
B 25	Justerat eget kapital 20X3	658
B 25	Justerat eget kapital 20X2	-328
	Ökning	330
Beräkning		330 328 x 100
G 15	Förändring av eget kapital	100,6 %

G 16 Förändring av medelantalet anställda

Definition

Skillnaden mellan årets och föregående års medelantal anställda i procent av föregående års medelantal anställda

Innebörd

Nyckeltalet kan användas som en grov indikation på ett företags tillväxt/stagnation. Fördelen, jämfört med övriga utvecklingstal, är att måttet inte påverkas av prisförändringar. Om ett företag tidigare genomfört hårda rationaliseringar och personalnedsskärningar, brukar en ökning av medeltalet anställda vara ett säkert tecken på att företaget expanderar verksamheten.

En minskning är mer svårtolkad och kan antingen vara liktydigt med en effektivisering/rationalisering av verksamheten eller en indikation på stagnation. Utvecklingstalet kan – tillsammans med förändring av nettoomsättning – också användas som förklaring av förändringar i nettoomsättningen per anställd mellan två år (G 7).

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Årets medelantal anställda} - \text{Föregående års medelantal anställda}}{\text{Föregående års medelantal anställda}} \times 100$$

Med antal anställda avses årsarbetskrafter, vilket kräver omräkning för deltidanställda och säsongsarbetare.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{R\ 17\ \text{aktuellt år} - R\ 17\ \text{föregående år}}{R\ 17\ \text{föregående år}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X3
R 17	Antal anställda 20X3	10
R 17	Antal anställda 20X2	-9
	Ökning	1

Beräkning

$$\frac{1}{9} \times 100$$

G 16	Förändring av antal anställda	11,1 %
------	-------------------------------	--------

Sammanfattande analys och bedömning

Det här analysblocket är, trots att det kommer sist, inte desto mindre viktigt för i princip alla företagstyper. En anledning är att de tidigare nyckeltalen bör bedömas utifrån vilken utvecklingsfas som företaget befinner sig i – inte minst i jämförelse med branschen.

Utvecklingstal, %	Egna värden	Branschnyckeltal 20X3		
	20X3	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Förändring av omsättning	23	-7	7	26
Förändring av totala tillgångar	43	-5	9	32
Förändring av eget kapital	101	-1	15	42
Förändring av antal anställda	11	0	0	20

Tillverkningsföretaget visar en hög tillväxt av nettoomsättningen som med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen innebär en klar volymökning. Detta styrks också av att företaget ökat antalet anställda.

De totala tillgångarna har ökat nästan dubbelt så snabbt som nettoomsättningen, med en försämrad omsättningshastighet som följd. Den mycket kraftiga tillväxten av tillgångarna har tidigare konstaterats bero på dels stora investeringar i maskiner, dels en ökad kapitalbindning i varulager och kundfordringar. Att öka omsättningshastigheten för varulager och kundfordringar ingår därför som ett viktigt mål för företaget.

Det egna kapitalet har fördubblats under året. Samtidigt visade avkastningsstrukturen svag lönsamhet och kan därför inte förklara fördubblingen av eget kapital. Denna beror i stället uteslutande på försäljningen av tillverknings- och försäljningsrätten av produkten Delta, som redovisats som en jämförelsestörande post och därför inte ”mäts” av den ”normala” avkastningen på eget kapital.

Jämförelsen med branschen visar att Tillverkningsföretaget tillhör den mest expansiva fjärdedelen av branschens företag. Detta kan sägas vara en förmildrande omständighet för 20X3 års svaga utveckling vad gäller flertalet andra nyckeltal – förutsatt att inte utvecklingen upprepas.

I följande avsnitt behandlas de tilläggsnyckeltal som är gemensamma med SCB.

4.3 BAS TILLÄGGSNYCKELTAL – GEMENSAMMA MED SCB

4.3.1 INLEDNING

De tilläggsnyckeltal som behandlas i det här kapitlet finns även sammanställda, med benämningar och definitioner i bokens Appendix. Nyckeltalen är numrerade T 1 till T 27 och är indelade i samma analysblock som grundnyckeltalen. Sambandstalet används bl.a. för att förklara *DuPont-modellen*.

Urvalet av grundnyckeltalen, som behandlades i avsnitt 4.2, har gjorts så att de ska vara generellt användbara för de flesta företag oavsett branschtillhörighet. Tilläggsnyckeltalen kan ses som ett komplement till grundnyckeltalen för den som vill gå lite djupare i analysen. Beroende på företagets verksamhetsinriktning eller "utfallet" av grundnyckeltalen är det meningen att man från den totala gruppen av tilläggsnyckeltal ska kunna välja några lämpliga tilläggsnyckeltal för den egna analysen.

För att tillgodose det här syftet anges för varje nyckeltal definition, innebörd, formler och hur nyckeltalet framräknats med hjälp av BAS Nyckeltalsblankett med tillämpning på exempelföretaget, vilket innebär att vissa upprepningar förekommer. Därför bör man inte läsa avsnittet i en följd utan istället använda avsnittet som "uppslagsbok".

Liksom för grundnyckeltalen åskådliggörs tilläggsnyckeltalen dels genom en "förkortad" trendanalys och dels genom en branschanalys genom jämförelse med SCB:s branschnyckeltal. På grund av avsnittets karaktär av uppslagsbok görs analysen i anslutning till respektive nyckeltal.

4.3.2 RESULTATSTRUKTUR

I resultatstrukturen för grundnyckeltalen ingår *G 5 Rörelsemarginal* och *G 6 Nettomarginal*. Dessa nyckeltal kan kompletteras genom en fördjupad analys. Tjänsteföretagens resultat mäts ibland genom beräkning av förädlingsvärdet. För handelsföretag är bruttovinstmarginalen ett centralt mått.

Tilläggsnyckeltalen för resultatstruktur, gemensamma med SCB, omfattar:

- T 1 Bruttovinstmarginal
- T 2 Förädlingsgrad
- T 3 Räntetäckningsgrad
- T 4 Förädlingsvärde per anställd
- T 5 Rörelseresultat per anställd
- T 6 Nettoresultat per anställd

Se även tilläggsnyckeltal T 31–T 36, som inte är gemensamma med SCB.

T 1 Bruttovinstmarginal

Definition

Nettoomsättning av handelsvaror och tjänster minus inköpsvärdet för sålda handelsvaror och tjänster i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Med bruttovinst avses nettoomsättningen av sålda handelsvaror (och i förekommande fall tjänster) minus inköpsvärdet för sålda handelsvaror. När bruttovinsten jämförs med motsvarande nettoomsättning talar man om bruttovinstmarginal för hela företaget eller för en viss varugrupp. Nyckeltalet kallas också för bruttovinstprocent.

Bruttovinstmarginalen är ett typiskt nyckeltal för handeln och förutsätter således att företaget säljer varor och i vissa fall även tjänster inklusive material. Bruttovinsten beskriver hur mycket som blir kvar av varje hundralapp i nettoomsättning för att täcka övriga rörelsekostnader, kostnaderna för finansiering och ge en acceptabel vinst med hänsyn till kapitalbehov och riskexponering. Ju högre procenttal, desto bättre förutsättningar för en god lönsamhet.

Beräkning och kommentarer**Formel**

$$\frac{\text{Bruttovinst}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Om nyckeltalet beräknas med utgångspunkt från den funktionsindelade resultaträkningen, räknas bruttovinsten fram enligt följande formel.

$$\frac{\text{Bruttoresultat}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

I det senare fallet kan bruttoresultatet avvika från det renodlade bruttovinstbegreppet genom att det kan innehålla andra särkostnader än varukostnader, exempelvis personalkostnader och avskrivningar för en inköpsavdelning.

Eftersom olika branscher använder sig av olika pålägg och kan ha olika sortimentsammansättning med differentierad prisbildning kan nyckeltalet variera. På SCB:s webbplats för branschnyckeltal (se avsnitt 4.1.10) går det att få fram värdena för en specifik bransch.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 20 (alt. RF 3)}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

Eftersom nyckeltalet är typiskt för handeln hämtar vi nedanstående exempel från ett renodlat handelsföretag – AB Handelsföretaget. Beloppen framgår av Handelsföretagets interna redovisning enligt Bilaga 3.

AB Handelsföretaget		20X2	20X3
R 1	Nettoomsättning	8 194	8 317
R 3.1	Handelsvaror	-5 120	-5 153
R 20	Bruttovinst	3 074	3 164
Beräkning		$\frac{3\,074}{8\,194} \times 100$	$\frac{3\,164}{8\,317} \times 100$
T 1	Bruttovinstmarginal	37,5 %	37,8 %

Handelsföretaget har en för branschen mycket god bruttovinstmarginal som också har förbättrats något mellan de två åren. När man jämför nyckeltalets utveckling över tiden, i det egna företaget eller med andra företag i branschen, bör man beakta följande faktorer

- branschens normala prissättning (pålägg och marginal)
- prisavvikelser, t.ex. rabatter och realisationer
- sortimentsammansättning
- svinn

T 2 Förädlingsgrad

Definition

Rörelseresultat (efter avskrivningar) plus avskrivningar, nedskrivningar och personalkostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Definitionen ovan är praktiskt betingad utifrån den information som normalt framgår av företagets årsredovisningar. Måttets innebörd framgår klarare om man utgår från följande principiella samband:

Nettoomsättning – varukostnader – externa kostnader = Förädlingsvärde

Förädlingsvärdet visar således det mervärde som ett företags produktionsprocess med egen personal och maskinell utrustning "tillför" inköpta varor och tjänster. Genom att relatera förädlingsvärdet till nettoomsättningen erhålls nyckeltalet förädlingsgrad.

Måttet är egentligen ett marginalmått som visar hur stor andel av nettoomsättningen som återstår för att täcka personalkostnader, avskrivningar,

kostnader för finansiering, skatt samt ge en acceptabel vinst. Genom att produktionsprocesserna hos företagen inom en bransch kan skilja sig i betydande utsträckning – t.ex. genom olika grad av köpta halvfabrikat, köpta underentreprenader, förhyrda eller egna lokaler och maskiner – behöver skillnader i förädlingsgrad inte innebära några egentliga skillnader i effektivitet mellan företagen.

I första hand används nyckeltalet just för att belysa ett företags förädlingsgrad över tiden eller jämfört med andra företag för att indikera eventuella förändringar/skillnader i produktionsprocessen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Förädlingsvärde}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Vid beräkningen av förädlingsgraden är den mest korrekta definitionen att endast ta med de "egna/interna" kostnaderna för personalen, dvs. löner, sociala avgifter och pensionskostnader. Detta beror på att kostnader för sjuk-/hälsovård och utbildning (som ingår i posten personalkostnader i den kostnadsslagsindelade resultaträkningen) avser externt köpta tjänster. Se vidare kommentarerna till grundnyckeltalet *G 8 Personalkostnader i relation till omsättningen*.

BAS Nyckeltalsblankett

R 19 (alt. RF 19)

$$\frac{\hspace{1.5cm}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 19	Förädlingsvärde	3 119	3 807
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{3\,119}{8\,250} \times 100$	$\frac{3\,807}{10\,150} \times 100$

T 2	Förädlingsgrad	37,8 %	37,5 %
------------	-----------------------	---------------	---------------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 2	Förädlingsgrad	46 %	54 %	62 %

Förädlingsgraden är alltså oförändrad för Tillverkningsföretaget. Grundnyckeltalet *G 8 Personalkostnader i procent av nettoomsättning* är också oförändrat.

Jämfört med branschen har Tillverkningsföretaget en förhållandevis låg förädlingsgrad. En bidragande orsak är med all sannolikhet handelsrörelsen med produkten Gamma, eftersom handelsverksamhet normalt har en väsentligt lägre förädlingsgrad än vid tillverkning.

T 3 Räntetäckningsgrad

Definition

Rörelseresultat plus finansiella intäkter dividerat med finansiella kostnader (ggr)

Innebörd

Nyckeltalet beskriver företagets förmåga att täcka sina finansiella kostnader. Räntetäckningsgraden visar bl.a. hur mycket resultatet kan sjunka utan att ränteutbetalningarna kommer i fara.

Räntetäckningsgraden analyseras ofta tillsammans med soliditeten (G 9). En svag soliditet kan ibland vara försvarbar på kort sikt om förmågan att betala räntan är acceptabel. Förutsättningen är i så fall att företaget har ett över tiden stabilt resultat före finansiella intäkter och kostnader. Ur ett kassaflödesperspektiv förutsätts att avskrivningarna har använts till amorteringar, varför räntetäckningsgraden visar kontrollen över skulderna på ett bra sätt.

Beräkning och kommentarer

Formel

Rörelseresultat efter avskrivningar (alt. justerat rörelseresultat efter avskrivningar) plus finansiella intäkter m.m.

Finansiella kostnader

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform. En räntetäckningsgrad på 1,0 innebär att företaget har ett nollresultat efter finansiella poster. Är värdet lägre än 1,0 går företaget med förlust efter finansiella poster.

BAS Nyckeltalsblankett

R 9 (alt. R 9.1) + R 10

R 11

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	339	375
R 10	Finansiella intäkter	+15	+15
	Justerat resultat efter finansiella intäkter	354	390
R 11	Finansiella kostnader m.m.	190	275
Beräkning		354	390
		190	275

T 3	Räntetäckningsgrad	1,9 ggr	1,4 ggr
-----	--------------------	---------	---------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 3	Räntetäckningsgrad	1,1 ggr	3,9 ggr	15,8 ggr

Räntetäckningsgraden har minskat från 1,9 till 1,4 ggr och Tillverkningsföretaget ligger därmed farligt nära ”förlustgränsen”. Jämfört med branschen ligger företaget också dåligt till och talet bekräftar ytterligare den tidigare diagnosen om ett finansiellt svagt företag.

T 4 Förädlingsvärde per anställd

Definition

Förädlingsvärdet dividerat med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Förädlingsvärdet beräknas enklast som rörelseresultat före avskrivningar plus personalkostnader. Se vidare kommentarerna till tilläggsnyckeltal T 2 Förädlingsgrad.

Förädlingsvärdet per anställd (medelantal anställda under året) visar vad varje anställd genom sin arbetsinsats med företagets ”produktionskapital” skapat i mervärde till insatsen av de köpta varorna och tjänsterna. Detta mervärde ska täcka personalkostnader, avskrivningar, finansieringskostnader och skatt, samt ge en acceptabel förräntning av det egna kapitalet.

Nyckeltalet är ett slags produktivitetsmått som med fördel kan studeras parallellt med G 7 Nettoomsättning per anställd. Jämfört med det senare har nyckeltalet den fördelen att olika grad av köpta halvfabrikat i

tillverkande företag och utnyttjande av underkonsulter inom konsultföretag "neutraliseras" vid jämförelser mellan företag eller över tiden.

Beräkning och kommentarer

Formel

Förädlingsvärdet
Medelantal anställda

Kvoten kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform. Det här produktivitetsmättet uppvisar självfallet stora olikheter mellan såväl branscher som företag emellan och påverkas dessutom av exempelvis prisutveckling och personalförändringar, vilket bör observeras vid en jämförelse.

Uppgifter om medelantalet årsanställda återfinns i årsredovisningens noter.

BAS Nyckeltalsblankett

R 19 (alt. RF 19)
R 17

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 19	Förädlingsvärde	3 119	3 807
R 17	Antal anställda	9	10
Beräkning		3 119	3 807
		9	10
T 4	Förädlingsvärde per anställd	347 tkr	381 tkr

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 4	Förädlingsvärde per anställd	311 tkr	369 tkr	454 tkr

Nyckeltalet innebär för Tillverkningsföretaget att förädlingsvärdet per anställd ökat med 34 tkr eller med 10 %, vilket är en positiv utveckling. Om prisökningarna inte varit alltför stora tyder förhållandet på en förbättrad produktivitet i Tillverkningsföretaget. Värdet ligger också över medianen, dvs. man tillhör den bättre hälften i branschen. Både utvecklingen och läget beror sannolikt på de stora investeringarna i maskiner och inventarier

under 20X3 och den därigenom förändrade och moderniserade tillverkningsprocessen.

T 5 Rörelseresultat per anställd

Definition

Rörelseresultat (efter avskrivningar) dividerat med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Rörelseresultatet efter avskrivningar per anställd (medelantal anställda under året) visar varje anställds bidrag för att täcka främst kostnaderna för finansiering samt ge en tillfredsställande vinst med hänsyn till kapitalbehov och riskexponering. Se vidare kommentarerna till grundnyckeltalet G 5 *Rörelsemarginal*.

Beräkning och kommentarer

Formel

Rörelseresultat efter avskrivningar (alt. justerat rörelseresultat efter avskrivningar)

Medelantal anställda

Kvoten kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform. Nyckeltalet påverkas bl.a. av faktorer som prisutveckling och mekaniseringsgrad, som bör observeras vid en analys av utvecklingen i det egna företaget och vid en jämförelse med andra företag. Nyckeltalets nackdel är att det inte tar hänsyn till hur mycket kapital och därmed finansiella kostnader som verksamheten kräver.

Uppgifter om medelantalet årsanställda återfinns i årsredovisningens noter.

BAS Nyckeltalsblankett

R 9 (alt. R 9.1)

R 17

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	339	375
R 17	Antal anställda	9	10
Beräkning		339	375
		9	10
T 5	Rörelseresultat per anställd	38 tkr	38 tkr

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 5	Rörelseresultat per anställd	9 tkr	36 tkr	75 tkr

Rörelseresultatet efter avskrivningar per anställd i Tillverkningsföretaget är oförändrat mellan de båda åren och värdet ligger normalt jämfört med branschen.

T 6 Nettoresultat per anställd

Definition

Nettoresultat dividerat med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Med nettoresultat menas resultat efter finansiella poster men före boksluts-dispositioner och skatt. När nettoresultatet beräknas har således samtliga kostnader förutom skatt dragits från nettoomsättningen, såväl rörelsens kostnader inklusive avskrivningar som räntekostnader.

Nettoresultatet per anställd (medelantal anställda under året) visar således varje årsanställds bidrag till nettoresultatet.

Beräkning och kommentarer

Formel

Nettoresultat (alt. justerat resultat efter finansiella poster)

Medelantal anställda

Kvoten kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform. Uppgifter om medelantalet årsanställda återfinns i årsredovisningens noter (tilläggsupplysningar).

BAS Nyckeltalsblankett

R 12 (alt. R 12.1)	
R 17	

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 12.1	Justerat resultat efter finansiella poster	164	115
R 17	Antal anställda	9	10
Beräkning		164	115
		9	10

T 6	Nettoresultat per anställd	18 tkr	12 tkr
-----	----------------------------	--------	--------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 6	Nettoresultat per anställd	1 tkr	25 tkr	68 tkr

I Tillverkningsföretaget har varje årsanställds bidrag till nettoresultatet minskat med 6 tkr eller 33 %, vilket är en negativ utveckling. Företaget ligger också relativt dåligt till jämfört med branschen.

4.3.3 INTÄKTS-/KOSTNADSSTRUKTUR

Nyckeltalen i det här analysblocket kan användas som förklaringar till analysen av avkastnings- och resultatstrukturen och kompletterar grundnyckeltalen *G 7 Nettoomsättning per anställd* och *G 8 Personalkostnader i relation till omsättningen*.

Tilläggsnyckeltalen gemensamma med SCB omfattar:

- T 7 Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet
- T 8 Personalkostnader per anställd
- T 9 Avskrivningar i relation till omsättningen
- T 10 Finansnetto i relation till omsättningen

Samtliga tilläggsnyckeltal kan beräknas på uppgifter ur årsredovisningen.

Se även tilläggsnyckeltalen T 37–T 41, som inte är gemensamma med SCB.

T 7 Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet

Definition

Personalkostnader i procent av förädlingsvärdet

Innebörd

Med personalkostnader avses löner och andra ersättningar, sociala avgifter enligt lag och avtal samt pensionskostnader (kontogrupp 70–75 i BAS). Övriga personalkostnader, kontogrupp 76, bör som grund inte tas med. När personalkostnaderna på det här sättet jämförs med förädlingsvärdet, visar nyckeltalet hur stor del av förädlingsvärdet som avser arbetsinsatsen.

I vissa företag och branscher kan det vara mera meningsfullt att jämföra personalkostnaderna med förädlingsvärdet än med nettoomsättningen.

Som tidigare framhållits måste förädlingsvärdet täcka personalkostnader, kapitalkostnader i form av avskrivningar och räntekostnader samt ge en acceptabel vinst. Se vidare kommentarerna till tilläggsnyckeltalet *T 2 Förädlingsgrad*.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Personalkostnader}}{\text{Förädlingsvärde}} \times 100$$

För beräkning av nyckeltalet kan interna rapporter vara nödvändiga.

Nyckeltalet uppvisar stora variationer bl.a. beroende på bemanning och produktivitet och det används främst inom tjänsteföretag och vissa tillverkningsföretag. Nyckeltalet kallas också ibland för *löneintensitet*.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 5.1 (alt. RF 10)}}{\text{R 19}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 5.1	Personalkostnader	2 550	3 072
R 19	Förädlingsvärde	3 119	3 807
Beräkning		$\frac{2\,550}{3\,119} \times 100$	$\frac{3\,072}{3\,807} \times 100$
T 7	Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet	81,8 %	80,7 %

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 7	Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet	90 %	81 %	71 %

Vi kan konstatera att i Tillverkningsföretaget går mer än 4/5 av förädlingsvärdet åt till att täcka personalkostnaderna och att förhållandet är nästan oförändrat mellan åren. I jämförelse med branschen ligger Tillverkningsföretaget på medianvärdet.

T 8 Personalkostnader per anställd

Definition

Personalkostnader dividerat med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Då personalkostnaderna divideras med medelantalet anställda under året får man ett uttryck främst för företagets lönenivå. Se vidare kommentarer-na till grundnyckeltalet G 8 Personalkostnader i relation till omsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

Personalkostnader

Medelantal anställda

I exemplet nedan använder vi oss av personalkostnader justerade så att enbart löne- och pensionskostnader ingår.

Vid en jämförelse över tiden påverkas nyckeltalet bl.a. av löneutvecklingen.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 5.1 (alt. RF 10)}}{\text{R 17}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 5.1	Personalkostnader	2 550	3 072
R 17	Antal anställda	9	10
Beräkning		2 550 9	3 072 10
T 8	Personalkostnader per anställd	283 tkr	307 tkr

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 8	Personalkostnader per anställd	338 tkr	298 tkr	261 tkr

T 9 Avskrivningar i relation till omsättningen

Definition

Avskrivningar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Genom att jämföra summa avskrivningar av olika anläggningstillgångar med nettoomsättningen visas hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som går åt för att täcka avskrivningarna på företagets investeringar i anläggningstillgångar. Nyckeltalet påverkas av anläggningstillgångarnas sammansättning, av tidpunkten för investeringarna och tillämpade avskrivningstider.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Avskrivningar}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

I den kostnadsslagsindelade resultaträkningen redovisas avskrivningarna på separat rad. Om den funktionsindelade resultaträkningen används som utgångspunkt hämtas beloppet från noterna.

Nyckeltalet varierar mellan företag med olika verksamhetsinriktningar och därmed olika behov av anläggningstillgångar. Tjänsteföretag och

handelsföretag redovisar som regel lägre procentsiffror än tillverkningsföretagen. En jämförelse med andra företag kan försvåras genom att vissa företag leasar sina anläggningstillgångar istället för att äga dem eller genom att man arbetar med olika grader av mekanisering.

BAS Nyckeltalsblankett

R 7 (alt. RF 11)	x 100
R 1 (alt. RF 1)	

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 7	Avskrivningar	230	360
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{230}{8\,250} \times 100$	$\frac{360}{10\,150} \times 100$
T 9	Avskrivningar i relation till nettoomsättningen	2,8 %	3,5 %

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 9	Avskrivningar i relation till nettoomsättningen	6,6 %	3,8 %	2,1 %

Nyckeltalet i Tillverkningsföretaget har således ökat trots företagets kraftiga ökning av nettoomsättningen. Anledningen härtil är årets relativt stora investeringar i maskiner och inventarier, vilket dock inte behöver utgöra någon negativ faktor. Jämfört med branschen ligger Tillverkningsföretaget något under medianvärdet.

T 10 Finansnetto i relation till omsättningen

Definition

Finansiella intäkter minus finansiella kostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som åtgår till kostnader för finansiering av verksamheten. En hög skuldsättningsgrad med en stor andel räntebärande skulder ger självklart högre procentsiffror än för självfinansierade företag. Även variationer i den allmänna räntenivån påverkar nyckeltalet liksom om ett företag äger sina

anläggningstillgångar eller i övrigt binder mycket kapital, som inte kan finansieras kortfristig utan räntebelastning.

Beräkning och kommentarer

Formel

Finansnetto	x 100
Nettoomsättningen	

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform och kan variera beroende på skillnader i räntekrävande finansiering, företags ålder och resultatutveckling. Kapitalintensiva företag inom främst tillverkning och handel uppvisar normalt högre procentsiffror än tjänsteföretag.

BAS Nyckeltalsblankett

R 10–R 11
R 1 (alt. RF 1)

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 10	Ränteintäkter	15	15
R 11	Räntekostnader	–190	–275
–	Finansnetto	–175	–260
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150

Beräkning

$$\frac{-175}{8\,250} \times 100 \quad \frac{-260}{10\,150} \times 100$$

T 10	Finansnetto i relation till omsättningen	–2,1 %	–2,6 %
-------------	---	---------------	---------------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 10	Finansnetto i relation till omsättningen	–2,2 %	–1,0 %	–0,1 %

Utvecklingen av finansnettot i Tillverkningsföretaget utvisar en försämring, vilket sammanhänger med företagets finansiella situation. I jämförelse med branschen tillhör Tillverkningsföretaget den sämsta fjärdedelen.

4.3.4 KAPITALSTRUKTUR M.M.

Tilläggsnyckeltalen för att analysera och styra kapitalstrukturen är samtliga relaterade till nettoomsättningen. De här måtten anger samtliga hur stor del de olika balansposterna utgör av nettoomsättningen. Normalt används de som förklaringar till grundnyckeltalen *G 10 Kapitalets omsättningshastighet* och *G 11 Rörelsekapital i relation till nettoomsättning* och då som en övergripande indikator för en ytterligare fördjupad analys av framför allt kapitalbindningen.

Se även tilläggsnyckeltalen *T 42 Varulagrets omsättningshastighet*, *T 43 Lämnad kredittid till kunder* och *T 44 Lageravkastning*.

Tilläggsnyckeltalen i det här analysblocket, som är gemensamt med SCB, omfattar:

Anläggningsstruktur

- T 11 Immateriella anläggningstillgångar i relation till omsättningen
- T 12 Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen
- T 13 Maskiner och inventarier i relation till omsättningen
- T 14 Finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

Rörelsekapitalstruktur

- T 15 Lager och pågående arbeten m.m. i relation till omsättningen
- T 16 Kundfordringar i relation till omsättningen
- T 17 Övriga kortfristiga fordringar i relation till omsättningen
- T 18 Kassa, bank och kortfristiga placeringar i relation till omsättningen
- T 19 Kortfristiga skulder i relation till omsättningen

Skuldstruktur

- T 20 Eget kapital i relation till omsättningen
- T 21 Obeskattade reserver i relation till omsättningen
- T 22 Avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen

4.3.5 ANLÄGGNINGSTILLGÅNGAR

T 11 Immateriella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

Definition

Summa restvärden enligt plan för immateriella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i immateriella tillgångar i form av hyresrätter, goodwill m.m. (konto-grupp 10 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 12–T 22 beskriver det här

nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Immateriella anläggningstillgångar}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och är mindre vanligt förekommande hos små och medelstora företag som inte så ofta redovisar immateriella anläggningstillgångar.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{B\ 1}{R\ 1\ (\text{alt. RF}\ 1)} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 1	Immateriella tillgångar	80	60
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{80}{8\ 250} \times 100$	$\frac{60}{10\ 150} \times 100$
T 11	Immateriella anläggnings- tillgångar i relation till omsättningen	1,0 %	0,6 %

För Tillverkningsföretagets del innebär nyckeltalet ingen större kapitalbindning.

T 12 Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

Definition

Summa restvärden enligt plan för materiella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i samtliga materiella anläggningstillgångar såsom byggnader, mark samt maskiner och inventarier m.m. (kontogrupp 11 och 12 i BAS). Till-sammans med nyckeltalen T 11 och T 13–T 22 beskriver det här nyckeltalet

balansräkningens procentuella sammansättning och balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel	
Materiella anläggningstillgångar	x 100
Nettoomsättningen	

Nyckeltalet är i första hand företagsspecifikt och kan användas i en trendanalys, varvid utvecklingen givetvis blir beroende av företagets investeringar över tiden. En jämförelse med andra företag inom branschen försvåras av att en del företag leasar eller hyr sina anläggningstillgångar istället för att äga dem. Även skillnader i mekaniseringsgraden kan ha betydelse.

BAS Nyckeltalsblankett

B 2 + B 3	x 100
R 1 (alt. RF 1)	

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 2	Byggnader och mark m.m.	1 450	1 620
B 3	Maskiner och inventarier m.m.	+360	+1 100
–	Summa materiella anläggningstillgångar	1 810	2 720
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		1 810 8 250 x 100	2 720 10 150 x 100
T 12	Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	21,9 %	26,8 %

Nyckeltalet innebär för Tillverkningsföretaget att kapitalbindningen i totala materiella anläggningstillgångar utgör 22 respektive 27 kr för varje hundralapp i nettoomsättning. Ökningen mellan åren beror på 20X2 års investeringar. Se vidare tilläggsnyckeltalet T 25 *Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen*.

T 13 Maskiner och inventarier i relation till omsättningen

Definition

Summa restvärden enligt plan för maskiner och inventarier i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i den del av materiella anläggningstillgångar som utgörs av maskiner och andra tekniska anläggningar, inventarier, verktyg och installationer (kontogrupp 12 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 12 och T 14–T 22 beskriver detta nyckeltal balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen.

Observera att maskiner och inventarier också ingår i tilläggsnyckeltalet T 12 Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Maskiner och inventarier m.m.}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och beror på vilken "investeringsfas" som företaget är inne i. En jämförelse med andra företag försvåras av förekomsten av leasing, skillnader i mekaniseringsgrad etc.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 3}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 3	Maskiner och inventarier m.m.	360	1 100
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{360}{8\,250} \times 100$	$\frac{1\,100}{10\,150} \times 100$
T 13	Maskiner och inventarier i relation till omsättningen	4,4 %	10,8 %

Nyckeltalet innebär för Tillverkningsföretaget att av varje hundralapp i nettoomsättning utgör 4 respektive 11 % kapitalbindning i maskiner och inventarier m.m. Ökningen beror på investeringarna 20X3.

T 14 Finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

Definition

Finansiella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i summan av olika finansiella tillgångar såsom andelar och fordringar i koncernföretag och intresseföretag, andra långfristiga värdepappersinnehav och andra långfristiga fordringar (kontogrupp 13 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 13 och T 15–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

Finansiella anläggningstillgångar

Nettoomsättningen

x 100

Nyckeltalet är företagsspecifikt och förutsätter givetvis att det finns finansiella anläggningstillgångar.

BAS Nyckeltalsblankett

B 4

R 1 (alt. RF 1)

x 100

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 4	Finansiella anläggningstillgångar	250	0
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		250 8 250 x 100	
T 14	Finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	3,0 %	0,0 %

De finansiella anläggningstillgångarna har under 20X3 använts för att finansiera en del av investeringarna och det ökade behovet av rörelsekapital.

4.3.6 RÖRELSEKAPITAL

T 15 Lager och pågående arbeten m.m. i relation till omsättningen

Definition

Lager och pågående arbeten m.m. i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i råvaror och förnödenheter, varor under tillverkning, färdiga varor och handelsvaror samt pågående arbeten för annans räkning (konto-grupp 14 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 14 och T 16–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen. Lager och pågående arbeten m.m. ingår även som delpost i *rörelsekapitalet* (G 11).

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Lager och pågående arbeten m.m.}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Lagret och i förekommande fall pågående arbeten m.m. är vid sidan av kundfordringarna av avgörande betydelse för att mäta företagets kapital-effektivitet. Nyckeltalet är företagsspecifikt och beroende av bransch, sortimentssammansättning m.m. Även säsongsvariationer påverkar nyckeltalet.

Det bör vara en strävan att hålla nyckeltalet på en så låg nivå som möjligt utan att förhållandet påverkar servicegrad och kundrelationer.

Varulagrets storlek i handelsföretag och tillverkningsföretag kan alternativt mätas genom *lagrets omsättningshastighet* (T 42). Tjänsteföretaget har inget större behov av lager förutom en del material men har istället en kapitalkrävande tillgångspost i pågående arbeten. Pågående arbeten sammansätts av såväl nedlagd tid som utlägg i form av material och övriga projektbundna särkostnader t.ex. arvoden till underkonsulter.

”Normalvärden” för nyckeltalet kan hämtas från SCB:s branschnyckeltal. Sådana normalvärden kan också utgöra en lämplig utgångspunkt för en eventuell anpassning av rörelsekapitalet. Därvid är det viktigt att studera den historiska utvecklingen över tiden och jämföra den med nettoomsättningsutvecklingen. Vid en jämförelse med andra företag – även inom

samma bransch – kan nyckeltalet även påverkas av skilda bokslutstidpunkter i branscher med stora säsongsvariationer. Observera att den undre kvartilen i SCB:s branschnyckeltal indikerar ett bra värde.

BAS Nyckeltalsblankett

$\frac{B\ 6}{R\ 1\ (\text{alt. RF 1})} \times 100$			
AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 6	Lager och pågående arbeten m.m.	800	1 500
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{800}{8\,250} \times 100$	$\frac{1\,500}{10\,150} \times 100$
T 15	Lager och pågående arbeten m.m. i relation till omsättningen	9,7 %	14,8 %

Av varje hundralapp i nettoomsättningen i Tillverkningsföretaget utgör 10 respektive 15 kr kapitalbindning i företagets rörelsekapital omfattande lager och pågående arbeten m.m. En betydande ökning av kapitalbindning i lager kan alltså konstateras, vilket medfört ett ökat behov av extern finansiering med åtföljande högre räntekostnader.

T 16 Kundfordringar i relation till omsättningen

Definition

Kundfordringar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i kundfordringar (kontogrupp 15 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 15 och T 17–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen. Kundfordringarna ingår även som delpost i *rörelsekapitalet* (G 11).

Ett annat tilläggsnyckeltal är *T 43 Lämnad kredittid till kunder*. Även det här nyckeltalet ska hållas på så låg nivå som möjligt, vilket leder till en lägre total kapitalbindning.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Kundfordringar}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

Vid sidan av lager och pågående arbeten m.m. är kundfordringarna normalt den största påverkbara posten i rörelsekapitalet. Den återspeglar bl.a. snabbheten i fakturering, utformningen av kreditvillkor, bevakningsrutiner liksom säsongsvariationer.

Ett ”idealvärde” för storleken på kundfordringarna kan alternativt tas fram genom att multiplicera årets kreditförsäljning (inkl. moms) med kredittiden i dagar som därefter divideras med 365 dagar.

$$\frac{\text{Kreditförsäljning (inkl. moms)} \times \text{kreditid (dagar)}}{365}$$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och av mindre intresse för företag inom bl.a. butikshandeln, som till övervägande del har kontantförsäljning.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 7}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 7	Kundfordringar	937	1 393
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{937}{8\,250} \times 100$	$\frac{1\,393}{10\,150} \times 100$
T 16	Kundfordringar i relation till omsättningen	11,4 %	13,7 %

Nyckeltalet innebär för 20X3 att för varje hundralapp i nettoomsättning i Tillverkningsföretaget utgör 14 kr kapitalbindning i kundfordringar. Även här konstaterar vi en ogynnsam utveckling med en ökad kapitalbindning i kundfordringar.

Ett idealvärde för Tillverkningsföretaget, som fakturerar all sin försäljning löpande med 30 dagar netto som kreditvillkor, torde för 20X3 vara ca

10 %. Observera att den undre kvartilen i SCB:s branschnyckeltal indikerar ett bra värde.

T 17 Övriga kortfristiga fordringar i relation till omsättningen

Definition

Övriga kortfristiga fordringar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i övriga kortfristiga fordringar samt förutbetalda kostnader och upplupna intäkter (kontogrupp 16–18 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 16 och T 18–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen. Övriga kortfristiga fordringar ingår även som delpost i rörelsekapitalet (G 11).

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Övriga kortfristiga fordringar}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och normalt av mindre intresse.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 8}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 8	Övriga kortfristiga fordringar	40	50
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{40}{8\,250} \times 100$	$\frac{50}{10\,150} \times 100$
T 17	Övriga kortfristiga fordringar i relation till omsättningen	0,5 %	0,5 %

Vi kan konstatera att Tillverkningsföretaget inte binder något nämnvärt kapital i övriga kortfristiga fordringar. Observera att undre kvartilen i SCB:s branschnyckeltal indikerar ett bra värde.

T 18 Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i relation till omsättningen

Definition

Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som utgörs av kassa, postgiro, bank, övriga kortfristiga placeringar och övriga likvida tillgångar (kontogrupp 18–19 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 17 och T 19–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i förhållande till nettoomsättningen. De likvida omsättningstillgångarna ingår även som delpost i *rörelsekapitalet* (G 11).

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Kassa och bank samt kortfristiga placeringar}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och beroende på företagets likvida situation. Nyckeltalet kan användas som en övergripande indikation på betalningsberedskapen. I mindre företag är ett vanligt mål att "kassan" bör uppgå till minst två veckors normala utbetalningar, ofta ca 3–5 % av nettoomsättningen.

Normalt räknar man inte med den utnyttjade checkräkningskrediten, som dock beaktas vid det kompletterande nyckeltalet för betalningsberedskap, nämligen *T 45 Kassalikviditet inklusive utnyttjad checkräkningskredit*.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 9}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 9	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar	170	110
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{170}{8\,250} \times 100$	$\frac{110}{10\,150} \times 100$
T 18	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i relation till omsättningen	2,1 %	1,1 %

För varje hundralapp i nettoomsättning i Tillverkningsföretaget utgör således 20X3 endast 1 kr kassa och bank samt kortfristiga placeringar. Detta förhållande sammanhänger med den dåliga kassalikviditeten i företaget.

Det framräknade värdet om ca 1 % innebär en kassa motsvarande ungefär en halv veckas normala utbetalningar. Kassalikviditeten blir inte mycket bättre om man räknar med den utnyttjade delen av checkräkningskrediten, eftersom denna i stort sett var fullt utnyttjad.

T 19 Kortfristiga skulder i relation till omsättningen

Definition

Kortfristiga skulder i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i kortfristiga skulder till kreditinstitut samt kunder och leverantörer, skatteskulder, moms och särskilda punktskatter, personalens skatter och avgifter, upplupna kostnader och förutbetalda intäkter samt övriga kortfristiga skulder (kontogrupp 24–29 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 18 och T 20–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i procent av nettoomsättningen. Kortfristiga skulder ingår även som delpost i rörelsekapitalet (G 11).

Beräkning och kommentarer

Formel

$\frac{\text{Kortfristiga skulder}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och beror främst på storleken av inköpen och leverantörernas betalningsvillkor. Även säsongsvariationer kan påverka nyckeltalet.

Av de kortfristiga skulderna är leverantörsskulderna normalt en av företagets viktigaste finansieringskällor, varför ett speciellt intresse bör ägnas åt att försöka beräkna ett "normalvärde". Ett sådant värde kan man få fram genom att summera årets normala inköp inkl. moms och multiplicera inköpen med den genomsnittliga kredittiden i dagar, varefter täljaren divideras med 365 dagar.

$$\frac{\text{Inköp (inkl. moms)} \times \text{kredittid (dagar)}}{365}$$

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{B\ 18}{R\ 1 \text{ (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 18	Summa kortfristiga skulder	1 296	1 952
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{1\ 296}{8\ 250} \times 100$	$\frac{1\ 952}{10\ 150} \times 100$
T 19	Kortfristiga skulder i relation till omsättningen	15,7 %	19,2 %

Nyckeltalet innebär att för varje hundralapp i nettoomsättning i Tillverkningsföretaget finansieras 16 respektive 19 kr av kortfristiga skulder. Ökningen i Tillverkningsföretaget sammanhänger troligen med företagets försämrade likviditetssituation.

Observera att undre kvartilen i SCB:s branschnyckeltal indikerar ett bra värde.

4.3.7 SKULDSTRUKTUR

T 20 Eget kapital i relation till omsättningen

Definition

Eget kapital i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp av nettoomsättningen som binds i det egna kapitalet (kontogrupp 20 i BAS). I eget kapital inräknas här inte någon del av obeskattade reserver. Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 19 och T 21–T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i procent av nettoomsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

Eget kapital

Nettoomsättningen

×

100

Nyckeltalet är företagsspecifikt och beror bl.a. på tidigare resultatutveckling, kapitaltillskott och utdelningar. Ju högre procenttal för det egna kapitalet desto bättre – ett förhållande som även återspeglas i företagets *soliditet* (G 9).

BAS Nyckeltalsblankett

B 12

R 1 (alt. RF 1)

×

100

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 12	Summa eget kapital	194	428
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		194 8 250 × 100	428 10 150 × 100
T 20	Eget kapital i relation till omsättningen	2,4 %	4,2 %

För varje hundralapp i nettoomsättning 20X3 utgör således 4 kr eget kapital. Förbättringen sammanhänger med att bolagets soliditet blivit något bättre. Se vidare kommentarerna till grundnyckeltalet G 9 Soliditet.

T 21 Obeskattade reserver i relation till omsättningen

Definition

Obeskattade reserver i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoförsäljning som binds i olika typer av obeskattade reserver (kontogrupp 21 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 20 och T 22 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i procent av nettoomsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Obeskattade reserver}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

Nyckeltalet är företagsspecifikt och beror på tidigare resultatutveckling och möjliga bokslutsdispositioner. Ju högre procenttal desto bättre, eftersom en större del av de obeskattade reserverna medräknas i *soliditeten* (G 9).

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{B 13}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 13	Summa obeskattade reserver	169	290
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{169}{8\,250} \times 100$	$\frac{290}{10\,150} \times 100$
T 21	Obeskattade reserver i relation till omsättningen	2,0 %	2,9 %

För varje hundralapp i nettoomsättning 20X3 utgör således 3 kr finansiering genom obeskattade reserver. Förbättringen sammanhänger med 20X3 års vinst och möjligheten att utnyttja bokslutsdispositioner.

T 22 Avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen

Definition

Avsättningar och långfristiga skulder i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp i nettoomsättning som binds i avsättningar och långfristiga skulder (kontogrupp 22 och 23 i BAS). Tillsammans med nyckeltalen T 11–T 21 beskriver det här nyckeltalet balansräkningens procentuella sammansättning och den enskilda balanspostens storlek i procent av nettoomsättningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

Avsättningar och långfristiga skulder

Nettoomsättningen

x 100

Nyckeltalet är företagsspecifikt och beror på de avsättningar som tidigare gjorts samt företagets långfristiga finansiering.

BAS Nyckeltalsblankett

B 14 + B 17

R 1 (alt. RF 1)

x 100

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 14	Summa avsättningar	715	870
B 17	Summa långfristiga skulder	+1 713	+2 293
	Summa avsättningar och långfristiga skulder	2 428	3 163
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		2 4288 250 x 100	3 16310 150 x 100
T 22	Avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen	29,4 %	31,2 %

För varje hundralapp i nettoomsättning i Tillverkningsföretaget utgör 31 kr finansiering genom avsättningar och långfristiga skulder. Ökningen sammanhänger med ökningen av såväl avsättningar som långfristiga skulder. Observera att undre kvartilen i SCB:s branschnyckeltal indikerar ett bra värde.

4.3.8 SAMMANFATTANDE ANALYS

Kapitalstruktur m.m.	Egna värden		Branschnyckeltal 20X3		
	20X2	20X3	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Anläggningsstruktur					
T 11 Immateriella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	1	1	0	0	0
T 12 Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	22	27	8	19	38
T 13 Maskiner och inventarier i relation till omsättningen	4	11	6	12	23
T 14 Finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	3	0	0	0	0
Rörelsekapitalstruktur					
T 15 Lager och pågående arbeten i relation till omsättningen	10	15	2	6	12
T 16 Kundfordringar i relation till omsättningen	11	14	9	12	16
T 17 Övriga kortfristiga fordringar i relation till omsättningen	0	0	1	2	4
T 18 Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i relation till omsättningen	2	1	0	3	13
T 19 Kortfristiga skulder i relation till omsättningen	16	19	16	20	26
Skuldstruktur					
T 20 Eget kapital i relation till omsättningen	2	4	5	10	21
T 21 Obeskattade reserver i relation till omsättningen	2	3	1	6	12
T 22 Avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen	29	31	2	11	25

OBS! I SCB:s branschnyckeltal innebär sorteringsordningen att den är omkastad för nyckeltalen T 11–T 17, samt T 22, dvs. övre kvartilvärdet indikerar i princip ett sämre värde.

Trendanalysen av den egna utvecklingen visar vad som hänt vad avser kapitalbindning och finansiering. Tillverkningsföretaget har ökat sin kapitalbindning i såväl materiella anläggningstillgångar som rörelsekapital.

Vad beträffar *anläggningsstrukturen* behöver det inte vara något negativt för Tillverkningsföretaget att nu 27 % av nettoomsättningen binds i materiella anläggningstillgångar. En jämförelse med övriga företag i branschen är, som tidigare nämnts, svår att göra på grund av förekomsten av leasing, skillnader i mekaniseringsgrad etc.

När det gäller *rörelsekapitalstrukturen* har grundnyckeltalet *G 11 Rörelsekapital i relation till omsättningen* tidigare indikerat en ogynnsam utveckling. Företagets lager utgör 15 % av nettoomsättningen och kundfordringarna 14 %. Sammantaget har dessa två balansposter ökat med 8 %, vilket bara delvis kunnat kompenseras genom ökade kortfristiga skulder med 3 %.

När det gäller *skuldstrukturen* är utvecklingen av det egna kapitalet och de obeskattade reserverna visserligen något positiv, men bolagets soliditet (*G 9*) är fortfarande mycket låg och måste mer än fördubblas för att företaget ska tillhöra den bättre hälften av företagen i branschen.

Avsättningar och långfristiga skulder i relation till nettoomsättningen är mycket hög (31 %). Medianvärdet för övriga företag inom branschen ligger i vår exemplifiering på 11 %. Det här förhållandet bekräftar än en gång att man i Tillverkningsföretaget på olika sätt måste förbättra företagets finansiella läge. Se vidare kommentarerna till grundnyckeltalen *G 9–G 12*.

4.3.9 UTVECKLINGSTAL

De flesta företag befinner sig i någon utvecklingsfas – endera genom tillväxt eller tillbakagång. En okontrollerad utveckling kan lätt få negativa effekter på företagets lönsamhet och soliditet. Därför är det viktigt att bevaka vilken påverkan som utvecklingen kan ha på företaget. Utvecklingen kan följas med hjälp av några tilläggsnyckeltal. De utvecklingstal som ingår i tilläggsnyckeltalen och är gemensamma med SCB omfattar:

- T 23 Förändring av förädlingsvärde
- T 24 Förändring av förädlingsvärde per anställd
- T 25 Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

De här nyckeltalen kan användas som komplettering till utvecklingstalen *G 13–G 16*.

T 23 Förändring av förädlingsvärde

Definition

Skillnaden mellan årets och föregående års förädlingsvärde i procent av föregående års förädlingsvärde

Innebörd

Nyckeltalet visar hur förädlingsvärdet har förändrats procentuellt från ett år till ett annat. När man bedömer förändringen bör man beakta bl.a. prisutveckling, personalstruktur, effektivitetsutveckling och den allmänna kostnadsutvecklingen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Aktuellt års förädlingsvärde} - \text{föregående års förädlingsvärde}}{\text{Föregående års förädlingsvärde}} \times 100$$

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform och är företagsspecifikt.

Förändringen i förädlingsvärde kan i vissa fall vara ett bättre sätt att mäta företagets utveckling över tiden än att t.ex. använda förändringen i nettoomsättning. Förändringen belyser på ett bra sätt den egentliga värdeökning som uppstår genom tillverkning, bearbetning och varuhantering i tillverknings-, tjänste- och handelsföretag. Se vidare kommentarerna till *T 2 Förädlingsgrad*.

BAS Nyckeltalsblankett

R 19 (alt. RF 19) aktuellt år – R 19 (alt. RF 19) föregående år	x 100
R 19 (alt. RF 19) föregående år	

AB Tillverkningsföretaget		20X3
R 19	Förädlingsvärde 20X3	3 807
R 19	Förädlingsvärde 20X2	–3 119
	Ökning	688
Beräkning		688 3 119 x 100

T 23	Förändring av förädlingsvärde	22,1 %
-------------	--------------------------------------	---------------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 23	Förändring av förädlingsvärde	–8 %	7 %	27 %

Den procentuella förändringen av det totala förädlingsvärdet i Tillverkningsföretaget är positiv och överensstämmer i stort sett med nettoomsättningsökningen. När det gäller jämförelse med övriga företag i branschen ligger Tillverkningsföretaget i topp.

T 24 Förändring av förädlingsvärde per anställd**Definition**

Skillnaden mellan årets och föregående års förädlingsvärde per anställd i procent av föregående års förädlingsvärde per anställd

Innebörd

Nyckeltalet visar hur förädlingsvärdet per anställd har förändrats procentuellt från ett år till ett annat. Nyckeltalet är en vidareutveckling av tilläggsnyckeltalet *Förädlingsvärde per anställd* (T 4). Uppgifter om medelantalet årsanställda återfinns i årsredovisningens noter (tilläggsupplysningar).

Beräkning och kommentarer**Formel**

Aktuellt års förädlingsvärde/anställd – föreg. års förädlingsvärde/anställd	x 100
Föregående års förädlingsvärde/anställd	

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform och är företagsspecifikt.

Förändringar i nyckeltalet kan bero på faktorer som prisutveckling, effektivitetsförändringar, förändringar i personalstrukturen etc. Ett försämrat värde kan därför bero på sämre produktivitet och/eller nyanställningar eller på kostnadshöjningar utan motsvarande merintäkter.

BAS Nyckeltalsblankett

T 4 aktuellt år – T 4 föregående år	x 100
T 4 föregående år	

AB Tillverkningsföretaget		20X3
T 4	Förädlingsvärde per anställd 20X3	381
T 4	Förädlingsvärde per anställd 20X2	–347
	Ökning	34
Beräkning		34 347 x 100

T 24	Förändring av förädlingsvärde per anställd	9,9 %
------	--	-------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 24	Förändring av förädlingsvärde per anställd	–8 %	3 %	17 %

Den procentuella förändringen om 10 % är bara hälften av förändringen av förädlingsvärdet totalt (T 23), vilket tyder på en sämre produktivitet. I jämförelse med övriga företag i branschen tillhör dock Tillverkningsföretaget de bästa företagen.

T 25 Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen

Definition

Investeringar i materiella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet belyser årets investeringar i materiella anläggningstillgångar (kontogrupperna 11 och 12 i BAS). Uppgifter om företagets investeringar

kan man få från årsredovisningens noter. De kan också beräknas med utgångspunkt från företagets resultat- och balansräkningar, varvid man jämför in- och utgående värden och korregerar för avskrivningar, eventuella ut-rangeringar och realisationsresultat.

Beräkning och kommentarer

Formel

Nyinvesteringar

Nettoomsättningen

x 100

Nyckeltalet kan bidra till en bättre analys och styrtal för nödvändiga nyinvesteringar i materiella anläggningstillgångar.

BAS Nyckeltalsblankett

B 21

R 1 (alt. RF 1)

x 100

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 21	Årets investeringar	440	1 250
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		4408 250 x 100	1 25010 150 x 100
T 25	Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	5,3 %	12,3 %

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 25	Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	1,0 %	2,4 %	5,7 %

De totala investeringarna i materiella anläggningstillgångar i Tillverkningsföretaget har ökat betydligt, vilket kan vara positivt om investeringarna är väl genomtänkta och lönsamma. En jämförelse med övriga företag inom branschen är svår att göra då företagen kan befinna sig i olika utvecklingsfaser och kan leasa eller hyra sina anläggningstillgångar. Jämförelsen innebär att Tillverkningsföretaget finns med bland de företag som har investerat mest under 20X3.

4.3.10 SAMBANDSTAL

Sambandstalen är avsedda att användas som delförklaringar vid användandet av *hävstångsformeln* och i *DuPont-modellen*.

Nyckeltalen i det här analysblocket omfattar:

- T 26 Skuldsättningsgrad
- T 27 Vinstprocent

T 26 Skuldsättningsgrad

Definition

Avsättningar och skulder inklusive uppskjuten skatteskuld dividerat med justerat eget kapital (ggr)

Innebörd

Nyckeltalet är ett mått på företagets finansiella styrka och har sitt främsta användningsområde vid beräkning av den effekt som olika grader av skuldsättning kan ha på det egna kapitalets avkastning. Sambandet beskrivs närmare i anslutning till *hävstångsformeln* (se del 2). Nyckeltalet är ett alternativt sätt att bedöma *soliditeten* (G 9). En hög skuldsättningsgrad motsvarar definitionsmässigt en låg soliditet.

Beräkning och kommentarer

Formel

Justerade skulder

Justerat eget kapital

En låg skuldsättningsgrad gör ett företag finansiellt starkt. Samtidigt innebär en hög skuldsättning att den procentuella avkastningen på eget kapital ökar så snart *tillgångarnas avkastning* (G 1) överstiger *skuldräntan* (G 3). Det här är ett resultat av hävstångseffekten.

BAS Nyckeltalsblankett

B 26

x 100

B 25

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 26	Justerade skulder	3 759	5 175
B 25	Justerat eget kapital	328	658
Beräkning		3 759	5 175
		328	658

T 26	Skuldsättningsgrad	11,5 ggr	7,9 ggr
-------------	---------------------------	-----------------	----------------

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 26	Skuldsättningsgrad	1,0 ggr	2,4 ggr	5,7 ggr

Skuldsättningsgraden i Tillverkningsföretaget har visserligen förbättrats något men är fortfarande mycket hög och återspeglar företagets dåliga soliditet. I jämförelse med övriga företag i branschen ligger Tillverkningsföretaget mycket illa till. Observera att den undre kvartilen i SCB:s branschnyckeltal indikerar ett bra värde.

Häfstångsformeln

Som tidigare nämnts under del 2 används skuldsättningsgraden när man arbetar med *häfstångsformeln*.

Häfstångsformeln har följande formelsamband:

$$Re = Rt + (Rt - Rs) \times S/E$$

där Re = Avkastning på eget kapital, Rt = Avkastning på totalt kapital, Rs = Skuldränta på totalt kapital, Rt – Rs = Riskbuffert totalt kapital och S/E = Skuldsättningsgrad.

Eller uttryckt med BAS-nyckeltalen:

$$G 1 = G 2 + (G 2 - G 3) \times T 26$$

I Tillverkningsföretaget får man för 20X3 fram följande värden (beräknat med 2 decimaler):

$$17,5 \% = 6,69 \% + (6,69 \% - 5,31 \%) \times 7,86$$

Sambandet visar hur avkastningen på eget kapital beror på avkastningen på totalt kapital, skuldräntan och skuldsättningsgraden. Ju högre skuldsättningsgrad desto större tillskott, förutsatt att riskbufferten är positiv. En hög skuldsättningsgrad ger ett positivt tillskott till avkastningen på eget kapital så länge som avkastningen på totalt kapital överstiger skuldräntan. Vid motsatt förhållande innebär en hög skuldsättningsgrad en sänkning av avkastningen på eget kapital.

En praktisk tillämpning av hävstångseffekten är analysen av företagets nettoresultat (resultat efter finansiella poster) som redovisas under avsnitt 2.2.1 ovan.

T 27 Vinstprocent

Definition

Rörelseresultatet plus finansiella intäkter i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av nettoomsättningen som återstår för att täcka räntekostnader och nödvändig vinst. Nyckeltalet kallas ibland också vinstmarginal eller EBIT-marginal (Earnings Before Interest and Taxes).

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Rörelseresultatet efter avskrivningar (alt. justerat rörelseresultat efter avskrivningar) + finansiella intäkter m.m.}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{R\ 9 \text{ (alt. R 9.1)} + R\ 10}{R\ 1 \text{ (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	339	375
R 10	Finansiella intäkter m.m.	+15	+15
	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar plus finansiella intäkter m.m.	354	390
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{354}{8\,250} \times 100$	$\frac{390}{10\,150} \times 100$
T 27	Vinstprocent	4,3 %	3,8 %

SCB:s branschnyckeltal 20X3		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
T 27	Vinstprocent	1,7 %	5,4 %	10,1 %

Vinstprocenten i Tillverkningsföretaget har sjunkit något, vilket sammanhänger med den något lägre rörelsemarginalen. I jämförelse med övriga företag inom branschen ligger Tillverkningsföretaget under medianvärdet.

DuPont-modellen

Vinstprocenten ingår i DuPont-modellen, som är ett av de mest populära sätten för att förklara sambanden bakom företagets avkastning på totalt kapital. Framställningssättet utvecklades ursprungligen av den amerikanska DuPont-koncernen och innebär att sambanden kan framställas grafiskt. Modellen innebär att man flyttar in värden från resultat- och balansräkningen i ett grafiskt schema, där man relaterar dem till varandra. Verbalt kan DuPont-modellen uttryckas så att vinstprocenten multipliceras med kapitalomsättningshastigheten vilket ger avkastningen på totalt kapital.

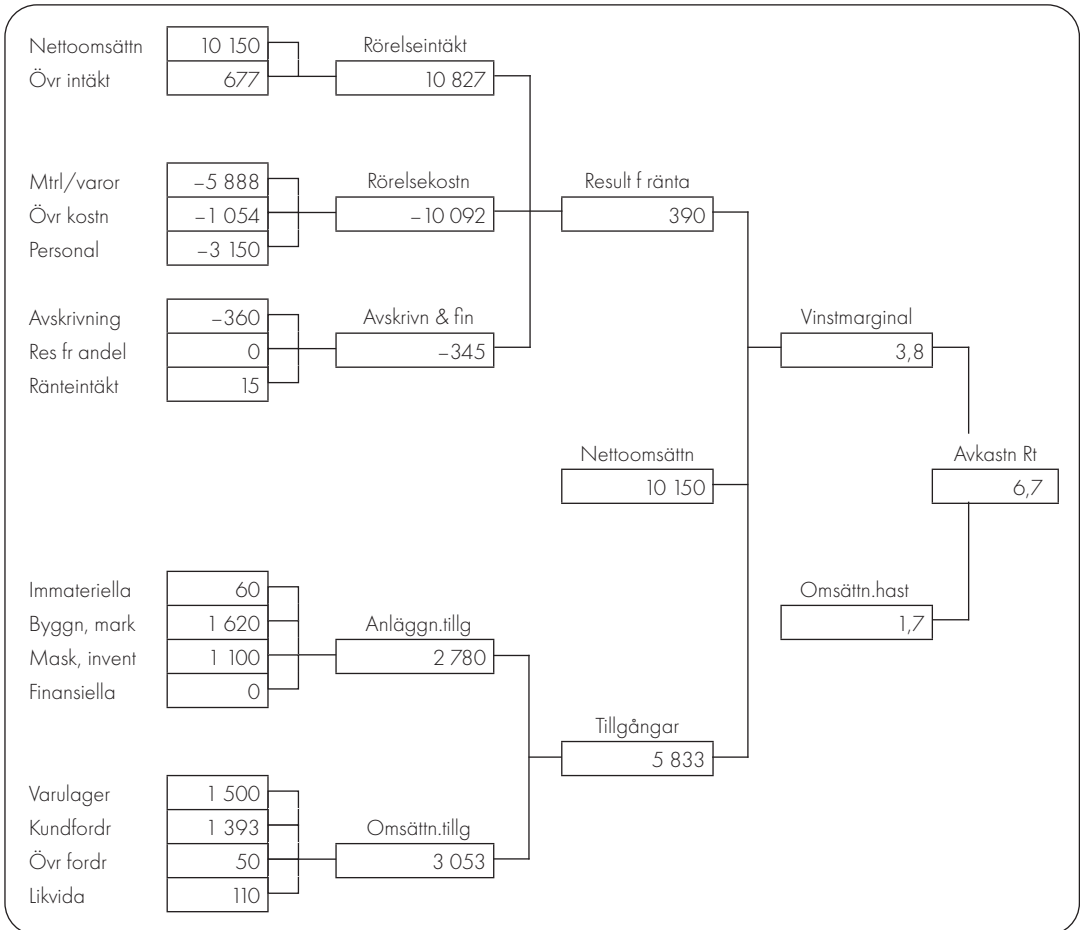
Uttryckt som BAS Nyckeltal kan formeln skrivas enligt följande:

$$G\,2 = T\,27 \times G\,10$$

Tillämpad på Tillverkningsföretaget år 20X3 blir värdena (beräknat med 2 decimaler):

$$6,7\% = 3,84\% \times 1,74 \text{ ggr}$$

Grafiskt kan Tillverkningsföretagets resultat- och balansräkning sättas in i modellen enligt följande:

Jämförelsestörande poster (+350) ingår inte i analysen av normal avkastning. DuPont-modellen samt dess arbetssätt och möjligheter vid den ekonomiska analysen och styrningen presenteras i del 2.

4.4 BAS TILLÄGGSNYCKELTAL – EJ GEMENSAMMA MED SCB

4.4.1 INLEDNING

Tilläggsnyckeltalen i det här avsnittet är sammanställda med benämningar och definitioner i bokens Appendix. De är numrerade från T 31 till T 51 och är liksom grundnyckeltalen indelade i olika analysblock. Tilläggsnyckeltalen ska ses som ett komplement till grundnyckeltalen och används för ytterligare fördjupning av analysen. Beroende på företagets verksamhetsinriktning och utfallet av den grundläggande analysen, kan man välja att arbeta med ytterligare något tilläggsnyckeltal.

För varje nyckeltal anges definition, innebörd, formel och hur nyckeltalet framräknas med hjälp av BAS Nyckeltalsblankett med tillämpning på exempelföretaget. Den här tekniken innebär att upprepningar förekommer i stor utsträckning, varför man bör undvika att sträckläsa de följande avsnitten utan istället använda avsnittet som uppslagsbok.

Liksom för grundnyckeltalen och tilläggsnyckeltalen gemensamma med SCB görs en trendanalys över utvecklingen i exempelföretaget (här förkortat till att omfatta endast två år). Däremot görs ingen sammanfattande analys och bedömning för varje analysblock.

4.4.2 AVKASTNINGSSTRUKTUR

Tilläggsnyckeltalen, som inte är gemensamma med SCB, omfattar:

- T 31 Avkastning på sysselsatt kapital
- T 32 Låneränta
- T 33 Riskbuffert sysselsatt kapital

De här nyckeltalen kan användas som ett alternativ till grundnyckeltalen *G 2 Avkastning på eget kapital*, *G 3 Skuldränta* och *G 4 Riskbuffert totalt kapital*.

T 31 Avkastning på sysselsatt kapital

Definition

Rörelseresultat plus finansiella intäkter i procent av sysselsatt kapital

Innebörd

Med sysselsatt kapital avses: totalt kapital (= balansomslutningen) minus icke räntebärande skulder inklusive uppskjuten skatteskuld. Annorlunda uttryckt omfattar sysselsatt kapital räntebärande skulder och justerat eget

kapital, dvs. sådant kapital som företaget ska betala ränta på eller "förränta" genom aktieutdelning och/eller tillväxt av det egna kapitalet.

Nyckeltalet är ett alternativt mått till *Avkastning på totalt kapital* (G 2) men, som nämnts, med den skillnaden att icke räntebärande skulder eliminerats från balansomslutningen. Icke räntebärande skulder består av kortfristiga skulder och uppskjuten skatteskuld på obeskattade reserver. Genom nyckeltalet får man ett mått på avkastningen i företaget, direkt relaterad till kostnaderna för extern finansiering och för anskaffande av eget kapital.

Nyckeltalet kan också användas för att göra investeringsbedömningar eller mäta och jämföra olika enheter i lite större företag, eftersom lönsamhetsmättet inriktas på förräntning av det kapital som måste tjäna in ränta. Avkastning på *operativt kapital* är ett annat alternativt nyckeltal, varvid man med operativt kapital menar sysselsatt kapital minus likvida medel och andra räntebärande tillgångar.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Rörelseresultat efter avskrivningar (alt. justerat rörelseresultat efter avskrivningar) + finansiella intäkter m.m.}}{\text{Sysselsatt kapital}} \times 100$$

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform.

Det bör observeras att i de kortfristiga skulderna kan ingå en del av de långfristiga skulderna som ska amorteras inom ett år. Även posten "avsättningar för pensioner" kan vara räntebärande, men här antas den inte vara det.

Större företag redovisar, trots att det inte är ett krav enligt lagstiftningen, ibland såväl räntebärande som inte räntebärande skulder i sin årsredovisning.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{R\ 9 \text{ (alt. } R\ 9.1) + R\ 10}{B\ 28} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	339	375
R 10	Finansiella intäkter m.m.	+15	+15
	Justerat resultat efter finansiella intäkter m.m.	354	390
B 28	Sysselsatt kapital	2 041	2 951
Beräkning		$\frac{354}{2\,041} \times 100$	$\frac{390}{2\,951} \times 100$
T 31	Avkastning på sysselsatt kapital	17,3 %	13,2 %

Avkastningen på sysselsatt kapital har sjunkit med över 4 %, vilket är en otillfredsställande utveckling.

Se även kommentarerna till grundnyckeltalen i anslutning till *Avkastning på totalt kapital* (G 2).

T 32 Låneränta

Definition

Finansiella kostnader i procent av räntebärande skulder

Innebörd

Låneräntan visar den genomsnittliga räntesatsen på företagets räntebärande skulder. Benämningen låneränta används för att särskilja nyckeltalen från grundnyckeltalet *G 3 Skuldränta*.

Låneräntan på räntebärande skulder ingår i *hävstångsformeln för sysselsatt kapital* när man mäter avkastningen på eget kapital som en funktion av totalt sysselsatt kapital. Skillnaden mellan låneräntan och *skuldräntan* (G 3) är att "utspädningseffekten" från ej räntebärande skulder har eliminerats när man använder låneräntan i beräkningen.

Beräkning och kommentarer

Formel

$\frac{\text{Finansiella kostnader m.m.}}{\text{Räntebärande skulder}} \times 100$

Nyckeltalet kan beräknas oavsett resultaträkningens uppställningsform. Se vidare kommentarerna till räntebärande skulder i anslutning till tilläggsnyckeltalet *T 31 Avkastning på sysselsatt kapital*.

BAS Nyckeltalsblankett

R 11		x 100
B 27		

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 11	Finansiella kostnader m.m.	190	275
B 27	Räntebärande skulder	1 713	2 293
Beräkning		$\frac{190}{1\,713} \times 100$	$\frac{275}{2\,293} \times 100$
T 32	Låneränta	11,1 %	12,0 %

I Tillverkningsföretaget har låneräntan ökat med nära 1 %, vilket är en negativ utveckling, eftersom avkastningen på sysselsatt kapital samtidigt sjunkit.

Se även kommentarerna till grundnyckeltalet *G 3 Skuldränta*.

T 33 Riskbuffert sysselsatt kapital

Definition

Skillnaden (i procentenheter) mellan avkastning på sysselsatt kapital och låneränta

Innebörd

Riskbufferten på sysselsatt kapital visar om företaget lyckats uppnå en avkastning på sysselsatt kapital som åtminstone motsvarar låneräntan. Om riskbufferten är positiv visar den hur mycket avkastningen på sysselsatt kapital kan gå ner och/eller låneräntan gå upp utan att företaget förlorar på den befintliga finansieringen.

Riskbufferten på sysselsatt kapital ingår i *hävstångsformeln*, när man mäter avkastningen på eget kapital som en funktion av sysselsatt kapital.

Observera att hävstångsformeln vid fokus på sysselsatt kapital även kräver att *T 51 Lånegrad* används istället för *T 26 Skuldsättningsgrad*, så att enbart räntebärande skulder ingår i beräkningen.

Beräkning och kommentarer**Formel**

Avkastning på sysselsatt kapital – låneräntan

BAS Nyckeltalsblankett

T 31 – T 32

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
T 31	Avkastning på sysselsatt kapital	17,3 %	13,2 %
T 32	Låneränta	-11,1 %	-12,0 %
T 33	Riskbuffert sysselsatt kapital	6,2 %	1,2 %

I Tillverkningsföretaget har riskbufferten sjunkit mycket kraftigt. Tillverkningsföretaget har därmed kommit in i ett mycket riskfyllt läge. Om den negativa utvecklingen fortsätter också nästa år kan företaget få en negativ riskbuffert, dvs. att företags avkastning på sysselsatt kapital inte täcker låneräntan. Se även kommentarer i anslutning till grundnyckeltalet *G 4 Riskbuffert totalt kapital*.

4.4.3 RESULTATSTRUKTUR

De här tilläggsnyckeltalen avser vissa resultatnivåer i tillverknings- och tjänsteföretag (täckningsgrad) och i handelsföretag (bruttovinst per anställd).

De nyckeltal som ingår i resultatstrukturen för tilläggsnyckeltal, och som inte är gemensamma med SCB, omfattar:

- T 34 Täckningsgrad
- T 35 Bruttovinst per anställd
- T 36 Täckningsbidrag per anställd

När det gäller nyckeltalen för täckningsbidrag och täckningsgrad förutsätter beräkningen interna uppgifter.

Dessa tilläggsnyckeltal kan användas vid en fördjupad och kompletterande analys till grundnyckeltalen *G 5 Rörelsemarginal* och *G 6 Nettomarginal* tillsammans med tilläggsnyckeltalen, gemensamma med SCB, T 1–T 6.

T 34 Täckningsgrad

Definition

Nettoomsättningen av varor och tjänster minus särkostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nettoomsättningen av sålda varor och tjänster minus särkostnader i form av främst rörliga särkostnader för inköp och tillverkning/service, som är direkt hänförliga till motsvarande intäkter, kallas normalt för täckningsbidrag (TB). När täckningsbidraget jämförs med motsvarande nettoomsättning och uttrycks i procent kallas det för täckningsgrad (TG).

I handelsföretag, där den enda särkostnaden normalt är kostnaden för sålda varor och tjänster, motsvarar täckningsbidraget handelsföretagets bruttovinst. Täckningsgraden i ett tillverknings- eller tjänsteföretag motsvarar därför normalt bruttovinstprocenten.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Täckningsbidrag}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

Nyckeltalet kan bäst beräknas utifrån den funktionsindelade resultaträkningen. Den kostnadsslagsindelade resultaträkningen måste däremot kompletteras med uppgifter från den interna redovisningen om företagets särkostnader enligt de kalkylnormer som används. Därför är beräkningen av nyckeltalet beroende av det enskilda företagets interna redovisning och kalkylmodell.

Nyckeltalet lämpar sig bäst för en trendanalys över utvecklingen i det egna företaget. En jämförelse med övriga företag går att åstadkomma om företagen i fråga använder funktionsindeldad resultaträkning. Därvid bör man beakta skillnader i verksamhetsstruktur.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 22 (alt. RF 3)}}{\text{R 1.2 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
RF 3	Täckningsbidrag	3 529	4 347
RF 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{3\,529}{8\,250} \times 100$	$\frac{4\,347}{10\,150} \times 100$
T 34	Täckningsgrad	42,8 %	42,8 %

Täckningsgraden för Tillverkningsföretaget har beräknats utifrån den funktionsindelade resultaträkningen. Täckningsgraden är oförändrad. Förhållandet kan uttryckas så att av varje hundralapp i nettoomsättning återstår 43 kr till att täcka övriga rörelsekostnader, kostnader för finansiering och för att ge en tillfredsställande vinst med hänsyn till företagets kapitalbehov och riskexponering.

I *handelsföretaget* är täckningsgraden, som tidigare nämnts, likställd med bruttovinstmarginalen. Se i övrigt kommentarerna till tilläggsnyckeltalet *T 1 Bruttovinstmarginal*.

Om ett företag tillämpar funktionsindelad resultaträkning kan man direkt beräkna täckningsgraden. Om företaget däremot använder den kostnadsslagsindelade resultaträkningen krävs det uppgifter ur den interna redovisningen. Definitionen av täckningsbidrag varierar beroende på vilka särkostnader som tas med. Detta försvårar givetvis också jämförelser företag emellan.

T 35 Bruttovinst per anställd

Definition

Nettoomsättning av handelsvaror och tjänster minus inköpsvärdet för sålda varor och tjänster dividerat med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Med bruttovinst avses nettoomsättningen av sålda varor och tjänster minus motsvarande inköpsvärde för sålda varor och tjänster. Det här för ett handelsföretag så viktiga resultatmåttet, dividerat med medelantalet anställda under året, visar varje årsanställds bidrag till att täcka övriga rörelsekostnader, kostnader för finansiering och ge en tillfredsställande vinst med hänsyn till kapitalbehov och riskexponering.

Uppgifter om medelantalet årsanställda återfinns i årsredovisningens noter.

Beräkning och kommentarer

Formel

Bruttovinst

Medelantal anställda

I den kostnadsslagsindelade resultaträkningen erhålls bruttovinsten genom att från posten nettoomsättning dra beloppet för posten ”handelsvaror”.

För handelsföretag som använder sig av den funktionsindelade resultaträkningen kan formeln anges som:

Formel

Bruttoresultat

Medelantal anställda

Bruttoresultatet är i det här fallet inte direkt jämförbart med det bruttovinstbegrepp som man normalt använder, eftersom det kan innehålla andra särkostnader än varukostnader, som exempelvis personalkostnader och avskrivningar för en inköpsavdelning.

Vid en trendanalys av den egna utvecklingen eller vid jämförelse med andra företag måste man beakta prisutveckling och eventuella personalförändringar.

Handelsbranscherna uppvisar varierande bruttovinster, varför nyckeltalet också kan variera. Se vidare kommentarerna till tilläggsnyckeltalet *Bruttovinstmarginal* (T 1) och *Lageravkastning* (T 44).

BAS Nyckeltalsblankett

R 20 (alt. RF 3)

R 17

Vi återvänder till vårt exemplarföretag, varvid vi hämtat belopp och värden ur företagets interna redovisning enligt Bilaga 3.

AB Handelsföretaget		20X2	20X3
R 20	Bruttovinst	3 074	3 164
R 17	Antal anställda	5	4
Beräkning		3 074	3 164
		5	4
T 35	Bruttovinst per anställd	615 tkr	791 tkr

För beräkning av R 20 hänvisas till avsnitt 4.3.2 Resultatstruktur och nyckeltal T 1 Bruttovinstmarginal. Utvecklingen i Handelsföretaget innebär att företaget ökat antalet "bidragskronor" per anställd med närmare 30 %. Förklaringen härtill är att företaget har kunnat öka sin nettoomsättning med bibehållen bruttovinstmarginal och att detta skett med en mindre personalstyrka.

Om utvecklingen hade varit den omvända, hade man fått en klar signal till att ytterligare försöka anpassa personalsituationen eller försöka öka nettoomsättningen.

Se även kommentarer i anslutning till tilläggsnyckeltalet *Bruttovinstmarginal* (T 1).

T 36 Täckningsbidrag per anställd

Definition

Täckningsbidraget dividerat med medelantalet anställda (tkr)

Innebörd

Med täckningsbidrag menas nettoomsättningen av sålda varor och tjänster minus särkostnader i form av främst rörliga särkostnader för inköp och tillverkning/service, hänförliga till motsvarande intäkter. Täckningsbidraget per anställd (medelantalet anställda under året) visar varje årsanställds bidragskronor för att täcka övriga rörelsekostnader, kostnader för finansiering och ge en tillfredsställande vinst med hänsyn till kapitalbehov och riskexponering.

Nyckeltalet används främst i tillverkningsföretag och tjänsteföretag. I handelsföretaget är täckningsbidraget likställt med bruttovinsten och nyckeltalet är därför jämförbart med tilläggsnyckeltalet *T 35 Bruttovinst per anställd*.

Beräkning och kommentarer

Formel

Täckningsbidrag

Medelantal anställda

Beräkning av täckningsbidraget kan variera och är beroende av det enskilda företags internredovisning och kalkylmodell. Därför används nyckeltalet främst i trendanalysen för utvecklingen i det egna företaget. Nyckeltalets utveckling över tiden kan påverkas av prisutveckling och personalförändringar.

BAS Nyckeltalsblankett

R 22 (alt. RF 3)

R 17

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
RF 3	Täckningsbidraget	3 529	4 347
R 17	Antal anställda	9	10
Beräkning		3 529	4 347
		9	10
T 36	Täckningsbidrag per anställd	392 tkr	435 tkr

Täckningsbidraget per anställd i Tillverkningsföretaget har här ovan beräknats med utgångspunkt från den funktionsindelade resultaträkningen. I Tillverkningsföretaget har täckningsbidraget per anställd ökat med 10 %, vilket är en positiv utveckling.

4.4.4 INTÄKTS-/KOSTNADSSTRUKTUR

Nyckeltalen i det här analysblocket kan vara viktiga som delförklaringar till analysen av avkastningsstrukturen. I den funktionsindelade resultaträkningen sker en viss uppdelning av företagets omkostnader. Om man använder sig av den kostnadsslagsindelade resultaträkningen som underlag, fordras interna uppgifter för nyckeltalsberäkningen.

Tilläggsnyckeltalen, som inte är gemensamma med SCB, omfattar:

- T 37 Lokalkostnader i relation till omsättningen
- T 38 Försäljningskostnader i relation till omsättningen
- T 39 Administrationskostnader i relation till omsättningen
- T 40 Forsknings- och utvecklingskostnader (FOU) i relation till omsättningen
- T 41 Övriga rörelsekostnader i relation till omsättningen

Tilläggsnyckeltalen används som komplettering till tilläggsnyckeltalen T 7–T 10 och redovisas här i hela procenttal. I små företag bör de beräknas med en decimal för att ge en mera exakt beräkning.

T 37 Lokalkostnader i relation till omsättningen

Definition

Lokalkostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor del av varje hundralapp av nettoomsättningen som går åt till hyra och övriga lokalkostnader och det används ofta vid omkostnadsanalys i handelsföretag.

Beräkning och kommentarer

Formel

Lokalkostnader

Nettoomsättningen

x 100

Lokalkostnaderna ingår som en del av de övriga externa kostnaderna i den kostnadsslagsindelade resultaträkningen, varför man behöver tillgång till intern tilläggsinformation (kontogrupperna 50–51 i BAS) för att beräkna nyckeltalet. Detta gäller även den funktionsindelade resultaträkningen där lokalkostnaderna är fördelade på de olika funktionerna.

BAS Nyckeltalsblankett

R 4.1

R 1

x 100

Låt oss anta att lokalkostnaderna i Tillverkningsföretaget, enligt tilläggsinformationen till den kostnadsslagsindelade resultaträkningen, utgör 190 tkr för 20X2 och 220 tkr för 20X3.

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 4.1	Lokalkostnader	190	220
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		190 8 250 x 100	220 10 150 x 100
T 37	Lokalkostnader i procent av omsättningen	2,3 %	2,2 %

Lokalkostnaderna i Tillverkningsföretaget är oförändrade. Nyckeltalet används för att följa den egna utvecklingen. Vid en jämförelse mellan olika detaljhandelsföretag kan det också vara intressant att räkna ut lokalkostnader per m² butiksytta.

T 38 Försäljningskostnader i relation till omsättningen

Definition

Försäljningskostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor andel av varje hundralapp av nettoomsättningen som avser försäljningskostnader (alternativt kostnaderna för försäljningsorganisationen). Med försäljningskostnader avses här kostnader för olika former av marknadsföring.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Försäljningskostnader}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$$

I den funktionsindelade resultaträkningen är försäljningskostnaderna öppet redovisade och ingår därför som en del av den redovisade kostnadsstrukturen för såväl handels-, tjänste- som tillverkningsföretag. De omfattar fördelade personalkostnader, avskrivningar och externa kostnader.

I den kostnadsslagsindelade resultaträkningen ingår försäljningskostnaderna däremot som en del av de övriga externa kostnaderna, varför man här behöver tillgång till intern tilläggsinformation om de bokförda försäljningskostnaderna (normalt kontogrupperna 59–60 i BAS). Om företaget har särskild försäljningspersonal anställd bör också motsvarande personalkostnader räknas in i försäljningskostnaderna.

Nyckeltalet används främst för en trendanalys över utveckling i det egna företaget. En jämförelse mellan olika företag inom samma bransch kan också vara intressant.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{R 4.2 (alt. RF 4)}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 4.2	Försäljningskostnader	375	428
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{375}{8\,250} \times 100$	$\frac{428}{10\,150} \times 100$
T 38	Försäljningskostnader i procent av omsättningen	4,5 %	4,2 %

Uppgiften om försäljningskostnader är hämtad från tilläggsinformationen till den kostnadsslagsindelade resultaträkningen. De omfattar här inte företagets personalkostnader.

I Tillverkningsföretaget har försäljningskostnaderna ökat med 53 tkr eller med 14 %, men minskat räknat i procent av nettoomsättningen. En ökning av försäljningskostnaderna behöver inte vara negativ eftersom en ökning kan likställas med en ”investering” för att kunna få en positiv nettoomsättningsutveckling i framtiden.

T 39 Administrationskostnader i relation till omsättningen

Definition

Administrationskostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor andel av varje hundralapp av nettoomsättningen som avser administrationen.

Beräkning och kommentarer

Formel

Administrationskostnader

Nettoomsättning

$\times 100$

Administrationskostnaderna redovisas ofta på särskild rad i den funktionsindelade resultaträkningen och ingår på så sätt som en del av den redovisade kostnadsstrukturen för såväl handels-, tjänste- som tillverkningsföretag. De omfattar fördelade personalkostnader, avskrivningar och externa kostnader.

I den kostnadsslagsindelade resultaträkningen ingår däremot administrationskostnaderna som en del av övriga externa kostnader, varför man

behöver tillgång till intern tilläggsinformation om bokförda administrativa kostnader (normalt kontogrupperna 61–62 och 64–65 i BAS). Om företaget har särskild administrationspersonal anställd bör motsvarande personalkostnader inräknas i administrationskostnaderna.

Nyckeltalet används främst i en trendanalys av utvecklingen i det egna företaget.

BAS Nyckeltalsblankett

$\frac{R\ 4.3\ (\text{alt. RF } 5)}{R\ 1\ (\text{alt. RF } 1)} \times 100$	
--	--

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 4.3	Administrationskostnader	270	290
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{270}{8\ 250} \times 100$	$\frac{290}{10\ 150} \times 100$
T 39	Administrationskostnader i procent av omsättningen	3,3 %	2,9 %

I Tillverkningsföretaget håller sig administrationskostnaderna 20X2 och 20X3 på samma nivå. De omfattar här inte företagets personalkostnader.

T 40 Forsknings- och utvecklingskostnader (FOU) i relation till omsättningen

Definition

Forsknings- och utvecklingskostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor andel av varje hundralapp av nettoomsättningen som avser kostnader för forskning och utveckling.

Beräkning och kommentarer

Formel

$\frac{\text{Forsknings- och utvecklingskostnader}}{\text{Nettoomsättningen}} \times 100$	
---	--

Forsknings- och utvecklingskostnaderna framgår bara av den funktionsindelade resultaträkningen och ingår som en del av den redovisade kostnadsstrukturen för såväl handels-, tjänste- som tillverkningsföretag.

I den kostnadsslagsindelade resultaträkningen ingår forsknings- och utvecklingskostnaderna som en del av de övriga externa kostnaderna, varför man här behöver tillgång till intern tilläggsinformation om bokförda forsknings- och utvecklingskostnader. Eftersom BAS-kontoplanen är kostnadsslagsorienterad behövs i detta fall särskilda beräkningar av dessa kostnader liksom av eventuella personalkostnader.

Normalt är nyckeltalet endast intressant för större företag som har inrättat forsknings- och utvecklingsavdelningar i sin verksamhet.

BAS Nyckeltalsblankett

RF 6		x 100
R 1		

Tillverkningsföretaget har inga forsknings- och utvecklingskostnader av den storleksordningen att de behöver redovisas separat, vilket som regel är förhållandet i små och medelstora företag.

T 41 Övriga rörelsekostnader i relation till omsättningen

Definition

Övriga rörelsekostnader i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar hur stor andel av varje hundralapp av nettoomsättningen som avser övriga rörelsekostnader utöver lokal-, försäljnings-, administrations- samt forsknings- och utvecklingskostnader.

Beräkning och kommentarer

Formel

Övriga rörelsekostnader		x 100
Nettoomsättning		

Övriga rörelsekostnader redovisas öppet i den funktionsindelade resultaträkningen. Med utgångspunkt från den kostnadsslagsindelade resultaträkningen specificeras övriga rörelsekostnader som tilläggsinformation.

Posten Övriga rörelsekostnader kan exempelvis innehålla realisations- och utrangeringsförluster på anläggningstillgångar och valutakursförluster på rörelsefordringar och rörelseskulder.

Nyckeltalet kan användas i en trendanalys över utvecklingen i det egna företaget.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{R\ 4.4\ (\text{alt. RF } 9)}{R\ 1\ (\text{alt. RF } 1)} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
R 4.4	Övriga rörelsekostnader m.m.	65	116
R 1	Nettoomsättning	8 250	10 150
Beräkning		$\frac{65}{8\ 250} \times 100$	$\frac{116}{10\ 150} \times 100$
T 41	Övriga rörelsekostnader i procent av nettoomsättningen	0,8 %	1,1 %

I Tillverkningsföretaget är de övriga rörelsekostnaderna små och nyckeltalet i princip oförändrat.

4.4.5 KAPITALSTRUKTUR M.M.

De tilläggsnyckeltal som inte är gemensamma med SCB är relaterade till balansräkningen och till företagets kassaflöde.

Tilläggsnyckeltalen i kapitalstrukturen omfattar:

- T 42 Varulagrets omsättningshastighet
- T 43 Lämnad kredittid till kunder
- T 44 Lageravkastning
- T 45 Kassalikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit

De här tilläggsnyckeltalen används som komplement till grundnyckeltalen G 9–G 12 och tilläggsnyckeltalen T 11–T 22.

T 42 Varulagrets omsättningshastighet

Definition

Kostnaden för sålda varor dividerat med genomsnittligt varulager (ggr)

Innebörd

Med omsättningshastighet menas i det här fallet hur många gånger ett lager omsätts under ett år. En omsättningshastighet på 2 innebär att varulagret förnyas två gånger per år eller har en genomsnittlig lagringstid om sex månader. Nyckeltalet kan bl.a. påverkas av säsongsvariationer och bokslutstidpunkt.

Nyckeltalet används främst för handelsföretag men kan även användas för tillverkningsföretag med avseende på lager av färdigvaror, råvaror och halvfabrikat. Nyckeltalet är ett komplement till tilläggsnyckeltalet *T 15 Lager och pågående arbeten i procent av nettoomsättningen*.

Beräkning och kommentarer

Formel

Varukostnad
Varulager

Nyckeltalet kan för ett handelsföretag beräknas utifrån den kostnadsslagsindelade resultaträkningen men inte för tillverkningsföretag. För tillverkningsföretag som använder den funktionsindelade resultaträkningen krävs dessutom intern tilläggsinformation för att kunna beräkna omsättningshastigheten för råvarulagret.

Tillsammans med bruttovinstmarginalen är lageromsättningshastigheten handelns viktigaste nyckeltal. Varulagret utgörs i det här sammanhanget av varor/produkter för vidareförsäljning med ett kalkylerat pålägg, som ska ge en tillfredsställande bruttovinstmarginal. Kostnaden för sålda varor avser årets inköpsvärde för sålda varor (varukostnaden) och varulagret bör om möjligt beräknas som ett *genomsnitt under året*.

Alternativt kan man uttrycka lagrets omsättningshastighet som genomsnittlig lagringstid, som man får fram om man dividerar årets 365 dagar med omsättningshastigheten.

Olika branscher har olika förutsättningar för lagerhållning. Därför kan lageromsättningshastigheten variera alltifrån en gång per år, eller mindre, upp till en gång per vecka, dvs. 52 gånger per år.

Varulagrets sammansättning vid räkenskapsårets utgång och bokslutstidpunkten kan också påverka nyckeltalet – såväl positivt som negativt.

Vid en fördjupad analys kan man beräkna lageromsättningshastighet och genomsnittlig lagringstid för olika varugrupper och varor. I många datoriserade lagerredovisningssystem får man sådana uppgifter automatiskt framräknade.

BAS Nyckeltalsblankett

R 3 (alt. RF 2)

$0,5 \times (B \text{ ó föregående år} + B \text{ ó aktuellt år})$

Vi återvänder till vårt exempelföretag, och hämtar beloppen ur företagets interna redovisning enligt Bilaga 3.

AB Handelsföretaget		20X2	20X3
R 3	Handelsvaror	5 120	5 153
B ó	Varulager	1 203	1 239
	Genomsnittslager	1 276	1 221
Beräkning		5 120	5 153
		1 276	1 221
T 42	Varulagrets omsättningshastighet	4,0 ggr	4,2 ggr

Handelsföretaget har en förhållandevis hög lageromsättningshastighet och tillhör de bästa företagen inom branschen. En för låg omsättningshastighet kan medföra:

- ökad risk för inkurant lager
- oundvikliga prisnedsättningar med sämre bruttovinst som följd
- problem med kassalikviditeten.

Nyckeltalet är också mycket användbart som styrtalet i den ekonomiska planeringen.

T 43 Lämnad kredittid till kunder

Definition

Genomsnittliga kundfordringar gånger årets 365 dagar dividerat med fakturerad nettoomsättning (dagar)

Innebörd

Nyckeltalet kan tillämpas på företag som säljer på kredit och visar hur många dagar som förflyter mellan fakturerings- och betalningstidpunkten. Måttet kan påverkas av eventuella säsongsvariationer och tidpunkten för bokslutet. Observera att nyckeltalet inte mäter den tid som förflyter mellan leverans och fakturering (den osynliga kredittiden).

Alternativt kan man räkna ut kundfordringarnas omsättningshastighet med utgångspunkt från den fakturerade nettoomsättningen inklusive moms – som då måste schablonberäknas – dividerat med genomsnittliga kundfordringar.

Nyckeltalet är ett komplement till tilläggsnyckeltalet *T 16 Kundfordringar i relation till omsättningen*.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Kundfordringar} \times 365}{\text{Kreditförsäljning inkl. moms}}$$

Man kan också räkna ut den lämnade kredittiden i två steg. Därvid räknar man först ut kundfordringarnas omsättningshastighet, som man får fram genom att dividera årets fakturerade nettoomsättning med genomsnittliga kundfordringar exklusive moms. Därefter divideras årets 365 dagar med detta tal.

Alternativ beräkning:

Steg I

$$\frac{\text{Kreditförsäljning inkl. moms}}{\text{Kundfordringar}} = \text{Kundfordringarnas omsättningshastighet}$$

STEG II

$$\frac{365}{\text{Kundfordringarnas omsättningshastighet}} = \text{Kredittid}$$

Nyckeltalet är beroende av vilka kreditvillkor som tillämpas. Därför är det av intresse att jämföra nyckeltalet både med hänsyn till kreditvillkoren och till hur nyckeltalet utvecklas över tiden. Om kredittiden ökar finns det all anledning att se över kravrutinerna.

När man bedömer nyckeltalets utveckling för det egna företaget är det också viktigt att granska de faktureringsrutiner som tillämpas. Om faktureringen ständigt släpar efter och fakturorna dateras med utskriftsdatum, innebär det att företaget, som tidigare nämnts, lämnar en ”osynlig” kredittid, som inte kommer fram vid beräkningen.

I ett högt ränteläge är effektiva rutiner för fakturering, krav och inkasso mycket viktiga. Kundfordringar ”kostar pengar” i form av räntor. Dessutom ökar kreditrisken ju äldre fordringarna blir och kan medföra förluster som försämrar rörelsemarginalen.

Nyckeltalet är mycket användbart som styrtal i den ekonomiska planeringen.

BAS Nyckeltalsblankett

$0,5 \times (B\ 7 \text{ föregående år} + B\ 7 \text{ aktuellt år}) \times 365$

R 18 (alt. RF 13) (inkl. moms)

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 7	Kundfordringar (inkl. moms)	937	1 393
	Genomsnittliga kundfordringar		1 165
R 18	Fakturerad nettoomsättning inkl. moms	10 313	12 688
Beräkning		$\frac{1\ 165}{12\ 688} \times 365$	
T 43	Lämnad kredittid	33,5 dgr	

I Tillverkningsföretaget förutsätts för beräkning av nyckeltalet all försäljning vara kreditförsäljning, fakturerad med moms om 25 %. Tillverkningsföretagets betalningsvillkor är 30 dagar, vilket också återspeglas i det framräknade nyckeltalet, som får bedömas som mycket bra.

T 44 Lageravkastning

Definition

Bruttovinst i procent av genomsnittligt varulager

Innebörd

Lageravkastningen beräknas främst för handelsföretag och kombinerar handelns viktiga nyckeltal bruttovinst med storleken på det lager som fordras för att bedriva verksamheten. Nyckeltalet påverkas på så sätt av såväl marginalen (bruttovinsten) som av varulagret (omsättningshastigheten).

Man kan också uttrycka det så att nyckeltalet visar hur mycket handelsföretaget tjänar i bruttovinstkronor på varje hundralapp, som måste bindas i varulager.

Beräkning och kommentarer

Formel

$\frac{\text{Bruttovinst}}{\text{Varulager}} \times 100$

Lageravkastningen kan räknas fram med utgångspunkt från den kostnads-
slagsindelade resultaträkningen. Om ett handelsföretag skulle använda sig
av den funktionsindelade resultaträkningen, används bruttoresultatet för
beräkningen, vilket kan medföra att man kommer fram till ett något annat
resultat. Se vidare kommentarer i anslutning till tilläggsnyckeltalet *Brutto-
vinstmarginal* (T 1). Varulagervärdet bör utgöra ett *genomsnitt under året*.

Sambandet illustrerar handelsföretagets lönsamhet genom att fokusera
på såväl handelsvinsten som nödvändig lagerhållning. En låg bruttovinst-
marginal kompenseras ofta med en hög lageromsättningshastighet, och
omvänt krävs normalt en hög bruttovinstmarginal för att skapa överskott
vid en låg omsättningshastighet.

BAS Nyckeltalsblankett

R 20 (alt. RF 3)	x 100
0,5 x (B 6 föregående år – B 6 aktuellt år)	

Vi återvänder till exempelföretaget, där vi hämtar beloppen från den inter-
na redovisningen i Bilaga 3.

AB Handelsföretaget		20X2	20X3
R 20	Bruttovinst	3 074	3 164
B 6	Varulager	1 203	1 239
	Genomsnittslager	1 276	1 221
Beräkning		$\frac{3\,074}{1\,276} \times 100$	$\frac{3\,164}{1\,221} \times 100$
T 44	Lageravkastning	241 %	259 %

För beräkning av R20 hänvisas till avsnitt 4.3.2 Resultatstruktur och
nyckeltal T1 Bruttovinstmarginal. Handelsföretaget har vid jämförelse med
andra företag inom branschen en mycket god lageravkastning, som nu yt-
terligare förbättrats.

T 45 Kassalikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit

Definition

Omsättningstillgångar exklusive lager och pågående arbeten m.m. men inklusive outnyttjad
checkräkningskredit i procent av kortfristiga skulder

Innebörd

Kassalikviditeten visar betalningsberedskapen vid räkenskapsårets utgång. Nyckeltalet används normalt endast som en grov indikation. Se närmare kommentarerna till grundnyckeltalet *Kassalikviditet* (G 12).

Traditionellt har man beräknat kassalikviditeten utan att ta hänsyn till den utnyttjade delen av den avtalade checkräkningskrediten. Eftersom utnyttjandet av checkräkningskrediten faktiskt påverkar företagets kassalikviditet blir det alltmer vanligt att räkna in även den utnyttjade delen i likviditeten.

Checkräkningskreditens limitbelopp framgår ofta av årsredovisningen, men får i annat fall hämtas från intern information.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Likvida omsättningstillgångar inkl. utnyttjad checkräkningskredit}}{\text{Kortfristiga skulder}} \times 100$$

Nyckeltalet återspeglar företagets förmåga att på kort sikt betala sina kortfristiga skulder. Normalt brukar man ange ett krav på 100 % för att betona att företaget måste ha minst lika stora kortfristiga likvida tillgångar som skulder för att kunna balansera sina betalningar. Notera dock att eftersom en del av likviditeten här utgörs av utnyttjad checkkredit så kommer ett utnyttjande av värdet att kosta ränta för företaget.

Företag som har en stor andel kontanthandel har ofta en lägre kassalikviditet, eftersom man som regel säljer direkt från varulagret utan att kundfordringar uppstår. I denna typ av företag används därför istället nyckeltalet *T 46 Balanslikviditet* eller *T 47 Balanslikviditet inklusive utnyttjad checkkredit*, som inkluderar varulagret i mätningen.

Som angavs vid redogörelsen för grundnyckeltalet *Kassalikviditet* (G 12) får man se upp med tolkningen av nyckeltalet och försöka bedöma tidsfaktorn. För att bättre kunna bedöma kassaflödet måste man arbeta med en likviditetsbudget. En historisk analys av *kassaflödet* (T 48–T 50) kan också vara till stor hjälp.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{B\ 22 + (B\ 20 - B\ 15)}{B\ 18} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 22	Likvida omsättningstillgångar	1 147	1 553
B 20	Checkräkningskredit (limit)	500	500
B 15	Checkräkningskredit (utnyttjad)	83	463
	Checkräkningskredit (outnyttjad)	417	37
B 18	Kortfristiga skulder	1 296	1 952
Beräkning		$\frac{1\,147+417}{1\,296} \times 100$	$\frac{1\,553+37}{1\,952} \times 100$
T 45	Kassalikviditet inkl. outnyttjad checkräkningskredit	120,7 %	81,5 %

Vid beräkningen av grundnyckeltalet *G 12 Kassalikviditet* konstaterades en påtaglig försämring av kassalikviditeten. Även när man räknar med den outnyttjade delen av checkräkningskrediten kan man notera samma negativa utveckling.

T 46 Balanslikviditet

Definition

Omsättningstillgångar inklusive lager och pågående arbeten m.m. i procent av kortfristiga skulder

Innebörd

Balanslikviditeten visar betalningsberedskapen vid räkenskapsårets utgång och förutsätter att även varulagret kan säljas och användas till att betala kortfristiga skulder. Detta nyckeltal är speciellt lämpligt för företag som har en stor andel kontanthandel där man säljer direkt från varulagret utan att kundfordringar uppstår. Nyckeltalet används normalt endast som en grov indikation. Se även kommentarerna till *G 12 Kassalikviditet* ovan.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Omsättningstillgångar}}{\text{Kortfristiga skulder}} \times 100$$

Nyckeltalet visar företagets förmåga att betala sina kortfristiga skulder när man inräknar att varulagret kommer att säljas ut först. Normalt bör värdet vara minst 100 % för att indikera att omsättningstillgångarna ska täcka de kortfristiga skulderna för att klara betalningsbalansen. Höga värden för T 46 jämfört med G 12 indikerar ett stort varulager. Som angavs vid redogörelsen för *G 12 Kassalikviditet* måste man vid tolkningen även bedöma tidsfaktorn för att kunna avgöra om omsättningstillgångarna förfaller i samma takt som kortfristiga skulder. Detta är speciellt viktigt då varulagret inräknas eftersom försäljningen ännu inte har skett vid mätningen av värdet. För en mera exakt bedömning av betalningsbalansen bör en likviditetsbudget upprättas.

BAS Nyckeltalsblankett

B 10		x 100	
B 18			

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 10	Summa omsättningstillgångar	1 947	3 053
B 18	Kortfristiga skulder	1 296	1 952
Beräkning		$\frac{1\,947}{1\,296} \times 100$	$\frac{3\,053}{1\,952} \times 100$

T 46	Balanslikviditet	150,2 %	156,4 %
-------------	-------------------------	----------------	----------------

Värdet har förbättrats jämfört med föregående år, men är väsentligt högre än *G 12 Kassalikviditet*, vilket indikerar att varulagret är en stor post. Omsättningshastigheten på varulagret kommer därmed att bli viktig för betalningsförmågan.

T 47 Balanslikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit

Definition

Omsättningstillgångar inklusive lager och pågående arbeten och inklusive outnyttjad checkräkningskredit i procent av kortfristiga skulder

Innebörd

Balanslikviditeten visar betalningsberedskapen vid räkenskapsårets utgång och förutsätter att även varulagret kan säljas och användas till att betala kortfristiga skulder. Här ingår även den outnyttjade checkräkningskrediten

som en likvidreserv vid beräkningen. Detta nyckeltal är speciellt lämpligt för företag som har en stor andel kontanthandel där man säljer direkt från varulagret utan att kundfordringar uppstår. Nyckeltalet används normalt endast som en grov indikation. Se även kommentarerna till *G 12 Kassalikviditet* ovan.

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Omsättningstillgångar inkl. outnyttjad checkräkningskredit}}{\text{Kortfristiga skulder}} \times 100$$

Nyckeltalet visar företagets förmåga att betala sina kortfristiga skulder när man inräknar att varulagret kommer att säljas ut först, och att den outnyttjade checkräkningskrediten ingår som en likvidreserv. Detta nyckeltal innehåller samtliga omsättningstillgångar och likvidreserver, varför värdet måste vara minst 100 % för att indikera att man kan betala de kortfristiga skulderna. Höga värden för T 47 jämfört med G 12 och T 46 indikerar ett stort varulager eller stor outnyttjad checkräkningskredit.

Som angavs vid redogörelsen för *G 12 Kassalikviditet* måste man vid tolkningen även bedöma tidsfaktorn för att kunna avgöra om omsättningstillgångarna förfaller i samma takt som kortfristiga skulder. Detta är speciellt viktigt då varulagret inräknas eftersom försäljningen ännu inte har skett vid mätningen av värdet. För en mera exakt bedömning av balansen bör en likviditetsbudget upprättas.

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{B\ 10 + (B\ 20 - B\ 15)}{B\ 18} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 10	Omsättningstillgångar	1 947	3 053
B 20	Checkräkningskredit (limit)	500	500
B 15	Checkräkningskredit (utnyttjad)	83	463
	Checkräkningskredit (outnyttjad)	417	37
B 18	Kortfristiga skulder	1 296	1 952
Beräkning		$\frac{1\,947+417}{1\,296} \times 100$	$\frac{3\,053+37}{1\,952} \times 100$
T 47	Balanslikviditet inkl. outnyttjad checkräkningskredit	182,4 %	158,3 %

Värdet har försämrats jämfört med föregående år beroende på att checkräkningskrediten har utnyttjats hårdare, med påföljd att den outnyttjade reserven 20X3 är nästan helt utnyttjad jämfört med 20X2 då den var nästan helt outnyttjad.

4.4.6 KASSAFLÖDESANALYS

Som ett led i företagsanalysen kan man sammanställa och bedöma företagets kassaflöde. Kassaflödet omfattar företagets in- och utbetalningar under räkenskapsåret/perioden. Genom att ställa upp kassaflödet som en analys kan man få information om varifrån medlen kommit (t.ex. genom vinstgivande verksamhet eller extern upplåning), till vad medlen använts (t.ex. ökning av rörelsekapitalet eller investeringar) och om företaget kunnat klara sin egen kapitalförsörjning. Du kan läsa mera om kassaflödesanalys i bokens del 1.

I BAS Nyckeltalsblanketter ingår en blankett för att beräkna kassaflödet. Blanketterna utgör ett pedagogiskt försök att bättre visa kassaflöden i små och medelstora företag. Här belyses kassaflödet genom följande tilläggsnyckeltal.

- T 48 Kassaflöde före förändring av rörelsekapital och investeringar i relation till omsättningen
- T 49 Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital men före investeringar i relation till omsättningen

- T 50 Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital och efter investeringar i relation till omsättningen

T 48 Kassaflöde före förändring av rörelsekapital och investeringar i relation till omsättningen

Definition

Resultat före avskrivning plus/minus finansiella poster minus betald skatt i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Det här nyckeltalet visar kassaflödet från den löpande verksamheten före det att hänsyn tagits till förändring av rörelsekapital.

Nyckeltalet kan användas som ett komplement till den grundläggande analysen och till övriga tilläggsnyckeltal med avseende på kapitalstrukturen.

Beräkning och kommentarer

Formel

Kassaflöde före förändring av rörelsekapitalet

Nettoomsättning

x 100

BAS Nyckeltalsblankett

K 10

R 1 (alt. RF 1)

x 100

AB Tillverkningsföretaget		20X3
K 10	Kassaflöde före förändring av rörelsekapitalet	890
R 1	Nettoomsättning	10 150
Beräkning		890 10 150 x 100
T 48	Kassaflöde före förändring av rörelsekapitalet i procent av omsättningen	8,8 %

Nyckeltalet visar att varje hundralapp i nettoomsättning i Tillverkningsföretaget har givit 9 kr i kassaflöde från den löpande verksamheten. Det här kassaflödet bör räcka till för att finansiera den förändring som fordras av rörelsekapitalet och även till en viss del av företags investeringar.

Kassaflödesberäkningen bör omfatta en trendanalys av den egna utvecklingen över flera år.

T 49 Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital men före investeringar i relation till omsättningen

Definition

Resultat före avskrivningar plus/minus finansiella poster minus betald skatt plus/minus förändring av rörelsekapitalet i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Det här nyckeltalet visar kassaflödet från den löpande verksamheten efter det att hänsyn även tagits till förändring av rörelsekapitalet (som här inte omfattar likvida medel). Se i övrigt nyckeltalet *Kassaflöde före förändring av rörelsekapital och investeringar i relation till omsättningen* (T 46).

Beräkning och kommentarer

Formel

$$\frac{\text{Kassaflöde efter förändring av rörelsekapitalet}}{\text{Nettoomsättning}} \times 100$$

BAS Nyckeltalsblankett

$$\frac{\text{K 16}}{\text{R 1 (alt. RF 1)}} \times 100$$

AB Tillverkningsföretaget		20X3
K 16	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapitalet	380
R 1	Nettoomsättning	10 150
Beräkning		$\frac{380}{10\,150} \times 100$
T 49	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapitalet men före investeringar i procent av omsättningen	3,7 %

Varje hundralapp i nettoomsättning i Tillverkningsföretaget har givit 4 kr i återstående kassaflöde efter det att förändringen av rörelsekapitalet har finansierats. Det här kassaflödet bör helst också kunna räcka till för att självfinansiera en del av företagets investeringar.

Nyckeltalet bör följas genom en trendanalys av den egna utvecklingen över flera år. Det är också användbart vid beräkning av kapitalbehov i den ekonomiska planeringen.

T 50 Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital och efter investeringar i relation till omsättningen

Definition

Resultat före avskrivningar plus/minus finansiella poster minus betald skatt plus/minus förändring av rörelsekapitalet minus investeringar i procent av nettoomsättningen

Innebörd

Nyckeltalet visar kassaflödet från den löpande verksamheten efter det att rörelsekapitalet har förändrats och efter eventuellt genomförda investeringar i och försäljning av anläggningstillgångar. Se vidare kommentarer till tilläggsnyckeltalet *Kassaflöde före förändring av rörelsekapital och investeringar i relation till omsättningen* (T 48).

Beräkning och kommentarer

Formel

Kassaflöde efter investeringar

Nettoomsättning

x 100

BAS Nyckeltalsblankett

K 20

R 1 (alt. RF 1)

x 100

AB Tillverkningsföretaget		20X3
K 20	Kassaflöde efter investeringar	-620
R 1	Nettoomsättning	10 150
Beräkning		-620 10 150 x 100
T 50	Kassaflöde efter investeringar i procent av omsättningen	-6,1 %

Räknat efter investeringar får vi fram ett negativt kassaflöde i Tillverkningsföretaget. Det innebär att årets kassaflöde inte räckt till för att både finansiera rörelsekapitalförändringen och helt självfinansiera årets investeringar

i anläggningstillgångar. Detta förhållande bekräftar också den utveckling som tidigare noterats för de nyckeltal som berör kapitalstrukturen i Tillverkningsföretaget.

Nyckeltalet bör användas i en trendanalys av den egna utvecklingen över flera år.

4.4.7 SAMBANDSTAL

Sambandstalet, som inte är gemensamt med SCB, är avsett att användas som delförklaring vid användandet av *hävstångsformeln för sysselsatt kapital*.

- T 51 Lånegrad

T 51 Lånegrad

Definition

Räntebärande skulder dividerat med justerat eget kapital (ggr)

Innebörd

Nyckeltalet ingår i hävstångsformeln för sysselsatt kapital när man mäter avkastningen på eget kapital som en funktion av totalt sysselsatt kapital. Det visar proportionen räntebärande skulder i förhållande till justerat eget kapital. En låg lånegrad gör ett företag finansiellt starkt. Nyckeltalet ger en mer relevant bild av företagets finansiella risksituation än skuldsättningsgraden (T 26) genom att exkludera den skuldsättning, som består av icke räntebärande skulder.

Beräkning och kommentarer

Formel

Räntebärande skulder

Justerat eget kapital

BAS Nyckeltalsblankett

B 27

B 25

AB Tillverkningsföretaget		20X2	20X3
B 27	Räntebärande skulder	1 713	2 293
B 25	Justerat eget kapital	328	658
Beräkning		1 713	2 293
		328	658

T 51	Lånegrad	5,2 ggr	3,5 ggr
-------------	-----------------	----------------	----------------

I Tillverkningsföretaget har lånegraden sjunkit något men är fortfarande relativt hög jämfört mot kassaflödet.

Häfstångsformeln för sysselsatt kapital

Lånegraden används tillsammans med några andra nyckeltal i *häfstångsformeln för sysselsatt kapital*.

Häfstångsformeln har med tillämpning på *sysselsatt kapital* följande formelsamband:

$$Re = Rt \text{ syss} + (Rt \text{ syss} - Rs \text{ lån}) \times L/E$$

där Re = Avkastning på eget kapital, Rt syss = Avkastning på sysselsatt kapital, Rs lån = Låneränta, Rt syss – Rs lån = Riskbuffert och L/E = Lånegrad eller uttryckt med BAS Nyckeltal:

$$G1 = T31 + (T31 - T32) \times T51$$

I Tillverkningsföretaget får man för 20X3 fram följande värden (beräknat med 2 decimaler):

$$17,5 \% = 13,23 \% + (13,22 \% - 11,99 \%) \times 3,48$$

Sambandet visar att Tillverkningsföretagets avkastning på eget kapital kan höjas genom att höja avkastningen på sysselsatt kapital och/eller öka lånegraden genom att låna mer kapital till en räntesats som understiger avkastningen på sysselsatt kapital.

4.5 ATT TÄNKA PÅ VID BRANSCHJÄMFÖRELSE

När man analyserar ett företag med hjälp av nyckeltal är det i regel värdefullt att också jämföra med övriga företag i branschen. För att kunna göra det på ett meningsfullt sätt, måste man veta en del om hur branschnyckeltalen är framtagna. I annat fall är det risk för att man gör en felaktig analys.

En meningsfull jämförelse kräver först och främst att man vet vilken typ av mått som ges för branschen. Det finns här tre alternativa mått som kan ge helt olika resultat; *vägt medelvärde*, *aritmetiskt medelvärde* samt *median- och kvartilvärde*. Nedanstående exempel belyser skillnaderna.

Företag	1	2	3	4	5	Summa
Nettoomsättning, tkr	50	100	200	150	1 000	1 500
Rörelseresultat, tkr	30	10	20	15	-100	-25
Rörelsemarginal, %	60,0	10,0	10,0	10,0	-10,0	80

Det traditionella sättet att beskriva branschens lönsamhet är i form av det vägda medelvärdet. Beräkningen innebär att företagens nettoomsättning respektive rörelseresultat summeras till branschtotaler, varefter branschens rörelsemarginal beräknas. Det *vägda medelvärdet* enligt exemplet blir $-25/1\,500 \times 100 = -1,7 \text{ procent}$. Beräkningssättet innebär att stora företag väger tungt i resultatet – därav benämningen.

Det *aritmetiska medelvärdet* (som här tas med mest för fullständighetens skull) innebär att respektive företags rörelsemarginal summeras, varefter summan divideras med antalet företag, vilket ger *16 procent* ($80/5$). Metoden har den svagheten att extremvärden kan snedvrider branschmedelvärdet.

Används det vägda medelvärdet för branschens rörelsemarginal som jämförelsetal vid nyckeltalsanalys, kan man utgå från att företagare 1–4 i exemplet ovan anser att man lyckats mycket väl jämfört med branschens företag. Den ende som sannolikt drar en någorlunda korrekt slutsats är företagare 5, även om han kan förledas tro att han är verksam i en förlustbransch – en förmildrande orsak utan saklig grund.

Utgår man i stället från det aritmetiska medelvärdet som jämförelsetal, är det endast företagare 1 som har anledning att känna sig nöjd med årets verksamhet. Övriga företagare har en rörelsemarginal väsentligt lägre än branschgenomsnittet.

Ett bättre beskrivningssätt, som egentligen lämpar sig för jämförelser av ett företag med branschen, är median- och kvartilvärden. I detta fall sorteras företagen efter rörelsemarginal varefter undre kvartil ”fastställs” som det värde en fjärdedel av branschens företag underskrider och tre fjärdedelar överskrider – i detta fall 10 procent. Medianvärdet – det värde som

vardera hälften av företagen under- och överskrider – blir också 10 procent, vilket även gäller övre kvartilen – det värde tre fjärdedelar underskrider och en fjärdedel överskrider.

Företagare 1 har all anledning att vara stolt över resultatet och företagare 2–4 kan i detta fall konstatera att man ligger lika som branschens övriga företag. Företagare 5 bör gå på djupet med nyckeltalsanalysen för att försöka finna de områden som främst bidragit till rörelseförlusten och vidta kraftfulla åtgärder för att förbättra lönsamheten. Alla företagare kan med andra ord dra korrekta slutsatser om sitt företag jämfört med branschen.

Det exempel som använts är kanske inte särskilt realistiskt men visar vikten av att använda rätt typ av jämförelsetal vid jämförelse med branschen – median- och kvartilvärden. Det vägda medelvärdet har också sitt berättigande – i första hand vid mer nationalekonomiskt inriktade bedömningar av olika branschers betydelse och lönsamhet. I sådana fall är det helt rätt att stora företag väger tungt i beräkningarna. Företagen i en bransch behandlas i princip som om de vore dotterbolag i en underkoncern med branschen som moderbolag och resultat- och balansräkningar summeras till branschnivå. Toppmoderbolag är enligt detta synsätt AB Sverige med de olika branscherna som dotterbolag.

Efter denna lilla statistiklektion kan det vara dags att återknyta bekantskapen med vårt exempelföretag Tillverkningsföretaget och sammanställningen ovan av grund- och tilläggsnyckeltal för företaget och branschen.

För att på ett enkelt och överskådligt sätt kunna avgöra Tillverkningsföretagets starka respektive svaga sidor jämfört med branschens företag, har en markering gjorts för respektive nyckeltal.

Ett *X längst till vänster* i tabellerna markerar normalt en *klar svaghetsfaktor* – minst tre fjärdedelar av branschens företag har bättre värde på nyckeltalet. Ett *X längst till höger* anger på motsvarande sätt en *klar styrkefaktor*, dvs. företaget har bättre värde än minst tre fjärdedelar av branschens företag. Hamnar X:en kring mitten ligger företaget ganska normalt, vilket ändå kan vara en signal till förbättring, ca hälften av företagen i branschen har ju ett bättre värde.

För de flesta av nyckeltalen är det naturligt vad som är ett bra eller dåligt värde. För nyckeltal som avser resultat eller intäkter – t.ex. avkastning, rörelse- och nettomarginal, omsättning per anställd – är det normalt en styrkefaktor att ha höga värden jämfört med branschen. Värden över övre kvartilen innebär att företaget har bättre värden än 75 procent av branschens företag.

För nyckeltal som avser kostnader, kapitalbindning eller skulder (t.ex. personalkostnader/omsättning, lager och pågående arbeten/omsättning, kortfristiga skulder/omsättning) gäller det motsatta. I dessa fall är normalt

ett värde under undre kvartilen en styrkefaktor, dvs. företaget har lägre kostnader eller kapitalbindning än 75 procent av branschens företag.

För den senare typen av nyckeltal används O i stället för X för att markera det ”omvända” förhållandet att ett lågt värde är starkt och ett högt värde är svagt. Följande nyckeltal har markerats med O, vilket i normalfallet innebär att ett lågt värde indikerar en styrkefaktor och ett högt värde en svaghetsfaktor:

G 8	Personalkostnader/omsättning
G 11	Rörelsekapital/omsättning
T 7	Personalkostnader / förädlingsvärde
T 8	Personalkostnader / anställda
T 10	Finansnetto / omsättning
T 15	Lager och pågående arbeten/omsättning
T 16	Kundfordringar/omsättning
T 17	Övriga kortfristiga fordringar/omsättning
T 19	Kortfristiga skulder/omsättning
T 22	Avsättning och långfristiga skulder/omsättning
T 26	Skuldsättningsgrad

Observera att SCB:s branschnyckeltal inte har omvänd ordning för samtliga ovan uppräknade nyckeltal, se avsnitt 4.1.10.

Följande nyckeltal saknar markering, eftersom det inte entydigt går att avgöra vad som är bra eller dåligt jämfört med branschen. Detta kan bero på vilken utvecklingsfas som det individuella företaget befinner sig i:

G 14	Förändring av totalt kapital
G 16	Förändring av antal anställda
T 2	Förädlingsgrad
T 4	Förädlingsvärde/anställd
T 9	Avskrivningar/omsättning
T 11	Immateriella anläggningstillgångar/omsättning
T 12	Materiella anläggningstillgångar/omsättning
T 13	Maskiner och inventarier/omsättning
T 14	Finansiella anläggningstillgångar/omsättning
T 23	Förändring av förädlingsvärde
T 24	Förändring av förädlingsvärde/anställd
T 25	Investeringar/omsättning

BRANSCHANALYS – BRANSCHNYCKELTAL 20X3

Grundnyckeltal		Tillverkningsföretaget AB		Undre kvartil	Median	Övre kvartil			
		20X2	20X3						
Avkastningsstruktur									
G1	Avkastning på eget kapital	%	50,0	17,5	1,7	X	23,5	43,0	
G2	Avkastning på totalt kapital	%	8,7	6,7	3,3	X	9,7	16,5	
G3	Skuldränta	%	-5,1	-5,3	X	-4,7	-3,0	-1,1	
G4	Riskbuffert	%	3,6	1,4		-0,2	X	6,0	13,6
Resultatstruktur									
G5	Rörelsemarginal	%	4,1	3,7	1,5	X	5,1	9,9	
G6	Nettomarginal	%	2,0	1,1	0,2	X	3,7	6,7	
Intäcks-/kostnadsstruktur									
G7	Omsättning per anställd	tkr	917,0	1 015,0	554,0		716,0	900,0	X
G8	Personalkostnader/omsättning	%	30,9	30,3	51,5		42,6	33,7	O
Kapitalstruktur m.m.									
G9	Soliditet	%	8,0	11,3	X	15,0	28,0	47,0	
G10	Kapitalets omsättningshastighet	ggr	2,0	1,7	1,3	X	1,8	2,4	
G11	Rörelsekapital/omsättning	%	7,9	10,8	2,0		9,0	O	19,0
G12	Kassalikviditet	%	88,5	79,6	76,0	X	106,0	162,0	
Utvecklingstal									
G13	Förändring av omsättning	%		23,0	-7,0		7,0	X	25,0
G14	Förändring av totalt kapital	%		42,7	-5,0		9,0		32,0
G15	Förändring av eget kapital	%		100,6	-1,0		15,0		42,0
G16	Förändring av antal anställda	%		11,1	0,0		0,0		20,0
Resultatstruktur									
T2	Förädlingsgrad	%	37,8	37,5	46,0		54,0	62,0	
T3	Räntetäckningsgrad	ggr	1,9	1,4	1,1	X	3,9	15,8	
T4	Förädlingsvärde/anställd	tkr	347,0	381,0	311,0		369,0	454,0	
T5	Rörelseresultat/anställd	tkr	38,0	38,0	9,0		36,0	X	75,0
T6	Nettoresultat/anställd	tkr	18,0	12,0	1,0	X	25,0		68,0

Grundnyckeltal			Tillverkningsföretaget AB		Undre kvartil	Median	Övre kvartil
			20X2	20X3			
Intäcks-/kostnadsstruktur							
T7	Personalkostnader/förädlingsvärde	%	81,8	80,7	90,0	81,0	71,0
T8	Personalkostnader/anställda	tkr	283,0	307,0	338,0	298,0	261,0
T9	Avskrivningar/omsättning	%	2,8	3,5	6,6	3,8	2,1
T10	Finansnetto/omsättning	%	-2,1	-2,6	-2,2	-1,0	-0,1
Kapitalstruktur							
Anläggningsstruktur							
T11	Immateriella anläggningstillgångar/omsättning	%	1,0	0,6	0,0	0,0	0,0
T12	Materiella anläggningstillgångar/omsättning	%	21,9	26,8	8,0	19,0	38,0
T13	Maskiner o. inventarier/omsättn.	%	4,4	10,8	6,0	12,0	23,0
T14	Finansiella anläggningstillgångar/omsättning	%	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rörelsekapitalstruktur							
T15	Lager o. pågående arbeten/omsättning	%	9,7	14,8	12,0	6,0	2,0
T16	Kundfordringar/omsättning	%	11,4	13,7	16,0	12,0	9,0
T17	Övr. kortfristiga fordringar/omsättn.	%	0,5	0,5	4,0	2,0	1,0
T18	Likvida medel/omsättning	%	2,1	1,1	0,0	3,0	13,0
T19	Kortfristiga skulder/omsättning	%	15,7	19,2	16,0	20,0	26,0
Skuldstruktur							
T20	Eget kapital/omsättning	%	2,4	4,2	5,0	10,0	21,0
T21	Obeskattade reserver/omsättning	%	2,0	2,9	1,0	6,0	12,0
T22	Avsättningar o. långfristiga skulder/omsättning	%	29,4	31,2	2,0	11,0	26,0
Utvecklingstal							
T23	Förändring av förädlingsvärde	%		22,1	-8,0	7,0	27,0
T24	Förändring av förädlingsvärde/anställd	%		9,9	-8,0	3,0	17,0
T25	Investeringar/omsättning	%		12,3	1,0	3,0	9,0
Sambandstal							
T26	Skuldsättningsgrad	ggr	11,5	7,9	1,0	2,4	5,7
T27	Vinstprocent	%	4,3	3,8	1,7	5,4	10,1

APPENDIX

BAS NYCKELTAL – BENÄMNINGAR OCH DEFINITIONER

Grundnyckeltal

(Gemensamma för BAS Nyckeltal och SCB:s branschnyckeltal)

Benämning		Definition	
Avkastningsstruktur			
G1	Avkastning på eget kapital	%	Nettoresultat (resultat efter finansiella poster) i procent av eget justerat kapital.
G2	Avkastning på totalt kapital	%	Rörelseresultat plus finansiella intäkter i procent av balansomslutningen.
G3	Skuldränta	%	Finansiella kostnader i procent av summa avsättningar och skulder inklusive uppskjuten skatteskuld.
G4	Riskbuffert totalt kapital	%	Skillnaden (i procentenheter) mellan avkastningen på totalt kapital och skuldränta.
Resultatstruktur			
G5	Rörelsemarginal	%	Rörelseresultat i procent av nettoomsättningen.
G6	Nettomarginal	%	Nettoresultat (resultat efter finansiella poster) i procent av nettoomsättningen.
Intäcks-/Kostnadsstruktur			
G7	Nettoomsättning per anställd	tkr	Nettoomsättning dividerad med medelantalet anställda.
G8	Personalkostnader i relation till omsättningen	%	Personalkostnader i procent av nettoomsättningen.
Kapitalstruktur m.m.			
G9	Soliditet	%	Justerat eget kapital i procent av balansomslutningen.
G10	Kapitalets omsättningshastighet	ggr	Nettoomsättning dividerad med balansomslutningen.
G11	Rörelsekapital i relation till omsättningen	%	Rörelsekapital i procent av nettoomsättningen.

Benämning		Definition	
G 12	Kassalikviditet	%	Omsättningstillgångar exklusive lager m.m. i procent av kortfristiga skulder.

Utvecklingstal

G 13	Förändring av omsättning	%	Skillnaden mellan årets och föregående års nettoomsättning i procent av föregående års nettoomsättning.
G 14	Förändring av totalt kapital	%	Skillnaden mellan årets och föregående års balansomslutning i procent av föregående års balansomslutning.
G 15	Förändring av eget kapital	%	Skillnaden mellan årets och föregående års eget kapital i procent av föregående års eget kapital.
G 16	Förändring av antalet anställda	%	Skillnaden mellan årets och föregående års medelantal anställda i procent av föregående års medelantal anställda.

Tilläggsnyckeltal

(Gemensamma för BAS Nyckeltal och SCB:s branschnyckeltal)

Resultatstruktur

T1	Bruttovinstmarginal (bruttovinstprocent)	%	Nettoomsättning av handelsvaror och tjänster minus inköpsvärdet för sålda handelsvaror och tjänster i procent av nettoomsättningen. (Handelsföretag)
T2	Förädlingsgrad	%	Rörelseresultat efter avskrivningar plus avskrivningar och personalkostnader i procent av nettoomsättningen.
T3	Räntetäckningsgrad	ggr	Rörelseresultat plus finansiella intäkter dividerat med finansiella kostnader.
T4	Förädlingsvärde per anställd	tkr	Förädlingsvärdet dividerat med medelantalet anställda.
T5	Rörelseresultat per anställd	tkr	Rörelseresultat efter avskrivningar dividerat med medelantalet anställda.

Benämning		Definition	
T6	Nettoresultat per anställd	tkr	Nettoresultat (resultat efter finansiella poster) dividerat med medelantalet anställda.

Intäkts-/Kostnadsstruktur

T7	Personalkostnader i relation till förädlingsvärdet	%	Personalkostnader i procent av förädlingsvärdet.
T8	Personalkostnader per anställd	tkr	Personalkostnader dividerat med medelantalet anställda.
T9	Avskrivningar i relation till omsättningen	%	Avskrivningar i procent av nettoomsättningen.
T10	Finansnetto i relation till omsättningen	%	Finansiella intäkter minus finansiella kostnader i procent av nettoomsättningen.

Kapitalstruktur m.m.

T11	Immateriella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	%	Summa restvärden enligt plan för immateriella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen.
T12	Materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	%	Summa restvärden enligt plan för materiella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen.
T13	Maskiner och inventarier i relation till omsättningen	%	Summa restvärden enligt plan för maskiner och inventarier i procent av nettoomsättningen.
T14	Finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	%	Finansiella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen.
T15	Lager och pågående arbeten m.m. i relation till omsättningen	%	Lager och pågående arbeten m.m. i procent av nettoomsättningen.
T16	Kundfordringar i relation till omsättningen	%	Kundfordringar i procent av nettoomsättningen.
T17	Övriga kortfristiga fordringar i relation till omsättningen	%	Övriga kortfristiga fordringar i procent av nettoomsättningen.
T18	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i relation till omsättningen	%	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar i procent av nettoomsättningen.
T19	Kortfristiga skulder i relation till omsättningen	%	Kortfristiga skulder i procent av nettoomsättningen.
T20	Eget kapital i relation till omsättningen	%	Eget kapital i procent av nettoomsättningen.

Benämning		Definition	
T21	Obeskattade reserver i relation till omsättningen	%	Obeskattade reserver i procent av nettoomsättningen.
T22	Avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen	%	Avsättningar och långfristiga skulder i procent av nettoomsättningen.

Utvecklingstal

T23	Förändring av förädlingsvärde	%	Skilnaden mellan årets och föregående års förädlingsvärde i procent av föregående års förädlingsvärde.
T24	Förändring av förädlingsvärde per anställd	%	Skilnaden mellan årets och föregående års förädlingsvärde per anställd i procent av föregående års förädlingsvärde per anställd.
T25	Investeringar i materiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen	%	Investeringar i materiella anläggningstillgångar i procent av nettoomsättningen.

Sambandstal

T26	Skuldsättningsgrad	ggr	Avsättningar och skulder inklusive uppskjuten skatteskuld dividerat med eget justerat kapital.
T27	Vinstprocent	%	Rörelseresultat plus finansiella intäkter i procent av nettoomsättningen.

Tilläggsnyckeltal

(Endast ingående i BAS Nyckeltal men inte i SCB:s branschnyckeltal)

Avkastningsstruktur

T31	Avkastning på sysselsatt kapital	%	Rörelseresultat plus finansiella intäkter i procent av sysselsatt kapital.
T32	Låneränta	%	Finansiella kostnader i procent av räntebärande skulder.
T33	Riskbuffert sysselsatt kapital	%	Skilnaden (i procentenheter) mellan avkastning på sysselsatt kapital och låneränta.

Benämning		Definition	
Resultatstruktur			
T34	Täckningsgrad	%	Nettoomsättning av varor och tjänster minus särkostnader i procent av nettoomsättningen.
T35	Bruttovinst per anställd	tkr	Bruttovinst dividerat med medel- antalet anställda.
T36	Täckningsbidrag per anställd	tkr	Täckningsbidrag dividerat med medelantalet anställda.
Intäcks-/Kostnadsstruktur			
T37	Lokalkostnader i relation till omsättningen	%	Lokalkostnader i procent av nettoomsättningen.
T38	Försäljningskostnader i relation till omsättningen	%	Försäljningskostnader i procent av nettoomsättningen.
T39	Administrationskostnader i relation till omsättningen	%	Administrationskostnader i procent av nettoomsättningen.
T40	Forsknings- och utvecklingskostnader (FOU) i relation till omsättningen	%	Forsknings- och utvecklingskostnader i procent av nettoomsättningen.
T41	Övriga rörelsekostnader i relation till omsättningen	%	Övriga rörelsekostnader i procent av nettoomsättningen.
Kapitalstruktur m.m.			
T42	Varulagrets omsättningshastighet	ggr	Kostnad för sålda varor dividerat med genomsnittligt varulager.
T43	Lämnad kredittid till kunder	dgr	Genomsnittliga kundfordringar exklusive mervärdesskatt gånger årets 365 dagar dividerat med fakturerad nettoomsättning.
T44	Lageravkastning	%	Bruttovinst i procent av genomsnittligt varulager.
T45	Kassalikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit	%	Summa omsättningstillgångar exklusive lager och pågående arbeten m.m. men inklusive outnyttjad checkräkningskredit i procent av kortfristiga skulder.
T46	Balanslikviditet	%	Summa omsättningstillgångar inklusive lager och pågående arbeten m.m. i procent av kortfristiga skulder.

Benämning		Definition	
T47	Balanslikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit	%	Summa omsättningstillgångar inklusive lager och pågående arbeten m.m. och inklusive outnyttjad checkräkningskredit i procent av kortfristiga skulder.

Kassaflödesanalys

T48	Kassaflöde före förändring av rörelsekapital och investeringar i relation till omsättningen	%	Resultat före avskrivningar plus/minus finansiella poster minus betald skatt i procent av nettoomsättningen.
T49	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital men före investeringar i relation till omsättningen	%	Resultat före avskrivningar plus/minus finansiella poster minus betald skatt plus/minus förändring av rörelsekapitalet i procent av nettoomsättningen.
T50	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapital och efter investeringar i relation till omsättningen	%	Resultat före avskrivningar plus/minus finansiella poster minus betald skatt plus/minus förändring av rörelsekapitalet minus investeringar i procent av nettoomsättningen.

Sambandstal

T51	Lånegrad	ggr	Räntebärande skulder dividerat med justerat eget kapital.
-----	----------	-----	---

Utskrift av BAS-nyckeltalsblanketter från Excelfil

BAS Nyckeltal

RESULTATRAPPORT (1)

Baserad på kostnadslagsindeldad
resultaträkning

Företag

AB Tillverkningsföretaget

Rörelsens intäkter och kostnader (tkr)		Period 20X2	Period 20X3	Period
R1	Nettoomsättning	8 250	10 150	
R2	Övriga rörelseintäkter m.m. ¹⁾	220	677	
R3	Material- och varukostnader	-4 348	-5 888	
R4	Övriga rörelsekostnader m.m. ²⁾	-900	-1 054	
R5	Personalkostnader	-2 653	-3 150	
R6	Nedskrivningar och återföringar	0	0	
R7	Avskrivningar	-230	-360	
R8	Jämförelsestörande poster	0	350	
R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	339	725	

Finansiella intäkter och kostnader

R10	Finansiella intäkter ³⁾	15	15	
R11	Finansiella kostnader m.m. ⁴⁾	-190	-275	
R12	Resultat efter finansiella poster	164	465	

Bokslutsdispositioner och skatt

R14	Bokslutsdispositioner	-55	-121	
R15	Skatt	-30	-90	
R16	Årets resultat	79	254	

Specifikation av R4 Övriga rörelsekostnader m.m.

R4.1	Lokalkostnader ⁵⁾	190	220	
R4.2	Försäljningskostnader ⁵⁾	375	428	
R4.3	Administrationskostnader ⁵⁾	270	290	
R4.4	Övriga rörelsekostnader ⁵⁾	65	116	
R4	Summa övriga rörelsekostnader⁶⁾	900	1 054	

Tilläggsinformation

R5.1	Personalkostnader ⁷⁾	2 550	3 072	
R17	Antal anställda ⁸⁾	9	10	
R18	Kreditförsäljning inkl. moms ⁵⁾	10 313	12 688	

¹⁾ Inkluderar förändring av lager, produkter i arbete, färdiga varor och pågående arbeten samt aktiverat arbete för egen räkning

²⁾ Avser såväl övriga externa kostnader som övriga rörelsekostnader

³⁾ Inkluderar resultat från andelar i koncern- och intresseföretag m.fl. och övriga finansiella anläggningstillgångar (inklusive nedskrivningar och återföring av nedskrivningar), övriga ränteintäkter och liknande resultatposter

⁴⁾ Inkluderar räntekostnader samt liknande resultatposter

⁵⁾ Uppgiften hämtas från den interna redovisningen

⁶⁾ Stäm av att summa R4.1 – R4.4 blir lika med R4

⁷⁾ Uppgiften avser löner och andra ersättningar, sociala avgifter och pensionskostnader

⁸⁾ Avser medelantalet anställda enligt not i årsredovisningen

OBSERVERA

Vissa företag använder s.k. funktionsindeldad resultaträkning. För dessa finns en annan resultatrappport.

Kompletterande uppgifter till RESULTATRAPPORT (1)

Justering av resultaträkning (tkr)			Period 20X2	Period 20X3	Period
R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	=	339	725	
R6	Nedskrivningar och återföringar	+/-	0	0	
R8	Jämförelsestörande poster	+/-	0	-350	
R8.1	Övriga justeringar	+/-	0	0	
R9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	=	339	375	
R10	Finansiella intäkter	+	15	15	
R11	Finansiella kostnader	-	-190	-275	
R12.1	Justerat resultat efter finansiella poster	=	164	115	
Beräkning av förädlingsvärde					
R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	=	339	725	
R5.1	Personalkostnader	+	2 550	3 072	
R6	Nedskrivningar och återföringar	+/-	0	0	
R7	Avskrivningar	+	230	360	
R8	Jämförelsestörande poster	+/-	0	-350	
R19	Förädlingsvärde	=	3 119	3 807	
Beräkning av bruttovinst (handelsföretag)					
R1.1	Nettoomsättning (försäljning av handelsvaror)	=			
R3.1	Handelsvaror	-			
R20	Bruttovinst	=			
Beräkning av täckningsbidrag (tjänste- och tillverkande företag)					
R1.2	Nettoomsättning	=	8 250	10 150	
R21	Särkostnader	-	-4 721	-5 803	
R22	Täckningsbidrag	=	3 529	4 347	

INSTRUKTIONER

NOTERING AV GRUNDUPPGIFTER

Börja med att fylla i blankettens rader på omstående sida med hjälp av de senaste tre årens årsredovisningar. Blankettens uppställning följer den uppställningsform som regleras i årsredovisningslagen. Stäm av rad: 16 mot Årets resultat i resultaträkningen i årsredovisningen.

Blanketten kan också fyllas i med ledning av de BAS-konton som är kopplade till respektive rad enligt följande

Rad	BAS-konton
R1	30–37
R2	38, 39, 49 exkl. 4910–4931, 4960, 4980
R3	40–47, 4910–4931, 4960, 4980
R4	50–69, 79
R4.1	50–51
R4.2	59–60
R4.3	61–62, 69–65
R4.4	52–58, 63, 68–69
R5	70–76
R6	77
R7	78
R8	Hämtas från den interna redovisningen
R10	80–83
R11	84
R14	88
R15	89, exkl. 8990–8999

JUSTERING AV RESULTATRAPPORT

Vissa BAS-nyckeltal förutsätter att man använder uppgifter som speglar en ur ekonomisk synpunkt korrekt bild av företaget. Därför behöver ibland de från årsredovisningen hämtade värdena justeras för att ett rättvisande resultat ska kunna beräknas. Exempel på detta är jämförelsestörande poster (R8) och nedskrivningar och återföringar (R6).

Beloppen för rad R6, R9, R8, R10 och R11 hämtas från motsvarande rader i resultatrapporten.

Därefter görs vid behov justeringar på rad R8.1 för övriga justeringar, exempelvis vad gäller:

- skillnad mellan verkligt uttagen och marknadsmässig ägarlön
- skillnad mellan bokförda och marknadsmässiga lokalkostnader då ägarens lokaler används i verksamheten.

Beräkna slutligen delsummorna i tabellen vilka senare kommer att användas för beräkning av vissa BAS-nyckeltal.

BERÄKNING AV FÖRÄDLINGSVÄRDE

Fyll i beloppen för respektive rad och beräkna förädlingsvärdet för varje period. Beräkningen avser främst tjänsteföretag och tillverkande företag.

BERÄKNING AV BRUTTOVINST

Notera beloppen och beräkna bruttovinsten i handelsföretag.

BERÄKNING AV TÄCKNINGSBIDRAG

Notera på samma sätt som ovan beloppen och beräkna täckningsbidraget. Observera att särkostnaderna hämtas från den interna redovisningen. Jämför med RF2 i den uppställning som bygger på den funktionsindelade resultaträkningen.

BAS Nyckeltal**RESULTATRAPPORT (2)**

Baserad på funktionsindeldad
resultaträkning

Företag

AB Tillverkningsföretaget

Rörelsens intäkter och kostnader (tkr)		Period 20X2	Period 20X3	Period
RF1	Nettoomsättning	8 250	10 150	
RF2	Kostnad för sålda varor	-4 721	-5 803	
RF3	Bruttoresultat (täckningsbidrag/ bruttovinst)	3 529	4 347	
RF4	Försäljningskostnader	-1 367	-1 806	
RF5	Administrationskostnader	-1 748	-2 088	
RF6	Forsknings- och utvecklingskostnader	0	0	
RF7	Jämförelsestörande poster	0	350	
RF8	Övriga rörelseintäkter	95	127	
RF9	Övriga rörelsekostnader	-170	-205	
R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	339	725	
Finansiella intäkter och kostnader				
R10	Finansiella intäkter ¹⁾	15	15	
R11	Finansiella kostnader m.m. ²⁾	-190	-275	
R12	Resultat efter finansiella poster	164	465	
Bokslutsdispositioner och skatt				
R14	Bokslutsdispositioner	-55	-121	
R15	Skatt	-30	-90	
R16	Årets resultat	79	254	
Tilläggsinformation				
R17	Antal anställda ³⁾	9	10	
RF10	Personalkostnader	2 550	3 072	
RF11	Avskrivningar ⁴⁾	230	360	
RF12	Nedskrivningar och återföringar ⁴⁾	0	0	
RF13	Kreditförsäljning inkl. moms ⁵⁾	10 313	12 688	

¹⁾ Inkluderar resultat från andelar i koncern- och intresseföretag m.fl. och övriga finansiella anläggningstillgångar (inklusive nedskrivningar och återföring av nedskrivningar), övriga ränteintäkter och liknande resultatposter

²⁾ Inkluderar räntekostnader samt liknande resultatposter

³⁾ Avser medelantalet anställda enligt not i årsredovisningen

⁴⁾ Beloppen hämtas till exempel från not i årsredovisningen

⁵⁾ Uppgiften hämtas från den interna redovisningen

OBSERVERA

Vissa företag använder s.k. kostnadsslagsindeldad resultaträkning. För dessa finns en annan resultaträpport.

Kompletterande uppgifter till RESULTATRAPPORT (2)

Justering av resultaträkning (tkr)			Period 20X2	Period 20X3	Period
R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	=	339	725	
RF12	Nedskrivningar och återföringar	+/-	0	0	
RF7	Jämförelsestörande poster	+/-	0	-350	
RF7.1	Övriga justeringar	+/-	0	0	
R9.1	Justerat rörelseresultat efter avskrivningar	=	339	375	
R10	Finansiella intäkter	+	15	15	
R11	Finansiella kostnader	-	-190	-275	
R12.1	Justerat resultat efter finansiella poster	=	164	115	

Beräkning av förädlingsvärde

R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	=	339	725	
RF7	Jämförelsestörande poster	+/-	0	-350	
RF7.1	Övriga justeringar	+/-	0	0	
RF10	Personalkostnader	+	2 550	3 072	
RF11	Avskrivningar	+	230	360	
RF12	Nedskrivningar och återföringar	+/-	0	0	
RF19	Förädlingsvärde	=	3 119	3 807	

INSTRUKTIONER

JUSTERING AV RESULTATRÄKNING

Vissa BAS-nyckeltal förutsätter att man använder uppgifter som speglar en ur ekonomisk synpunkt korrekt bild av företaget. Därför behöver ibland de från årsredovisningen hämtade värdena justeras för att ett rättvisande resultat ska kunna beräknas.

Beloppen för rad R9, RF7, R10, R11 och R12 hämtas från motsvarande rader i resultatrapporten.

Därefter görs vid behov justeringar på rad RF7.1 för övriga justeringar för exempelvis:

- skillnad mellan verkligt uttagen och marknads-
mässig ägarlön
- skillnad mellan bokförda och marknadsmässiga
lokal kostnader då ägarens lokaler används i
verksamheten

Beräkna slutligen delsummorna i tabellen vilka senare kommer att användas för beräkning av vissa BAS-nyckeltal.

BERÄKNING AV FÖRÄDLINGSVÄRDE

Fyll i beloppen för respektive rad och beräkna förädlingsvärdet för varje period. Beräkningen avser främst tjänsteföretag och tillverkande företag.

BAS Nyckeltal

Företag

AB Tillverkningsföretaget

BALANSRAPPORTBaserad på balansräkningen i
årsredovisningen

TILLGÅNGAR		Period	Period 20X2	Period 20X3	Period
Anläggningstillgångar					
B1	Immateriella anläggningstillgångar		80	60	
B2	Byggnader och mark m.m. ¹⁾		1 450	1 620	
B3	Maskiner och inventarier m.m. ¹⁾		360	1 100	
B4	Finansiella anläggningstillgångar		250	0	
B5	Summa anläggningstillgångar		2 140	2 780	
Omsättningstillgångar					
B6	Lager och pågående arbeten ²⁾		800	1 500	
B7	Kundfordringar		937	1 393	
B8	Övriga kortfristiga fordringar m.m.		40	50	
B9	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar		170	110	
B10	Summa omsättningstillgångar		1 947	3 053	
SUMMA TILLGÅNGAR					
B11	Summa tillgångar		4 087	5 833	
EGET KAPITAL OCH SKULDER					
Eget kapital					
B12	Summa eget kapital		194	428	
Obeskattade reserver					
B13	Summa obeskattade reserver		169	290	
Avsättningar					
B14	Summa avsättningar		715	870	
Långfristiga skulder					
B15	Checkräkningskredit		83	463	
B16	Övriga långfristiga skulder		1 630	1 830	
B17	Summa långfristiga skulder		1 713	2 293	
Kortfristiga skulder					
B18	Summa kortfristiga skulder		1 296	1 952	
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER					
B19	Summa eget kapital och skulder		4 087	5 833	
Tilläggsinformation					
B20	Checkräkningskredit limit ³⁾		500	500	
B21	Årets investeringar i materiella anläggningstillgångar ³⁾		440	1 250	

¹⁾ Inkluderar pågående nyanläggningar och förskott²⁾ Inkluderar förskott till leverantörer³⁾ Beloppet hämtas från årsredovisningen, alternativt intern information

BAS Nyckeltal

Kompletterande uppgifter till BALANSRAPPORT

Beräkning av rörelsekapital			Period	Period 20X2	Period 20X3	Period
B7	Kundfordringar	+		937	1 393	
B8	Övriga kortfristiga fordringar m.m.	+		40	50	
B9	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar	+		170	110	
B22	Likvida omsättningstillgångar	=		1 147	1 553	
B6	Lager och pågående arbeten ²⁾	+		800	1 500	
B10	Summa omsättningstillgångar	=		1 947	3 053	
B18	Kortfristiga skulder	-		-1 296	-1 952	
B23	Rörelsekapital	=		651	1 101	
Justering av eget kapital						
B12	Summa eget kapital	+		194	428	
B13	Summa obeskattade reserver	+		169	290	
B24	Uppskjuten skatteskuld ⁴⁾	-		-35	-60	
B25	Justerat eget kapital	=		328	658	
Justering av skulder						
B14	Summa avsättningar	+		715	870	
B17	Summa långfristiga skulder	+		1 713	2 293	
B18	Summa kortfristiga skulder	+		1 296	1 952	
B24	Uppskjuten skatteskuld ⁴⁾	+		35	60	
B26	Justerade skulder	=		3 759	5 175	
Beräkning av sysselsatt kapital						
B11	Summa tillgångar	+		4 087	5 833	
B26	Justerade skulder	-		-3 759	-5 175	
B27	Räntebärande skulder ⁵⁾	+		1 713	2 293	
B28	Sysselsatt kapital	=		2 041	2 951	

⁴⁾ Uppskjuten skatteskuld beräknas genom att aktuell skattesats multipliceras med beloppet på rad B13 Summa obeskattade reserver
⁵⁾ Räntebärande skulder beräknas genom särskild analys av balansräkningen. Normalt är de långfristiga skulderna räntebärande medan avsättningar och kortfristiga skulder är räntefria. Dock är exempelvis pensionsskulder och kortfristiga skulder till kreditinstitut räntebärande.

INSTRUKTIONER

NOTERING AV GRUNDUPPGIFTER

Börja med att fylla i blanketten på omstående sida med hjälp av de senaste tre årens årsredovisningar. Blankettens uppställning följer den uppställningsform som regleras i årsredovisningslagen.
Blanketten kan också fyllas i med ledning av ev. BAS-konton som är kopplade till respektive rad enligt följande

Rad	BAS-konton	Rad	BAS-konton
B1	10	B9	18–19
B2	11	B12	20
B3	12	B13	21
B4	13	B14	22
B6	14	B15	2330, 2480
B7	15	B16	23 exkl 2330
B8	16–17	B18	24–29 exkl. 2480

JUSTERING OCH BERÄKNINGAR

Vissa BAS-Nyckeltal förutsätter att man använder uppgifter som speglar en ur ekonomisk synpunkt korrekt bild av företaget. Därför behöver ibland de från årsredovisningen hämtade värdena justeras.
Beloppen för rad B7, B8, B9, B6, B12, B13, B14, B17 och B18 fylls i.
Därefter görs beräkningar med ledning av blanketten och justera vid behov med hänsyn till uppskjuten skatteskuld. Även rörelsekapitalet kan beräknas för senare användning av vissa nyckeltal.

BAS Nyckeltal

KASSAFLÖDE

Företag
AB Tillverkningsföretaget

		Period 20X2 tkr	%	Period 20X3 tkr	%	Period 20X4 tkr	%
K1	Periodens nettoomsättning			10 150	100		
	Kassa och bank vid periodens början						
K2	Kassa och bank samt kortfristiga placeringar			170			
K3	Outnyttjad checkräkningskredit			417			
	Kassaflöde från den löpande verksamheten						
K4	Rörelseintäkter	+		10 277			
K5	Rörelsekostnader exkl avskrivningar	-		-9 192			
K6	Finansiella intäkter	+		15			
K7	Finansiella kostnader	-		-275			
K8	Skatt	-		-90			
K9	Justering för ej likviditetspåverkande poster	+/-		155			
K10	Kassaflöde före förändring av rörelsekapitalet			890	9		
	Förändring av rörelsekapitalet						
K11	Ökning/minskning lager och pågående arbeten ¹⁾	-/+		-700			
K12	Ökning/minskning kundfordringar ¹⁾			-456			
K13	Ökning/minskning kortfristiga fordringar ¹⁾	-/+		-10			
K14	Ökning/minskning övriga kortfristiga skulder ²⁾	+/-		656			
K15	Förändring av rörelsekapitalet	=		-510			
K16	Kassaflöde efter förändring av rörelsekapitalet			380	4		
	Kassaflöde till/från investeringar						
K17	Investeringar i anläggningstillgångar	-		-1 250			
K18	Försäljning av anläggningstillgångar	+		250			
K19	Kassaflöde till/från investeringar	=		-1 000			
K20	Kassaflöde efter investeringar			-620	-6		
	Kassaflöde till/från finansiering						
K21	Nya långfristiga lån	+		200			
K22	Amortering av långfristiga lån	-		0			
K23	Aktieutdelning	-		-20			
K24	³⁾	+/-		0			
K25	Kassaflöde till/från finansiering	=		180			
	KASSA OCH BANK VID PERIODENS SLUT						
K26	Summa kassaflöde	=		-440			
K27	Kassa och bank inkl. outnyttjad checkräkningskredit			147	1		

¹⁾ Ökning anges med minus, minskning med plus

²⁾ Ökning anges med plus, minskning med minus

³⁾ Kan avse t.ex. nyemission, aktieägartillskott etc.

BAS Nyckeltal		KASSAFLÖDE – ALTERNATIV ANALYS						
Företag								
AB Tillverkningsföretaget								
					Period 20X3			
M1	Försäljningsintäkter (R1)	+			10 150			
M2	Övriga intäkter (R2)	+			677			
M3	Summa intäkter	=			10 827			
M4	Material och varor (R3)	–			–5 888			
M5	Externa kostnader (R4)	–			–1 054			
M6	Personalkostnader (R5)	–			–3 150			
M7	Ränteintäkter (R10)	+			15			
M8	Räntekostnader (R11)	–			–275			
M9	Jämförelsestörande intäkter (+R8)	+			350			
M10	Jämförelsestörande kostnader (-R8)	–			0			
M11	Skatt (R15)	–			–90			
M12	Likviditet från resultatet	=			735			
			IB	–	UB			
M13	Varulager (B6)		800		1 500	= –700		
M14	Kundfordringar (B7)		937		1 393	= –456		
M15	Övriga kortfrist fordr (B8)		40		50	= –10		
			UB	–	IB			
M16	Leverantörsskulder } B18=		1 952		1 296	= 656		
M17	Övr kortfrist skulder } M16 + M17		0		0	= 0		
M18	Likviditet från rörelsekapitalet	=			–510			
M19	Ackum likviditet från rörelsen	=			225			
			IB	–	UB	–	Avskr	
M20	Nettoinvesteringar (B5)		2 140		2 780		360	= –1 000
			UB	–	IB			
M21	Nettoförändring lån (B14 + B17)		3 163		2 428			= 735
			UB	–	IB	–	Res	
M22	Nettoförändring ägare (B12)		428		194		254	= –20
M23	Likviditet från investeringar och lån	=			–285			
M24	Ackum likviditetsförändring	=			–60			
			IB (B9) +	Förändr				
M25	UB likvida medel (IB + M24)		170		–60			= 110
			Limit	–	Saldo			
M26	Reserv checkkredit (B20 – B15)		500		463			= 37
M27	Totalt disponibla likvida medel	=			147			
– Avsättningar ingår i långfristiga skulder								
– IB avser Ingående Balans och UB avser Utgående Balans								
– M20–21 anges netto enligt balansräkningen								

BAS Nyckeltal**BAS-NYCKELTAL (1)**

Grundnyckeltal gemensamma med
SCBs branschnyckeltal

Företag

AB Tillverkningsföretaget

AVKASTNINGSSTRUKTUR			Period 20X2	Period 20X3	Period
G1	Avkastning på eget kapital	%	50,0	17,5	
G2	Avkastning på totalt kapital	%	8,7	6,7	
G3	Skuldränta	%	5,1	5,3	
G4	Riskbuffert totalt kapital	%	3,6	1,4	
RESULTATSTRUKTUR					
G5	Rörelsemarginal	%	4,1	3,7	
G6	Nettomarginal	%	2,0	1,1	
INTÄKTS- OCH KOSTNADSSTRUKTUR					
G7	Nettoomsättning per anställd	tkr	917	1 015	
G8	Personalkostnader i % av omsättning	%	30,9	30,3	
KAPITALSTRUKTUR M.M.					
G9	Soliditet	%	8,0	11,3	
G10	Kapitalets omsättningshastighet	ggr	2,0	1,7	
G11	Rörelsekapital i % av omsättning	%	7,9	10,8	
G12	Kassalikviditet	%	88,5	79,6	
UTVECKLINGSTAL					
G13	Förändring av omsättning	%		23,0	
G14	Förändring av totalt kapital	%		42,7	
G15	Förändring av eget kapital	%		100,6	
G16	Förändring av antal anställda	%		11,1	

BAS Nyckeltal**BAS-NYCKELTAL (2)**

Tilläggsnyckeltal gemensamma med
SCBs branschnyckeltal

Företag

AB Tillverkningsföretaget

RESULTATSTRUKTUR			Period 20X2	Period 20X3	Period
T1	Bruttovinstmarginal	%	42,8	42,8	
T2	Förädlingsgrad	%	37,8	37,5	
T3	Räntetäckningsgrad	ggr	1,9	1,4	
T4	Förädlingsvärde per anställd	tkr	347	381	
T5	Rörelseresultat per anställd	tkr	38	38	
T6	Nettoresultat per anställd	tkr	18	12	
INTÄKTS- OCH KOSTNADSSTRUKTUR					
T7	Personalkostnader i % av förädlingsvärde	%	81,8	80,7	
T8	Personalkostnader per anställd	tkr	283	307	
T9	Avskrivningar i % av oms.	%	2,8	3,5	
T10	Finansnetto i % av oms.	%	-2,1	-2,6	
KAPITALSTRUKTUR M.M.					
Anläggningsstruktur					
T11	Immateriella anläggningstillgångar i % av oms.	%	1,0	0,6	
T12	Materiella anläggningstillgångar i % av oms.	%	21,9	26,8	
T13	Maskiner och inventarier i % av oms.	%	4,4	10,8	
T14	Finansiella anläggningstillgångar i % av oms.	%	3,0	0,0	
Rörelsekapitalstruktur					
T15	Lager och pågående arbeten i % av oms.	%	9,7	14,8	
T16	Kundfordringar i % av oms.	%	11,4	13,7	
T17	Övriga kortfristiga fordringar i % av oms.	%	0,5	0,5	
T18	Kassa och bank samt kortfr. plac. i % av oms.	%	2,1	1,1	
T19	Kortfristiga skulder i % av oms.	%	15,7	19,2	
Skuldstruktur					
T20	Eget kapital i % av oms.	%	2,4	4,2	
T21	Obeskattade reserver i % av oms.	%	2,0	2,9	
T22	Avsättningar och långfristiga skulder i % av oms.	%	29,4	31,2	
UTVECKLINGSTAL					
T23	Förändring av förädlingsvärde	%		22,1	
T24	Förändring av förädlingsvärde per anställd	%		9,9	
T25	Investeringar i immateriella anläggningstillgångar i % av oms.	%	5,3	12,3	
SAMBANDSTAL					
T26	Skuldsättningsgrad	ggr	11,5	7,9	
T27	Vinstprocent	%	4,3	3,8	

BAS Nyckeltal**BAS-NYCKELTAL (3)**

Tilläggsnyckeltal **ej** gemensamma med SCBs
branschnyckeltal

Företag

AB Tillverkningsföretaget

AVKASTNINGSSTRUKTUR			Period 20X2	Period 20X3	Period
T31	Avkastning på sysselsatt kapital	%	17,3	13,2	
T32	Låneränta	%	11,1	12,0	
T33	Riskbuffert sysselsatt kapital	%	6,2	1,2	
RESULTATSTRUKTUR					
T34	Täckningsgrad	%	42,8	42,8	
T35	Bruttovinst per anställd	tkr	392	435	
T36	Täckningsbidrag per anställd	tkr	392	435	
INTÄKTS- OCH KOSTNADSSTRUKTUR					
T37	Lokalkostnader i % av omsättning	%	2,3	2,2	
T38	Försäljningskostnader i % av omsättning	%	4,5	4,2	
T39	Administrationskostnader i % av oms.	%	3,3	2,9	
T40	Forsknings- och utvecklingskostnader i % av oms.	%	0	0	
T41	Övriga rörelsekostnader i % av omsättning	%	0,8	1,1	
KAPITALSTRUKTUR M.M.					
T42	Varulagrets omsättningshastighet	ggr		5,0	
T43	Lämnad kredittid till kund	dgr		33,5	
T44	Lageravkastning	%		378,0	
T45	Kassalikviditet inkl. outnyttjad checkkredit	%	120,7	81,5	
T46	Balanslikviditet	%	150,2	156,4	
T47	Balanslikviditet inkl. outnyttjad checkkredit	%	182,4	158,3	
KASSAFLÖDESANALYS					
T48	Kassaflöde före förändring av rörelsekapitalet i % av oms.	%		8,8	
T49	Kassaflöde från den löpande verksamheten i % av oms.	%		3,7	
T50	Kassaflöde efter investeringar i % av oms.	%		-6,1	
SAMBANDSTAL					
T51	Lånegrad	ggr	5,2	3,5	

INTERN RESULTATRAPPORT – KONSULTFÖRETAG

Konsultföretaget

Period: 20X3-07-01 – 20X4-02-28

	Ackumulerat utfall				Ackumulerad budget			
	tim	%	tkr	%	tim	%	tkr	%
Summa totaltid	15 219		8 714		15 651		9 495	
Semester	1 292		725		1 427		777	
Sjukdom	75		34		737		449	
Övrig frånvaro	98		68		133		89	
Summa frånvaro	1 465		827		2 297		1315	
Summa tillgänglig tid	13 754	90,4%	7 887	90,5%	13 354	85,3%	8 180	86,2%
Utbildning	998		585		966		537	
Arbetsledning	385		253		297		226	
Marknadsföring	139		111		330		259	
Intern administration	1 245		623		1 027		503	
Övrig ej debiterbar tid	231		116		180		124	
Summa ej debiterbar tid	2 998		1 688		2 800		1 649	
Externt debiterbar tid	10 756	78,2%	6 199	78,6%	10 554	79,0%	6 531	79,8%
Direkta lönekostnader			-3 123				-3 210	
Täckningsbidrag 1			3 076	49,6%			3 321	50,8%

RESULTATRAPPOR (1)

Baserad på kostnadsslagsindeldad
resultaträkning

Företag

AB Handelsföretaget

Rörelsens intäkter och kostnader (tkr)		Period 20X1	Period 20X2	Period 20X3
R1	Nettoomsättning	7 897	8 194	8 317
R2	Övriga rörelseintäkter m.m. ¹⁾			
R3	Material- och varukostnader	-4 674	-5 120	-5 153
R4	Övriga rörelsekostnader m.m. ²⁾	-1 797	-1 564	-1 807
R5	Personalkostnader	-1 059	-1 107	-1 146
R6	Nedskrivningar och återföringar			
R7	Avskrivningar	-81	-64	-64
R8	Jämförelsestörande poster			
R9	Rörelseresultat efter avskrivningar	286	339	147

Finansiella intäkter och kostnader

R10	Finansiella intäkter ³⁾	49	3	4
R11	Finansiella kostnader m.m. ⁴⁾	-43	-16	-10
R12	Resultat efter finansiella poster	292	326	141

Bokslutsdispositioner och skatt

R14	Bokslutsdispositioner	-88	-74	18
R15	Skatt	-62	-77	-46
R16	Årets resultat	142	175	113

Specifikation av R4 Övriga rörelsekostnader m.m.

R4.1	Lokalkostnader ⁵⁾	691	606	676
R4.2	Försäljningskostnader ⁵⁾	475	495	646
R4.3	Administrationskostnader ⁵⁾	610	448	485
R4.4	Övriga rörelsekostnader ⁵⁾	21	15	
R4	Summa övriga rörelsekostnader⁵⁾	1 797	1 564	1 807

Tilläggsinformation

R5.1	Personalkostnader ⁷⁾			
R17	Antal anställda ⁸⁾	5	5	4
R18	Kreditförsäljning inkl. moms ⁵⁾			

¹⁾ Inkluderar förändring av lager, produkter i arbete, färdiga varor och pågående arbeten samt aktiverat arbete för egen räkning

²⁾ Avser såväl övriga externa kostnader som övriga rörelsekostnader

³⁾ Inkluderar resultat från andelar i koncern- och intressföretag m.fl. och övriga finansiella anläggningstillgångar (inklusive nedskrivningar och återföringar av nedskrivningar), övriga ränteintäkter och liknande resultatposter

⁴⁾ Inkluderar räntekostnader samt liknande resultatposter

⁵⁾ Uppgiften hämtas från den interna redovisningen

⁶⁾ Stäm av att summa R4.1–R4.4 blir lika med R4

⁷⁾ Uppgiften avser löner och andra ersättningar, sociala avgifter och pensionskostnader

⁸⁾ Avser medelantalet anställda enligt not i årsredovisningen

OBSERVERA

Vissa företag använder s.k. funktionsindeldad resultaträkning.

BALANSRAPPORT

Baserad på balansräkningen i
årsredovisningen

Företag
AB Handelsföretaget

TILLGÅNGAR		Period	Period	Period	Period
Anläggningstillgångar		20X1	20X2	20X3	
B1	Immateriella anläggningstillgångar				
B2	Byggnader och mark m.m. ¹⁾				
B3	Maskiner och inventarier m.m. ¹⁾	403	351	323	
B4	Finansiella anläggningstillgångar	16	16	16	
B5	Summa anläggningstillgångar	419	367	339	
Omsättningstillgångar					
B6	Lager och pågående arbeten ²⁾	1 348	1 203	1 239	
B7	Kundfordringar		6		
B8	Övriga kortfristiga fordringar m.m.	115	173	157	
B9	Kassa och bank samt kortfristiga place- ringar	428	831	853	
B10	Summa omsättningstillgångar	1 891	2 213	2 249	
SUMMA TILLGÅNGAR					
B11	Summa tillgångar	2 310	2 580	2 588	
EGET KAPITAL OCH SKULDER					
Eget kapital					
B12	Summa eget kapital	718	799	826	
Obeskattade reserver					
B13	Summa obeskattade reserver	645	719	702	
Avsättningar					
B14	Summa avsättningar				
Långfristiga skulder					
B15	Checkräkningskredit				
B16	Övriga långfristiga skulder				
B17	Summa långfristiga skulder	0	0	0	
Kortfristiga skulder					
B18	Summa kortfristiga skulder	947	1 062	1 060	
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER					
B19	Summa eget kapital och skulder	2 310	2 580	2 588	
Tilläggsinformation					
B20	Checkräkningskredit limit ³⁾	300	300	300	
B21	Årets investeringar i materiella anlägg- ningstillgångar ³⁾				

¹⁾ Inkluderar pågående nyanläggningar och förskott
²⁾ Inkluderar förskott till leverantörer
³⁾ Beloppet hämtas från årsredovisningen, alternativt intern information

EXEMPEL PÅ YTTERLIGARE NYCKELTAL FÖR ANALYS AV SPECIELLA FÖRHÅLLANDEN

–	Antal kunder
–	Antal nya kunder
–	Antal förlorade kunder
–	Marknadsandel (%)
–	Antal kunder/antal anställda (%)
–	Antal kundbesök
–	Tid/kundbesök (tim)
–	Tid/kundrelationer (tim)
–	Försäljningskontakter/avslut (%)
–	Årlig försäljning/kund (kr)
–	Marknadsföringskostnader (kr)
–	Marknadsföringskostnader/omsättning (%)
–	Antal reklamationer
–	Nöjd kund-index (%)
–	Kundlojalitetsindex (%)
–	Antal anställda
–	Andel heltidsanställda (%)
–	Andel deltidsanställda (%)
–	Genomsnittlig anställningstid (månader, år)
–	Genomsnittlig ålder (år)
–	Genomsnittlig frånvaro (%)
–	Sjukfrånvaro (%)
–	Personalomsättning
–	Externutbildning/anställd (dagar)
–	Internutbildning/anställd (dagar)
–	Utbildningskostnader (kr)
–	Utbildningskostnader/omsättning (%)
–	Utvecklingssamtal/anställd (antal)
–	Motivationsindex (%)
–	Medbestämmandeindex (%)

DEL 5

NYCKELTAL I BOSTADSRÄTTSFÖRENINGAR

5.1 INLEDNING

Denna del är fristående från övriga delar i boken. Den innehåller information om vilka nyckeltal det finns krav på enligt lagstiftning och normering. Det görs inga kopplingar till SCB:s databaser. När man analyserar och jämför bostadsrättsföreningar finns många faktorer att ta hänsyn till, inte minst i vilket skick föreningarnas fastigheter befinner sig. Vi gör inte den sortens analyser i detta avsnitt utan beskriver endast reglerna för beräkning av de nyckeltal som krävs.

5.2 VILKA NYCKELTAL KRÄVS?

I årsredovisningslagen ställs särskilda krav på en bostadsrättsförenings årsredovisning. Förutom att samtliga bostadsrättsföreningar ska infoga en kassaflödesanalys ska de även lämna upplysning om följande nyckeltal i förvaltningsberättelsen.

- Årsavgift per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt,
- skuldsättning per kvadratmeter,
- sparande per kvadratmeter,

- räntekänslighet, och
- energikostnad per kvadratmeter.

I lagen anges att bostadsrättsföreningar ska lämna upplysningar om sådana nyckeltal som kan underlätta förståelsen av föreningens verksamhet, ställning och resultat. Förutom de i lagen specifikt uppräknade nyckeltalen finns i Bokföringsnämndens (BFN) vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning (BFNAR 2023:1) ett par ytterligare nyckeltal som ska lämnas i årsredovisningen.

I detta fördjupningsavsnitt kommenterar vi endast de i lagen specifikt uppräknade nyckeltalen och de ytterligare nyckeltal BFN tar upp i ovan nämnd vägledning. Det står föreningar fritt att lägga till andra nyckeltal.

5.3 GENERELLT FÖR NYCKELTALEN

Nyckeltalen beräknas som ett genomsnitt för alla i fastigheten. Det förekommer att årsavgifterna är olika för motsvarande bostadsrätter. Så kan vara fallet om medlemmarna gick in med olika insatser från början eller vissa lägenheter har balkong eller ligger på markplan med störande trafik. Är det så finns krav i BFN:s vägledning att upplysa om att nyckeltalet inte är representativt för varje enskild lägenhet.

Enligt BFN:s vägledning ska samtliga nyckeltal lämnas för innevarande räkenskapsår och de tre föregående.

Utöver de i lagen och BFN:s vägledning angivna nyckeltalen kan föreningarna ha anledning att lämna egna specifika nyckeltal. Det beror på förhållandena i varje enskild förening.

5.4 KRAVEN PÅ NYCKELTAL ENLIGT ÅRSREDOVISNINGSLAGEN OCH NORMERINGEN

Eftersom det inte framgår direkt av lagtexten hur de uppräknade nyckeltalen ska beräknas har BFN gjort vissa förtydliganden i vägledningen. Bland annat klargörs när det i beräkningarna enbart ska ingå kvadratmeter som upplåts med bostadsrätt samt när det även ska ingå kvadratmeter för ytor som är upplåtna med hyresrätt. Ytor som föreningen inte har någon intäkt för, till exempel trapphus och tvättstuga, ska inte ingå i beräkningarna. Det är endast ytor i föreningens byggnader som ska inkluderas. Mark eller annan yta som inte ingår i byggnaderna ska inte ingå.

Utöver de i årsredovisningslagen direkt uppräknade nyckeltalen har BFN beslutat att bostadsrättsföreningar också ska lämna upplysning om

- skuldsättning per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt, och
- årsavgifternas andel i procent av totala rörelseintäkter.

Nedan lämnas mer information om hur nyckeltalen beräknas.

5.4.1 ÅRSAVGIFT PER KVADRATMETER UPPLÅTEN MED BOSTADSRÄTT

Med årsavgift avses årsavgift enligt bostadsrättslagen (1991:614). Årsavgift tas ut för ytor som upplåts med bostadsrätt oavsett om det är ytor för bostäder, affärslokaler, kontor eller garage m.m. Det finns ingen direkt definition av årsavgift i bostadsrättslagen, men enligt lagen ska grunderna för beräkning av årsavgiften anges i föreningens stadgar.

Även avgift som föreningen tar ut och som är baserad på individuella mätningar av förbrukning ingår i årsavgiften. Avgifter för tjänster som en medlem kan välja som tillval ingår däremot inte i årsavgiften. Exempel på sådana tillval är abonnemang för tv, bredband och telefoni. Det är dock vanligt att avgifter för sådana tjänster är obligatoriska och ingår i bostadsrättsupplåtelsen utan möjlighet att välja. I sådana fall ingår ersättningen i årsavgiften.

Årsavgift per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt beräknas enligt följande.

Årsavgifter / antalet kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt

I BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning finns följande exempel.

Bostadsrättsföreningen upplåter bostäder och lokaler med bostadsrätt. Föreningens fastighet är taxerad som hyreshusenhet enligt FTL. Årsavgift tas ut för bostadsrätterna med 7 500 000 kronor. Dessutom tillkommer avgift efter förbrukning för varmvatten med 250 000 kronor samt ej obligatoriska avgifter för internetanslutning med 40 000 kr. Föreningen hyr även ut parkeringsplatser till föreningens medlemmar. Dessa intäkter uppgår till 1 250 000 kronor.

I föreningens byggnader uppgår boarea och lokalarea upplåten med bostadsrätt till 12 500 kvadratmeter. Parkeringsplatserna i föreningens garage är inte upplåtna med bostadsrätt.

Av de ovan angivna avgifterna ingår avgift för varmvatten i definitionen av årsavgift. Avgifter för internetanslutning och parkeringsplatser i föreningens garage ingår inte. Årsavgiften är därmed 7 750 000 kronor (7 500 000 + 250 000). Årsavgift per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt blir i exemplet 620 kronor per kvadratmeter (7 750 000 kronor / 12 500 kvadratmeter).

Årsavgifter	7 750 000 kronor	= 620 kr/kvm
Antal kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt	12 500 kvadratmeter	

**5.4.2 SKULDSÄTTNING PER KVADRATMETER OCH
SKULDSÄTTNING PER KVADRATMETER UPPLÅTEN
MED BOSTADSRÄTT**

Vid beräkning av nyckeltalen om skuldsättning är det de räntebärande skulderna som ska ingå. Vanliga löpande skulder ska inte ingå.

Det nyckeltal som ska lämnas enligt årsredovisningslagen är skuldsättning per kvadratmeter. Det nyckeltalet beräknas för samtliga ytor som föreningen tar ut avgift eller hyra för. Det innebär att ytorna ska ingå oavsett om de upplåts med bostadsrätt eller hyresrätt. Däremot ingår inte gemensamma ytor som föreningen inte tar ut några avgifter för.

Skuldsättning per kvadratmeter beräknas enligt följande.

Räntebärande skulder på balansdagen / summan av antalet kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt och antalet kvadratmeter upplåtna med hyresrätt

I BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning finns följande exempel.

Föreningens lån uppgår till 100 miljoner kronor på balansdagen.

Föreningens fastighet taxeras som hyreshusenhet enligt FTL. Boarea upplåten med bostadsrätt uppgår till 12 500 kvadratmeter. I föreningens byggnader finns även garage och kontor som hyrs ut. Lokalarean för kontor uppgår till 300 kvadratmeter och lokalarean för garage uppgår till 2 000 kvadratmeter.

Sammanlagt uppgår föreningens boarea och lokalarea till 14 800 kvadratmeter (12 500 + 300 + 2 000).

I föreningen uppgår skuldsättning per kvadratmeter till 6 757 kr/kvm (100 000 000 kronor / 14 800 kvadratmeter).

Föreningens lån	100 000 000 kronor	= 6 757 kr/kvm
Antal kvadratmeter upplåtna med bostads- eller hyresrätt	14 800 kvadratmeter	

Enligt BFN:s vägledning ska även skuldsättning per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt lämnas. Det nyckeltalet beräknas enligt följande.

Räntebärande skulder på balansdagen / summan av antalet kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt

I BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning finns ett exempel med samma förutsättningar som ovan.

Skuldsättning per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt uppgår till 8 000 kr/kvm (100 000 000 / 12 500 kvadratmeter).

Föreningens lån	<u>100 000 000 kronor</u> = 8 000 kr/kvm
Antal kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt	12 500 kvadratmeter

I de fall föreningen inte har några ytor som upplåts med hyresrätt kommer de två nyckeltalen om skuldsättning att bli lika.

5.4.3 SPARANDE PER KVADRATMETER

Nyckeltalet ska beräknas genom att justerat resultat divideras med ytan upplåten bostadsrätt och ytan upplåten med hyresrätt. Med justerat resultat avses summan av årets resultat, årets avskrivningar, årets kostnad för utrangeringar och årets kostnad för planerat underhåll. Intäkter eller kostnader som är väsentliga och som inte är en del av den normala verksamheten ska dras av respektive läggas till vid beräkningen av justerat resultat.

Med planerat underhåll avses till exempel sådant underhåll som utförts i enlighet med föreningens underhållsplan. Normalt utgör stambyte, takomläggning, fönsterbyte, fasadrenovering, hissutbyte, dränering, utbyte eller renovering av värmesystem m.m. sådant underhåll som ingår i planerat underhåll. Vanliga reparationer av mindre omfattning som utförs vid behov eller åtgärder på grund av olyckshändelse eller skadegörelse är inte planerat underhåll.

Sparande per kvadratmeter beräknas enligt följande.

Justerat resultat / summan av antalet kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt och antalet kvadratmeter upplåtna med hyresrätt

I BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning finns följande exempel.

Av föreningens resultaträkning framgår att årets resultat uppgår till 700 000 kronor och årets avskrivningar till 5 miljoner kronor. Föreningen har kostnadsfört planerat underhåll om 1 350 000 kronor.

Föreningen har inte gjort några utrangeringar under året och har inte heller haft några väsentliga intäkter eller kostnader som kan anses onormala.

Boarea upplåten med bostadsrätt uppgår till 11 200 kvadratmeter. I föreningens byggnader finns även garage och kontor som hyrs ut. Lokalarean för kontor uppgår till 300 kvadratmeter och lokalarean för garage uppgår till 1 000 kvadratmeter.

Sammanlagt uppgår föreningens boarea och lokalarea till 12 500 kvadratmeter (11 200 + 300 + 1 000).

Justerat resultat uppgår till 7 050 000 kronor (700 000 + 5 000 000 + 1 350 000).

Sparande per kvadratmeter uppgår till 564 kronor (7 050 000 kronor / 12 500 kvadratmeter).

Justerat resultat	$\frac{7\,050\,000 \text{ kronor}}{12\,500 \text{ kvadratmeter}} = 564 \text{ kr/kvm}$
Antal kvadratmeter upplåtna med bostads- eller hyresrätt	

5.4.4 RÄNTEKÄNSLIGHET

Räntekänsligheten beräknas genom att räntebärande skulder på balansdagen divideras med föreningens intäkter från årsavgifter under räkenskapsåret. Beräkningen leder till ett nyckeltal som visar hur många procent som årsavgifterna behöver höjas om räntan på föreningens lån ökar med en procentenhet och ökningen ska täckas via ökade årsavgifter.

Nyckeltalet beräknas enligt följande.

Räntebärande skulder på balansdagen / årsavgifter

I de räntebärande skulderna ingår inte vanliga löpande skulder. Med årsavgift avses årsavgift enligt bostadsrättslagen. Läs mer om begreppet årsavgift under rubriken Årsavgift per kvadratmeter upplåten med bostadsrätt.

I BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning finns följande exempel.

Föreningens räntebärande skulder uppgår till 100 miljoner kronor.

Årsavgift tas ut för bostadsrätterna med 7 500 000 kronor. Dessutom tillkommer årsavgift efter förbrukning för varmvatten med 250 000 kronor samt ej obligatoriska avgifter för internetanslutning med 40 000 kr. Föreningen hyr ut parkeringsplatser till föreningens medlemmar. Dessa intäkter uppgår till 1 250 000 kronor. Föreningen hyr även ut lokaler. Intäkterna från lokalhyra uppgår till 750 000 kr.

Av de ovan angivna avgifterna ingår avgift för varmvatten i definitionen av årsavgift. Avgifter för internetanslutning, parkeringsplatser och upplåtelse av lokaler ingår inte. Årsavgiften är därmed 7 750 000 kronor (7 500 000 + 250 000).

Räntekänsligheten bestäms genom att dividera föreningens räntebärande skulder med föreningens årsavgifter om 7 750 000 kronor. Räntekänsligheten är 13 (12,90) procent. Det betyder att årsavgifterna kan behöva höjas med 13 procent om räntan stiger med en procentenhet.

Räntebärande skulder
Årsavgifter

$\frac{100\,000\,000\text{ kronor}}{7\,750\,000\text{ kronor}} = 12,9$

5.4.5 ENERGIKOSTNAD PER KVADRATMETER

Energikostnad per kvadratmeter beräknas genom att bostadsrättsföreningens kostnad för uppvärmning, el och vatten divideras med ytan upplåten med bostadsrätt och ytan upplåten med hyresrätt. Det innebär att nyckeltalet kommer att visa vilken kostnad som varje kvadratmeter som är upplåten med bostadsrätt eller hyresrätt belastas med. Det innebär att kostnader som föreningen har för gemensamma ytor kommer att ingå i beräkningen, men däremot inte motsvarande ytor.

Nyckeltalet beräknas enligt följande.

Kostnader för värme, el och vatten / summan av antalet kvadratmeter upplåtna med bostadsrätt och antalet kvadratmeter upplåtna med hyresrätt

5.4.6 ÅRSAVGIFTERNAS ANDEL I PROCENT AV TOTALA RÖRELSEINTÄKTER

Med totala rörelseintäkter avses Summa rörelseintäkter, lagerförändringar m.m. eller motsvarande i föreningens resultaträkning. Det innebär att sådant som inte årligen är återkommande kommer att påverka nyckeltalet. Får föreningen till exempel en stor försäkringsersättning ett år, kommer den att påverka nyckeltalet. Vid behov kan föreningen lämna en upplysning om att nyckeltalet inte är representativt för ett visst år.

Det finns också ett upplysningskrav att specificera vad som ingår i nettoomsättningen. Med hjälp av den upplysningen kan läsaren själv göra de justeringar som önskas för beräkning av nyckeltalet.

Nyckeltalet beräknas enligt följande.

Årsavgifterna / totala rörelseintäkterna

5.5 BFN:S VÄGLEDNING KOMPLETTERANDE UPPLYSNINGAR M.M. I BOSTADSRÄTTSFÖRENINGARS ÅRSREDOVISNING (BFNAR 2023:1)

I avsnittet gör vi många hänvisningar till BFN:s vägledning Kompletterande upplysningar m.m. i bostadsrättsföreningars årsredovisning (BFNAR 2023:1). I den har BFN tolkat och fyllt ut årsredovisningslagens särskilda regler för bostadsrättsföreningar. I vägledningen finns inte bara regler om nyckeltal utan även om andra upplysningar. Är du intresserad av bostadsrättsföreningars informationsgivning i årsredovisningen kan det därför vara bra att ta del av BFN:s vägledning¹.

¹ <https://www.bfn.se/wp-content/uploads/vl23-1-brf.pdf>.

SAKREGISTER

A

administrationskostnader i relation till omsättningen 186
amorteringar 43
anläggningstillgångar 148
avkastning på eget kapital 22, 104
avkastning på sysselsatt kapital 174
avkastning på totalt kapital 105
avkastningsstruktur 19, 103, 174
avskrivningar i relation till omsättningen 145
avsättningar och långfristiga skulder i relation till omsättningen 162

B

balanslikviditet 196
balanslikviditet inklusive outnyttjad checkräkningskredit 197
BAS-kontoplanen 14, 188
benämningar 210
blanketter 17
branschanalys 77
branschjämförelser 205
bruttovinst 92
bruttovinstmarginal 28, 133
bruttovinst per anställd 180
bruttovinstprocent 28

D

data 13
datorstöd 72
definitioner 91, 210
DuPont-modellen 56, 106, 110, 121, 132, 172

E

eget kapital 92
eget kapital i relation till omsättningen 159
ekonomiska mål 11
ekonomiska strukturer 17
ekonomisk styrning via nyckeltal 12
energikostnad per kvadratmeter 239
exempelföretaget 20
extern upplåning 42

F

finansiella anläggningstillgångar i relation till omsättningen 152
finansiell balans 65
finansnetto i relation till omsättningen 146
forsknings- och utvecklingskostnader (FOU) i relation till omsättningen 187
funktionsindeldad 92, 114, 179, 180
företagsstrukturen 13
försäljningskostnader i relation till omsättningen 185
förädlingsgrad 135
förädlingsvärde per anställd 138
förändring av eget kapital 129
förändring av förädlingsvärde 165
förändring av förädlingsvärde per anställd 166
förändring av medelantalet anställda 130
förändring av omsättning 127
förändring av totalt kapital 128

G

grundnyckeltal 14, 90, 103, 210

H

handelsföretag 37
hävstångsformeln 170

I

immateriella anläggningstillgångar
i relation till omsättningen 148
information 13
informationsbehovet 13
intäkts-/kostnadsstruktur 19, 113,
142, 183
investeringar 43
investeringar i materiella anlägg-
ningstillgångar i relation till
omsättningen 167

J

jämförelsestörande poster 100

K

K2-regelverket 93
kapitalanvändning 43
kapitalets omsättningshas-
tighet 30, 120
kapitalkällor 42
kapitalstruktur 19, 59, 117
kapitalstruktur m.m. 148, 189
kassaflöde efter förändring av
rörelsekapital men före investe-
ringar i relation till omsätt-
ningen 201
kassaflöde efter förändring av
rörelsekapital och efter investe-
ringar i relation till omsätt-
ningen 202

kassaflöde före förändring av
rörelsekapital och investeringar i
relation till omsättningen 200
kassaflödesanalys 41, 75, 199
kassalikviditet 32, 123
kassalikviditet inklusive outnyttjad
checkräkningskredit 194
kassa och bank samt kortfristiga
placeringar i relation till omsätt-
ningen 157
konkurrentanalys 80
kortfristiga skulder i relation till
omsättningen 158
kostnadsslagsindelad 92, 114, 116
kundfordringar 48
kundfordringar i relation till
omsättningen 154
kunskapsföretaget 18
kvartiler 16

L

lageravkastning 193
lager och pågående arbeten m.m. i
relation till omsättningen 153
leverantörsskulder 48
likviditet 74, 79
lokalkostnader i relation till omsätt-
ningen 183
lånegrad 203
låneränta 176
lämnad kredittid till kunder 191
lönsamhet 52, 74, 78

M

mallar 17
marginaler 74, 79
maskiner och inventarier i relation
till omsättningen 151
materiella anläggningstillgångar i
relation till omsättningen 149
median 16, 101

N

nedskrivningar 100
 nettomarginal 25, 111
 nettoomsättning 91
 nettoomsättning per anställd 114
 nettoresultat 52
 nettoresultat per anställd 141
 nyckeltal i bostadsrättsföretag 233
 nyckeltalsanalys 19

O

obeskattade reserver i relation till omsättningen 160
 omkostnader 74, 79
 omsättningsutveckling 74, 79

P

personalkostnader i relation till förädlingsvärdet 143
 personalkostnader i relation till omsättningen 115
 personalkostnader per anställd 144
 praktikfall 69

R

relationstal 13
 resultatjustering 92, 100
 resultatstruktur 19, 109, 133, 178
 riskbuffert sysselsatt kapital 177
 riskbuffert totalt kapital 108
 räntekänslighet 238
 räntetäckningsgrad 36, 137
 rörelsekapital 43, 60, 153
 rörelsekapital i relation till omsättningen 121
 rörelsemarginal 110
 rörelseresultat per anställd 140

S

sambandsmodeller 51
 sambandstal 19, 169, 203
 SCB 15
 SCB:s branschnyckeltal 15, 101, 133
 sektorindelad analys 44
 skuldränta 107
 skuldstruktur 159
 skuldsättning per kvadratmeter 236
 skuldsättningsgrad 169
 soliditet 34, 74, 79, 118
 sparande per kvadratmeter 237
 stegvis analys 70, 90

T

tillverkande företag 39
 tilläggsnyckeltal 14, 90, 132, 174, 211, 213
 tjänsteföretag 40
 tolkning 71
 totalt kapital 92
 täckningsbidrag 92
 täckningsbidrag per anställd 182
 täckningsgrad 179

U

undre kvartil 101
 utvecklingsanalys 73
 utvecklingstal 19, 126, 164

V

varulager 48, 74, 79
 varulagrets omsättningshastighet 31, 189
 vinstmarginal 27
 vinstprocent 27, 171

Å

årsavgift per kvadratmeter 235
 årsavgifternas andel i procent av
 totala rörelseintäkter 239
 årsredovisning 90, 92
 återföring av nedskrivningar 100

Ä

ägarkapital 43

Ö

överskott 42
 övre kvartil 101
 övriga kortfristiga fordringar i
 relation till omsättningen 156
 övriga rörelsekostnader i relation
 till omsättningen 188

SVENSK REDOVISNING – NYCKELTALEN

NYCKELTALEN är en handbok för bättre analys och effektivare ekonomistyrning. Bokens uppdelning på fyra delar kommunicerar budskapet på ett tydligt och lättläst sätt. Genom att följa ett praktikfall visas bokens konkreta analys-tekniker.

NYCKELTALEN vänder sig till revisorer, redovisningskonsulter, rådgivare, företagsledare och ekonomiansvariga i mindre och medelstora företag, medarbetare i banker och kreditinstitut samt till studenter inom universitet och högskolor inom företrädesvis ämnena redovisning, analys och finansiering. Delen om nyckeltal i bostadsrättsföreningar kan användas av styrelser i föreningarna, men också av intressenter för att få bättre förståelse för nyckeltalen.

Omfattande exempel och tydliga förklaringar gör Nyckeltalen till ett viktigt hjälpmedel vid arbete med analys och ekonomistyrning. Boken är inriktad på att skapa förståelse i stället för mekaniskt räknande. Bokens arbetssätt anknyter direkt till SCB:s Branschnyckeltal för att möjliggöra jämförelser med andra företag. Denna sjätte upplaga har uppdaterats med aktuella skattesatser och ett nytt avsnitt om nyckeltal i bostadsrättsföreningar.

I serien **SVENSK REDOVISNING** ingår följande produkter:

BOKFÖRINGSBOKEN

BOKSLUTSBOKEN

NYCKELTALEN

BAS-INTRESSENTERNAS FÖRENING röstberättigade medlemmar: Bokföringsnämnden, Byggföretagen, FAR, Föreningen SIE-Gruppen, Föreningen Svenskt Näringsliv, Skatteverket, Srf konsulterna, Statistikmyndigheten SCB, Svenska kyrkan

Ej röstberättigade medlemmar och mer information finns på www.bas.se